

73/2012

Euroopan neuvoston vuoden 1959
rikosoikeusapustusopimuksen toisen
lisäpöytäkirjan voimaansaattaminen

*oikeusministeriö
justitieministeriet*

Euroopan neuvoston vuoden 1959 rikosoikeusapustusopimuksen toisen lisäpöytäkirjan voimaansaattaminen

19.12.2012

Julkaisun nimi Euroopan neuvoston vuoden 1959 rikosoikeusapupöytäkirjan voimaansaattaminen toisen lisäpöytäkirjan voimaansaattaminen

Tekijä Työryhmä
puheenjohtaja Katariina Jahkola, sihteeri Tanja Innanen

Oikeusministeriön julkaisu 73/2012
Mietintöjä ja lausuntoja

OSKARI numero OM 23/41/2010 **HARE numero** OM036:00/2010

ISSN-L 1798-7105
ISSN (PDF) 1798-7105
ISBN (PDF) 978-952-259-267-5

URN URN:ISBN: 978-952-259-267-5
Pysyvä osoite <http://urn.fi/URN:ISBN: 978-952-259-267-5>

Asia- ja avain-sanat Euroopan neuvosto, kansainvälinen rikosprosessi

Tiivistelmä Oikeusministeriö asetti 14 päivänä joulukuuta 2010 työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin valmistella ehdotus keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen toisen lisäpöytäkirjan voimaansaattamista koskevaksi lainsäädännöksi. Työryhmän kokoonpano ja tehtävä laajennettiin 18 päivänä lokakuuta 2011 siten, että sen tuli myös harkita, mitä muutoksia uusi pakkokeinolaki ja uusi esitutkintalaki edellyttävät kansainvälistä rikosoikeusapua koskevaan lainsäädäntöön ja muita tarpeellisia kansainvälistä rikosoikeusapua koskevan lainsäädännön muutoksia.

Toinen lisäpöytäkirja sisältää määräyksiä muun muassa oikeusapupyynnöiden toimittamisessa noudatettavasta yhteydenpitojärjestyksestä, todistajien kuulemisesta video- tai puhelinkokouksen avulla, oikeudenkäyntiasiakirjojen tiedoksiannosta postitse sekä rajat ylittävästä tarkkailusta, valvotuista läpilaskuista, peitetutkinnasta ja yhteisistä tutkintaryhmistä. Toisen lisäpöytäkirjan sisältö on osin lähes yhdenmukainen Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä vuonna 2000 keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa tehdyn yleissopimuksen kanssa.

Työryhmä ehdottaa, että toinen lisäpöytäkirja saatettaisiin voimaan niin sanotulla sekamuotoisella voimaansaattamislalla. Voimaansaattamislaki sisältäisi eräitä säännöksiä toisen lisäpöytäkirjan soveltamisesta. Mietintöön sisältyvät myös ehdotukset laeiksi kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain, Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä vuonna 2000 keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa tehdyn yleissopimuksen voimaansaattamislain, yhteisistä tutkintaryhmistä annetun lain, vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä todistetutarkoituksessa rikosasioissa annetun lain, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain ja oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta.

Mietintöön sisältyy sisäasiainministeriön ja poliisihallituksen eriyvä mielipide.

19.12.2012

Publikationens titel	Ikraftsättande av det andra tilläggsprotokollet till Europarådets konvention av 1959 om rättshjälp i brottmål		
Författare	Arbetsgrupp ordförande Katariina Jahkola, sekreterare Tanja Innanen		
Justitieministeriets publikation	73/2012 Betänkanden och utlåtanden		
OSKARI nummer	OM 23/41/2010	HARE nummer	OM036:00/2010
ISSN-L	1798-7105		
ISSN (PDF)	1798-7105		
ISBN (PDF)	978-952-259-267-5		
URN	URN:ISBN:978-952-259-267-5		
Permanent adress	http://urn.fi/URN:ISBN:978-952-259-267-5		
Sak- och nyckelord	Europarådet, internationell straffprocess		

Referat

Justitieministeriet tillsatte den 14 december 2010 en arbetsgrupp med uppdrag att bereda ett förslag till lagstiftning om ikraftsättande av det andra tilläggsprotokollet till den europeiska konventionen om inbördes rättshjälp i brottmål. Arbetsgruppens sammansättning och uppdrag utvidgades den 18 oktober 2011 så att den även fick i uppdrag att överväga vilka ändringar den nya tvångsmedelslagen och den nya förundersökningslagen förutsätter i lagstiftningen om internationell rättslig hjälp och vilka andra ändringar som behövs i lagstiftningen om internationell rättslig hjälp.

Det andra tilläggsprotokollet innehåller bestämmelser om bl.a. kommunikationsvägar vid översändandet av framställningar om rättslig hjälp, förhör av vittnen genom video- eller telefonkonferens, delgivning av rättegångshandlingar per post samt gränsöverskridande övervakning, kontrollerad leverans, hemliga utredningar och gemensamma utredningsgrupper. Innehållet i det andra tilläggsprotokollet är delvis nästan identiskt med 2000 års konvention om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål mellan Europeiska unionens medlemsstater.

Arbetsgruppen föreslår att det andra tilläggsprotokollet sätts i kraft genom en s.k. blandad ikraftträdandelag. Ikraftträdandelagen innehåller en del bestämmelser om tillämpningen av det andra tilläggsprotokollet. I betänkandet ingår även förslag till ändring av lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden, lagen om sättande i kraft av 2000 års konvention om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål mellan Europeiska unionens medlemsstater, lagen om gemensamma utredningsgrupper, lagen om tillfälligt överförande av frihetsberövade personer i bevisssyfte i brottmål, lagen om rättegång i brottmål och rättegångsbalken.

Inrikesministeriet och polisstyrelsen anmälde avvikande mening i betänkandet.

Oikeusministeriölle

Oikeusministeriö asetti 14 päivänä joulukuuta 2010 työryhmän, jonka tehtäväksi annettiin valmistella ehdotus keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen toisen lisäpöytäkirjan voimaansaattamista koskevaksi lainsäädännöksi. Työryhmän tuli laatia ehdotus hallituksen esityksen muotoon.

Oikeusministeriö laajensi 18 päivänä lokakuuta 2011 työryhmän tehtävää siten, että sen tuli myös harkita, mitä muutoksia uusi pakkokeinolaki ja uusi esitutkintalaki edellyttävät kansainvälistä rikosoikeusapua koskevaan lainsäädäntöön ja muita tarpeellisia kansainvälistä rikosoikeusapua koskevan lainsäädännön muutoksia.

Keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen toinen lisäpöytäkirja on avattu allekirjoitettavaksi Strasbourgissa 8 päivänä marraskuuta 2001. Suomi on allekirjoittanut toisen lisäpöytäkirjan 9 päivänä lokakuuta 2003. Toinen lisäpöytäkirja on tullut kansainvälisesti voimaan 1 päivänä helmikuuta 2004.

Toinen lisäpöytäkirja sisältää määräyksiä muun muassa oikeusapupyyntöjen toimittamisessa noudatettavasta yhteydenpitojärjestyksestä, todistajien kuulemisesta video- tai puhelinkokouksen avulla, oikeudenkäyntiasiakirjojen tiedoksiannosta postitse sekä rajat ylittävistä tarkkailusta, valvotuista läpilaskuista, peitetutkinnasta ja yhteisistä tutkintaryhmistä. Toisen lisäpöytäkirjan sisältö on osin lähes yhdenmukainen Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä vuonna 2000 keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa tehdyn yleissopimuksen kanssa.

Työryhmä ehdottaa, että toinen lisäpöytäkirja saatettaisiin voimaan niin sanotulla sekamuotoisella voimaansaattamislakilla. Voimaansaattamislaki sisältäisi eräitä säännöksiä toisen lisäpöytäkirjan soveltamisesta. Mietintöön sisältyvät myös ehdotukset laeiksi kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain, Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä vuonna 2000 keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa tehdyn yleissopimuksen voimaansaattamislain, yhteisistä tutkintaryhmistä annetun lain, vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä todistelutarkoituksessa rikosasioissa annetun lain, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain ja oikeudenkäymiskaaren muuttamisesta.

Työryhmän puheenjohtajana on toiminut lainsäädäntöneuvos Katariina Jahkola oikeusministeriöstä ja jäsenenä hallitussihteeri Juhani Korhonen oikeusministeriöstä, neuvotteleva virkamies Tuuli Eerolainen, valtakunnansyyttäjänvirastosta, neuvotteleva virkamies Hannele Taavila sisäasiainministeriöstä, poliisiylitarkastaja Markku Ryymän poliisihallituksesta 17 päivään syyskuuta 2012 asti, poliisiylitarkastaja Anssi Kangas poliisihallituksesta edellä mainitusta päivästä alkaen, käräjätuomari Jukka Jaakkola Helsingin käräjäoikeudesta, asianajaja Satu Wartiovaara Suomen Asianajajaliitosta sekä lainsäädäntöneuvos Tanja Innanen oikeusministeriöstä, joka toimi myös työryhmän sihteerinä.

Mietintöön sisältyy sisäasiainministeriön ja poliisihallituksen eriävä mielipide.

Saatuun työnsä valmiiksi työryhmä luovuttaa kunnioittavasti mietintönsä oikeusministeriölle.

Helsingissä 4 päivänä joulukuuta 2012

Katariina Jahkola

Juhani Korhonen

Hannele Taavila

Jukka Jaakkola

Tanja Innanen

Tuuli Eerolainen

Anssi Kangas

Satu Wartiovaara

SISÄLLYS

ESITYKSEN PÄÄASIAALLINEN SISÄLTÖ	13
YLEISPERUSTELUT	15
1 Johdanto	15
1.1 Toinen lisäpöytäkirja	15
1.2 Uuden pakkokeinolain voimaantulo	16
2 Nykytila	18
2.1 Toinen lisäpöytäkirja	18
2.1.1 Suomen lainsäädäntö	18
2.1.2 EU-velvoitteet ja muut kansainväliset sopimukset	19
2.2 Uuden pakkokeinolain voimaantulo	20
2.2.1 Peitetoiminta ja valeostot	20
2.2.2 Telekuuntelu ja televalvonta	23
2.2.3 Valvottu läpilasku	26
2.3 Muut ehdotukset	27
3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset	28
3.1 Toisen lisäpöytäkirjan voimaansaattaminen	28
3.2 Uuden pakkokeinolain voimaantulo	29
3.3 Muut ehdotukset	29
4 Esityksen vaikutukset	31
4.1 Yleistä	31
4.2 Taloudelliset vaikutukset	31
4.3 Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset	32
5 Asian valmistelu	33
YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT	34
6 Toisen lisäpöytäkirjan perustelut	34
6.1 I LUKU	34
6.2 II LUKU	47
6.3 III LUKU	107
7 Lakiehdotusten perustelut	111

7.1	Laki keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen toisen lisäpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja toisen lisäpöytäkirjan soveltamisesta _____	111
7.2	Laki kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa _____	113
7.3	Laki keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tehdyn yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja yleissopimuksen soveltamisesta _____	118
7.4	Laki yhteisistä tutkintaryhmistä _____	119
7.5	Laki vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä todistelutarkoituksessa rikosasioissa _____	120
7.6	Laki vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä todistelutarkoituksessa rikosasioissa annetun lain muuttamisesta _____	120
7.7	Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa _____	120
7.8	Oikeudenkäymiskaari _____	121
8	Voimaantulo _____	122
8.1	Toinen lisäpöytäkirja _____	122
8.2	Uuden pakkokeinolain voimaantulo _____	122
8.3	Muut ehdotukset _____	123
9	Eduskunnan suostumuksen tarpeellisuus _____	124
10	Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys _____	126
	LAKIEHDOTUKSET _____	130
	ASETUSLUONNOKSET _____	142
	LAGFÖRSLAG _____	143
	FÖRORDNINGSUTKAST _____	155
	KESKINÄISTÄ OIKEUSAPUA RIKOSASIOISSA KOSKEVAN EUROOPPALAISEN YLEISSOPIMUKSEN TOINEN LISÄPÖYTÄKIRJA _____	156
	LAUSUNTO – SISÄASIAINMINISTERIÖ _____	179

**Hallituksen esitys eduskunnalle
keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevan
eurooppalaisen yleissopimuksen toisen lisäpöytäkirjan
hyväksymisestä sekä laiksi kansainvälisestä oikeusavusta
rikosasioissa annetun lain muuttamisesta ja eräksi muiksi laeiksi**

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan, että eduskunta hyväksyisi Strasbourgissa 8 päivänä marraskuuta 2001 keskinäistä oikeusapua koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen toisen lisäpöytäkirjan sekä toisen lisäpöytäkirjan nojalla annettavan ilmoituksen, varaumat ja selityksen.

Toisen lisäpöytäkirjan tarkoituksena on tehostaa ja helpottaa Euroopan neuvoston jäsenvaltioiden välistä yhteistyötä kansainvälisessä oikeusavussa rikosasioissa. Toinen lisäpöytäkirja täydentää Euroopan neuvoston voimassaolevia yleissopimuksia, erityisesti vuonna 1959 tehtyä eurooppalaista yleissopimusta keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa.

Toinen lisäpöytäkirja sisältää määräyksiä muun muassa yhteydenpitojärjestyksestä oikeusviranomaisten välillä, todistajien kuulemisesta video- tai puhelinkokouksen avulla, oikeudenkäyntiasiakirjojen tiedoksiannosta postitse sekä rajat ylittävästä tarkkailusta, valvotuista läpilaskuista, peitetutkinnasta ja yhteisistä tutkintaryhmistä. Toisen lisäpöytäkirjan sisältö on osin lähes yhdenmukainen Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä vuonna 2000 tehdyn yleissopimuksen keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa kanssa.

Toisen lisäpöytäkirjan hyväksymiskirja on tarkoitus tallettaa Euroopan neuvoston pääsihteerille, kun eduskunta on hyväksynyt sopimuksen. Toinen lisäpöytäkirja on tullut kansainvälisesti voimaan 1 päivänä helmikuuta 2004.

Lisäksi esityksessä ehdotetaan muutettavaksi kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annettua lakia. Lakia ehdotetaan muutettavaksi, sillä joiltain osin on katsottu tarpeelliseksi, että kansainvälistä oikeusapua rikosasioissa koskeva lainsäädäntö saatetaan vastaamaan toisen pöytäkirjan määräyksiä. Lakiin ehdotetaan myös joitakin sellaisia muutoksia, jotka eivät johdu toisen lisäpöytäkirjan voimaansaattamisesta. Lain ehdotetaan tulevan voimaan heti kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

Esitykseen sisältyy myös lakiehdotus toisen lisäpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja toisen lisäpöytäkirjan soveltamisesta. Lakiehdotus sisältää myös asiasisältöisiä säännöksiä toisen lisäpöytäkirjan soveltamisesta. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan samanaikaisesti kuin toinen lisäpöytäkirja tulee Suomen osalta voimaan. Lain voimaantulosta säädettäisiin asetuksella.

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi myös keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tehdyn yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja yleissopimuksen soveltamisesta annettua lakia. Lakiin ehdotetaan lähinnä teknisiä muutoksia, jotka johtuvat uuden pakkokeinolain voimaantulosta 1 päivänä tammikuuta 2014. Lain ehdotetaan tulevan voimaan samanaikaisesti uuden pakkokeinolain kanssa.

Esityksessä ehdotetaan muutoksia lisäksi yhteisistä tutkintaryhmistä annettuun lakiin, vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä todistelutarkoituksessa rikosasioissa annettuun lakiin, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annettuun lakiin sekä oikeudenkäymiskaareen. Lakien ehdotetaan tulevan voimaan heti kun ne on hyväksytty ja vahvistettu.

YLEISPERUSTELUT

1 Johdanto

1.1 Toinen lisäpöytäkirja

Eurooppalaiseen yleissopimukseen keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa tehty toinen lisäpöytäkirja (European Treaty Series No 182), jäljempänä *toinen lisäpöytäkirja*, avattiin Euroopan neuvoston jäsenvaltioille allekirjoitusta varten 8 päivänä marraskuuta 2001. Suomi allekirjoitti toisen lisäpöytäkirjan 9 päivänä lokakuuta 2003. Toinen lisäpöytäkirja täydentää vuoden 1959 eurooppalaista yleissopimusta keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa (SopS 30/1981), jäljempänä *vuoden 1959 oikeusapusopimus* ja siihen vuonna 1978 tehtyä lisäpöytäkirjaa (SopS 14/1985), jäljempänä *vuoden 1978 lisäpöytäkirja*.

Esityksessä ehdotetaan toisen lisäpöytäkirjan voimaan saattamista Suomessa. Toinen lisäpöytäkirja sisältää määräyksiä muun muassa vapautensa menettäneenä olevan henkilön väliaikaisesta siirtämisestä todistelutarkoituksessa, yhteydenpitojärjestyksestä oikeusviranomaisten välillä, video- ja puhelinkuulustelusta sekä rajat ylittävistä tarkkailusta, valvotuista läpilaskuista, peitetutkinnasta ja yhteisistä tutkintaryhmistä.

Suomen voimassaoleva kansainvälistä rikosoikeusapua koskeva lainsäädäntö jo nykyisin mahdollistaa laajalti toisessa lisäpöytäkirjassa tarkoitetun oikeusavun. Toisen lisäpöytäkirjan pääasiallinen merkitys on siinä, että se täsmentää tiettyjä vuoden 1959 oikeusapusopimuksen määräyksiä ja luo sopimusperustan sekä menettelylliset määräykset videokuulustelulle ja muille erityisille oikeusaputilanteille, joita aikaisemmin ei ole nimenomaisesti säännelty, lukuun ottamatta EU:n jäsenvaltioiden välillä sovellettavaa lainsäädäntöä. Pääsääntöisesti toista lisäpöytäkirjaa sovellettaisiin Suomen ja toiseen lisäpöytäkirjaan liittyneiden EU:n ulkopuolisten valtioiden välisissä oikeusaputilanteissa. Toinen lisäpöytäkirja sisältää joitakin määräyksiä, joista EU:n jäsenvaltiot eivät omassa yhteistyössään sopineet, jolloin näitä määräyksiä sovellettaisiin myös EU:n jäsenvaltioiden välillä.

Toinen lisäpöytäkirja ehdotetaan saatettavaksi voimaan niin sanotulla sekamuotoisella voimaansaattamislalla. Laki sisältäisi blankettimuotoisen voimaansaattamissäännöksen, jonka mukaan toisen lisäpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset olisivat sellaisinaan lakina noudatettavia. Lakiin otettaisiin myös eräitä toisen lisäpöytäkirjan asiasisältöä tarkentavia säännöksiä. Lisäksi kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annettua lakia (4/1994) ehdotetaan joiltain osin muutettavaksi vastaamaan lisäpöytäkirjan määräyksiä.

Myös Brysselissä 29 päivänä toukokuuta 2000 keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tehty yleissopimus (SopS 88/2005), jäljempänä *vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimus*, saatettiin vastaavasti voimaan sekamuotoisella voimaansaattamislalla. Lakivaliokunta hyväksyi mietinnössään 4/2003 vp voimaansaattamistavan, mutta edellytti muun muassa, että kun oikeusapusäännösten toimivuudesta on saatu jonkin verran kokemusta, on selvítettävä kansallisen lainsäädännön uudistamis- ja täydentämistarve, esimerkiksi se, onko EU:n jäsenvaltioiden välisiä oikeusaputoimia varten säädettävä erillinen laki, ja tarvittaessa annettava eduskunnalle asianomaiset esitykset. Myös perustuslakivaliokunta kiinnitti lausunnossaan huomiota vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen voimaansaattamistapaan. Valiokunta muun ohella totesi, että asiasisältöisestä lainsäädännöstä tulisi näkyä perusoikeuksien kannalta merkitykselliset asiat. Esitystä valmisteltaessa on otettu huomioon valiokuntien mainitut kannanotot. Koska toisen pöytäkirjan voimaansaattaminen ei koske erityisesti EU:n jäsenvaltioita, esityksessä ei ole arvioitu erityisen EU:n jäsenvaltioita koskevan lainsäädännön tarpeellisuutta. Tätä tullaan arvioimaan myöhemmässä vaiheessa kun neuvoteltavana oleva direktiivi eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä saadaan EU:ssa hyväksytyä.

1.2 Uuden pakkokeinolain voimaantulo

Edellä mainittu vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimus on tullut Suomessa voimaan 23 päivänä elokuuta 2005. Vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimus on Suomessa saatettu kansallisesti voimaan lailla keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tehdyn yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja yleissopimuksen soveltamisesta (148/2004), jäljempänä *vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen voimaansaattamislaki*. Voimaansaattamisen yhteydessä tehtiin myös joitakin muutoksia kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annettuun lakiin, joka sisältää keskeisen kansainvälistä rikosoikeusapua koskevan sääntelyn.

Vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen voimaansaattamislaki sisältää joitakin säännöksiä vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen soveltamisesta, joita siis sovelletaan ainoastaan Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä. Pääosa näistä säännöksistä (3 – 6 §) täydentää vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen määräyksiä, jotka koskevat peitetutkintaa (14 artikla) ja telekuuntelua (17 – 22 artikla). Mainitut säännökset sisältävät useita viittauksia pakkokeinolain (450/1987) säännöksiin tarkoituksena selvittää, mitä pakkokeinolain säännöksiä tulee soveltaa vuoden 2000 sopimuksen määräyksiä sovellettaessa.

Eduskunta on vastauksellaan 374/2010 vp hyväksynyt uuden pakkokeinolain (806/2011), joka tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2014. Uusi pakkokeinolaki sisältää uudistetut säännökset muun ohella salaisista pakkokeinoista (10 luku).

Esityksessä on tarkoitus ehdottaa muutettaviksi vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen voimaansaattamislain säännöksiä siten, että mainitussa voimaansaattamislaissa otetaan huomioon uuden pakkokeinolain salaisia pakkokeinoja koskeva uudistunut sääntely.

2 Nykytila

2.1 Toinen lisäpöytäkirja

2.1.1 Suomen lainsäädäntö

Kansainvälinen rikosoikeusapu on apua, jota eri valtioiden viranomaiset antavat toisilleen valtioiden rajat ylittävien rikosasioiden käsittelyssä. Se koskee pääasiassa todisteiden hankintaan sekä haasteiden ja muiden oikeudenkäyntiasiakirjojen tiedoksiantoon liittyvää oikeusapua. Kansainvälisestä rikosoikeusavusta on vakiintuneesti pidetty erillään rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista sekä rangaistusten täytäntöönpanoa koskeva kansainvälinen yhteistyö.

Suomessa kansainvälistä rikosoikeusapua koskevat säännökset sisältyvät pääosin kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annettuun lakiin, jäljempänä *rikosoikeusapulaki*. Kyseinen laki on kansainvälistä rikosoikeusapua koskeva yhtenäinen säännöstö, jonka perusteella Suomen viranomaiset voivat antaa ja pyytää oikeusapua. Rikosoikeusapulain soveltamisala on laaja ja Suomen viranomaiset voivat sen perusteella antaa toisen valtion viranomaisille oikeusapua siitä riippumatta, onko Suomen ja oikeusapua pyytäneen valtion välillä voimassa valtiosopimusta. Oikeusavun antamisen edellytyksenä ei ole myöskään se, että pyynnön esittänyt valtio muutoin antaisi vastaavaa oikeusapua Suomelle. Rikosoikeusapulaissa on yleiset säännökset myös oikeusavun pyytämisestä vieraasta valtiosta. Tällöin pyynnön täytäntöönpano määräytyy pyynnön vastaanotuksessa valtiossa voimassa olevien säännösten mukaan.

Vaikka rikosoikeusapulaki on oikeusapua koskeva yhtenäinen säännöstö, Suomen kansainväliset velvoitteet toisia valtioita kohtaan oikeusapua annettaessa sekä Suomen oikeudet saada oikeusapua toisilta valtioilta määräytyvät kansainvälisten sopimusten nojalla. Rikosoikeusapulaissa on kyseisen periaatteen mukainen säännös, jonka mukaan lain säännösten estämättä kansainvälistä oikeusapua rikosasioissa annetaan myös siten kuin oikeusavun antamisesta on erikseen sovittu tai säädetty (30 §). Rikosoikeusapulakia ja kansainvälisiä yleissopimuksia sovelletaan näin ollen rinnakkain toistensa kanssa.

Rikosoikeusapulain 1 §:n mukaan kansainväliseen oikeusapuun kuuluu muun ohella asiakirjojen sekä muiden todisteiden ja selvitysten toimittaminen rikosasian käsittelyä varten sekä pakkokeinojen käyttäminen todisteiden hankkimiseksi tai menettämisseuraamuksen täytäntöönpanon turvaamiseksi. Myös muu rikosasian käsittelyä varten tarvittava oikeusapu kuuluu lain soveltamisalaan. Lain lähtökohtana on se, että Suomeen lähetetyt oikeusapupyynnöt täytetään Suomen lainsäädännön mukaisesti. Pyyntöä toteuttamisessa voidaan myös noudattaa pyynnössä esitettyä erityistä menettelyä, milloin tätä ei voida pitää Suomen lainsäädännön perusperiaatteiden vastaisena.

Kansainväliseen rikosoikeusapuun liittyviä säännöksiä sisältyy myös muihin lakeihin, kuten pakkokeinolakiin, lakiin yhteisistä tutkintaryhmistä (1313/2002) sekä lakiin vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä todistelutarkoituksessa rikosasioissa (150/2004, jäljempänä *väliaikaista siirtämistä koskeva laki*). Voimassa olevan pakkokeinolain 3 luvun 6 a §:ssä säädetään vieraan valtion pyynnöstä suoritettavasta hukkaamiskiellosta ja vakuustakavarikosta. Lain 4 luvun 15 a § sisältää säännökset takavarikosta päättämisestä vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta. Vastaavansisällöiset säännökset sisältyvät myös 1 päivänä tammikuuta 2014 voimaan tulevan uuden pakkokeinolain 6 luvun 8 §:ään ja 7 luvun 21 §:ään.

2.1.2 EU-velvoitteet ja muut kansainväliset sopimukset

Kansainvälinen rikosoikeusapu EU:n jäsenvaltioiden välillä perustuu tällä hetkellä pääasiassa vuoden 1959 oikeusapusopimukseen ja vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimukseen, ja siihen vuonna 2001 tehtyyn pöytäkirjaan (SopS 44/2005). Vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimus ja sen pöytäkirja täydentävät vuoden 1959 oikeusapusopimusta ja vuoden 1978 lisäpöytäkirjaa.

Vuoden 1959 oikeusapusopimus velvoittaa sopijapuolet mahdollisimman laajalti antamaan toisilleen oikeusapua pyynnön esittäneen valtion oikeusviranomaisen toimivaltaan kuuluvan rikosasian käsittelyssä. Sopimus sisältää määräyksiä muun ohella etsintä- ja takavarikko- sekä muista todistelupyynnöistä ja oikeudenkäyntiasiakirjojen ja tuomioistuinten päätösten tiedoksiantamisesta. Vuoden 1978 lisäpöytäkirjassa rajoitetaan sopijapuolten mahdollisuuksia kieltäytyä oikeusavun antamisesta kun pyyntö liittyy vero-, tulli- tai valuuttarikoksen selvittämiseen.

Vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimus vastaa sisällöltään pitkälti nyt voimaansaattettavaa toista lisäpöytäkirjaa, joskin se on toista lisäpöytäkirjaa velvoittavampi ja sisältää määräyksiä myös oikeusavusta telekuuntelun suorittamiseksi. Kuten edellä on todettu, vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimus on Suomessa saatettu voimaan vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen voimaansaattamislalla.

EU:ssa on tehty myös vastavuoroisen tunnustamisen periaatteelle perustuva puitepäätos eurooppalaisesta todisteiden luovuttamismääräyksestä esineiden, asiakirjojen ja tietojen hankkimiseksi rikosasian käsittelyä varten 2008/978/YOS, joka koskee jäsenvaltioiden välistä oikeusapuyhteistyötä pääasiassa asiakirja- ja esinetodisteiden hankkimiseksi. Puitepäätos on pantu kansallisesti täytäntöön lailla eurooppalaisesta todisteiden luovuttamismääräyksestä esineiden, asiakirjojen ja tietojen hankkimiseksi rikosasian käsittelyä varten tehdyn puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kansallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta (729/2010), jäljempänä *todisteiden luovuttamismääräystä koskevan puitepäätöksen täytäntöönpanolaki*. Tarkoituksena on, että mainittu puitepäätos tulevaisuudessa korvautuu parhaillaan neuvoteltavana olevalla direktiivillä eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä. Direktiiviehdotuksessa saavutettiin yleisnäkemyksessä joulukuussa 2011 pidetyssä oikeus- ja sisäasiain neuvostossa. Sen käsittely jatkuu Euroopan parlamentissa, eikä varmuutta ole vielä sen lopullisesta hyväksymisestä tai valmistumisaikataulusta.

Määräyksiä EU:n jäsenvaltioiden välisestä oikeusapuyhteistyöstä sisältyy myös tarkastusten asteittaisesta lakkauttamisesta yhteisillä rajoilla 14 päivänä kesäkuuta 1985 tehdyn Schengenin sopimuksen soveltamisesta 19 päivänä kesäkuuta 1990 tehtyyn yleissopimus (SopS 23/2001), niin sanottu *Schengenin yleissopimus*, jota vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimus myös täydentää. Oikeusapuyhteistyötä sääntelee myös yleissopimus tullihallintojen keskinäisestä avunannosta ja yhteistyöstä (SopS 148/2004, niin kutsuttu *Napoli II yleissopimus*), joka koskee EU:n jäsenvaltioiden välistä viranomaisyhteistyötä tullilainsäädäntöön kohdistuvien rikosten selvittämiseksi.

Suomi on liittynyt myös useisiin muihin yleissopimuksiin, jotka sisältävät kansainvälisiä rikosoikeusapua koskevia määräyksiä. Näistä merkittävimpinä voidaan pitää Euroopan neuvoston rikoksen tuottaman hyödyn rahanpesua, etsintää, takavarikkoa ja menetyksi tuomitsemista koskevaa yleissopimusta (SopS 53/1994), jäljempänä *vuoden 1990 rahanpesuyleissopimus* sekä Yhdistyneiden kansakuntien yleissopimusta huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden kauppaa vastaan (SopS 44/1994), jäljempänä *YK:n huumausaineyleissopimus*. Lisäksi voidaan mainita Yhdistyneiden Kansakuntien kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden vastainen yleissopimus eli niin sanottu *Palermion sopimus* (SopS 18/2004). Oikeusapua koskee myös Euroopan unionin ja Amerikan yhdysvaltojen välillä keskinäisestä oikeusavusta tehty sopimus (SopS 6/2010) ja siihen perustuva kahdenvälinen Suomen ja Amerikan yhdysvaltioiden välinen sopimus (SopS 8/2010).

Suomi on myös tehnyt joidenkin muiden valtioiden kanssa kahdenvälisiä valtiosopimuksia, jotka sisältävät määräyksiä kansainvälisestä rikosoikeusavusta. Tällaisia valtioita ovat Australia, Latvia, Liettua, Puola, Ukraina, Unkari, Venäjä ja Viro. Jotkut mainituista valtioista ovat nykyään myös eurooppalaisen oikeusapusopimuksen osapuolia.

2.2 Uuden pakkokeinolain voimaantulo

2.2.1 Peitetoiminta ja valeostot

3 §. *Toisen jäsenvaltion virkamiehen oikeus peitetoimintaan ja valeostoihin Suomessa*

Vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen voimaansaattamislain 3 §:n 1 momentissa säädetään, millä edellytyksillä Euroopan unionin toisen jäsenvaltion virkamiehelle voidaan antaa oikeus suorittaa rikoksen selvittämiseksi peitetoimintaa ja valeostoja Suomen alueella. Oikeus voidaan antaa Suomen toimivaltaisen viranomaisen kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain mukaisesti hyväksymän oikeusapupyynnön nojalla. Vastaavasti oikeus voidaan antaa Suomen toimivaltaisen viranomaisen kysymyksessä olevalle jäsenvaltiolle esittämän oikeusapupyynnön perusteella. Momenttiin sisältyy myös viittaus niihin voimassaolevan pakkokeinolain ja poliisilain (493/1995) pykäliin, joita menettelyyn sovelletaan (pakkokeinolain 6 luvun 7 § sekä poliisilain 28, 31a, 31b, 32a ja 33a §).

Pykälän 2 momentissa säädetään, millä edellytyksillä Suomen alueella peitetoimintaa tai valeostoa suorittavalle toisen jäsenvaltion virkamiehelle voidaan antaa oikeus kantaa asetta. Tämä oikeus voidaan antaa, jos se on välttämätöntä suoritettavan toiminnan luonteen vuoksi. Asetta on oikeus käyttää vain rikoslain (39/1889) 4 luvun 4 §:n mukaisessa hätävarjelutilanteessa. Päätöksen oikeudesta kantaa asetta tekee päällystään kuuluva poliisimies.

Pykälän 1 momentissa luetellut voimassaolevan pakkokeinolain ja poliisilain pykälät sisältävät ensinnäkin pakkokeinolaissa olevan viittaussäännöksen poliisilakiin (6 luvun 7 §) sekä poliisilain säännökset peitetoiminnan ja valeoston määritelmästä (28 §), peitetoiminnan ja valeoston edellytyksistä (31a ja 31b §), peitetoiminnasta ja valeostosta päättämisestä sekä peitetoiminnan ja valeoston valvonnasta (32a §) sekä tiedonhankinnan paljastumisen estämisestä (33a §). Peitetoimintaa ja valeostoa koskevia säännöksiä sisältyy myös sisäasianministeriön asetukseen poliisin tiedonhankinnan järjestämisestä ja valvonnasta (174/2008). Näitä kaikkia säännöksiä sovelletaan vuoden 2000 EU:n oikeusapupöytäkirjan voimaansaattamislain 3 §:ssä tarkoitettuihin tilanteisiin, joissa Euroopan unionin toisen jäsenvaltion virkamies suorittaa Suomessa peitetoimintaa tai valeostoja.

Uudessa vuoden 2014 alussa voimaan tulevassa pakkokeinolaissa siltä osin kuin peitetoiminta ja valeosto koskevat rikoksen selvittämistä, näitä koskevia säännöksiä ei ole enää sijoitettu poliisilakiin kuten voimassaolevassa laissa, vaan säännökset on sijoitettu pakkokeinolakiin. Säännökset on myös perusteellisesti uudistettu.

Uuden pakkokeinolain salaisia pakkokeinoja koskevaan 10 lukuun sisältyy ensinnäkin uudet yleiset säännökset salaisten pakkokeinojen soveltamisalasta (1 §) ja niiden käytön edellytyksistä (2 §).

Peitetoiminnan osalta 10 luvussa on erikseen säännelty peitetoiminnan määritelmä ja sen edellytykset (27 §), rikoksentekokiello (28 §), järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan ja valvottuun läpikäyntiin osallistuminen (29 §), peitetoimintaa koskeva esitys ja suunnitelma (30 §), peitetoiminnasta päättäminen (31 §), ratkaisu peitetoiminnan edellytyksistä (32 §) sekä peitetoiminnan laajentaminen (33 §).

Valeoston osalta 10 luku sisältää säännökset valeoston määritelmästä ja sen edellytyksistä (34 §), valeostosta päättämisestä (35 §), valeoston toteuttamista koskevasta suunnitelmasta (36 §) sekä valeoston toteuttamista koskevasta päätöksestä (37 §).

Lisäksi sekä peitetoimintaa että valeostoja koskee säännös poliisimiehen turvaamisesta (38 §). Peitetoimintaa koskee myös 10 luvun 43 §, joka sisältää säännökset menettelystä tuomioistuimissa.

Uuden pakkokeinolain 10 luvun kaikkia salaisia pakkokeinoja koskevista yhteisistä säännöksistä peitetoimintaan ja valeostoihin soveltuvat säännökset salaisen pakkokeinon käytön suojaamisesta (47 §), suojaamisesta päättämisestä (48 §), salaisen pakkokeinon käyttöä koskevasta ilmaisukiellosta (49 §), tietojenantovelvollisuudesta ja datan säilyttämismääräyksestä (50 §), määräaikaisten laskemisesta (51 §), salaisen pakkokeinon

käytöstä ilmoittamisesta (60 §), pöytäkirjasta (61 §), asianosaisjulkisuuden rajoittamisesta eräissä tapauksissa (62 §) ja salaisten pakkokeinojen käytön valvonnasta (65 §).

Esityksen mukaan vuoden 2000 EU:n oikeusapupöytäkirjan voimaansaattamislain 3 §:n viittaus voimassaolevan pakkokeinolain 6 luvun 7 §:ään sekä poliisilain 28, 31a, 31b, 32a ja 33a §:ään muutettaisiin koskemaan uuden pakkokeinolain 10 luvun 1 ja 2 §, 27 – 38, 43, 47 – 51, 60 – 62 ja 65 §:ää. Esityksessä ei esitetä muita muutoksia voimaansaattamislain 3 §:n sisältöön, joten sen sisältö pysyisi ennallaan lukuun ottamatta uusia viittauksia uuteen pakkokeinolakiin.

Uusi pakkokeinolaki sisältää säännöksen myös peitelystä tiedonhankinnasta (PKL 10:14 ja 15). Peitellyllä tiedonhankinnalla tarkoitetaan tiettyyn henkilöön kohdistuvaa lyhytkestoisessa vuorovaikutuksessa tapahtuvaa tiedonhankintaa, jossa poliisimiehen tehtävän salaamiseksi käytetään vääriä, harhauttavia tai peiteltyjä tietoja. Koska kyse on lyhytkestoisesta toiminnasta, esityksessä ei ole pidetty tarpeellisena, että peiteltyä tiedonhankintaa sisällytetään vuoden 2000 EU:n oikeusapupöytäkirjan voimaansaattamislain 3 §:n soveltamisalaan.

Kuten vuoden 2000 EU:n oikeusapupöytäkirjan voimaansaattamislain 3 §:ssä säädetään, peitetoimintaa ja valeostoa koskeviin oikeusapupyyntöihin suostuminen olisi jatkossakin aina harkinnanvaraista myös EU:n jäsenvaltioiden osalta. Lisäksi mainitun 3 §:n mukaan Suomessa tapahtuva toiminta suoritetaan aina Suomen lainsäädännön mukaisesti, eikä toisen jäsenvaltion virkamies voi Suomen alueella käyttää hänelle mahdollisesti kuuluvia laajempia oman valtionsa lainsäädännön mukaisia toimivaltuuksia. Toisen jäsenvaltion virkamiehellä ei ole oikeutta muiden kuin pykälässä tarkoitettujen pakkokeinojen käyttöön, mutta hänellä on kuitenkin oikeus käyttää niitä pakkokeinolain mukaisia valtuuksia, jota voivat kuulua kenelle tahansa sivulliselle. Näitä ovat uudessa pakkokeinolaisissa 1 luvun 5 §:ään sisältyvä itseapu ja 2 luvun 2 §:ään sisältyvä yleinen kiinniotto-oikeus. Mainittuun 5 §:ään sisältyy myös voimakeinojen käyttöä koskeva säännös. Yleisen kiinniotto-oikeuden osalta voimakeinojen käyttöä koskeva säännös sisältyy 2 luvun 3 §:ään.

Vuoden 2000 EU:n oikeusapupöytäkirjan voimaansaattamislain 3 §:n mukaan toisen jäsenvaltion virkamiehellä ei ole myöskään yleisiä poliisin toimivaltuuksia. Toisen jäsenvaltion virkamiehellä ei siis olisi uuden poliisilain 2 luvun 17 §:n 1 ja 2 momentin mukaista oikeutta voimakeinojen käyttöön. Kuten voimassaolevankin lainsäädännön mukaan, hänellä voisi kuitenkin olla joitakin uuden poliisilain mukaisia valtuuksia, jotka voivat kuulua kenelle tahansa sivulliselle henkilölle. Tällaisista toimivaltuuksista säädetään uuden poliisilain 9 luvun 5 §:ssä ja 2 luvun 17 §:n 3 momentissa.

2.2.2 Telekuuntelu ja televalvonta

4 §. *Telekuuntelun tai televalvonnan teknistä toteuttamista koskevien pyyntöjen täyttäminen kuuntelun kohteen ollessa muualla kuin Suomessa.*

Vuoden 2000 EU:n oikeusapulusopimuksen voimaansaattamislain 4 §:n 1 momentissa säädetään, että vuoden 2000 EU:n oikeusapulusopimuksen 18 artiklan 2 kohdan a tai c alakohdassa tarkoitettujen telekuuntelun tai televalvonnan teknistä toteuttamista koskevien pyyntöjen täyttämistä päättää pidättämiseen oikeutettu virkamies. Pykälän 2 momentissa määritellään, millä edellytyksillä pidättämiseen oikeutettu virkamies suostuu pyyntöön. Näillä pyynnöillä tarkoitetaan tilanteita, jossa kuuntelun kohde on muualla kuin Suomessa ja Suomen viranomaiset antaisivat telekuuntelun tai televalvonnan mahdollistamiseksi ainoastaan teknistä apua pyynnön esittäneelle jäsenvaltiolle.

Uuden pakkokeinolain säännökset eivät edellyttäisi muutoksia vuoden 2000 EU:n oikeusapulusopimuksen voimaansaattamislain 4 §:n 1 ja 2 momentin sisältöön.

Rikosoikeusapulaki ei sisällä säännöksiä pykälässä tarkoitetun teknisen avun antamisesta toiselle valtiolle. Tämän johdosta vuoden 2000 EU:n oikeusapulusopimuksen voimaansaattamislain 4 §:n 3 momentissa selvennetään, mitä voimassaolevan pakkokeinolain säännöksiä menettelyssä noudatetaan. Momentin mukaan soveltuvin osin noudatetaan pakkokeinolain 5a luvun 8 ja 9 §:ää, 11 §:n 1 momenttia sekä 14 ja 15 §:ää. Mainitut voimassaolevan pakkokeinolain 5a luvun pykälät sisältävät säännökset pöytäkirjan laatimisesta, teleyrityksen avustamisvelvollisuudesta, toimenpiteen lopettamisesta, korvauksen suorittamisesta telelaitokselle ja valvonnasta.

Uudessa pakkokeinolaissa pöytäkirjan laatimista koskevat säännökset sisältyvät 10 luvun 61 §:ään, teleyrityksen avustamisvelvollisuutta ja pääsyä eräisiin tiloihin koskevat säännökset sisältyvät luvun 63 §:ään, toimenpiteen lopettamista koskevat säännökset sisältyvät luvun 2 §:n 3 momenttiin, korvauksia teleyrityksille koskevat säännökset sisältyvät luvun 64 §:ään ja salaisten pakkokeinojen käytön valvontaa koskevat säännökset sisältyvät luvun 65 §:ään. Mainitut uuden pakkokeinolain säännökset vastaavat keskeiseltä sisällöltään edellä mainittuja voimassaolevan pakkokeinolain säännöksiä.

Esityksessä ehdotetaan, että vuoden 2000 EU:n oikeusapulusopimuksen voimaansaattamislain 4 §:n 3 momentin viittaukset muutetaan koskemaan uuden pakkokeinolain 10 luvun 2 §:n 3 momenttia sekä 61 ja 63 - 65 §:ää. Muutos ei merkittäisi asiallista muutosta menettelyn sisältöön.

5 §. *Kuuntelukieltoja koskevien ehtojen asettaminen telekuuntelua koskeviin päätöksiin.*

Vuoden 2000 EU:n oikeusapulusopimuksen voimaansaattamislain 5 §:ssä säädetään, missä tilanteissa suomalaisen tuomioistuimen on asetettava telekuuntelupäätöksen ehdoksi, että pyynnön esittäneen jäsenvaltion viranomaisen on noudatettava voimassaolevan pakkokeinolain 5a luvun 10 §:n 1 momentin kuuntelukieltoja. Lisäksi pykälässä säädetään myös muiden telekuuntelun kohteena olevan henkilön oikeusturvan kannalta tarpeellisten ehtojen asettamisesta.

Pykälän mukaan ehtoja tulee asettaa tilanteissa, joissa telekuuntelun kohde on Suomessa, eivätkä Suomen viranomaiset valvo telekuuntelussa saadun materiaalin käyttöä. Nämä tilanteet olisivat vuoden 2000 EU:n oikeusapupöytäkirjan 18 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tai 20 artiklassa tarkoitettuja. Näistä mainitun 18 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tarkoitettu tilanne on niin sanottu perinteinen oikeusaputilanne, jossa kuuntelun kohde on Suomessa ja kohteen viestejä kuunneltaisiin toisen jäsenvaltion pyynnöstä Suomessa. Vuoden 2000 EU:n oikeusapupöytäkirjan 20 artiklassa tarkoitettussa tilanteessa toinen jäsenvaltio kuuntelisi ilman Suomen viranomaisten teknistä apua Suomen alueella olevaa kohdetta.

Uudessa pakkokeinolaissa kuuntelu- ja katselukielloja koskeva säännös sisältyy 10 luvun 52 §:ään. Säännös vastaa jonkin verran muutettuna voimassaolevan pakkokeinolain 5a luvun 10 §:ää. Mainitun 52 §:n 4 momentti sisältää kuitenkin sisällöltään uuden säännöksen, jonka mukaan kuuntelu- ja katselukiellot eivät kuitenkaan koske tapauksia, joissa kiellon piiriin kuuluvaa henkilöä epäillään samasta tai siihen välittömästi liittyvästä rikoksesta kuin rikoksesta epäiltyä ja myös hänen osaltaan on tehty päätös samasta salaisesta pakkokeinosta eli tässä tapauksessa telekuuntelusta.

Esityksessä ehdotetaan, että voimaansaattamislain 5 §:n kuuntelukielloja koskeva viittaus muutetaan koskemaan uuden pakkokeinolain 10 luvun 52 §:ää kokonaisuudessaan.

Lisäksi pykälässä oleva viittaus voimassaolevan pakkokeinolain 5a luvun 5 §:ään muutettaisiin koskemaan uuden pakkokeinolain 10 luvun 5 §:ää. Mainitut säännökset koskevat telekuuntelusta päättämistä tuomioistuimen päätöksellä.

Voimassaolevan pakkokeinolain 5a lukuun ei sisälly säännöksiä niin sanotun ylimääräisen tiedon käyttämisestä. Luvun 13 §:ään sisältyy ainoastaan säännökset ylimääräisen tiedon säilyttämisestä. Vuoden 2000 EU:n oikeusapupöytäkirjan voimaansaattamista koskevassa hallituksen esityksessä 31/2003 vp (s. 68) katsottiin, että ylimääräisen tiedon säilyttämisen osalta hyväksyttävänä voidaan pitää, että tältä osin noudatetaan pyynnön esittäneen jäsenvaltion lainsäädäntöä. Tarpeellisenä ei pidetty, että tuomioistuimen tulisi aina asettaa telekuunteluluvan ehdoksi voimassaolevan pakkokeinolain 5a luvun 13 §:n ylimääräisen tiedon säilyttämistä koskevien säännösten noudattaminen. Tästä huolimatta tuomioistuimella on kuitenkin telekuunteluluvasta päättäessään mahdollisuus asettaa myös muita kuin kuuntelukielloja koskevia kansallisen lainsäädännön mukaisia ehtoja. Pykälässä nimenomaisesti mainitaankin, että tuomioistuimen on asetettava telekuuntelun kohteena olevan henkilön oikeusturvan kannalta tarpeelliset ehdot.

Uuteen pakkokeinolakiin sitä vastoin on otettu säännökset sekä ylimääräisen tiedon käyttämisestä (10 luvun 56 §) että tietojen hävittämisestä (10 luvun 57 §). Lisäksi uuteen pakkokeinolakiin sisältyy ylimääräisen tiedon määritelmä (10 luvun 55 §). Mainitun 55 §:n mukaan ylimääräisellä tiedolla tarkoitetaan muun ohella telekuuntelulla ja televalvonnalla saatua tietoa, joka ei liity rikokseen tai joka koskee muuta rikosta kuin sitä, jonka tutkintaa varten lupa tai päätös on annettu. Mainitun 56 §:n 1 momentin mukaan ylimääräistä tietoa saa käyttää rikoksen selvittämisessä, kun tieto koskee sellaista rikosta, jonka tutkinnassa olisi saatu käyttää sitä pakkokeinolla, jolla tieto on saatu. Ylimääräisen tiedon käyttämisestä päättää tuomioistuin silloin, kun kyseinen ylimääräinen tieto on saatu pakkokeinolla, jonka käyttämisestä päättää tuomioistuin. Pykälän 2 mo-

mentin mukaan ylimääräistä tietoa saa käyttää lisäksi aina rikoksen estämiseksi, poliisin toiminnan suuntaamiseksi ja syyttömyyttä tukevana selvityksenä. Pykälän 3 momentin mukaan ylimääräistä tietoa saa käyttää myös hengelle, terveydelle tai vapaudelle aiheutuvan merkittävän vaaran taikka huomattavan ympäristö-, omaisuus- tai varallisuusvahingon estämiseksi. Pykälän 4 momentin mukaan poliisilain nojalla saadun ylimääräisen tiedon käyttämisestä rikoksen selvittämiseen säädetään poliisilain 5 luvun 54 §:ssä.

Mainitun 57 §:n 1 momentin mukaan ylimääräinen tieto on hävitettävä sen jälkeen, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä. Ylimääräinen tieto voidaan kuitenkin säilyttää ja tallettaa henkilötietojen käsittelyssä poliisitoimessa annetussa laissa tarkoitettuun rekisteriin, jos tieto koskee 56 §:n 1 momentissa tarkoitettua rikosta, taikka jos tieto on tarpeen rikoslain 15 luvun 10 §:ssä tarkoitettun rikoksen estämiseksi. Tiedot, joita ei ole hävitettävä, on säilytettävä viiden vuoden ajan siitä, kun asia on lainvoimaisesti ratkaistu tai jätetty sillensä.

Vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen mukaan pyynnön vastaanottanut jäsenvaltio voi asettaa suostumukselleen sellaisia ehtoja, joita sovellettaisiin vastaavanlaisessa kansallisessa tapauksessa (18 artiklan 5 kohdan b alakohta ja 6 kohta sekä 20 artiklan 4 kohdan a alakohdan i ja ii alakohdat). Vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen selitysmuistiossa selvennetään, että tällaiset ehdot voivat olla esimerkiksi sellaisia, joilla tietyt henkilöryhmät suljetaan toimenpiteen ulkopuolelle tai jotka koskevat kuunnellun materiaalin käyttämistä. Suomessa voitaisiin siis vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen mukaan asettaa ehtoja, jotka koskisivat ylimääräisen tiedon käyttämistä.

Esityksen mukaan perusteltuna voitaisiin pitää, että suomalaisen tuomioistuimen tehdessä telekuuntelulupaa koskevan päätöksen se asettaisi aina myös ehdon, jonka mukaan pyynnön esittäneen jäsenvaltion viranomaisen tulee soveltuvin osin noudattaa uuden pakkokeinolain 10 luvun 55 ja 56 §:n säännöksiä ylimääräisen tiedon käyttämisestä. Hallituksen esityksessä esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamisesta (HE 222/2010 vp, s. 142) todetaan, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisukäytännöstä voidaan tehdä johtopäätös, että ylimääräisen tiedon osalta tarvitaan riittävän kattavaa ja täsmällistä sääntelyä. Perustuslakivaliokunta esitti tarkennuksia hallituksen esityksessä 222/2010 vp ehdotettuun sääntelyyn ja piti esittämiensä muutosten tekemistä edellytyksenä lakiehdotuksen käsittelemiselle tavallisessa lain säätämisyjärjestyksessä (PeVL 66/2010 vp). Perustuslakivaliokunta arvioi säännösehdotusta perustuslain 10 §:n 3 momentin kannalta, jonka mukaan lailla voidaan säätää välttämättömistä rajoituksista viestin salaisuuteen yksilön tai yhteiskunnan turvallisuutta taikka kotirauhaa vaarantavien rikosten tutkinnassa. Koska ylimääräinen tieto olisi kertynyt Suomessa olevan epäillyn telekuuntelusta tai televalvonnasta, perusteltuna voidaan pitää, että pyynnön esittänyt jäsenvaltio noudattaisi soveltuvin osin Suomen lainsäädäntöä ylimääräisen tiedon käytöstä. Käytännössä oikeusapupyynnön asetettavaan ehtoon tulisi kirjoittaa ylimääräisen tiedon käyttöä koskevan Suomen lainsäädännön sisältö.

2.2.3 Valvottu läpilasku

Vuoden 2000 EU:n oikeusapuseropimuksen voimaansaattamislaki ei sisällä valvottuja läpilaskuja koskevia säännöksiä. Kuten jäljempänä toisen lisäpöytäkirjan valvottuja läpilaskuja koskevan 18 artiklan perusteluissa todetaan, Suomen voimassaolevaan lainsäädäntöön ei sisälly erityisiä säännöksiä valvotuista läpilaskuista. Uuden 1 päivänä tammikuuta 2014 voimaantulevan pakkokeinolain 10 luku sisältää kuitenkin uudet valvottuja läpilaskuja koskevat säännökset. Mainittuja säännöksiä on selvitetty tarkemmin jäljempänä toisen lisäpöytäkirjan 18 artiklan perusteluissa.

Vuoden 2000 EU:n oikeusapuseropimuksen kannalta keskeistä on, että uuden pakkokeinolain 10 luvun 41 §:n 2 momentti asettaa valvotun läpilaskun käytön edellytykseksi, että epäillystä rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Vuoden 2000 EU:n oikeusapuseropimuksen 12 artiklan 1 kohdan mukaan jokainen jäsenvaltio taas sitoutuu siihen, että sen alueella voidaan sallia toisen jäsenvaltion pyynnöstä tapahtuvat valvotut läpilaskut tutkittaessa rikoksia, joiden johdosta rikoksenteijä voidaan luovuttaa.

Vuoden 2004 alusta sovellettu puitepäätös eurooppalaisesta pidätysmääräyksestä ja jäsenvaltioiden välisistä luovuttamismenettelyistä (EYVL L 190, 18.7.2002, s.1) määrittelee luovuttamiskelpoisen rikoksen EU:n jäsenvaltioiden välillä. Puitepäätöksen mukaan luovuttamiskelpoisia ovat teot, joista luovuttamispyynnön esittäneen jäsenvaltion lainsäädännön mukaan voi seurata vapausrangaistus tai vapaudenriiston käsittävä turvaamistoimenpide, jonka enimmäisaika on vähintään kaksitoista kuukautta. Puitepäätös sisältää luettelon, johon sisältyvien tekojen osalta pyynnön vastaanottanut valtio ei voi edellyttää kaksoisrangaistavuutta. Muiden tekojen osalta riittää, että teko on rangaistava pyynnön vastaanottaneessa jäsenvaltiossa. Suomessa puitepäätöksen mukaiset säännökset luovuttamiskelpoisista rikoksista sisältyvät rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain (1286/2003) 2 ja 3 §:ään.

Mainittu uuden pakkokeinolain valvottuja läpilaskuja koskeva 10 luvun 41 §:n 2 momentti asettaa valvotun läpilaskun käytölle korkeamman kynnyksen kuin vuoden 2000 EU:n oikeusapuseropimus sallii. Jäljempänä toisen lisäpöytäkirjan valvottuja läpilaskuja koskevan 18 artiklan perusteluissa todetaan mainitun artiklan ja uuden pakkokeinolain säännösten välillä vastaava ristiriita. Toinen lisäpöytäkirja sallii varauman tekemisen valvottuja läpilaskuja koskevaan artiklaan ja esityksessä ehdotetaankin varauman tekemistä siten, että toisen lisäpöytäkirjan 18 artiklan osalta valvotut läpilaskut sallittaisiin siltä osin kuin Suomen kansallinen lainsäädäntö ne sallii.

Vuoden 2000 EU:n oikeusapuseropimus ei kuitenkaan mahdollista varauman tekemistä. Kyseinen sopimus edellyttää, että jäsenvaltio sitoutuu siihen, että sen alueella voidaan sallia toisen jäsenvaltion pyynnöstä tapahtuvat valvotut läpilaskut tutkittaessa luovuttamiskelpoisia rikoksia.

Tämän johdosta esityksessä ehdotetaan, että vuoden 2000 EU:n oikeusapuseropimuksen voimaansaattamislakiin otetaan säännös (2 a §), jonka mukaan Suomi tekee yhteistyötä vuoden 2000 EU:n oikeusapuseropimuksen 12 artiklan mukaisesti luovuttamiskelpoisten

---

rikosten osalta, vaikka uuden pakkokeinolain 10 luvun 41 §:n 2 momentin edellytys siitä, että epäillystä rikoksesta säädetyn ankarimman rangaistuksen tulee olla vähintään neljä vuotta vankeutta, ei täyty.

Muilta osin valvottujen läpilaskujen osalta oikeusapua annettaisiin rikosoikeusapulain 23 §:n 3 momentin mukaisesti siten, että pakkokeinojen käyttämisen edellytyksiin ja niitä käytettäessä noudatettavaan menettelyyn on sovellettava, mitä rikosoikeusapulain 15 §:n 1 momentissa ja pakkokeinolaissa säädetään. Mainitun 15 §:n 1 momentin mukaan pakkokeinoja ei saa käyttää, jos tämä ei Suomen lain mukaan olisi sallittua, jos pyynnön perusteena oleva teko olisi tehty Suomessa vastaavissa olosuhteissa.

2.3 Muut ehdotukset

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (1997/689) 4 luvun 2 § sisältää säännöksen, jonka mukaan syyte Suomen ulkopuolella tehdystä rikoksesta voidaan tutkia, jollei muualla laissa toisin säädetä, syyttävän asuin-, oleskelu- tai tapaamispaikkakunnan tuomioistuimessa. Esityksessä ehdotetaan, että mainitussa pykälässä säänneltäisiin myös se, mikä on laillinen tuomioistuin tilanteessa, jossa ulkopuolella tehdyn rikoksen liittymä Suomeen on, että asianomistaja on Suomen kansalainen ja asuu Suomessa taikka on Suomessa pysyvästi asuva ulkomaalainen. Asianomistaja voisi olla myös suomalainen yhteisö, säätiö tai muu oikeushenkilö.

3 Esityksen tavoitteet ja keskeiset ehdotukset

3.1 Toisen lisäpöytäkirjan voimaansaattaminen

Esityksen tavoitteena on hyväksyä ja saattaa toinen lisäpöytäkirja kansallisesti voimaan.

Toinen lisäpöytäkirja täydentää vuoden 1959 oikeusapusopimuksen määräyksiä. Telekuuntelua lukuun ottamatta se sisältää määräyksiä samoista oikeusavun muodoista kuin vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimus. Lisäpöytäkirjalla mahdollistetaan suorat yhteydenotot toimivaltaisten oikeusviranomaisten välillä (4 artikla). Lisäksi siinä on määräyksiä vapautensa menettäneen olevan henkilön väliaikaisesta siirtämisestä (3 ja 13 artiklat), kuluvastuusta oikeusaputilanteissa (5 artikla), oikeusapupyynnön täytäntöönpanon lykkäämisestä (7 artikla), oikeusapupyynnön täyttämisenä noudatettavasta menettelystä (8 artikla), oma-aloitteisesta tietojenvaihdosta (11 artikla, rikoksella viedyn omaisuuden palauttamisesta omistajalleen (12 artikla), asiakirjojen tiedoksiantamisesta postitse (16 artikla) ja oikeudenkäyntiasiakirjojen kielestä (15 artikla). Lisäpöytäkirja sisältää määräyksiä myös todistelutarkoituksessa kuultavien henkilöiden kuulemisesta videoyhteyden tai puhelimen välityksellä (9 ja 10 artikla) sekä tietyistä rajat ylittävistä tutkintamenetelmistä, kuten tarkkailusta (17 artikla) valvotusta läpilaskusta (18 artikla), peitetutkinnasta (19 artikla) ja yhteisistä tutkintaryhmistä (20 artikla). Toisessa lisäpöytäkirjassa määrätään myös rajat ylittäviin tutkintamenetelmiin osallistuvien virkamiesten rikos- ja yksityisoikeudellisesta vastuusta (21 ja 22 artikla), todistajien suojelusta (23 artikla) ja tietosuojasta (26 artikla).

Toisen lisäpöytäkirjan sisältö on osin lähes yhdenmukainen vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen kanssa. Toisen lisäpöytäkirjan määräykset ovat kuitenkin yleisesti ottaen vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen määräyksiä harkinnanvaraisempia. Toisaalta lisäpöytäkirjan sisältö on vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimusta laajempi sikäli, että siinä mahdollistetaan myös rajat ylittävä tarkkailu. EU:n jäsenvaltioiden välillä rajat ylittävä tarkkailu perustuu Schengenin yleissopimukseen ja Napoli II yleissopimukseen.

Esitys sisältää lakiehdotuksen toisen lisäpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten voimaansaattamisesta blankettimuotoisella säännöksellä. Lisäksi voimaansaattamislakiin otettaisiin eräitä asiasisältöisiä säännöksiä. Nämä koskisivat tilanteita, joissa toinen lisäpöytäkirja sallii sopimusvaltiolle mahdollisuuden varaamaan tai muuten harkintavaltaa määräyksen voimaansaattamisen suhteen ja jossa myöskään voimaansaoleva kansallinen lainsäädäntö ei sisällä riittävän selkeää soveltamisohjetta käytännön oikeusaputilannetta silmällä pitäen. Voimaansaattamislakiin otettavat säännökset koskisivat siirretyn tuomitun väliaikaista siirtämistä (2 §) ja tiedoksiantojen suorittamista postitse (3 §).

Esityksessä ehdotetaan myös rikosoikeusapulakiin uutta 11 a ja 11 b §:ää, jotka koskisivat kuulemista videoneuvottelua käyttäen sekä kuulemista puhelimen välityksellä. Lisäksi esityksessä ehdotetaan oikeusavun kustannuksia koskevan rikosoikeusapulain 25 §:n muuttamista. Nämä säännökset vastaisivat toisen lisäpöytäkirjan määräyksiä. Näiden ehdotettujen säännösten osalta on katsottu, että toisen lisäpöytäkirjan määräyksiä voidaan soveltaa myös sellaisiin valtioihin, jotka eivät ole liittyneet toiseen lisäpöytäkirjaan.

Toisen lisäpöytäkirjan voimaansaattamisen johdosta ehdotetaan muutettavaksi lisäksi oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 18 §:ää, siten että mainittu säännös soveltuisi myös postitiedoksiantoihin.

3.2 Uuden pakkokeinolain voimaantulo

Esityksessä ehdotetaan myös joitakin tarkistuksia kansainväliseen rikosoikeusapulain-säädäntöön 1 päivänä tammikuuta 2014 voimaantulevan uuden pakkokeinolain johdosta. Etupäässä kyse on pykäläviittausten numeroinnin muuttamisesta. Muutoksia esitetään tehtäväksi vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen voimaansaattamislain 3 – 5 §:ään, jotka koskevat peitetoiminnan ja valeostojen sekä telekuuntelun ja televalvonnan käyttöä Suomen ja muiden EU:n jäsenvaltioiden välisessä rikosoikeusavussa. Lisäksi mainittuun voimaansaattamislakiin ehdotetaan otettavaksi uusi 2 a §, joka koskee valvottujen läpilaskujen käyttöä Suomen ja muiden EU:n jäsenvaltioiden välisessä yhteistyössä.

3.3 Muut ehdotukset

Lisäksi esityksessä ehdotetaan rikosoikeusapulain 5 ja 8 §:n muuttamista. Ehdotetut muutokset ensinnäkin tarkentaisivat 5 §:n sääntelyä siitä, miten Suomen toimivaltaisen viranomaisen tulee pyytää oikeusapua vieraalta valtiolta ja toiseksi muuttaisivat rikosoikeusapulain kielten käyttöä koskevia vaatimuksia. Ehdotetut muutokset eivät liittyisi toisen lisäpöytäkirjan voimaansaattamiseen.

Esityksessä ehdotetaan myös yhteisistä tutkintaryhmistä annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamista siten, että syyttäjien osallistumista tutkintaryhmiin edistettäisiin. Esityksessä ehdotetaan myös väliaikaista siirtämistä koskevan lain 7 §:n muuttamista siten, että Suomessa pysyvästi asuva rinnastettaisiin Suomen kansalaiseen. Ehdotukset eivät liity toisen lisäpöytäkirjan voimaansaattamiseen.

Esityksessä ehdotetaan lisäksi oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 4 luvun 2 §:n muuttamista. Ehdotus laajentaisi Suomen ulkopuolella tehdyn rikoksen oikeuspaikkaa koskevaa sääntelyä siten, että tällainen syyte voitaisiin tutkia myös asianomistajan kotipaikan tuomioistuimessa. Myöskään tämä ehdotus ei liity toisen lisäpöytäkirjan voimaansaattamiseen.

4 Esityksen vaikutukset

4.1 Yleistä

Toisen lisäpöytäkirjan voimaantulo tulee helpottamaan Suomen esitutkinta- ja syyttäjäviranomaisten mahdollisuuksia saada rikosoikeusapua muista toiseen lisäpöytäkirjaan liittyneistä valtioista. Parannuksena voidaan pitää etenkin videoyhteyden käytön kannustamiseen tähtäviä määräyksiä kansainvälisessä oikeusapuyhteistyössä. Tietyt toisen lisäpöytäkirjan määräykset tehostavat erityisesti kansainvälisen järjestäytyneen rikollisuuden esitutkintaa. Tällaisia määräyksiä ovat yhteisiä tutkintaryhmiä, valvottuja läpilaskuja ja peitetutkintaa koskevat määräykset.

Lisäksi toinen lisäpöytäkirja helpottaa tavanomaista kansainvälistä yhteistyötä. Tämän mahdollistavat aikaisempaa joustavammat määräykset suorien yhteyksien käytöstä toimivaltaisten viranomaisten välillä sekä määräykset siitä, että oikeudenkäyntiasiakirjojen tiedoksiantoja voidaan suorittaa postitse.

Kaiken kaikkiaan toisen lisäpöytäkirjan voimaantulon voidaan arvioida tehostavan Suomen ja toisen lisäpöytäkirjan osapuolina olevien valtioiden välistä oikeusapuyhteistyötä, joskin määrällisesti Suomen ja EU:n ulkopuolisten valtioiden välisiä oikeusapupyynnöitä tehdään melko vähän.

Joulukuuhun 2012 mennessä toisen lisäpöytäkirjan on saattanut kansallisesti voimaan 25 Euroopan neuvoston jäsenvaltiota. Nämä valtiot ovat Albania, Armenia, Belgia, Bosnia ja Hertsegovina, Bulgaria, Kroatia, Tsekin tasavalta, Tanska, Viro, Ranska, Irlanti, Latvia, Liettua, Malta, Montenegro, Alankomaat, Norja, Puola, Portugali, Romania, Serbia, Slovakia, Sveitsi, Makedonia, Ukraina ja Yhdistynyt kuningaskunta. Toisen lisäpöytäkirjan on lisäksi saattanut kansallisesti voimaan kaksi Euroopan neuvoston ulkopuolista valtiota, jotka ovat Chile ja Israel.

4.2 Taloudelliset vaikutukset

Esityksellä ei voida katsoa olevan merkittäviä taloudellisia vaikutuksia. Suurin osa toisessa pöytäkirjassa määritellyistä menettelyistä on jo otettu käyttöön EU:n jäsenvaltioiden välillä vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen nojalla. Eniten kansainvälistä yhteistyötä rikosoikeusavussa Suomella on juuri EU:n jäsenvaltioiden kanssa, eikä toiseen lisäpöytäkirjaan liittyneiden valtioiden mukaan tulo yhteistyöhön aiheuta merkittäviä taloudellisia vaikutuksia.

Rikosoikeusapulakiin otettava kaikkiin valtioihin soveltuva säännös kuulemisesta videoneuvottelua käyttäen (11 a §) saattaa lisätä menettelyn käyttöä myös suhteessa muihin kuin EU:n jäsenvaltioihin, mutta tapausten määrä on todennäköisesti pieni. Toisen lisäpöytäkirjan video- ja puhelinkuulemisesta koskevien määräysten tehokas hyödyntäminen edellyttää, että Suomen viranomaisten käytössä on yhteistyön mahdollistavat tekniset välineet. Muussa kansainvälisessä yhteistyössä ja kansallisessa oikeudenkäyntimenettelyssä on viime vuosina jo otettu käyttöön videoyhteyden välityksellä tapahtuvan kuulustelun mahdollistavia teknisiä laitteita. Näin ollen pelkästään toisen lisäpöytäkirjan voimaansaattaminen ei edellyttäisi uusien teknisten laitteiden hankkimista. Vaikka videokuulemismenettelyn käytännön järjestäminen aiheuttaisi lisäkuluja, menettelyn käyttäminen toisaalta vähentäisi matkakuluja, sillä todistajan taikka Suomen viranomaisten ei tarvitsisi matkustaa toiseen sopimusvaltioon esimerkiksi todistajan kuulemista varten.

Ehdotetun videoneuvottelun käyttöä koskevan rikosoikeusapulain 11 a §:n 8 momenttiin sisältyy säännös, jonka mukaan vastaajalle ja epäillylle on hänen pyynnöstään määrättävä puolustaja, jolle maksettava korvaus jäisi valtion vahingoksi. Tästä aiheutuisi jonkin verran kuluja oikeusministeriön hallinnon alalle. Menoerää ei kuitenkaan voida pitää merkittävänä, sillä on todennäköistä, että Suomessa olevia vastaajia ja epäiltyjä kuultaisiin vieraasta valtiosta videoneuvottelun välityksellä vain harvoin.

Jotta toista lisäpöytäkirjaa voidaan tehokkaasti soveltaa Suomessa, tulee toimivaltaisille viranomaisille eli lähinnä esitutkintaviranomaisille, syyttäjille ja tuomioistuimille järjestää koulutusta toisen pöytäkirjan sisällöstä. Tarvittava koulutus voidaan kuitenkin järjestää nykyisen koulutusjärjestelmän ja käytettävissä olevien määrärahojen puitteissa.

4.3 Organisaatio- ja henkilöstövaikutukset

Aikaisempaa joustavampi mahdollisuus käyttää suoria yhteyksiä toimivaltaisten viranomaisten välillä tulee esimerkiksi syyttäjien osalta tarkoittamaan, että yhteydenpito toisen sopimusvaltion viranomaisiin sekä oikeusapupyynnöiden laatiminen ja niiden sisällöstä vastaaminen tulee aikaisempaa selkeämmin olemaan syyttäjän omalla vastuulla. Toisaalta suoriin yhteydenottoihin on jo siirrytty EU:n jäsenvaltioiden välisessä yhteydenpidossa. Voidaan myös arvioida, että mahdollisuus antaa oikeudenkäyntiasiakirjoja tiedoksi postitse vähentää keskusviranomaisen käyttöä oikeusapuyhteistyössä, koska tiedoksiannettavien asiakirjojen lähettämisestä huolehtisi aikaisempaa useammin toimivaltainen paikallisviranomaisen ilman keskusviranomaisen myötävaikutusta. Toisaalta siirtymisen suoriin viranomaisyhteyksiin voidaan ainakin uusien säännösten voimaantulon alkuvaiheessa arvioida lisäävän keskusviranomaisen eli oikeusministeriön neuvontaja ohjaustehtäviä. Myös Valtakunnansyyttäjänviraston ohjaustehtävät todennäköisesti jossain määrin lisääntyvät.

---

5 Asian valmistelu

Voimaansaatettava toinen lisäpöytäkirja on valmisteltu Euroopan neuvoston rikosasiain komitean (European Committee on Crime problems CDPC) alaisessa asiantuntijatyöryhmässä (Committee of Experts on the Operation of European Convention in the Penal Field PC-OC).

Tähän mietintöön sisältyvät ehdotukset on valmisteltu oikeusministeriön 14 päivänä joulukuuta 2010 asettamassa työryhmässä, jonka tehtäviä on laajennettu ja kokoonpanoa muutettu 18 päivänä lokakuuta 2011 tehdyllä päätöksellä. Työryhmässä olivat edustettuina oikeusministeriön lainvalmisteluosasto ja kansainvälinen yksikkö, Valtakunnansyyttäjänvirasto, sisäasiainministeriön poliisiosasto, Poliisihallitus, Helsingin käräjäoikeus ja Suomen Asianajajaliitto.

YKSITYISKOHTAISET PERUSTELUT

6 Toisen lisäpöytäkirjan perustelut

6.1 I LUKU

1 artikla. **Soveltamisala**

Artikla sisältää määräykset siitä, miten vuoden 1959 oikeusapusopimuksen 1 artiklan soveltamisalaa koskevia määräyksiä muutetaan. Artiklan mukaan kyseiset määräykset korvataan tämän artiklan sisältämällä määräyksillä.

Artiklan *1 kappaleen* mukaan sopimuspuolet sitoutuvat vuoden 1959 oikeusapusopimuksen määräysten mukaisesti antamaan viivytyksettä toisilleen mahdollisimman laajaa keskinäistä oikeusapua. Rikosoikeusapua tulee antaa sellaisessa rikosasian käsittelyssä, jossa toimivalta määrätä rikoksesta rangaistus kuuluu pyynnön esittäneen sopimuspuolen oikeusviranomaisille.

Vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimus ei sisällä vastaavaa määräystä, sillä kyseinen sopimus ei ole itsenäinen sopimus, vaan täydentää vuoden 1959 oikeusapusopimusta. Tämän johdosta kappaleen määräystä sovelletaan myös EU:n jäsenvaltioiden välillä. Keskeinen uudistus 1 kappaleen osalta on, että siihen on lisätty edellytys, että rikosoikeusapua tulee antaa viivytyksettä. Tämä ei edellytä lainsäädäntömuutoksia rikosoikeusapulaan.

Artiklan *2 kappaleen* mukaan vuoden 1959 oikeusapusopimusta ei sovelleta vapaudenmenetystä merkitsevien päätösten tai tuomioiden täytäntöönpanoon eikä sellaisiin sotilaslainsäädännön mukaisiin rikoksiin, jotka eivät ole rikoksia yleisen rikoslainsäädännön mukaan. Mainittu määräys vastaa vuoden 1959 oikeusapusopimuksen 1 artiklan 2 kappaleen nykyistä sanamuotoa, eikä sitä siis ole uudistettu.

Artiklan *3 kappaleen* mukaan keskinäistä oikeusapua annetaan myös hallinnollisessa menettelyssä, joka liittyy pyynnön esittäneen tai pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen tai molempien kansallisen lainsäädännön mukaan rangaistavaan tekoon ja jos hallintoviranomaisen asiassa antama päätös voidaan saattaa erityisesti rikosasioissa toimivaltaisen tuomioistuimen tutkittavaksi.

Kyseinen 3 kappaleen määräys vastaa vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen 3 artiklan 1 kohtaa. Vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen voimaansaattamista koskeneessa hallituksen esityksessä 31/2003 vp todettiin, että rikosoikeusapulaki ei ole ristiriidassa mainitun määräyksen kanssa, eikä sen voimaansaattaminen edellytä lainmuutoksia (HE 31/2003 vp, s. 15 ja 16). Lainmuutokset eivät ole tarpeellisia myöskään tämän esityksen osalta.

Artiklan 4 kappaleen mukaan keskinäistä oikeusapua ei saa evätä pelkästään sillä perusteella, että se koskee tekoja, joista oikeushenkilö voi joutua vastuuseen pyynnön esittäneen sopimuspuolen lainsäädännön mukaan.

Kyseinen 4 kappaleen määräys vastaa vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen 3 artiklan 2 kohtaa. Hallituksen esityksessä 31/2003 vp todettiin, että rikosoikeusapulaki ei ole ristiriidassa mainitun määräyksen kanssa, eikä sen voimaansaattaminen edellytä lainmuutoksia (HE 31/2003 vp, s. 16 ja 17). Lainmuutokset eivät ole tarpeellisia myöskään tämän esityksen osalta.

Koska vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimus sisältää artiklan 3 ja 4 kappaletta vastaavat määräykset, EU:n jäsenvaltioiden välillä sovelletaan näitä määräyksiä. Asiallista merkitystä tällä ei ole, sillä määräysten sisältö on sama molemmissa sopimuksissa.

2 artikla. **Pyynnön esittäneen sopimuspuolen viranomaisten läsnäolo**

Artikla täydentää vuoden 1959 oikeusapusopimuksen 4 artiklan viranomaisten läsnäoloa koskevia määräyksiä.

Artiklan mukaan mainittua 4 artiklaa täydennetään siten, että alkuperäisestä yleissopimuksen 4 artiklasta tulee artiklan 1 kappale ja artiklassa olevista uusista määräyksistä tulee sen 2 kappale.

Jo voimassaolevan 1 kappaleen mukaan pyynnön esittäneen osapuolen nimenomaisesta pyynnöstä tulee pyynnön vastaanottaneen osapuolen ilmoittaa, milloin ja missä todistelupyynnö pannaan täytäntöön. Pynnön vastaanottaneen osapuolen suostumuksella saavat viranomaiset ja ne henkilöt, joita asia koskee, olla tuolloin läsnä.

Uuden 2 kappaleen mukaan viranomaisten ja niiden henkilöiden, joita asia koskee, läsnäoloa koskevaa pyyntöä ei saisi evätä, jos näiden läsnäolon ansiosta pyynnön täyttäminen todennäköisesti vastaa paremmin pyynnön esittäneen sopimuspuolen tarpeita ja siten todennäköisesti vähentää täydentävien oikeusapupyynnöjen tarvetta.

Vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimus ei sisällä vastaavaa määräystä läsnäolosta, joten sitä sovellettaisiin myös EU:n jäsenvaltioiden välillä. Kyseisessä sopimuksessa läsnäolopyynnöjen on katsottu olevan osa lisäpöytäkirjan 8 artiklassa tarkoitettua menettelyä koskevaa määräystä.

Rikosoikeusapulain 10 § sitä vastoin sisältää erityisen säännöksen läsnäolosta oikeusapua annettaessa. Pykälän 1 momentin mukaan pyynnön esittäneen valtion toimivaltaisella viranomaisella, asianosaisilla sekä sillä, jota asia muutoin koskee, on oikeus Suomen lain mukaisesti olla läsnä kuultaessa todistajia, asiantuntijoita tai asianosaisia taikka muuta pyydettyä toimenpidettä suoritettaessa. Pynnön esittäneen valtion viranomaisella on tuomioistuimessa ja esitutkintaa toimitettaessa oikeus osallistua asian käsittelyyn ja esittää kuultaville kysymyksiä, jos tuomioistuin tai esitutkintaviranomainen antaa tähän luvan. Pykälän 2 momentin mukaan pyynnön esittäneen vieraan valtion viranomaisen pyynnöstä on pyydetyn toimenpiteen ajasta ja paikasta ilmoitettava pyynnön esittäneelle vieraan valtion viranomaiselle niin hyvissä ajoin, että viranomainen ja ne, joilla on oikeus olla läsnä, voivat tulla saapuville.

Rikosoikeusapulain 10 §:ssä säädetään toisen valtion viranomaisen, asianosaisten ja muiden asiaan osallisten läsnäolo-oikeudesta. Läsnäolo-oikeudesta voitaisiin rikosoikeusapulain mukaan kieltäytyä tilanteissa, joihin soveltuisi 12 tai 13 §:ssä säädetty kieltäytymisperuste. Mainittu 12 § sisältää säännökset ehdottomista kieltäytymisperusteista, joiden mukaan oikeusapua ei anneta, jos oikeusavun antaminen saattaisi loukata Suomen täysivaltaisuutta, vaarantaa Suomen turvallisuutta tai muita olennaisia etuja taikka jos oikeusavun antaminen olisi ristiriidassa ihmisoikeuksia ja vapauksia koskevien periaatteiden kanssa taikka jos oikeusavun antaminen muutoin olisi Suomen oikeusjärjestyksen peruseriaatteiden vastaista. Mainittu 13 § sisältää säännökset harkinnanvaraisista kieltäytymisperusteista, joiden mukaan oikeusavusta voidaan kieltäytyä muun muassa tilanteissa, joissa pyynnön perusteena olevasta teosta ei Suomen lain mukaan voitaisi syyttää vanhentumisen tai armahduksen vuoksi taikka jos pyynnön perusteena olevan teon johdosta Suomessa tai kolmannessa valtiossa on aloitettu esitutkinta, asia on syyttäväviranomaisen käsiteltävänä taikka asiassa on pantu vireille oikeudenkäynti. Nämä 12 ja 13 §:ssä tarkoitetut tilanteet eivät ole sellaisia, joita artiklan 2 kappaleessa tarkoitetaan. Rikosoikeusapulain mukaan rikosoikeusavusta ei siis kieltäydyttäisi artiklan 2 kappaleessa tarkoitetuissa tilanteissa. Rikosoikeusapulain säännökset eivät näin ollen ole ristiriidassa artiklan säännösten kanssa, eikä artiklan voimaansaattaminen edellytä lainsäädäntömuutoksia.

3 artikla. Vapautensa menettäneen henkilön väliaikainen siirtäminen pyynnön esittäneen sopimuspuolen alueelle

Artikla uudistaa vuoden 1959 oikeusapusopimuksen 11 artiklan määräykset vapautensa menettäneiden henkilöiden väliaikaisesta siirtämisestä. Koska vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimus ei sisällä vastaavia määräyksiä väliaikaisesta siirtämisestä, artiklaa sovelletaan myös EU:n jäsenvaltioiden välillä.

Artiklan mukaan mainittu 11 artikla korvataan seuraavilla määräyksillä.

Uuden 11 artiklan *1 kappaleen* mukaan vapautensa menettänyt henkilö, jonka henkilökohtaista läsnäoloa todistelua varten muutoin kuin rikoksesta syytettynä pyynnön esittänyt sopimuspuoli pyytää, siirretään väliaikaisesti pyynnön esittäneen sopimuspuolen alueelle, edellyttäen kuitenkin, että hänet palautetaan pyynnön vastaanottaneen sopi-

muspuolen määräämän ajanjakson kuluessa, ja ottaen soveltuvin osin huomioon vuoden 1959 oikeusapusopimuksen 12 artiklan määräykset.

Siirtoa koskeva pyyntö voidaan evätä, jos vapautensa menettänyt henkilö ei anna siihen suostumustaan (a kohta); hänen läsnäolonsa on tarpeen pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen alueella vireillä olevassa rikosoikeudenkäynnissä (b kohta); siirto saattaisi pidentää vapauden menetystä; tai muu pakottava syy on esteenä hänen siirtämislleen pyynnön esittäneen osapuolen alueelle (d kohta).

Uuden 11 artiklan 2 *kappaleen* mukaan jollei vuoden 1959 oikeusapusopimuksen 2 artiklan määräyksistä muuta johdu, lupa 1 kappaleessa tarkoitettussa tapauksessa vapautensa menettäneen henkilön kuljetukseen kolmannen sopimuspuolen alueen kautta myönnetään hakemuksesta, johon on liitetty tarpeelliset asiakirjat ja jonka oikeusapupyynnön esittäneen sopimuspuolen oikeusministeriö on tehnyt sen sopimuspuolen oikeusministeriölle, jonka alueen kautta kuljettamista pyydetään. Sopimuspuoli voi kieltää omien kansalaistensa kuljettamisen toisen sopimuspuolen alueen kautta.

Uuden 11 artiklan 3 *kappaleen* mukaan siirrettävä henkilö on pidettävä säilössä pyynnön esittäneen sopimuspuolen alueella ja vastaavasti myös sen sopimuspuolen alueella, jonka kautta kuljettamista on pyydetty, jollei sopimuspuoli, jolta vapautensa menettäneen siirtoa on pyydetty, pyydä hänen vapauttamistaan.

Artikla muuttaa 11 artiklaa siten, että aikaisemmin artiklan soveltamisalaa määritteli se, että sen nojalla pyydetään henkilön henkilökohtaista läsnäoloa todistajana tai syytetyn taikka epäillyn tunnistamista varten. Uudessa sanamuodossa läsnäoloa pyydetään todistelua varten muutoin kuin rikoksesta syytettynä. Muutoksen tarkoituksena on selventää artiklan soveltamisalaa sen sisältöön kuitenkin puuttumatta. Sanamuoto siis kattaisi muut kuin rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevat tilanteet. Muut artiklaan tehdyt muutokset ovat vain kielellisiä.

Suomella oli pitkään varauma vuoden 1959 oikeusapusopimuksen 11 artiklaan, eikä Suomi tämän johdosta osallistunut yhteistyöhön vapautensa menettäneiden henkilöiden väliaikaisessa siirtämisessä. Vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen voimaansaattamisen yhteydessä varauma kuitenkin poistettiin ja säädettiin väliaikaista siirtämistä koskeva laki. Väliaikaista siirtämistä koskevan lain säännöksissä otettiin ennakoivasti huomioon toisen lisäpöytäkirjan määräykset (HE 31/2003 vp, s. 84 – 87 ja 96 – 104). Väliaikaista siirtämistä koskevan lain 1 ja 4 §:n mukaan sen soveltamisalaan kuuluu vapautensa menettäneen henkilön väliaikainen siirtäminen todistelutarkoituksessa rikosasioissa muuten kuin oikeudenkäynnissä vastaajana. Väliaikaista siirtämistä koskevan lain ja 3 artiklan säännösten välillä ei ole ristiriitaa, eikä 3 artikla edellytä lainsäädäntömuutoksia.

Esityksessä on kuitenkin pidetty perusteltuna, että väliaikaista siirtämistä koskevan lain 7 §:ää muutettaisiin siten, että Suomessa pysyvästi asuva rinnastettaisiin Suomen kansalaiseen. Esityksen mukaan myös Suomessa pysyvästi asuvan siirtäminen edellyttäisi hänen suostumustaan vastaavalla tavalla kuin Suomen kansalaisen osalta. Muutosta on pidetty perusteltuna, sillä myös muussa kansainvälistä rikosoikeusyhteistyötä koskevassa lainsäädännössä sille, että henkilö asuu pysyvästi maassa, on annettu merkitystä

säännösten soveltamisessa. Muun muassa kansainvälisestä yhteistoiminnasta eräiden rikosoikeudellisten seuraamusten täytäntöönpanossa annetussa laissa (21/1987, jäljempänä *yhteistoimintalaki*) Suomen kansalainen rinnastetaan henkilöön, jolla on Suomessa kotipaikka (3 §:n 2 momentti). Myös rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetussa laissa Suomessa pysyvästi asuvalle henkilölle on annettu erityisasema, joka on lähes rinnasteinen Suomen kansalaisen asemaan.

4 artikla. **Pyynnön ja tietojen toimitustavat**

Artikla uudistaa vuoden 1959 oikeusapusopimuksen 15 artiklan määräykset rikosoikeusapupyynnöiden ja tietojen toimitustavoista.

Artiklan mukaan mainittu 15 artikla korvataan seuraavilla määräyksillä.

Uuden 15 artiklan *1 kappaleen* mukaan pyynnön esittävän sopimuspuolen oikeusministeriö toimittaa keskinäistä oikeusapua koskevan pyynnön tai oma-aloitteisesti antamansa tiedot kirjallisesti pyynnön vastaanottavan sopimuspuolen oikeusministeriölle, ja vastaus on toimitettava samalla tavalla. Pyyntö tai tiedot voidaan kuitenkin toimittaa myös pyynnön esittävän sopimuspuolen oikeusviranomaisten toimesta suoraan pyynnön vastaanottavan sopimuspuolen oikeusviranomaisille, jolloin vastaus voidaan toimittaa samalla tavalla.

Artiklan 1 kappaleen mukaisesti pääsääntönä pysyy, että pyyntöjä toimitetaan oikeusministeriöiden välityksellä. Myös vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimus sisältää pyyntöiden ja tietojen toimitustapoja koskevat määräykset. Toisen pöytäkirjan toimitustapoja koskevat määräykset eivät kaikilta osin vastaa vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen 6 artiklan määräyksiä toimitustavoista. Mainitun 6 artiklan pääsääntönä on, että pyyntöjä toimitetaan suoraan toimivaltaisten oikeusviranomaisten välillä. EU:n jäsenvaltioiden välillä sovelletaan mainittua vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen 6 artiklaa.

Artiklan 1 kappaleessa kuitenkin väljennetään niitä edellytyksiä, jolloin oikeusapupyynnöt voidaan toimittaa suoraan toisen osapuolen oikeusviranomaisille. Vuoden 1959 oikeusapusopimuksen alkuperäisen 15 artiklan 2 kappaleen mukaan kiireellisissä tapauksissa todistelupyynnöt voitiin osoittaa suoraan toisen osapuolen oikeusviranomaisille. Nyt voimaansaattettavan uuden 15 artiklan 1 kappaleen mukaan pyyntö voidaan aina ilman erityisiä lisäedellytyksiä toimittaa myös suoraan toisen jäsenvaltion oikeusviranomaiselle.

Uuden 15 artiklan *2 kappaleen* mukaan pyynnön esittävän sopimuspuolen oikeusministeriö lähettää vuoden 1959 oikeusapusopimuksen 11 artiklassa tai toisen lisäpöytäkirjan 13 artiklassa tarkoitetun hakemuksen kaikissa tapauksissa pyynnön vastaanottavan sopimuspuolen oikeusministeriölle, ja vastaus on toimitettava samalla tavalla.

Tämän mukaisesti vapautensa menettäneen henkilön väliaikaista siirtämistä koskevat pyynnot tulee aina toimittaa oikeusministeriöiden välityksellä. Vastaava periaate sisältyy vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen 6 artiklan 8 kohdan a alakohtaan.

Uuden 15 artiklan 3 *kappaleen* mukaan pyynnön esittävän sopimuspuolen hallinto- tai oikeusviranomaiset voivat lähettää vuoden 1959 oikeusapusopimuksen 1 artiklan 3 kappaleessa tarkoitettuun hallinnolliseen menettelyyn liittyvän keskinäistä oikeusapua koskevan pyynnön myös tarvittaessa suoraan pyynnön vastaanottavan sopimuspuolen hallinto- tai oikeusviranomaisille tapauksesta riippuen, jolloin vastaus voidaan toimittaa samalla tavalla.

Artiklan 3 kappale siis mahdollistaa oikeusapupyynnöiden suoran toimittamisen toimivaltaisten viranomaisten välillä myös silloin kun toisen tai molempien osapuolten osalta toimivaltainen viranomainen on hallintoviranomainen.

Uuden 15 artiklan 4 *kappaleen* mukaan pyynnön esittävän sopimuspuolen toimivaltaiset viranomaiset voivat myös toimittaa toisen lisäpöytäkirjan 18 tai 19 artiklan mukaisesti esitetyn keskinäistä oikeusapua koskevan pyynnön suoraan pyynnön vastaanottavan sopimuspuolen toimivaltaisille viranomaisille.

Artiklan 4 kappale mahdollistaa myös valvottua läpilaskua ja peitetutkintaa koskevien pyyntöjen toimittamisen suoraan toimivaltaisten viranomaisten välillä. Määräys tarkoittaa, että pyyntö voidaan toimittaa suoraan toimivaltaisten viranomaisten välillä, vaikka ne olisivat esimerkiksi poliisi- tai tulliviranomaisia taikka rajavartiolaitoksen virkamiehiä.

Uuden 15 artiklan 5 *kappaleen* mukaan pyynnön esittävän sopimuspuolen oikeusviranomaiset voivat lähettää vuoden 1959 oikeusapusopimuksen 13 artiklan 1 kappaleessa tarkoitetun pyynnön suoraan pyynnön vastaanottavan sopimuspuolen toimivaltaiselle viranomaiselle, jonka vastaus voidaan toimittaa samalla tavalla. Vuoden 1959 oikeusapusopimuksen 13 artiklan 2 kappaleessa tarkoitettu pyyntö on toimitettava pyynnön esittävän sopimuspuolen oikeusministeriön toimesta pyynnön vastaanottavan sopimuspuolen oikeusministeriölle.

Määräyksen mukaan myös rikosrekisteriotetta koskeva pyyntö voidaan lähettää suoraan toimivaltaiselle viranomaiselle. Jos rikosrekisteriotetta pyydetään muuta kuin rikosasian käsittelyä varten, tulee pyyntö kuitenkin toimittaa oikeusministeriölle.

Uuden 15 artiklan 6 *kappaleen* mukaan lisäpöytäkirjan 4 artiklassa tarkoitettuja päätösten ja toimenpiteiden jäljennöksiä koskevat pyynnot voidaan esittää suoraan toimivaltaisille viranomaisille. Sopimusvaltio voi milloin tahansa antaa Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, jossa mainitaan mitä viranomaisia se pitää tässä kappaleessa tarkoitettuina toimivaltaisina viranomaisina.

Kappaleen mukaan vuoden 1959 oikeusapusopimuksen 22 artiklan mukaiseen rikosrekisteritietojen yleiseen vaihtoon liittyvät päätösten ja toimenpiteiden jäljennöksiä koskevat pyynnöt voidaan esittää suoraan toimivaltaisille viranomaisille. Määräys vastaa lisäpöytäkirjan 4 artiklan sisältöä. Lisäpöytäkirja ei kuitenkaan mahdollistanut toimivaltaisia viranomaisia koskevan selityksen antamista.

Uuden 15 artiklan 7 kappaleen mukaan kiireellisissä tapauksissa pyyntö tai tiedot voidaan toimittaa Kansainvälisen rikospoliisijärjestön (Interpol) välityksellä silloin, kun pyyntö tai tiedot voitaisiin toimittaa vuoden 1959 oikeusapusopimuksen mukaan suoraan.

Määräys rajoittaa Interpolin käytön pyyntöjen toimittamisessa vain kiireellisiin tapauksiin. Lisäksi rajoituksena on, että Interpolia voidaan käyttää vain tilanteissa, joissa pyyntö tai tiedot voitaisiin toimittaa suoraan toimivaltaiselle viranomaiselle.

Uuden 15 artiklan 8 kappaleen mukaan sopimuspuoli voi milloin tahansa antaa Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, jossa se varaa itselleen oikeuden asettaa keskinäistä oikeusapua koskevien pyyntöjen tai tietynlaisten pyyntöjen täyttämiseksi yhden tai useamman seuraavista ehdoista: pyynnöstä on lähetettävä jäljennös selityksessä mainitulle keskusviranomaiselle (a kohta); pyynnöt on kiireellisiä pyyntöjä lukuun ottamatta toimitettava selityksessä mainitulle keskusviranomaiselle (b kohta); silloin, kun pyyntö on kiireellisyyden vuoksi toimitettava suoraan toimivaltaiselle viranomaiselle, siitä on samanaikaisesti toimitettava jäljennös sopimuspuolen oikeusministeriölle (c kohta); tietynlaiset tai kaikki oikeusapupyynnöt on toimitettava sopimuspuolelle muulla kuin tässä artiklassa tarkoitettulla tavalla (d kohta).

Artiklan 8 kappaleessa tarkoitettut selitykset rajoittaisivat suorien yhteyksien käyttämistä toimivaltaisten viranomaisten välillä.

Uuden 15 artiklan 9 kappaleen mukaan vuoden 1959 oikeusapusopimuksen tai sen pöytäkirjojen mukaiset keskinäistä oikeusapua koskevat pyynnöt ja tiedonannot voidaan toimittaa sähköisesti tai muuta televiestintätapaa käyttäen, kuitenkin siten, että pyynnön esittävä sopimuspuoli on valmis pyydettäessä esittämään asiakirjan kirjallisena ja alkuperäisenä. Sopimusvaltio voi kuitenkin milloin tahansa antaa Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, jossa mainitaan ehdot, joiden mukaisesti se on valmis hyväksymään ja täyttämään sähköisesti tai muuta televiestintätapaa käyttäen toimitetut pyynnöt.

Määräys mahdollistaa pyyntöjen ja tietojen toimittamisen sähköisesti tai muuta televiestintätapaa käyttäen.

Uuden 15 artiklan 10 kappaleen mukaan artiklan määräykset eivät rajoita sellaisten sopimuspuolten voimassaolevien kahdenvälisten sopimusten tai järjestelyjen soveltamista, joissa määrätään oikeusapupyyntöjen suorasta toimittamisesta niiden viranomaisten välillä.

Rikosoikeusapulain 4 ja 5 § sisältävät säännökset oikeusapupyynnön toimittamisessa noudatettavasta yhteydenpitojärjestyksestä. Rikosoikeusapulain 4 §:n mukaan vieraan valtion viranomaisen pyyntö oikeusavun antamisesta lähetetään oikeusministeriölle tai tehdään suoraan sille viranomaiselle, jonka toimivaltaan pyynnön täyttäminen kuuluu. Säännös sallii, että muiden valtioiden viranomaiset voivat olla suoraan yhteydessä Suomen toimivaltaisiin viranomaisiin, eikä se siis ole ristiriidassa artiklan 1 kappaleen kanssa.

Rikosoikeusapulain 5 § taas sääntelee yhteydenpitojärjestyksen, jota Suomen viranomaisten tulee noudattaa kun pyyntöjä lähetetään vieraaseen valtioon. Koska yhteydenpitojärjestys, jota Suomen viranomaisten on noudatettava, määräytyy muiden valtioiden edellyttämän järjestyksen ja mahdollisesti voimassaolevien kansainvälisten sopimusten nojalla, 5 §:n 2 momentti sisältää vain yleisluontoisen säännöksen, jonka mukaan Suomen viranomainen lähettää oikeusapupyynnön vieraalle valtiolle noudattaen vieraan valtion edellyttämää järjestystä sekä ottaen huomioon, mitä Suomen ja vieraan valtion välillä mahdollisesti voimassa olevissa sopimuksissa on määrätty. Rikosoikeusapulaki sallii siis myös sen, että Suomen omat viranomaiset ovat suoraan yhteydessä toisen valtion viranomaisiin, edellyttäen kuitenkin, että tämä vieras valtio sallii tällaisen yhteydenpitojärjestyksen.

Rikosoikeusapulain ja artiklan 1 kappaleen säännösten välillä ei siis ole ristiriitaa ja lain säännökset sallivat artiklan 1 kappaleessa tarkoitetun menettelyn noudattamisen. Tältä osin lainsäädännön muuttaminen ei ole tarpeellista.

Väli aikaista siirtämistä koskevan lain 3 §:n mukaan lain mukaisen kansainvälisen oikeusavun antamisesta ja pyytamisestä päättää oikeusministeriö. Tältä osin väli aikaista siirtämistä koskevan lain säännökset vastaavat artiklan 2 kappaleen määräyksiä.

Rikosoikeusapulain soveltamisalaa ei ole määritelty siten, että se soveltuisi vain Suomen oikeusviranomaisiin, vaan lain 1 §:n mukaan se soveltuu rikosasian käsittelyssä toimivaltaisten viranomaisten menettelyihin. Lain mukaan oikeusapua voidaan antaa siitä riippumatta, onko oikeusapua pyytävä viranomainen oikeus- tai esimerkiksi hallintoviranomainen. Suomen viranomaisten osalta lain 5 §:n 1 momentissa kuitenkin täsmennetään, että Suomessa oikeusapua voivat pyytää vieraalta valtiolta oikeusministeriö, tuomioistuin, syyttäväviranomainen ja esitutkintaviranomainen. Suomessa oikeusapua voivat pyytää vain nämä viranomaiset niiden käsiteltävänä olevassa rikosasiassa. Oikeusapua voidaan sitä vastoin antaa, vaikka pyynnön olisi esittänyt vieraan valtion hallintoviranomainen ja oikeusapua voi Suomessa antaa myös hallintoviranomainen. Rikosoikeusapulaki ei siis ole ristiriidassa myöskään artiklan 3 kappaleen kanssa.

Rikosoikeusapulaki mahdollistaa vastaavasti suoran yhteydenpitojärjestyksen artiklan 4 kappaleessa tarkoitetulla tavalla, jos valvotuissa läpikäymissä tai peitetöiminnässä toimivaltaiset viranomaiset eivät ole oikeusviranomaisia, vaan esimerkiksi poliisi- tai tulliviranomaisia. Rikosoikeusapulaki ei siis ole ristiriidassa myöskään artiklan 4 kappaleen kanssa.

Rikosoikeusapulain 24 §:n mukaan rikosrekisteritietojen luovuttamisesta päättää oikeusministeriö ja lain säännösten mukaan tietojen luovuttamista koskeva pyyntö voidaan artiklan 5 kappaleessa edellytetyn mukaisesti toimittaa suoraan oikeusministeriölle.

Artiklan 6 kappaleen mukaisesti rikosrekisterilain (770/1993) 8 § sisältää säännöksen, jonka mukaan rikosrekisterin tietoja luovutetaan vuoden 1959 oikeusapupöytäkirjan 22 artiklan mukaisesti sopimuksen osapuolina oleville valtioille. Myös tältä osin pyyntö voidaan esittää suoraan oikeusministeriölle/Oikeusrekisterikeskukselle, joka on Suomessa toimivaltainen viranomaisena. Esityksen mukaan Suomi voisi antaa artiklan 6 kappaleessa tarkoitettua selityksen, jonka mukaan tässä tarkoitettu toimivaltainen viranomaisena olisi Oikeusrekisterikeskus.

Rikosoikeusapulain 30 §:n mukaan lain säännökset eivät vaikuta Suomen viranomaisten yhteydenpitoon vieraan valtion viranomaisten kanssa rikosasioissa kansainvälisen rikospoliisijärjestön (Interpol) välityksellä. Rikosoikeusapulain säännökset eivät siis ole ristiriidassa myöskään artiklan 7 kappaleen kanssa.

Koska rikosoikeusapulain mahdollistaa joustavasti uudessa 15 artiklassa tarkoitettua pyyntöjen ja tietojen toimittamista, Suomella ei olisi tarvetta antaa artiklan 8 kappaleessa tarkoitettua selitystä, jolla rajoitettaisiin suoria yhteyksiä toimivaltaisten viranomaisten välillä.

Rikosoikeusapulain 7 § sisältää säännökset siitä, missä teknisessä muodossa vieraan valtion Suomen viranomaiselle osoittama oikeusapupyynnö voidaan hyväksyä. Mainittu pykälä on hyvin joustava ja mahdollistaa oikeusapupyynnön tekemisen kirjallisesti, teknisenä tallenteena, suullisesti tai sähköisenä viestinä. Pykälä edellyttää, että jos oikeusapupyynnö tarkoittaa asiakirjan tiedoksi antamista, pyynnön yhteydessä on luonnollisesti aina toimitettava tiedoksi annettava asiakirja. Lisäksi pykälä mahdollistaa, että jos pyynnön tai siihen liittyvän asiakirjan oikeaperäisyydestä tai sisällöstä syntyy epäilystä, voi Suomen viranomaisena pyytää, että pyynnö vahvistetaan tarvittavilta osin kirjallisesti.

Pyyntöjen lähettämisen osalta rikosoikeusapulain sisältää vain yleisluontoiset säännökset siitä, miten Suomen viranomaisten tulee lähettää oikeusapupyynnö toisen valtion viranomaisille. Säännökset eivät puutu pyyntöjen tekniseen toimittamistapaan. Tämä johtuu siitä, että pyynnöt tulee lähettää vieraaseen valtioon kyseisen valtion edellyttämän järjestyksen mukaisesti. Rikosoikeusapulain 5 §:n mukaan oikeusapupyynnö lähetetään vieraalle valtiolle noudattaen vieraan valtion edellyttämää järjestystä sekä ottaen huomioon, mitä Suomen ja vieraan valtion välillä mahdollisesti voimassa olevissa sopimuksissa on määrätty. Rikosoikeusapulain 5 ja 7 § täyttävät artiklan 9 kappaleessa asetetut edellytykset, eikä Suomella olisi tarvetta antaa artiklan 9 kappaleessa tarkoitettua selitystä.

Suomella on joitakin artiklan 10 kappaleessa tarkoitettuja pyyntöjen suoraa toimittamista koskevia sopimuksia tai järjestelyjä. Keskeistä on, että EU:n jäsenvaltioiden välillä pyyntöjen toimittamisessa noudatettava järjestys määräytyy vuoden 2000 EU:n oikeusapupöytäkirjan 6 artiklan nojalla. Kuten edellä on todettu, mainitun artiklan mukaisena pääsääntönä ovat suorat yhteydenotot toimivaltaisten viranomaisten välillä. Lisäksi huomioon tulee ottaa erityinen pohjoismaista yhteistyötä koskeva lainsäädäntö. Tiedok-

siannosta ja todistelusta on Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kesken vuonna 1974 tehty sopimus oikeusavusta tiedoksiannon toimittamisessa ja todistelussa (SopS 26/1975). Tarkemmat sopimuksen soveltamista koskevat säännökset on annettu asetuksessa pohjoismaiden keskeisestä oikeusavusta tiedoksiannon toimittamisessa ja todistelussa (470/1975). Pohjoismaista yhteistyötä koskevat säännökset on Suomessa katsottu asemaltaan sellaisiksi, että Suomen viranomaiset voivat soveltaa niitä rinnakkain vuoden 1959 oikeusapusopimuksen ja rikosoikeusapulain kanssa (HE 31/2003 vp, s. 7, 14 ja 15 sekä 31).

Esityksen mukaan rikosoikeusapulain säännöksiä ei ehdoteta muutettavaksi vastaamaan artiklan määräyksiä. Artiklan määräykset pyyntöjen toimittamisesta ovat sellaisia, että niitä voidaan soveltaa vain lisäpöytäkirjaan liittyneiden valtioiden välillä. Koska rikosoikeusapulaki sisältää vain säännöksiä, joita voidaan soveltaa suhteessa mihin tahansa valtioon, artiklan määräyksiä ei ole perusteltua sisällyttää rikosoikeusapulakiin.

Esityksessä ei myöskään ehdoteta, että toisen lisäpöytäkirjan voimaansaattamislakiin otettaisiin artiklaa täydentäviä säännöksiä. Artiklan määräyksiä voidaan pitää riittävän yksityiskohtaisina, jotta niitä voidaan soveltaa suoraan toisen pöytäkirjan osapuolina olevien valtioiden välillä, eikä täydentäviä säännöksiä näin ollen tarvita.

5 artikla. **Kulut**

Artikla uudistaa vuoden 1959 oikeusapusopimuksen 20 artiklan kuluja koskevat määräykset.

Vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimus ei sisällä yleistä määräystä kulujen korvaamisesta, joten tältä osin artiklaa sovellettaisiin myös EU:n jäsenvaltioiden välillä. Vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimus sisältää kuitenkin erityismääräyksiä kuluista muun muassa videokokouksen avulla tapahtuvan kuulemisen osalta (10 artiklan 7 kohta). Jos erityismääräyksiä on, niitä sovelletaan EU:n jäsenvaltioiden välillä.

Artiklan mukaan mainittu 20 artikla korvataan seuraavilla määräyksillä.

Uuden 20 artiklan *1 kappaleen* mukaan sopimuspuolet eivät saa vaatia toisiltaan korvausta tämän yleissopimuksen ja sen pöytäkirjojen soveltamisesta aiheutuvista kuluista, lukuun ottamatta kuluja, jotka ovat aiheutuneet asiantuntijan kuulemisesta pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen alueella (a kohta); kuluja, jotka ovat aiheutuneet vuoden 1959 oikeusapusopimuksen toisen lisäpöytäkirjan 13 tai 14 artikla tai vuoden 1959 oikeusapusopimuksen 11 artiklan mukaisesta vapautensa menettäneen henkilön siirrosta (b kohta); huomattavia ja poikkeuksellisia kuluja (c kohta).

Uuden 20 artiklan *2 kappaleen* mukaan pyynnön esittänyt sopimuspuoli kuitenkin korvaa pyynnön vastaanottaneelle sopimuspuolelle tälle aiheutuvat video- tai puhelinyhteyden luomiseen liittyvät kustannukset, video- tai puhelinyhteyden käyttöön liittyvät kustannukset, tämän palkkaamien tulkkien kustannukset ja todistajien päivärahat sekä näiden matkakorvaukset, jolleivät sopimuspuolet toisin sovi.

Uuden 20 artiklan 3 kappaleen mukaan sopimuspuolet neuvottelevat keskenään tämän artiklan 1 kappaleen c kohdan nojalla mahdollisesti vaadittavien kulukorvausten maksujärjestelyistä.

Uuden 20 artiklan 4 kappaleen mukaan tämän artiklan määräykset eivät vaikuta yleis-sopimuksen 10 artiklan 3 kappaleen määräyksiin.

Vuoden 1959 oikeusapusopimuksen voimassaolevan 20 artiklan mukaan, jollei 10 artiklan 3 kappaleen määräyksistä muuta johdu, keskinäistä oikeusapua koskevan pyynnön täytäntöönpanosta aiheutuneista kuluista ei saa vaatia korvausta, paitsi niistä, jotka ovat aiheutuneet asiantuntijan kuulemisesta pyynnön vastaanottaneen osapuolen alueella tai 11 artiklan mukaisesta säilössä pidettävän henkilön kuljettamisesta. Mainittu 10 artiklan 3 kappale koskee pyynnön vastaanottaneen osapuolen todistajalle tai asiantuntijalle maksamaa ennakkomaksua.

Myös uuden 20 artiklan mukaan rikosoikeusavussa pääsääntönä olisi maksuttomuus. Uusi olisi ensinnäkin määräys siitä, että huomattavista ja poikkeuksellisista kuluista voitaisiin vaatia korvausta. Toisen lisäpöytäkirjan selitysmuistion mukaan tällaisia kuluja voisi muodostua esimerkiksi silloin kun pyynnön täyttämässä on jouduttu noudattamaan jotakin erityistä muotoa tai menettelyä, joka ei ole tavanomainen pyynnön vastaanottaneelle sopimuspuolelle. Tällaisia kuluja voisi muodostua myös esimerkiksi silloin kun pyynnön vastaanottanut sopimuspuoli joutuu varastoimaan, säilyttämään tai kuljettamaan takavarikoitua omaisuutta.

Uuden 20 artiklan 2 kappaleen pääperiaatteena on, että video- ja puhelinyhteyksien osalta kuluista vastaa pyynnön esittänyt sopimuspuoli.

Rikosoikeusapulain 25 § sisältää säännökset oikeusavun antamisesta aiheutuvista kustannuksista. Pykälän mukaan vieraan valtion viranomaisen pyynnöstä annetusta oikeusavusta aiheutuvista kustannuksista ei peritä korvausta pyynnön esittäneeltä vieraalta valtiolta, jollei asetuksella toisin säädetä.

Esityksen mukaan rikosoikeusapulain 25 §:ää tulisi muuttaa siten, että siinä mainittaisiin ensinnäkin siitä, että huomattavia ja poikkeuksellisia kuluja voidaan periä pyynnön esittäneeltä valtiolta. Lisäksi esitetään, että säännöstä täydennettäisiin viittauksella kansainvälisiin sopimuksiin. Ehdotettu uusi säännös soveltuisi myös muihin valtioihin kuin vuoden 1959 oikeusapusopimuksen sopimuspuoliin.

6 artikla. **Oikeusviranomaiset**

Artiklan mukaan vuoden 1959 oikeusapusopimuksen oikeusviranomaiset määrittelevä 24 artikla korvataan seuraavilla määräyksillä.

Vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimus ei sisällä vastaavaa määräystä, joten artiklaa sovellettaisiin myös EU:n jäsenvaltioiden välillä.

Uuden 24 artiklan mukaan sopimuspuolen tulee vuoden 1959 oikeusapusopimuksen al-lekirjoittaessaan tai tallettaessaan ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa antaa Euroopan neuvoston pääsihteerille selitys, jossa mainitaan, mitä viranomaisia se pitää vuoden 1959 oikeusapusopimuksessa tarkoitettuina oikeusviranomaisina. Se voi milloin tahansa muuttaa selitystään samalla tavalla.

Artikla muuttaa 24 artiklaa siten, että se asettaa valtiolle velvollisuuden antaa siinä tar-koitettu selitys, kun aikaisempi sanamuoto vain mahdollisti selityksen antamisen. Lisäk-si uusi sanamuoto antaa valtiolle mahdollisuuden muuttaa antamansa selityksen sisältöä esimerkiksi lainsäädännön tai muiden olosuhteiden muuttuessa.

Suomen liittyessä vuonna 1981 vuoden 1959 oikeusapusopimukseen Suomi antoi seli-tyksen, jonka mukaan Suomi tarkoittaa oikeusviranomaisella todistelupyyntöjä koskevia 3, 4 ja 6 artiklaa sovellettaessa tuomioistuinta ja tutkintatuomaria sekä muutoin myös virallista syyttäjää (HE 61/1993 vp). Suomen selitystä muutettiin samassa yhteydessä kuin rikosoikeusapulaki säädettiin vuonna 1994. Suomi antoi tällöin 24 artiklaan uuden selityksen, jonka mukaan vuoden 1959 oikeusapusopimuksessa tarkoitettuja oikeusvi-ranomaisia ovat Suomessa oikeusministeriö, kärjäoikeudet, hovioikeudet ja korkein oikeus, viralliset syyttäjät sekä poliisiviranomaiset, tulliviranomaiset sekä rajavartiolaitoksen virkamiehet toimiessaan esitutkintaviranomaisena rikosasiassa 30 päivänä huhti-kuuta 1987 (449/87) annetun esitutkintalain nojalla.

Esityksen mukaan Suomen tulisi antaa jälleen uusi selitys 24 artiklaan, sillä uusi esitut-kintalaki (805/2011) tulee voimaan 1 päivänä tammikuuta 2014.

Suomen uuden selityksen mukaan vuoden 1959 oikeusapusopimuksessa tarkoitettuja oikeusviranomaisia ovat Suomessa 1 päivästä tammikuuta 2014 alkaen oikeusministe-riö, kärjäoikeudet, hovioikeudet ja korkein oikeus, viralliset syyttäjät sekä poliisiviran-omaiset, tulliviranomaiset ja rajavartiolaitoksen virkamiehet toimiessaan esitutkintavi-ranomaisena rikosasiassa 22 päivänä heinäkuuta 2011 annetun esitutkintalain (805/2011) nojalla.

Euroopan unionissa tehtävässä nykyään niin sanottuun vastavuoroisen tunnustamiseen perustuvassa yhteistyössä Suomen toimivaltaista viranomaista koskevat kysymykset ovat usein nousseet esille. EU:ssa hyväksytyissä kansainvälisissä velvoitteissa syyttäjän asema on tullut aikaisempaa keskeisemmäksi. Muun muassa rikoksen johdosta tapahtu-vasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden annetussa laissa, laissa omaisuuden tai todistusaineiston jäädyttämistä koskevien päätösten täytän-töönpanosta Euroopan unionissa (540/2005) sekä laissa eurooppalaisesta todisteiden luovuttamismääräyksestä esineiden, asiakirjojen ja tietojen hankkimiseksi rikosasian käsittelyä varten tehdyn puitepäätöksen lainsäädännön alaan kuuluvien säännösten kan-sallisesta täytäntöönpanosta ja puitepäätöksen soveltamisesta annetussa laissa syyttäjä on saanut keskeisen aseman. Osin syyttäjän asemassa on kyse on tehtävän yhteistyön luonteesta kuten luovuttamisesta, jossa on kyse henkilön siirtämisestä toiseen jäsenval-tioon syytetoimenpiteitä varten, ja osin siitä, että EU:n jäsenvaltioiden välillä yhteistyö perustuu vastavuoroisen tunnustamisen periaatteelle.

Esitutkintalain 15 § asettaa poliisille ja syyttäjälle yhteistyövelvoitteen, jonka voidaan katsoa korostetusti koskevan kansainvälisen liittymän omaavia asioita. Tämän yhteistyövelvoitteen sisältö on hyvin ilmaistu poliisihallituksen määräyksessä 2020/2011/1507 *poliisin kansainvälisestä yhteistoiminnasta rikoksen selvittämiseksi*. Määräyksen pyynnön tekemisestä koskevassa jaksossa todetaan, että rikosasioissa, joissa lähetetään kansainvälisiä oikeusapupyynnöitä, tulee noudattaa esitutkintalain 15 §:n säännöksiä poliisin ja syyttäjän yhteistyöstä. Tutkinnanjohtaja ilmoittaa rikosasioista syyttäjälle lainkohdassa tarkoitettulla tavalla. Samalla voidaan keskustella myös siitä, käytetäänkö asiassa perinteistä oikeusapumenettelyä vai EU:n jäädyttämispuitepäätöstä ja todisteiden luovuttamista koskevaa puitepäätöstä, joita käytettäessä syyttäjä ja tuomioistuimien toimivaltaisia tekemään pyynnön. Erityisesti laajemmista jutuista tutkinnanjohtajan ja syyttäjän kannattaa sopia ulkomaille tehtävien pyyntöjen sisällöstä. Yhteistyö syyttäjän kanssa on hyödyllistä pyynnön tarpeellisuuden ja sisällön arvioimiseksi. Yhteistyö voi olla hyödyllistä myös teonkuvauksen laatimisessa. Näin syyttäjällä on mahdollisuus seurata jutun esitutkintaa, ja tarvittaessa antaa toimivaltansa puitteissa oikeusapupyynnön sisältöä koskevia ohjeita ja määräyksiä.

Esitutkinta- ja pakkokeinolainsäädännön uudistamista koskevassa hallituksen esityksessä 222/2010 vp (s. 29 - 32) on pohdittu syyttäjän asemaa esitutkinnassa. Esityksessä on muun muassa todettu, että voimassaolevan esitutkintalain syyttäjän toimivaltaa koskevat säännökset antavat syyttäjälle laajat toimivaltuudet esitutkinnassa. Esityksessä on myös viitattu oikeuskirjallisuuteen, jossa painotetaan syyttäjän vastuuta huolehtia esitutkinnan asianmukaisuudesta. Syyttäjän tehtäviin on katsottu kuuluvan esitutkinnan lainmukaisuuden, mukaan lukien perus- ja ihmisoikeudet, toteutumisen seuranta.

Edellä mainitussa hallituksen esityksessä todetaan esitutkintalakiin ehdotettavista uusista säännöksistä, että syyttäjän asemaa esitutkinnassa voidaan edelleen vahvistaa, vaikka syyttäjistä ei tulisiakaan muodollisesti esitutkinnan johtajaa. Hallituksen esityksessä on myös todettu tarpeelliseksi lisätä yhteistyövelvoitteita ja sitoa syyttäjää tutkinnan suuntaamiseen liittyviin ja muihin tutkintaratkaisuihin aikaisempaa enemmän. Lakivaliokunta on esitystä käsitellessään muun muassa todennut, että esitutkintayhteistyön edistäminen on uudistuksen yksi keskeisistä painopisteistä ja että yhteistyön merkitystä on syytä korostaa myös esimerkiksi ulkomailta tehtyjen rikosten tutkinnassa (LaVM 44/2010 vp).

Uudessa esitutkintalaissa esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän esitutkintayhteistyöstä säädetään esitutkintalain 5 luvussa. Uusien säännösten tarkoituksena on edellä mainitun mukaisesti vahvistaa esitutkintaviranomaisen ja syyttäjän yhteistyövelvoitetta.

Syyttäjä vastaa siitä, että syyteharkinta voidaan suorittaa esitutkinnan perusteella ja syyte ajaa mahdollisessa oikeudenkäynnissä. Tämä syyttäjän vastuu edellyttää, että hän voi vaikuttaa siihen, lähetetäänkö toiseen valtioon oikeusapupyynnö ja minkä sisältöinen tämä pyyntö on.

Lähtökohtana voidaankin pitää, että oikeusapupyynnöitä ei tulisi lähettää toiseen valtioon ennen kuin tutkinnanjohtaja on riittävästi harkinnut pyynnön tarpeellisuuden rikoksen selvittämisen kannalta ja ottanut huomioon myös syyttäjän näkemykset oikeusapupyynnön tarpeellisuudesta syyteharkinnan ja oikeudenkäynnin näkökulmasta. Tällä voidaan

muun muassa varmistaa se, että vieraasta valtiosta saadaan mikäli mahdollista yhdellä pyynnöllä kaikki se aineisto, joka on tarpeen sekä rikoksen selvittämiseksi Suomessa että myös syyttämisvaiheessa ja toisaalta minimoidaan turhien oikeusapupyyntöjen lähettäminen toiseen valtioon.

Vaikka tässä esityksessä ei puututa siihen, että esitutkintaviranomaiset voivat Suomessa rikosoikeusapulain 5 §:n mukaan esittää oikeusapupyyntöjä, Suomen toimivaltaisia viranomaisia koskevaan kysymykseen joudutaan myös jatkossa palaamaan. Keskeistä on tältä osin EU:ssa neuvoteltavana oleva direktiiviehdotus eurooppalaisesta tutkintamääräyksestä, jonka kansallisessa täytäntöönpanossa viimeistään joudutaan palaamaan syyttäjän asemaan kansainvälisessä rikosoikeusavussa.

Vaikka artikla ei edellytä Suomen lainsäädännön muuttamista, esityksessä on pidetty perusteltuna, että rikosoikeusapulain 5 §:n 1 momenttia, jossa määritellään, että oikeusministeriö, tuomioistuin, syyttäväviranomainen ja esitutkintaviranomainen ovat toimivaltaisia esittämään oikeusapupyynnön vieraan valtion viranomaisille, täydennetään. Momenttia ehdotetaan täydennettäväksi siten, että siinä todettaisiin, että jos oikeusapupyynnössä pyydetty toimenpide edellyttää Suomessa vastaavissa olosuhteissa muun kuin pyynnön esittävän viranomaisen päätöstä, tällainen päätös on haettava Suomessa pyynnön perusteeksi. Ehdotettu säännös ei merkitsisi muutosta voimassaolevaan menettelyyn. Vaikka rikosoikeusapulaissa ei ole ollut tästä erityistä säännöstä, oikeuskäytännössä on katsottu, että Suomen toimivaltaisen viranomaisen pyynnön esittämisen perusteena tulee olla, että vieraalta valtiolta pyydetyn toimenpiteen tulee olla Suomen lain mukaan sallittu. Esityksessä on kuitenkin pidetty perusteltuna, että rikosoikeusapulakiin on syytä ottaa tästä nimenomainen säännös.

6.2 II LUKU

7 artikla. Oikeusapupyynnön täyttämisen lykkäys

Artikla sisältää oikeusapupyynnön täyttämisen lykkäystä koskevat määräykset.

Artiklan *1 kohdan* mukaan oikeusapupyynnön vastaanottanut sopimuspuoli voi lykätä pyynnön mukaisiin toimenpiteisiin ryhtymistä, jos toimenpiteet haittaisivat sen viranomaisten suorittamaa rikostutkintaa, syytetoimia tai muuta asiaan liittyvää menettelyä.

Artiklan *2 kohdan* mukaan ennen oikeusapupyynnön epäämistä tai oikeusavun antamisen lykkäystä pyynnön vastaanottanut sopimuspuoli harkitsee, neuvoteltuaan tarvittaessa pyynnön esittäneen sopimuspuolen kanssa, voidaanko pyyntö täyttää osittain tai sen tarpeelliseksi katsomin ehdoin.

Artiklan *3 kohdan* mukaan oikeusapupyynnön täyttämisen lykkäys on perusteltava. Pyyntö vastaanottanut sopimuspuoli ilmoittaa pyynnön esittäneelle sopimuspuolelle myös syyt, jotka estävät pyynnön täyttämisen tai todennäköisesti viivästyttävät sitä merkittävästi.

Artikla täydentää vuoden 1959 oikeusapusopimuksen 19 artiklaa, jonka mukaan rikosoikeusavun epäämisen syyt on ilmoitettava, mutta ei korvaa sitä. Vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimus ei sisällä vastaavaa määräystä, joten artiklaa sovellettaisiin myös EU:n jäsenvaltioiden välillä.

Rikosoikeusapulaisissa lykkäystä koskevat säännökset sisältyvät 13 §:n 2 momenttiin. Sen mukaan oikeusapupyynnön toimeenpanoa voidaan lykätä, jos pyynnön toimeenpano saattaisi haitata tai viivästyttää rikostutkintaa, esitutkintaa taikka oikeudenkäyntiä Suomessa. Pykälän sanamuoto vastaa pääsisällöltään artiklan 1 kohdan määräyksiä.

Rikosoikeusapulain 9 §:n 3 momenttiin sisältyy myös pyynnön toimeenpanoa koskevia säännöksiä. Mainitun momentin mukaan jos oikeusapupyynnön ei voida täyttää tai jos pyynnön täytäntöönpano viivästyy, on tästä ilmoitettava viipymättä pyynnön esittäneen vieraan valtion viranomaiselle sekä samalla mainittava pyynnön täyttämättä jättämisen peruste taikka viivästyksen syyt. Säännöksen sanamuoto vastaa pääsisällöltään artiklan 2 ja 3 kohdan määräyksiä. Artiklaan sisältyy yksityiskohtaisempia määräyksiä pyynnön täyttämisestä osittain tai tietyin ehdoin. Esityksessä ei kuitenkaan ole katsottu tarpeelliseksi täydentää rikosoikeusapulain säännöksiä tältä osin. Lisäpöytäkirjan määräyksiä sovellettaisiin tältä osin suoraan siihen liittyneiden valtioiden välillä.

8 artikla. **Menettely**

Artikla täydentää vuoden 1959 oikeusapusopimuksen 3 artiklan määräyksiä siitä, mitä menettelyjä sovelletaan rikosoikeusapupyynnöiden täyttämiseksi.

Artikla koskee tilanteita, joissa pyynnössä edellytetään tiettyjen pyynnön esittäneen sopimuspuolen lainsäädännön mukaisten muodollisuuksien tai menettelytapojen noudattamista. Tällöin sen estämättä, mitä mainitussa 3 artiklassa määrätään, pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen tulee noudattaa pyyntöä siltä osin kun se ei ole ristiriidassa maan oman lainsäädännön peruseräkkeiden kanssa. Pyyntöä tulee noudattaa, vaikka kyseessä olevat muodollisuudet tai menettelytavat eivät olisi pyynnön vastaanottaneelle sopimuspuolelle tuttuja, jollei pöytäkirjassa toisin määrätä.

Artiklan määräys vastaa vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen 4 artiklan 1 kohdan määräyksiä. Vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen voimaansaattamisen yhteydessä muutettiin rikosoikeusapulain 11 ja 17 §:n sanamuotoa siten, että ne olisivat vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen mukaiset (HE 31/2003 vp, s. 17 – 19, EV 92/2003 vp). Tämän johdosta rikosoikeusapulain mainittujen säännösten sanamuoto vastaa jo nyt 8 artiklaa.

Koska vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimus sisältää artiklaa vastaavat määräykset, EU:n jäsenvaltioiden välillä sovelletaan näitä määräyksiä. Asiallista merkitystä tällä ei ole, sillä määräysten sisältö on sama molemmissa sopimuksissa.

9 artikla. **Kuuleminen videokokouksen avulla**

Artikla sisältää määräykset toisen sopimusvaltion alueella olevan todistajan tai asiantuntijan kuulemisesta videokokouksen avulla. Lisäksi sen nojalla on mahdollista kuulla toisessa sopimusvaltiossa olevaa rikosasian vastaajaa tai rikoksesta epäiltyä. Artiklan tarkoituksena on, että sopimuspuolen viranomainen voi kuulla toisen sopimusvaltion alueella olevaa henkilöä videokokouksen välityksellä siten, että pyynnön vastaanottaneen sopimusvaltion viranomainen seuraa ja valvoo kuulemisen suorittamista.

Artiklan voidaan katsoa soveltuvan sekä esitutkinnassa että tuomioistuimessa tapahtuvaan kuulemiseen.

Artiklan määräykset vastaavat lähes täysin vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen 10 artiklan määräyksiä, joita sovelletaan EU:n jäsenvaltioiden välillä. Ainoa merkittävä ero artiklojen välillä on, että toisessa lisäpöytäkirjassa kuluja koskevat määräykset on sisällytetty 5 artiklaan. Vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen voimaansaattamista koskeneessa hallituksen esityksessä 31/2003 vp (s. 36 – 45) katsottiin, että videokuulemista koskeva artikla ei edellytä lisäsääntelyä rikosoikeusapulakiin eikä voimaansaattamislakiin. Videokuulemista koskevan artiklan määräysten ja voimassa olleiden rikosoikeusapulain säännösten katsottiin olevan riittäviä menettelyn soveltamiseen.

Myös nyt voimaansaatettavan artiklan osalta voimassaolevan lainsäädännön ja artiklan määräysten voidaan katsoa olevan riittäviä menettelyn soveltamiseen lisäpöytäkirjaan liittyneiden valtioiden välillä.

Esityksessä on kuitenkin katsottu, että rikosoikeusapulakiin olisi perusteltua ottaa videokuulemisen käytöstä yleiset säännökset, joiden keskeinen merkitys olisi helpottaa lain soveltajaa hyödylliseksi todetun menettelyn käytössä.

Käytännön rikosoikeusapuyhteistyössä videokuulemista on pidetty toimivana ja tarpeellisenä menettelynä, jolla on voitu vähentää toiseen valtioon matkustamista kansainvälisen liittymän omaavissa asioissa. Etuna on pidetty, että kuuleminen omassa maassa muun muassa helpottaa paikalle saapumista, vähentää kustannuksia sekä vähentää todistajan mahdollista pelkoa kohdata vastaajat.

Ehdotetuilla säännöksillä olisi keskeinen merkitys myös menettelyyn osallisten oikeusturvan kannalta sekä oikeusvarmuuden kannalta. Myös voimassaolevien rikosoikeusapulain säännösten on katsottu mahdollistavan videoneuvottelun käytön kuulemisessa, vaikka tästä ei ole erityisiä säännöksiä. Videokuulemisen käyttö on katsottu mahdolliseksi myös sellaisten valtioiden kanssa, joiden välillä ei ole voimassa valtiosopimusta, joka sisältäisi videokuulemista koskevia määräyksiä. Kuuleminen on katsottu mahdolliseksi rikosoikeusapulain 10 ja 11 §:n nojalla. Mainitut säännökset koskevat läsnäoloa oikeusapua annettaessa sekä pyynnössä esitetyn erityisen muodon noudattamista. Lisäksi edellytyksenä on pidetty, että videoneuvottelun käyttö olisi mahdollista kansallisen lainsäädännön mukaan. Ehdotetut säännökset selventäisivät voimassaolevaa lakia tarkemmin, millä edellytyksillä menettelyyn voidaan suostua ja miten menettely tulee suorittaa.

Videoneuvottelun käyttöä voidaan pitää perusteltuna myös suhteessa sellaisiin valtioihin, jotka eivät ole Euroopan unionin jäsenvaltioita taikka liittyneet toiseen lisäpöytäkirjaan. Jos videoneuvottelun käytön vaihtoehtona on, että todistaja tai rikoksesta epäilty matkustaa pyynnön esittäneeseen valtioon, jossa Suomen viranomaiset eivät voi seurata siellä tapahtuvaa kuulemistä, videokuulemistä voidaan pitää oikeusturvan kannalta parempana vaihtoehtona. Videokuulemisessa Suomen viranomaiset pystyisivät valvomaan kuulemisen suorittamista ja kieltämään tai keskeyttämään videokuulemisen, jos siinä ei noudatettaisi Suomen lainsäädännön perusperiaatteita.

Esityksen mukaan rikosoikeusapulakiin otettavat säännökset soveltuisivat kaikkiin valtioihin riippumatta siitä, onko Suomen ja pyynnön esittäneen valtion välillä voimassa valtiosopimusta, joka sisältäisi videokuulemistä koskevia määräyksiä. Siltä osin kuin tällainen valtiosopimus olisi olemassa, rikosoikeusapulain säännöksiä sovellettaisiin rinnakkain sopimusmääräysten kanssa.

Ehdotettu videokuulemistä koskeva säännös soveltuisi erityisesti todistajan kuulemiseen, mutta se mahdollistaisi myös rikosasian vastaajan tai rikoksesta epäillyn kuulemisen Suomessa. Vastaajan tai epäillyn kuulemisen osalta säännös edellyttäisi aina kuultavan suostumusta. Lisäksi edellytyksenä olisi, että kuuleminen olisi vastaavassa tilanteessa Suomen lain mukaisesti mahdollista.

Suomen lainsäädäntöön sisältyy rikosasioiden käsittelyn osalta videokuulemistä koskevia erityissäännöksiä muun muassa oikeudenkäymiskaareen, lakiin oikeudenkäynnistä rikosasioissa, esitutkintalakiin ja pakkokeinolakiin.

OK 17 luvun 34 a §:ssä säädetään todistajan, muun todistelutarkoituksessa kuultavan henkilön ja asianomistajan kuulemisesta videoneuvottelun avulla pääkäsittelyssä. Lisäksi on huomioitava, että OK 17 luvun 11 a §:n mukaan todisteen vastaanottamisesta ulkomailta on säädetty erikseen joko erityislainsäädännössä taikka kansainvälisissä säädöksissä. OK 26 luvun 24 a §:ssä säädetään videoneuvottelun käytöstä hovioikeuden pääkäsittelyssä.

Esitutkintalain 22 §:n 2 momentissa säädetään videoneuvottelun käytöstä esitutkinnassa asianosaisten ja todistajan kuulemisessa. Uuden 1 päivänä tammikuuta 2014 voimaantulevan esitutkintalain 7 luvun 1 §:n 2 momentti sisältää vastaavat säännökset, jotka rikoksesta epäillyn osalta laajentavat mahdollisuuksia käyttää videoneuvottelua.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain ja pakkokeinolain videoneuvottelun käytön sallivat säännökset koskevat suullisen valmistelun istuntoa (ROL 5:10 a §), läsnäoloa vangitsemisvaatimusta käsiteltäessä (PKL 1:15), määrääjän asettamista syytteen nostamista varten (PKL 1:21), vangitsemisasian uudelleen käsittelyä (PKL 1:22) ja muun muassa telekuuntelua ja televalvontaa koskevan lupa-asian käsittelyä tuomioistuimissa (PKL 5 a:6). Uudessa pakkokeinolaisissa vastaavat säännökset sisältyvät 3 luvun 6 §:n 4 momenttiin ja 14 §:n 3 momenttiin, 15 §:n 4 momenttiin ja 10 luvun 43 §:ään.

Edellä mainitut kansalliset säännökset eivät kuitenkaan sovellu tilanteisiin, joissa Suomi antaisi rikosoikeusapua toiselle valtiolle lisäpöytäkirjan määräysten mukaisesti. Sitä vastoin oikeusapua annettaisiin toisen lisäpöytäkirjan määräysten mukaisesti. Siltä osin kuin kyse olisi rikosoikeusavun antamisesta valtiolle, joka ei ole toisen lisäpöytäkirjan eikä vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen osapuolena, esityksen mukaan rikosoikeusapua voitaisiin antaa esityksessä ehdotettavan videokuulemista koskevan pykälän mukaisesti (11 a §). Suhteessa lisäpöytäkirjan ulkopuolisiin valtioihin rikosoikeusavun antaminen olisi mahdollista rikosoikeusapulain mukaisesti, mutta Suomella ei olisi kansainvälistä velvoitetta avun antamiseen. Kansainvälinen velvoite antaa rikosoikeusapua toiselle valtiolle voi perustua vain Suomea velvoittavaan kansainväliseen sopimukseen tai muuhun kansainväliseen velvoitteeseen. Ehdotettua 11 a §:ää sovellettaisiin rinnakkain toisaalta myös siltä osin kuin kyse olisi rikosoikeusavun antamisesta edellä mainittujen sopimusmääräysten mukaisesti.

Siltä osin kuin kyse on rikosoikeusavun pyytamisestä toiselta valtiolta edellä mainitut Suomen kansallisen lain säännökset määrittävät sen, missä tilanteissa Suomen viranomaiset voivat pyytää videoneuvottelun käyttöä. Kansainvälisissä oikeusaputilanteissa kyseisten pykälien edellytysten arvioinnissa tulee ottaa huomioon se erityistilanne, että kuultava on toisessa valtiossa. Esimerkiksi oikeudenkäymiskaassa asetetun edellytyksen siitä, että todistajan henkilökohtaisesta saapumisesta pääkäsitteilyyn aiheutuu todisteen merkitykseen verrattuna kohtuuttomia kustannuksia tai kohtuutonta haittaa, voidaan pääsääntöisesti katsoa täyttyvän helpommin, jos todistaja on toisessa valtiossa.

Vastaavasti kun toinen valtio esittää Suomelle pyynnön videoneuvottelun käyttämisestä, kyseinen valtio esittää pyynnön oman kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti.

Esityksessä ei ole katsottu tarpeelliseksi säätää rikosoikeusavun pyytamisestä videoneuvottelun osalta. Rikosoikeusapulakiin sisältyy yleisestikin ainoastaan joitakin säännöksiä oikeusavun pyytamisestä. Tämä johtuu siitä, että ne edellytykset, joiden perusteella toiset valtiot antavat oikeusapua, ovat hyvin erilaisia, eikä näitä ole mahdollista säännellä Suomen kansallisessa laissa, vaan sääntely määräytyy kansainvälisten sopimusten ja asianomaisten valtion lain mukaan. Selvää kuitenkin on, että Suomen viranomaiset eivät voisi esittää toisessa valtiossa olevan henkilön videokuulemista koskevaa pyyntöä, jos menettely olisi Suomen perustuslain tai Euroopan ihmisoikeussopimuksen kanssa ristiriidassa. Perusoikeussuojaan on kiinnitettävä erityistä huomiota, jos pyyntö koskee vapautensa menettäneenä olevaa henkilöä.

Esityksen mukaan rikosoikeusapulakiin otettava videoneuvottelun käyttöä koskeva säännös rakentuisi toisen lisäpöytäkirjan määräysten mukaiselle menettelylle.

Artiklan *1 kohta* määrittelee yleiset edellytykset sille, milloin videokokousta käytetään. Kohdan mukaan videokokousta käytetään tilanteissa, joissa sopimusvaltion oikeusviranomaisten on kuultava toisen sopimusvaltion alueella olevaa henkilöä todistajana tai asiantuntijana, mutta kyseisen henkilön ei ole toivottavaa tai mahdollista olla henkilökohtaisesti läsnä ensin mainitussa sopimusvaltiossa. Tällöin kyseiset viranomaiset voivat pyytää, että kuuleminen tapahtuu 2 – 7 kohdan mukaisesti videokokouksen avulla.

Toisen lisäpöytäkirjan selitysmuistion mukaan kyseeseen tulevat esimerkiksi tilanteet, joissa todistaja olisi erityisen nuori tai iäkäs tai hänen terveydentilansa olisi huono taikka jos todistaja voisi joutua vakavaan vaaraan, jos hän saapuisi pyynnön esittäneeseen valtioon. Lisäksi selitysmuistiossa todetaan, että artiklan 1 ja 3 kohdassa määritellään pyynnön esittämisen tarkoituksenmukaisuutta, jota tulee arvioida pyynnön esittäneen valtion lainsäädännön mukaisesti.

Esityksen mukaan ehdotettuun rikosoikeusapulain 11 a §:ään ei olisi tarvetta sisällyttää 1 kohdassa olevaa edellytystä siitä, että videokokousta koskeva pyyntö voidaan esittää, jos kuultavan henkilön ei ole toivottavaa tai mahdollista olla henkilökohtaisesti läsnä pyynnön esittäneessä valtiossa. Tämä johtuu siitä, että ehdotetussa 11 a §:ssä säännellään Suomessa täytettävän pyynnön täytäntöönpanon edellytyksistä. Kuultavan henkilön läsnäolon tarpeellisuus arvioitaisiin pyynnön esittäneessä valtiossa sen oman lainsäädännön mukaisesti. Lähtökohtana kuitenkin voidaan pitää, että jos kuultava haluaa matkustaa pyynnön esittäneeseen valtioon kuultavaksi, hänellä olisi tähän oikeus. Toisaalta kuuleminen videon välityksellä olisi lähtökohtaisesti helpompaa kuultavalle, koska hänen ei tarvitse matkustaa toiseen valtioon. Tilanteessa, jossa videokuulemista koskeva pyyntö olisi esitetty ja kuultava kuitenkin haluaisi matkustaa pyynnön esittäneeseen valtioon, pyynnön toimeenpanoon ei ryhdyttäisi Suomessa. Jos todistaja ilmoituksensa vastaisesti ei matkustaisikaan pyynnön esittäneeseen valtioon todistamaan, selvää on, että uusi pyyntö kuulemisen suorittamisesta videokokouksen avulla pantaisiin täytäntöön.

Artikla soveltuu 1 kohdan sanamuodon mukaan todistajiin ja asiantuntijoihin. Suomessa rikoksen asianomistajana pidettyä henkilöä pidetään useissa muissa valtioissa todistajan asemassa olevana. Artiklan voidaan katsoa soveltuvan myös Suomen lainsäädännön mukaan asianomistajaksi katsottavan henkilön kuulemiseen.

Esityksen mukaan myös ehdotettu rikosoikeusapulain 11 a § soveltuisi myös asianomistajien kuulemiseen.

Artiklan 2 kohta määrittelee, millä edellytyksillä pyynnön vastaanottaneen sopimusvaltion on suostuttava videokokousta koskevaan pyyntöön. Kohdan mukaan pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen on suostuttava videokokouksen avulla tapahtuvaan kuulemiseen, jos videokokouksen käyttö ei ole sen lainsäädännön perusperiaatteiden vastaista ja jos sillä on käytettävissään tekniset välineet tällaisen kuulemisen suorittamiseksi. Jos pyynnön vastaanottaneella sopimuspuolella ei ole käytettävissään videokokouksen mahdollistavia teknisiä välineitä, pyynnön esittänyt sopimuspuoli voi keskinäisellä sopimuksella antaa sellaiset sen käyttöön. Pyyntön täyttämisestä voisi siis kieltäytyä ainoastaan, jos sen täyttäminen olisi lainsäädännön perusperiaatteiden vastaista.

Selitysmuistion mukaan viittaus lainsäädännön perusperiaatteisiin tarkoittaa, että pyyntöä ei voi evätä vain sillä perusteella, että todistajien ja asiantuntijoiden kuulemisesta videokokouksen avulla ei säädetä pyynnön vastaanottaneen valtion lainsäädännössä tai yksi tai useampi nimenomainen edellytys videokokouksen avulla tapahtuvalle kuulemiselle ei kansallisen lainsäädännön mukaan täyty.

Lainsäädännön peruseriaatteiden vastaisuutta arvioitaessa ei siis tulisi niinkään kiinnittää huomiota siihen, mitä Suomessa on video- tai muun kuulemisen osalta säädetty, vaan olisiko menettely niiden peruseriaatteiden vastaista, joihin Suomen oikeudenkäyntimenettely perustuu. Jos pyydetty videokuulemisessa noudatettava menettely olisi Suomen perustuslain tai Euroopan ihmisoikeussopimuksen kanssa ristiriidassa, on selvää, että siihen ei voitaisi suostua.

Esityksen mukaan myös ehdotettuun rikosoikeusapulain 11 a §:ään kieltäytymisperusteeksi otettaisiin vastaavasti Suomen lainsäädännön peruseriaatteiden vastaisuus. Pyyntöön suostumisen edellytyksenä olisi, että pyyntöä ei voitaisi pitää Suomen lainsäädännön peruseriaatteiden vastaaisena. Rikosoikeusavun antamiseen videoneuvottelun avulla sovellettaisiin lisäksi rikosoikeusapulain 12 ja 13 §:ään sisältyviä ehdottomia ja harkinnanvaraisia kieltäytymisperusteita. Ehdottomana kieltäytymisperusteena olisi muun muassa 12 §:n 2 momentin mukaan se, että oikeusavun antaminen olisi ristiriidassa ihmisoikeuksia ja perusvapauksia koskevien periaatteiden kanssa taikka jos oikeusavun antaminen muutoin olisi Suomen oikeusjärjestyksen peruseriaatteiden vastaista.

Ehdotettuun rikosoikeusapulain 11 a §:ään ei ole katsottu tarpeelliseksi sisällyttää artiklan 2 kohdassa olevia säännöksiä teknisen välineistön käytöstä.

Artiklan 3 kohta määrittelee, mitä tietoja videokokousta koskevan oikeusapupyynnön tulee sisältää. Kohdan mukaan videokokouksen avulla tapahtuvaa kuulemistä koskevas- ta pyynnöstä on käytävä ilmi yleissopimuksen 14 artiklassa tarkoitettujen tietojen lisäksi se, miksi todistajan tai asiantuntijan läsnäolo henkilökohtaisesti ei ole toivottavaa tai mahdollista, sekä sen oikeusviranomaisen ja niiden henkilöiden nimet, jotka hoitavat kuulemisen.

Rikosoikeusapulain 7 § sisältää säännöksen oikeusapupyynnön muodosta ja sisällöstä. Pykälä ei ole täysin yhdenmukainen artiklan 3 kohdan kanssa, vaan se on sanamuodoltaan yleisluonteisempi. Pykälän tavoitteena on, että toinen valtio toimittaa pyynnön täyttämisen kannalta olennaiset tiedot. Toisen lisäpöytäkirjaan liittyneiden valtioiden välillä sovellettaisiin 3 kohdan määräyksiä.

Mainitun 7 §:n 2 momentin 2 kohdan mukaan pyynnön tulee sisältää pyynnön sisältö ja perusteet. Tämän voidaan katsoa videokuulemisen osalta tarkoittavan, että pyynnössä tulee ilmoittaa perusteet sille, miksi kuuleminen tulee suorittaa videokuulemisen muodossa. Tämä tarkoittaisi muun ohella, että pyynnön esittäneen valtion tulisi pyynnössään 3 kohdan mukaisesti ilmoittaa, miksi todistajan tai asiantuntijan läsnäolo henkilökohtaisesti ei ole toivottavaa tai mahdollista. Koska mainitun 7 §:n 2 momentin 1 kohdan mukaan pyynnön tulee sisältää tiedot viranomaisesta, joka käsittelee pyynnön perusteena olevaa rikosasiaa, selvää olisi, että 3 kohdassa edellytetyn mukaisesti pyynnössä tulisi nimetä kuulemisen suorittavat viranomaiset. Kohta ei näin ollen edellytä 7 §:n muuttamista.

Artiklan 4 kohta määrää, miten kuultava henkilö kutsutaan videokokouksena pidettävään kuulemiseen. Kohdan mukaan pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen oikeusviranomaisen toimittaa lainsäädäntönsä mukaisella tavalla asianomaiselle henkilölle kutsun tulla kuultavaksi.

Määräys tarkoittaa, että todistaja, asiantuntija tai asianomistaja kutsutaan kuultavaksi samalla tavoin kuin tavanomaisessa kansallisessa esitutkinnassa tai oikeudenkäynnissä. Suomessa kutsuminen siis suoritettaisiin esitutkintalain, oikeudenkäymiskaaren ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain mukaisesti. Kutsumisessa voitaisiin käyttää sakon uhkaa ja todistaja voitaisiin esimerkiksi noutaa kuultavaksi.

Rikosoikeusapulain 20 ja 21 § sisältävät säännökset todisteiden vastaanottamisesta ja asianosaisten kuulemisesta yleisessä alioikeudessa ja esitutkinnassa. Säännösten voidaan katsoa soveltuvan myös videokokouksen avulla tapahtuvaan kuulemiseen. Mainittu 20 §:n mukaan vieraan valtion viranomaisen tekemän oikeusapupyynnön, joka koskee todistajien, asiantuntijoiden tai asianosaisten kuulemistä ja joka kuuluu tuomioistuimen toimivaltaan, täyttämistä huolehtii yleinen alioikeus. Lisäedellytyksenä on, että kysymyksessä olevaa rikosasiaa koskeva oikeudenkäynti on vireillä pyynnön esittäneen valtion tuomioistuimessa tai todisteiden vastaanottamisen tai asianosaisten kuulemisen on pyydetty tapahtuvan tuomioistuimessa. Tällöin pyyntö voi perustua myös kuultavan pyyntöön kuulemisen suorittamisesta tuomioistuimessa. Pykälän 2 momentin mukaan todisteiden vastaanottamisesta tai asianosaisten kuulemisesta huolehtii sen paikkakunnan alioikeus, jonka tuomiopiirissä kuultavalla on kotipaikka tai asuinpaikka taikka jossa todisteiden vastaanottaminen taikka kuuleminen muutoin voi tarkoituksenmukaisesti tapahtua. Syyttäjän on oltava saapuvilla asian käsittelyssä, jos tuomioistuin katsoo, että hänen läsnäolonsa on tarpeen. Menettelyssä on muutoin soveltuvien osin noudatettava, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa on voimassa.

Videokuulemisen siis suoritettaisiin se 20 §:n mukaan määräytyvä alioikeus, jossa videokokouslaitteet olisivat käytössä. Pykälän sisältämä viittaus siihen, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa on voimassa, tarkoittaa myös sitä, miten todistaja, asiantuntija tai asianomistaja on kutsuttava kuulemiseen. Myös kyseisen pykälän nojalla kutsuminen suoritettaisiin noudattaen soveltuvien osin oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain ja oikeudenkäymiskaaren säännöksiä.

Syyttäjän osallistumisesta asian käsittelyyn on hallituksen esityksen 61/1993 vp perusteissa esitetty, että syyttäjän saapuvilla olo jää kussakin yksityistapauksessa tuomioistuimen harkintaan. Syyttäjän saapuvilla olo voidaan asian laadusta ja menettelyn luonteesta riippuen pitää useasti perusteltuna esimerkiksi silloin kun vieraan valtion syyttäväviranomainen on saapuvilla ja osallistuu rikosoikeusapulain 10 §:n 1 momentin mukaisesti tuomioistuimen luvalla asian käsittelyyn. Syyttäjän läsnäoloa videokokouksessa voidaan pitää perusteltuna saman periaatteen mukaisesti.

Rikosoikeusapulain 21 §:n mukaan muissa kuin 20 §:ssä mainituissa tapauksissa huolehtii asianosaisten ja muiden henkilöiden kuulemisesta toimivaltainen esitutkintaviranomainen. Menettelyssä on muutoin soveltuvien osin noudatettava, mitä esitutkinnasta rikoksen johdosta on voimassa. Myös esitutkinnan osalta säännös tarkoittaa, että esimerkiksi todistajan kutsuminen suoritettaisiin noudattaen soveltuvien osin esitutkintalain säännöksiä. Vaikka rikosoikeusapulain 21 § ei sisällä erityistä säännöstä syyttäjän läsnäolosta, selvää on, että syyttäjä voitaisiin kutsua myös esitutkinnassa tapahtuvaan kuulemiseen, jos sitä pidettäisiin tarkoituksenmukaisena.

Esityksen mukaan ehdotettuun rikosoikeusapulain 11 a §:ään otettaisiin selvyuden vuoksi viittaus rikosoikeusapulain 20 ja 21 §:ään. Tämä tarkoittaisi ensinnäkin, että videokokouksena tapahtuva kuuleminen suoritettaisiin joko tuomioistuimessa tai esitutkinnassa sen mukaan kuin 20 ja 21 §:ssä säädetään. Mainittujen pykälien sisältämät viittaukset siihen, että menettelyssä on muutoin soveltuvin osin noudatettava, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa ja esitutkinnasta rikoksen johdosta on voimassa, tarkoittaisivat edellä mainituin tavoin, että videokokouksena tapahtuvassa kuulemisessa noudatettaisiin soveltuvin osin muun muassa oikeudenkäymiskaaren, oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain ja esitutkintalain säännöksiä.

Edellä mainituin perustein esimerkiksi todistajaan, joka kieltäytyy ilmaisemasta esitutkinnassa tärkeää seikkaa, voidaan soveltaa esitutkintalain 28 §:ää, jonka mukaan todistajan kuulustelu voidaan toimittaa tuomioistuimessa. Uuden esitutkintalain 7 luvun 9 § sisältää vastaavaa tilannetta koskevan säännöksen.

Mainittuja säännöksiä noudatettaisiin muun ohella myös siltä osin kuin kyse on kuultavan oikeudesta avustajaan. Suomessa todistajalle tai asiantuntijalle ei lainsäädännön mukaan voida määrätä tukihenkilöä tai avustajaa. Käytännössä kuitenkin on mahdollista, että todistajalla on avustaja. Suomessa kuulemisesta huolehtivalla viranomaisella olisi tavanomainen lain mukainen velvollisuus selvittää kuultavalle henkilölle, minkälaisesta tilanteesta on kysymys sekä hänen oikeutensa ja velvollisuutensa. Koska kyse olisi tavanomaisesta poikkeavasta kuulemistilanteesta, on selvää, että kyseinen velvollisuus olisi korostetussa asemassa.

Jos kyse olisi asianomistajan kuulemisesta, hänelle voitaisiin määrätä esitutkintaan tai oikeudenkäyntiin oikeudenkäyntiavustaja tai tukihenkilö oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvussa säädettyjen edellytysten mukaisesti. Esitutkintalain 10 §:n mukaan asianosaisella on oikeus käyttää esitutkinnassa avustajaa. Uuden esitutkintalain 4 luvun 10 § sisältää asiaa koskevan säännöksen, jonka mukaan asianosaisella on oikeus käyttää valitsemaansa avustajaa esitutkinnassa.

Suomen lainsäädännön peruseriaatteisiin kuuluu vastaajan ja epäillyn oikeus avustajaan. Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen 6 artiklan 3 kappaleen c kohdassa määrätään syytetyn oikeudesta puolustautua henkilökohtaisesti tai itse valitsemaansa oikeudenkäyntiavustajan välityksellä. Videokuulemisen osalta kuulemisen suorittavien viranomaisten tulisi varmistua, ettei vastaajan ja epäillyn oikeuksia tältä osin loukata. Jos oikeuksia tältä osin videokuulemisessa loukattaisiin, olisi selvää, etteivät Suomen toimivaltaiset viranomaiset voisi suostua kuulemista koskevaan pyyntöön.

Artiklan 5 kohta sisältää määräykset siitä, mitä menettelysääntöjä videokokouksella tapahtuvassa kuulemisessa on noudatettava.

Kohdan a alakohdan mukaan pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen oikeusviranomaisen on läsnä kuulemisen aikana, tarvittaessa tulkin avustamana, ja huolehtii myös kuultavan henkilöllisyyden toteamisesta sekä siitä, että kuulemisessa noudatetaan pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen lainsäädännön peruseriaatteita. Jos pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen oikeusviranomaisen katsoo, että kuulemisen aikana rikotaan pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen lainsäädännön peruseriaatteita, sen on

välittömästi toteutettava tarpeelliset toimenpiteet sen varmistamiseksi, että kuulemista jatketaan mainittujen periaatteiden mukaisesti.

Suomessa kuulemisesta huolehtisi alioikeuden puheenjohtaja tai toimivaltainen esitutkintaviranomainen. Näiden tehtävänä olisi huolehtia, että a alakohdan määräyksiä noudatetaan. Vaikka Suomessa olevan henkilön kuulemisen suorittaisi videokokouksen avulla toisen jäsenvaltion viranomainen, Suomen viranomaisten tulee valvoa artiklan määräysten mukaisesti, että Suomen lainsäädännön peruseriaatteita noudatetaan. Kuten edellä on todettu, arvioitaessa Suomen lainsäädännön peruseriaatteiden noudattamista tulisi kiinnittää huomiota niihin peruseriaatteisiin, joihin Suomen oikeudenkäyntimenettely perustuu, eikä niinkään yksittäisten säännösten sisältöön. Tilanne, jossa Suomen lainsäädännön peruseriaatteita loukattaisiin ja Suomen viranomaisen tulisi puuttua kuulusteluun, voisi esimerkiksi olla sellainen, jossa todistajaa painostettaisiin vastaamaan kysymykseen, johon vastaamalla hän voisi saattaa itsensä syytteen vaaraan.

Esityksen mukaan ehdotettuun rikosoikeusapulain 11 a §:ään otettaisiin säännökset siitä, että käräjäoikeuden puheenjohtaja tai esitutkintaviranomainen valvoo lainsäädännön peruseriaatteiden noudattamista. Lisäksi esityksen mukaan ehdotetussa rikosoikeusapulain 11 a §:ssä olisi tarpeellista säätää kuultavan henkilöllisyyden toteamisesta. Esityksessä ei ole pidetty tarpeellisena ottaa erityistä säännöstä tulkin käytöstä, vaan viittausta rikosoikeusapulain 20 ja 21 §:ään on pidetty riittävänä sääntelynä.

Rikosoikeusapulain 8 §:n 4 momenttiin sisältyy säännös, jonka mukaan oikeusapupyynnön perusteella toimitettavassa kuulemisessa voidaan käyttää vierasta kieltä, jos kuultava sitä pyytää tai toimivaltaisen viranomaisen mielestä se on muutoin perusteltua, eikä vieraan kielen käyttö vaaranna asiaan osallisten oikeuksia tai oikeusturvaa. Mainittua säännöstä voidaan soveltaa myös videokuulemiseen.

Kohdan b alakohdan mukaan kuultavan henkilön suojelua koskevista toimenpiteistä sovitetaan tarvittaessa pyynnön esittäneen ja pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen toimivaltaisten viranomaisten kesken.

Esityksen mukaan 11 a §:n osalta tältä osin riittävänä sääntelynä voidaan pitää viittausta rikosoikeusapulain 20 ja 21 §:ään.

Kohdan c alakohdan mukaan kuulemisen toimittaa suoraan pyynnön esittäneen sopimuspuolen oikeusviranomainen kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti, tai se toimitetaan kyseisen viranomaisen johdolla.

Videokokouksen avulla tapahtuva kuuleminen poikkeaa oikeusapupyynnön nojalla Suomessa tapahtuvasta kuulemisestä siinä, että kuulemisen voi suorittaa toisen jäsenvaltion viranomainen kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti. Eroa kuulemisten välillä ei voida pitää erityisen merkittävänä kun otetaan huomioon, että rikosoikeusapulain 10 §:n mukaan pyynnön esittäneen valtion toimivaltaisella viranomaisella on oikeus Suomen lain mukaisesti olla läsnä kuulustelun aikana. Lisäksi sillä on oikeus osallistua asian käsittelyyn ja esittää kuultavalle kysymyksiä, jos tähän annetaan lupa. Vaikka videokokouksen avulla tapahtuva kuuleminen suoritetaan toisen jäsenvaltion viranomaisen toimes-

ta, sitä kuitenkin valvoisi Suomen viranomainen, jonka tulisi tarvittaessa puuttua asian käsittelyyn.

Esityksen mukaan ehdotettuun rikosoikeusapulain 11 a §:ään olisi perusteltua ottaa säännös siitä, että kuulemisen voisi suorittaa pyynnön esittäneen valtion toimivaltainen viranomainen. Säännös kuitenkin mahdollistaisi myös sen, että kuuleminen suoritettaisiin Suomen viranomaisen johdolla.

Kohdan d alakohdan mukaan pyynnön vastaanottanut sopimuspuoli huolehtii pyynnön esittäneen sopimuspuolen tai kuultavan henkilön pyynnöstä siitä, että kuultavaa henkilöä avustaa tarvittaessa tulkki.

Voidaan katsoa, että tarvittaessa myös Suomen viranomaisen omasta aloitteesta voitaisiin kuultavalle hankkia tulkki. Myöskään tältä osin esityksessä ei ole pidetty tarpeellisena ottaa erityistä säännöstä tulkin käytöstä, vaan viittausta rikosoikeusapulain 20 ja 21 §:ään on pidetty riittävänä sääntelynä.

Kohdan e alakohdan mukaan kuultava henkilö voi vedota joko pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen tai pyynnön esittäneen sopimuspuolen lainsäädännön mukaisesti hänelle mahdollisesti kuuluvaan oikeuteen kieltäytyä todistamasta.

Rikosoikeusapulain 22 § sisältää säännökset todistajan, asiantuntijan ja esitutkinnassa kuultavan kieltäytymisoikeudesta. Säännöksen voidaan katsoa soveltuvan myös videokokouksen avulla tapahtuvaan kuulemiseen. Kyseisen 22 §:n mukaan sillä, jota kuullaan vieraan valtion viranomaisen tekemän oikeusapupyynnön nojalla todistajana tai asiantuntijana Suomen tuomioistuimessa tai joka saapuu kuultavaksi esitutkintaan, on oikeus kieltäytyä todistamasta tai antamasta lausuntoa, jos hänellä on tähän oikeus tai velvollisuus Suomen tai pyynnön esittäneen valtion lain mukaan. Vieraan valtion laki otetaan huomioon, jos oikeus tai velvollisuus kieltäytyä todistamasta on todettu vieraan valtion tekemässä oikeusapupyynnössä tai jos pyynnön tehnyt vieraan valtion viranomainen tämän vahvistaa Suomen tuomioistuimen tai esitutkintaviranomaisen pyynnöstä taikka jos kieltäytymisperuste muutoin on tuomioistuimen tai esitutkintaviranomaisen tiedossa. Rikosoikeusapulain säännösten voidaan katsoa olevan yhdenmukaiset e kohdan kanssa.

Esityksen mukaan ehdotettuun rikosoikeusapulain 11 a §:ään otettaisiin selvyuden vuoksi viittaus mainittuun 22 §:ään.

Käytännössä Suomen viranomaisten antaessa oikeusapua videokuulemisen avulla tuomioistuimessa kärjätuomari tiedustelisi oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 28 §:n mukaisesti, onko todistaja esteellinen. Todistajalta otettaisiin myös Suomen lain mukainen todistajanvala tai -vakuutus, jollei pyynnön esittänyt valtio pyydä, että vala annettaisiin sen oman lainsäädännön mukaisesti.

Myös artiklan 6 kohta sisältää kuulemistä koskevia menettelysääntöjä. Artiklan 6 kohdan mukaan pyynnön vastaanottaneen sopimusvaltion oikeusviranomainen laatii kuulemisen päätteeksi pöytäkirjan, jossa ilmoitetaan kuulemisen aika ja paikka, kuullun henkilöllisyys, kaikkien muiden pyynnön vastaanottaneessa sopimusvaltiossa järjestettyyn kuulemiseen osallistuneiden henkilöllisyys ja asema, mahdollisesti vannottut valat

tai annetut vakuutukset sekä tekniset olosuhteet, joissa kuuleminen tapahtui, sanotun kuitenkaan rajoittamatta henkilöiden suojelua koskevien toimenpiteiden soveltamista. Pyynnön vastaanottaneen sopimusvaltion toimivaltainen viranomainen toimittaa pöytäkirjan pyynnön esittäneen sopimusvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle.

Lisäpöytäkirjan selitysmuistiossa korostetaan, että kohdassa tarkoitettuun pöytäkirjaan ei sisällytetä kuulemisen sisältöä.

Esityksen mukaan ehdotettuun rikosoikeusapulain 11 a §:ään otettaisiin pöytäkirjan tekemistä koskeva säännös.

Kuten edellä on todettu, sekä tuomioistuimessa että esitutkinnassa tapahtuvaan kuulemiseen sovellettaisiin muutoinkin menettelyyn sovellettavia Suomen lain säännöksiä. Tämä tarkoittaisi myös oikeudenkäymiskaaren 22 luvun pöytäkirjaamista koskevia säännöksiä. Luvun 6 §:n mukaan todistajan, asiantuntijan ja todistelutarkoituksessa kuullun asianosaisen tai muun henkilön kuulustelu on äänitettävä. Videokuulemisen osalta tämä tarkoittaisi, että kuulemisesta on tehtävä äänen sisältävä tallenne. Myös esitutkinnassa aineisto tallennettaisiin tai kirjattaisiin pöytäkirjaan voimassaolevien säännösten ja määräysten mukaisella tavalla ja muodossa.

Asianomaisten henkilöiden, joihin voi kuulua muitakin kuulemiseen pyynnön vastaanottaneessa valtiossa osallistuneita henkilöitä, suojelu voi vaatia, että asianomaiset jäsenvaltiot sopivat kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti pöytäkirjaa koskevista erityisjärjestelyistä. Vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen mukaan tällaiseen sopimukseen voisi kuulua esimerkiksi se, että joidenkin pyynnön vastaanottaneessa valtiossa järjestetyssä kuulemisessa läsnä olleiden henkilöiden nimiä ei merkitä pöytäkirjaan, mutta heidän tehtävänsä kuulustelussa on tarvittaessa ilmoitettava.

Artiklan 7 kohdan mukaan kukin sopimusvaltio toteuttaa tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että jos sen alueella tämän artiklan nojalla kuultava todistaja tai asiantuntija kieltäytyy todistamasta, kun hänellä on todistamisvelvollisuus, tai todistaa totuuden vastaisesti, sen kansallista lainsäädäntöä sovelletaan samalla tavoin kuin jos kuuleminen tapahtuisi kansallisessa menettelyssä.

Määräyksen lähtökohtana on, että velvollisuus todistaa videokokouksen avulla tapahtuvassa kuulemisessa perustuu pyynnön vastaanottaneen valtion lainsäädäntöön. Kohdan tarkoittamissa tilanteissa pyynnön esittäneen ja vastaanottaneen valtion viranomaisten olisi tarpeellista olla yhteydessä toisiinsa.

Jos Suomessa kuullaan todistajaa toisen valtion pyynnöstä, todistajaan sovelletaan samoja oikeudenkäymiskaaren ja esitutkintalain säännöksiä kuin jos häntä kuultaisiin tavanomaisessa kansallisessa menettelyssä. Tämä perustuu edellä mainittuihin rikosoikeusapulain 20 ja 21 §:ään. Kuten edellä on todettu, kyseiset säännökset soveltuvat myös videokokouksen avulla tapahtuvaan kuulemiseen. Esityksessä ehdotettuun rikosoikeusapulain uuteen videokokousta koskevaan 11 a §:ään on esitetty otettavaksi selvyiden vuoksi viittaus mainittuihin pykäliin. Toisen lisäpöytäkirjan määräysten lisäksi myös kyseisten säännösten perusteella videokuulemiseen sovellettaisiin niitä oikeuden-

käymiskaaren ja esitutkintalain säännöksiä, jotka koskevat todistajaa, joka kieltäytyy todistamasta.

Lisäksi rikoslain 15 luvun 1 – 5 § sekä 12, 12 a ja 13 § sisältävät perätöntä lausumaa koskevat rangaistussäännökset. Kyseiset 1 – 5 § säätävät rangaistavaksi tuomioistuimessa ja muussa viranomaismenettelyssä annetun perättömän lausuman. Näillä säännöksillä tarkoitetaan suomalaisessa tuomioistuimessa sekä muussa suomalaisessa viranomaismenettelyssä annettua perätöntä lausumaa. Ulkomaisessa tai kansainvälisessä tuomioistuimessa tehdyn perättömän lausuman rangaistavuudesta säädetään mainituissa 12 ja 12 a §:ssä.

Vaikka rikoslaissa ei ole erityistä säännöstä siitä, onko suomalaisessa tuomioistuimessa tai muussa suomalaisessa viranomaismenettelyssä annettu perätön lausuma rikos myös silloin kun kuuleminen suoritetaan toisen valtion esittämän oikeusapupyynnön perusteella, selvänä voidaan pitää, että näin on, koska teko tehdään suomalaisessa tuomioistuimessa tai esitutkinnassa oikeudenkäymiskaaren tai esitutkintalain mukaisessa menettelyssä. Vastaavasti näin voidaan katsoa olevan tilanteessa, jossa kuuleminen suoritetaan videokokouksen välityksellä. Rikoslain säännökset täyttävät näin ollen kohdan velvoitteet.

Lisäksi voidaan todeta, että ehdotettua rikosoikeusapulain 11 a §:ää sovellettaessa menettelyssä annettu perätön lausuma olisi rangaistava rikoslain edellä mainittujen säännösten nojalla.

Perätöntä lausumaa tuomioistuimessa koskeva rikoslain 15 luvun 1 §:n 2 momentti sisältää säännöksen, joka koskee videoneuvottelua tai muuta teknistä tiedonvälitystapaa käyttäen annettua perätöntä lausumaa. Momentin mukaan 1 momentin säännökset ovat voimassa myös kuultaessa henkilöä pääkäsittelyssä hänen henkilökohtaisesti läsnä olematta käyttäen videoneuvottelua, puhelinta tai muuta oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 34 a §:ssä tarkoitettua teknistä tiedonvälitystapaa. Kyseinen säännös ei kuitenkaan sovellu niihin tilanteisiin, joissa Suomi antaa oikeusapua toiselle jäsenvaltiolle, sillä tällaisessa tilanteessa kuultavan henkilön voidaan edellä mainituin tavoin katsoa olevan läsnä kuulemista suoritettaessa.

Jos Suomen viranomaiset pyytäisivät artiklan nojalla oikeusapua, toisen sopimusvaltion tuomioistuimessa tai esitutkinnassa tehty perätön lausuma tulisi artiklan määräysten mukaisesti rangaistavaksi kyseisessä valtiossa, jonka alueella perätön lausuma on tehty.

Artiklan 8 kohdan mukaan sopimusvaltiot voivat myös harkintansa mukaan ja toimivaltaisten oikeusviranomaistensa suostumuksella tarvittaessa soveltaa tämän artiklan määräyksiä videokokouksen avulla tapahtuvaan syytetyn tai rikoksesta epäillyn kuulemiseen. Tässä tapauksessa videokokouksen pitämisestä ja tavasta, jolla videokokous toteutetaan, on sovittava asianomaisten sopimusvaltioiden kesken näiden kansallisen lainsäädännön ja sovellettavien kansainvälisten asiakirjojen mukaisesti. Syytetyn tai epäillyn kuuleminen voidaan järjestää ainoastaan hänen suostumuksellaan.

Esityksen mukaan ehdotettuun rikosoikeusapulain 11 a §:ään otettaisiin säännös myös rikosasian vastaajan ja rikoksesta epäillyn kuulemisesta.

Artiklan 9 kohdan mukaan sopimusvaltio voi milloin tahansa antaa Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, ettei se käytä hyväkseen tämän artiklan 8 kohdan määräysten mukaista mahdollisuutta soveltaa tämän artiklan määräyksiä videokokouksen avulla tapahtuvaan syytetyn tai rikoksesta epäillyn kuulemiseen.

Esityksen mukaan Suomi ei antaisi kohdassa tarkoitettua selitystä. Vaikka Suomi mahdollistaisi syytetyn tai rikoksesta epäillyn kuulemisen, esityksen mukaan Suomi voisi antaa selventävän selityksen, että Suomi soveltaa artiklan määräyksiä syytetyn tai rikoksesta epäillyn kuulemiseen siltä osin kuin videoneuvottelun käyttö on tältä osin mahdollista Suomen lain mukaisesti.

Toiseen pöytäkirjaan liittyneistä valtioista Chile, Kroatia, Tanska, Malta, Alankomaat, Puola, Yhdistynyt kuningaskunta ovat tehneet ilmoituksen siitä, että ne eivät sovelta artiklan määräyksiä syytetyn tai rikoksesta epäillyn kuulemiseen. Armenia, Belgia, Bosnia ja Herzegovina, Tsekin tasavalta, Viro, Irlanti, Israel, Latvia, Liettua, Montenegro, Norja, Portugal, Romania, Serbia, Slovakia, Sveitsi, Makedonia, Ukraina ovat hyväksyneet, että myös syytettyjä ja epäiltyjä voidaan kuulla artiklan mukaisesti. Ranska on antanut selityksen, jonka mukaan se ei sovelta artiklan määräyksiä syytettyjen kuulemiseen tuomioistuimessa.

Esityksessä on pidetty perusteltuna, että sekä lisäpöytäkirjaan liittyneiden valtioiden välillä että rikosoikeusapulakiin ehdotetun uuden 11 a §:n nojalla olisi mahdollista kuulla myös Suomessa olevia rikosasian vastaajia ja rikoksesta epäiltyjä. Menettely on katsottu perustelluksi myös vuoden 2000 EU:n oikeusapupöytäkirjan nojalla (HE 31/2003 vp, s. 44 ja 45).

Ehdotetun 11 a §:n mukaan rikosasian vastaajan tai rikoksesta epäillyn videokuulemistä koskevaan pyyntöön suostuminen olisi aina harkinnanvaraista. Suomen viranomaiset voisivat näin ollen jokaisessa yksittäisessä tapauksessa harkita, onko pyyntöön syytä suostua. Pyyntöön suostumisen edellytyksenä olisi kuitenkin aina, että kuuleminen olisi vastaavassa tilanteessa Suomen lain mukaan mahdollista. Lisäksi sovellettaisiin rikosoikeusapulain 12 ja 13 §:n yleisiä kieltäytymisperusteita.

Kuten lisäpöytäkirjassakin on määrätty, esityksen mukaan 11 a §:n mukaisessa menettelyssä tulisi aina edellyttää vastaajan tai epäillyn suostumusta. Esityksen mukaan suostumuksesta olisi otettava tallenne. Tämä olisi lisäedellytys toisen lisäpöytäkirjan vaatimukseen nähden ja tätä koskeva säännös koskisi vain Suomessa annettavaa suostumusta.

Esityksessä on pidetty perusteltuna, että rikosasian vastaajan ja rikoksesta epäillyn kuuleminen on rajoitettu niihin tilanteisiin, joissa kuuleminen olisi vastaavassa tilanteessa Suomen lain mukaan mahdollista. Videokuulemistä ei ole tältä osin katsottu tarpeelliseksi mahdollistaa laajemmin kuin, mitä toisen lisäpöytäkirjan periaatteena on. Huomiota on myös otettu, että ehdotettu 11 a § soveltuisi kaikkiin valtioihin. Vuoden 2000 EU:n oikeusapupöytäkirjan voimaansaattamisen yhteydessä on myös katsottu (HE 31/2003 vp, s. 45), että vastaajien ja epäiltyjen osalta pyyntö voidaan täyttää, jos kansallinen laki sallisi videoneuvottelun käytön.

Lähtökohtana voidaan pitää, että rikosoikeusapumenettelyssä on tarkoitus auttaa toisia valtioita erityisesti todisteiden hankkimisessa. Rikosasian vastaajien laajempi kuuleminen videoneuvottelun avulla laajentaisi perinteistä rikosoikeusapumenettelyn alaa. Tähän laajennukseen ei olla oltu valmiita kansainvälisissä sopimuksissa, joten perusteltuna ei ole pidetty, että laajennusta otettaisiin myöskään rikosoikeusapulakiin.

Epäillyn tai vastaajan kuulemista tulnaisiin käyttämään lähinnä esitutkintavaiheessa. Oikeudenkäyntivaiheessa vastaajien osalta käytettäisiin jatkossakin pääasiallisesti luovuttamismenettelyä, lähinnä sen takia, että vastaajan läsnäolo on yleensä tarpeen koko rikosoikeudenkäynnin ajan ja videokuuleminen edellyttäisi vastaajan suostumusta. Rikosoikeudenkäynnistä annetun lain 8 luvun 3 § edellyttää, että vangitun vastaajan on oltava henkilökohtaisesti tuomioistuimessa saapuvilla käsiteltäessä sitä rikosta koskevaa asiaa, jonka johdosta hänet on vangittu.

Kuten edellä on todettu, uuden esitutkintalain säännökset sallisivat epäillyn kuulemisen videoneuvottelun avulla laajemmin kuin voimassaoleva laki. Uuden esitutkintalain 7 luvun 1 §:n 2 momentti ei enää aseta epäillyn kuulemiselle lisäedellytyksiä siitä, että asian olisi oltava merkitykseltään vähäinen eikä epäilty kiistä rikosilmoituksen oikeellisuutta tai että kysymyksessä olisi aikaisemmin suoritetun kuulustelun vähäinen täydentäminen.

Oikeudenkäymiskaari taas sallii vastaajan kuulemisen videoneuvottelun avulla pääkäsitelyssä vain todistelutarkoituksessa. Tuomioistuimen harkitessa, onko vastaajan kuuleminen videoneuvottelun välityksellä oikeudenkäymiskaaren edellytysten mukaisesti soveliasta, tulisi sen ottaa huomioon tilanne kokonaisuudessaan eli myös pyynnön esittäneessä valtiossa vallitsevat olosuhteet.

Kansallisen lain säännökset tulisi vastaajien ja epäiltyjen osalta ottaa huomioon myös Suomen viranomaisten esittäessä oikeusapupyynnön toiseen valtioon. Suomen viranomaiset voisivat esittää pyynnön, jos niillä kansallisen lain mukaan olisi oikeus käyttää videoneuvottelua. Pynnön esittämisessä tulisi ottaa huomioon myös artiklan määräykset. Keskeistä olisi, että Suomen viranomaiset voisivat suorittaa kuulemisen vain, jos vastaaja tai epäilty suostuu kuulemiseen.

Siltä osin kuin kyse olisi Suomessa olevan epäillyn tai vastaajan videokuulemisesta, myös häneen sovellettaisiin ehdotetun 11 a §:n nojalla rikosoikeusapulain 20 ja 21 §:ää ja siten rikosoikeudenkäyntiin ja esitutkintaan soveltuvia menettelysäännöksiä. Tältä osin epäiltyyn voitaisiin soveltaa muun ohella esitutkintalain ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain säännöksiä oikeudesta avustajaan.

Suomen lainsäädännön peruseriaatteisiin kuuluu vastaajan ja epäillyn oikeus avustajaan. Jos epäillyn tai vastaajan oikeuksia tältä osin videokuulemisessa loukattaisiin, olisi selvää, etteivät Suomen toimivaltaiset viranomaiset voisi osallistua videokuulemiseen.

EU:n jäsenvaltioiden osalta tulee lisäksi ottaa huomioon EU:ssa neuvoteltavana oleva direktiivi oikeudesta avustajaan rikosoikeudellisissa menettelyissä ja pidätetyn oikeudesta yhteydenpitoon.

Voimassaolevan lainsäädännön mukaan videokuulemisen osalta Suomessa ja toisessa sopimusvaltiossa olevalla kuultavalla olisi oikeus oikeusapuun siten kuin siitä oikeusapulaissa (257/2002) säädetään. Oikeusapulain 1 §:n mukaan oikeusapua annetaan valtion varoin henkilölle, joka tarvitsee asiantuntevaa apua oikeudellisessa asiassa ja joka taloudellisen asemansa vuoksi ei kykene itse suorittamaan sen hoitamisen vaatimia menoja. Oikeusapulain 2 §:n 1 momentin mukaan oikeusapua annetaan henkilölle, jolla on kotikunta Suomessa taikka koti- tai asuinpaikka toisessa Euroopan unionin jäsenvaltiossa tai Euroopan talousalueeseen kuuluvassa valtiossa. Mainitun 2 §:n 2 momentin mukaan oikeusapua annetaan lisäksi 1 momentissa säädettyistä edellytyksistä riippumatta, jos henkilön asia käsitellään Suomen tuomioistuimessa tai jos oikeusapuun on erityistä syytä. Oikeusapulain 23 § sisältää säännöksen oikeusavusta ulkomailla käsiteltävästä asiasta. Mainitun 23 §:n 1 momentin mukaan ulkomailla käsiteltävissä asioissa oikeusapu kattaa yleisen oikeudellisen neuvonnan. Pykälän 2 momentin mukaan erityisen painavista syistä oikeusministeriö voi myöntää 1 momentissa tarkoitettua laajemman oikeusavun ulkomailla käsiteltävään asiaan. Oikeusapulain säännöksiä oikeusavun antamisesta voidaan pitää sinänsä joustavina, sillä oikeusapua voidaan antaa harkinnan mukaan myös erityistilanteissa, joissa lain tavanomaiset edellytykset oikeusavun antamiselle eivät täyty. Myös yksityisen avustajan käyttö on mahdollista.

Vaikka edellä mainittu voimassaoleva lainsäädäntö jo mahdollistaa oikeudellisen avun videokokouksessa kuultavalle epäillylle ja vastaajalle, esityksessä on pidetty perusteltuna, että ehdotettuun videoneuvottelun käyttöä koskevaan 11 a §:ään otettaisiin erityissäännös Suomessa kuultavan epäillyn ja vastaajan oikeudesta avustajaan ja puolustajaan. Säännöstä on pidetty perusteltuna, sillä kansainvälisen liittymän omaavissa tilanteissa epäillyn ja vastaajan oikeus avustajaan ei kaikilta osin käytännössä toteudu riittäväällä tavalla. Ehdotettu avustajaa ja puolustajaa koskeva säännös vastaisi pääosin rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain 20 §:ään sisältyvää säännöstä luovutettavaksi pyydetyn oikeudesta avustajaan ja puolustajaan.

Vaikka luovuttamismenettelyssä onkin lähes säännönmukaisesti kyse vapaudenriistosta ja epäillyn luovuttamisesta toiseen valtioon, josta videokuulemisessa ei ole kyse, perusteltuna on silti pidetty, että Suomessa kuultavalla epäillyllä ja vastaajalla on videoneuvottelussa vastaava oikeus avustajaan ja puolustajaan. Kansainvälisen liittymän omaavat rikosasiat ovat lähtökohtaisesti monimutkaisempia jo kansallisen sääntelyn osalta ja lisäksi niissä yleensä joudutaan soveltamaan myös vieraan valtion lakia. Tämän johdosta kuultavan oikeusaseman turvaaminen lähes pääsääntöisesti edellyttää avustajan käyttöä videoneuvottelussa.

10 artikla. **Kuuleminen puhelinkokouksen avulla**

Artikla sisältää määräykset toisen sopimusvaltion alueella olevan todistajan tai asiantuntijan kuulemisesta puhelinkokouksen avulla. Artikla ei sisällä määräyksiä rikosasian vastaajan tai rikoksesta epäillyn kuulemisesta.

Kuten videokokouksen osalta on edellä todettu, myös puhelinkuulemisen voidaan katsoa soveltuvan Suomen lainsäädännön mukaisten asianomistajien kuulemiseen, koska heitä useissa valtioissa pidetään todistajan asemassa olevina. Lisäksi myös puhelinkuulemisen osalta määräysten voidaan katsoa soveltuvan sekä esitutkintaan että tuomioistuimenmenettelyyn.

Artiklan määräykset vastaavat lähes täysin vuoden 2000 EU:n oikeusapupöytäkirjan 11 artiklan määräyksiä, joita sovelletaan EU:n jäsenvaltioiden välillä. Ainoa merkittävä ero artiklojen välillä on, että toisessa lisäpöytäkirjassa kuluja koskevat määräykset on sisällytetty 5 artiklaan. Vuoden 2000 EU:n oikeusapupöytäkirjan voimaansaattamista koskeneessa hallituksen esityksessä 31/2003 vp (s. 45 - 48) katsottiin, että puhelinkuulemista koskeva artikla ei edellytä lisäsääntelyä rikosoikeusapulakiin eikä voimaansaattamislakiin. Puhelinkuulemista koskevan artiklan määräysten ja voimassa olleen kansallisen lainsäädännön katsottiin olevan riittäviä menettelyn soveltamiseen.

Myös nyt voimaansaattettavan artiklan osalta voimassaolevan lainsäädännön ja artiklan määräysten voidaan katsoa olevan riittäviä menettelyn soveltamiseen lisäpöytäkirjaan liittyneiden valtioiden välillä.

Esityksessä on kuitenkin katsottu vastaavin perustein kuin videokuulemisen osalta, että rikosoikeusapulakiin olisi tarpeellista ottaa puhelinkokouksen käytöstä yleiset säännökset, jotka helpottaisivat lain soveltajaa menettelyn käytössä.

Kuten videokokouksenkin osalta, rikosoikeusapulain 10 ja 11 §:n on katsottu jo mahdollistavan oikeusavun antamisen henkilön kuulemisessa puhelimen välityksellä, vaikka tästä ei ole erityisiä säännöksiä. Mainitut säännökset koskevat läsnäoloa oikeusapua annettaessa sekä pyynnössä esitetyn erityisen muodon noudattamista. Lisäksi edellytyksenä on pidetty, että kuuleminen puhelimen välityksellä on kansallisen lain mukaan mahdollista. Kuuleminen on katsottu mahdolliseksi myös sellaisten valtioiden kanssa, joiden välillä ei ole voimassa valtiosopimusta, joka sisältäisi puhelinkuulemista koskevia määräyksiä. Kuten videokuulemisenkin osalta, rikosoikeusapulakiin otettavat säännökset selventäisivät voimassaolevaa lakia tarkemmin, millä edellytyksillä menettelyyn voidaan suostua ja miten menettely tulee suorittaa.

Suomen lainsäädännössä on rikosasioiden käsittelyn osalta puhelinkuulemista koskevia erityissäännöksiä muun muassa oikeudenkäymiskaareissa, laissa oikeudenkäynnistä rikosasioissa sekä esitutkintalaissa.

Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 34 a §:ssä säädetään videoneuvottelun käytön lisäksi myös puhelimen käytöstä todistajan, muun todistelutarkoituksessa kuultavan henkilön ja asianomistajan kuulemisessa pääkäsittelyssä. Säännös sallii puhelimen käytön rajoitettummin kuin videoneuvottelun käytön.

Esitutkintalain 22 §:n 2 momentissa säädetään asianosaisten ja todistajan kuulemisesta puhelimitse. Uuden esitutkintalain 7 luvun 1 §:n 2 momentti sisältää vastaavat säännökset, jotka rikoksesta epäillyn osalta laajentavat mahdollisuuksia suorittaa kuulustelu puhelimitse.

Oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain puhelimen käytön sallivat säännökset koskevat suullisen valmistelun istuntoa (ROL 5:10 a §).

Oikeudenkäymiskaari, laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa ja esitutkintalaki antavat Suomen viranomaisille oikeuden kuulla puhelimitse ainoastaan Suomen alueella olevia henkilöitä. Tämä johtuu siitä, että Suomen viranomaisilla ei ole toimivaltaa toimia toisen valtion alueella. Myös toisessa valtiossa olevaa henkilöä voidaan kuulla puhelimitse, mutta tämä edellyttää, että kyseinen valtio hyväksyy tällaisen menettelyn.

Toisen lisäpöytäkirjan tullessa voimaan Suomen viranomaiset voisivat pyytää artiklan mukaista oikeusapua puhelinkuulemisen järjestämisessä siinä laajuudessa kuin esitutkintalaki ja oikeudenkäymiskaari tämän sallivat. Myös oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain suullista valmistelua koskevat säännökset voisivat mahdollisesti tulla sovellettaviksi myös kansainvälisessä oikeusaputilanteessa.

Mainitut säännökset eivät kuitenkaan sovellu tilanteisiin, joissa Suomi antaisi rikosoikeusapua toiselle valtiolle lisäpöytäkirjan määräysten mukaisesti. Sitä vastoin oikeusapua annettaisiin lisäpöytäkirjan 10 artiklan ja ehdotetun 11 b §:n mukaisesti. Siltä osin kuin kyse olisi rikosoikeusavun antamisesta valtiolle, joka ei ole lisäpöytäkirjan eikä vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen osapuolena, esityksen mukaan rikosoikeusapua voitaisiin antaa esityksessä ehdotetun 11 b §:n nojalla.

Esityksessä on pidetty perusteltuna, että puhelimen käytön osalta rikosoikeusapua annettaisiin vastaavassa menettelyssä kuin videoneuvottelun osalta (11 b §). Suurimpana erona menettelyjen välillä olisi, että puhelimen käytössä edellytettäisiin aina kuultavan suostumusta. Tämä perustuisi siihen, että myös lisäpöytäkirja edellyttää tätä puhelinkuulemisen osalta.

Artiklan 1 kohta sisältää yleiset edellytykset sille, milloin puhelinkokousta voidaan käyttää sopimusvaltioiden välisessä yhteistyössä. Kohdan mukaan jos sopimusvaltion oikeusviranomaisen on kuultava toisen sopimusvaltion alueella olevaa henkilöä todistajana tai asiantuntijana, ensin mainittu sopimusvaltio voi, jos sen kansallisessa lainsäädännössä niin säädetään, pyytää jälkimmäiseltä sopimusvaltiolta apua, jotta kuuleminen voidaan suorittaa puhelinkokouksen avulla tämän artiklan 2 – 6 kohdan mukaisesti.

Kohta vastaa lähes täysin videokokousta koskevaa 9 artiklan 1 kohtaa. Erona kuitenkin on, että puhelinkokouksen osalta kohdassa ei ole edellytystä, jonka mukaan henkilön ei ole toivottavaa tai mahdollista olla henkilökohtaisesti läsnä pyynnön esittäneessä valtiossa. Toisaalta videokokousta koskevan 9 artiklan 1 kohdassa ei ole viittausta pyytävän valtion kansalliseen lainsäädäntöön. Ero johtuu siitä, että lisäpöytäkirjaa neuvoteltaessa ilmeni, että monen valtion lainsäädäntö ei mahdollista kuulustelua puhelimitse. Artiklan soveltamisala haluttiin rajata niin, että puhelinkuulustelua voivat pyytää vain sellaiset sopimusvaltiot, joiden kansallisessa lainsäädännössä on säännökset puhelinkuulustelusta.

Vaikka 9 ja 10 artiklan 1 kohdan määräysten välillä on eroja, perusteltuna on pidetty, että puhelimen välityksellä tapahtuvan kuulemisen osalta ehdotettuun 11 b §:ään sisältyvä sääntely olisi yhdenmukainen videokuulemista koskevan menettelyn kanssa.

Artiklan 2 kohdan mukaan kuuleminen voi tapahtua puhelinkokouksen avulla vain, jos todistaja tai asiantuntija suostuu siihen, että kuulemisessa käytetään tätä menetelmää.

Tältä osin puhelinkokousta koskeva menettely poikkeaa 9 artiklan mukaisesta videokokouksesta, jossa suostumusta ei edellytetä. Kuten edellä on todettu, vastaava edellytys otettaisiin esityksen mukaan ehdotettuun 11 b §:ään. Ehdotuksen mukaan suostumuksen antaminen olisi otettava tallenteeseen.

Artiklan 3 kohta määrää, millä edellytyksillä pyynnön vastaanottaneen valtion on suostuttava puhelinkokousta koskevaan pyyntöön. Kohdan mukaan pyynnön vastaanottaneen sopimusvaltion on suostuttava kuulemiseen puhelinkokouksen avulla, jollei tällainen kuuleminen ole sen lainsäädännön peruseriaatteiden vastaista.

Määräys vastaa videokokousta koskevaa 9 artiklan määräystä. Kuten edellä on todettu, myöskään puhelinkokouksen osalta Suomen viranomaiset eivät harkitessaan pyyntöön suostumista voisi ottaa huomioon ottaa Suomen lainsäädännössä puhelimen käytölle asetettuja edellytyksiä, vaan pyyntöön tulisi suostua artiklan edellytysten mukaisesti.

Kuten edellä on todettu, vastaava edellytys otettaisiin esityksen mukaan ehdotettuun 11 b §:ään.

Artiklan 4 kohdan mukaan puhelinkokouksen avulla tapahtuvaa kuulemistä koskevassa pyynnössä on oltava vuoden 1959 oikeusapusopimuksen 14 artiklassa tarkoitettujen tietojen lisäksi sen oikeusviranomaisen ja niiden henkilöiden nimet, jotka suorittavat kuulemisen, sekä maininta siitä, että todistaja tai asiantuntija on halukas osallistumaan puhelinkokouksen avulla tapahtuvaan kuulemiseen.

Kuten edellä on todettu videokuulemisen osalta, rikosoikeusapulain 7 §:ää ei olisi tarvetta muuttaa. Perusteltuna ei ole myöskään pidetty, että mainittua 7 §:ää muutettaisiin siten, että pyynnössä tulisi kohdan mukaisesti aina ilmoittaa, onko kuultava halukas osallistumaan puhelinkokoukseen. Usein tieto kuultavan suostumuksesta olisi käytännöllisempää hankkia Suomen viranomaisten toimesta.

Artiklan 5 kohdan mukaan kuulemistä koskevista käytännön järjestelyistä on sovittava asianomaisten sopimusvaltioiden kesken. Järjestelyistä sovittaessa pyynnön vastaanottaneen sopimusvaltion on: annettava tiedoksi asianomaiselle todistajalle tai asiantuntijalle kuulemisen ajankohta ja paikka (a alakohta); huolehdittava todistajan tai asiantuntijan henkilöllisyyden toteamisesta (b alakohta); varmistuttava siitä, että todistaja tai asiantuntija on antanut suostumuksensa siihen, että kuuleminen tapahtuu puhelinkokouksen avulla (c alakohta).

Artiklan 6 kohdan mukaan pyynnön vastaanottanut sopimusvaltio voi asettaa hyväksyntänsä ehdoksi kaikki tai osan 9 artiklan 5 ja 7 kohdan asiaan liittyvistä määräyksistä.

Mainitut 9 artiklan 5 ja 7 kohdan määräykset koskevat kuulemisessa noudatettavia menettelyjä, jotka koskevat kuulemisen valvomista, kuultavan henkilön suojelua, kuulemisen johtamista, tulkkausta, todistajan kieltäytymisoikeutta ja perätöntä lausumaa.

Kuten edellä on todettu, esityksen mukaan rikosoikeusapulakiin otettavan puhelimen välityksellä tapahtuvaa kuulemistä koskevan 11 b §:n mukaan Suomessa puhelinkuuleminen toteutettaisiin vastaavalla tavalla kuin videokuuleminen. Erona olisi, että puhelinkuulemisessa edellytettäisiin aina kuultavan suostumusta.

Koska ehdotetun 11 b §:n lähtökohtana on, että puhelinkuulemistä koskevat pyynnöt Suomessa aina täytetään vastaavassa menettelyssä kuin videokuuleminen, Suomi edellyttäisi artiklan 6 kohdan mukaisesti, että se täyttää pyynnön 9 artiklan 5 ja 7 kohdan mukaisilla edellytyksillä. Lisäpöytäkirja ei kuitenkaan sisällä määräyksiä, joiden mukaan sopimusvaltion tulisi tehdä tästä ilmoitus hyväksymiskirjaa talletettaessa.

Tältä osin puhelinkuulemiseen sovellettaisiin vastaavin tavoin kuin videokuulemisen osalta kansallisen lain menettelyä koskevia säännöksiä rikosoikeusapulain 20 ja 21 §:n mukaisesti sekä kieltäytymisoikeutta koskevia säännöksiä rikosoikeusapulain 22 §:n mukaisesti. Myös rikoslain 15 luvun perätöntä lausumaa koskevat säännökset soveltuisivat ehdotetun 11 b §:n mukaiseen menettelyyn.

Esityksessä on katsottu, että ehdotettu rikosoikeusapulain 11 b § voisi mahdollistaa myös rikosasian vastaajan ja rikoksesta epäillyn kuulemisen, vaikka lisäpöytäkirja ei sisällä tästä sääntelyä. Kuten videokuulemisen osalta, vastaajan ja epäillyn kuuleminen olisi mahdollista, jos kuuleminen olisi vastaavassa tilanteessa Suomen lain mukaan mahdollista. Voidaan katsoa, että jo nykyinen lainsäädäntö mahdollistaa vastaajan kuulemisen. Kuten muidenkin kuultavien osalta ehdotettuun 11 b §:ään sisältyvä sääntely selventäisi voimassaolevaa lakia tarkemmin, millä edellytyksillä menettelyyn voidaan suostua ja miten menettely tulee suorittaa.

11 artikla. **Oma-aloitteinen tietojenvaihto**

Artikla sisältää määräyksen sopimusvaltioiden välisestä oma-aloitteisesta tietojenvaihdosta.

Artiklan *1 kohdan* mukaan sopimuspuolen toimivaltaiset viranomaiset voivat ilman etukäteen esitettyä erillistä pyyntöä toimittaa toisen sopimuspuolen toimivaltaisille viranomaisille rikostutkintansa yhteydessä saatuja tietoja, jos ne katsovat, että tietojen antaminen saattaisi auttaa vastaanottavaa sopimuspuolta rikostutkinnan tai oikeudenkäynnin vireillepanossa tai toimittamisessa tai jos sen seurauksena tiedot vastaanottava sopimuspuoli saattaisi esittää vuoden 1959 oikeusapusopimuksen tai jonkin sen pöytäkirjan mukaisen oikeusapupyynnön, sanotun kuitenkaan rajoittamatta ensin mainitun sopimuspuolen viranomaisten omaa rikostutkintaa tai oikeudenkäyntiä.

Artiklan *2 kohdan* mukaan tietoja toimittava sopimuspuoli voi kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti asettaa tiedot vastaanottavalle sopimuspuolelle niiden käyttöä koskevia ehtoja.

Artiklan 3 kohdan mukaan tiedot vastaanottava sopimuspuoli on velvollinen noudattamaan näitä ehtoja.

Artiklan 4 kohdan mukaan sopimusvaltio voi kuitenkin milloin tahansa antaa Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, jonka mukaan se varaa itselleen oikeuden olla noudattamatta ehtoja, jotka tiedot toimittava sopimuspuoli on asettanut tämän artiklan 2 kohdan mukaisesti, paitsi jos sille ilmoitetaan etukäteen toimitettavien tietojen luonne ja se antaa suostumuksensa tietojen toimittamiseen.

Myös vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimus sisältää oma-aloitteista tietojen vaihtoa koskevan määräyksen (7 artikla), jota sovelletaan EU:n jäsenvaltioiden välillä. Artiklan 1 kohdan ja mainitun 7 artiklan 1 kohdan sanamuodot eivät ole täysin yhtenevät, mutta niiden tarkoitusta voidaan pitää samana. Toisen pöytäkirjan artiklan 1 kohta ei sisällä viittausta kansalliseen lainsäädäntöön, kuten vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimus. Vaikka nimenomaista viittausta kansalliseen lainsäädäntöön ei ole, toisen pöytäkirjan selitysmuistossa todetaan, että tietoja toimitetaan siltä osin kuin kansallinen lainsäädäntö tämän sallii. Tämä johtuu jo siitä, että artikla ei aseta velvollisuutta tietojen luovuttamiseen, vaan ainoastaan mahdollistaa luovuttamisen. Artiklan 2 ja 3 kohdan ja mainitun 7 artiklan 2 ja 3 kohdan määräykset ovat sisällöltään samat. Vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimus ei sisällä artiklan 4 kohtaa vastaavaa määräystä. Toisen pöytäkirjan selitysmuistion mukaan 4 kohta tarkoittaa käytännössä sitä, että valtiolle, joka on antanut kohdan mukaisen selityksen, ei tule suoraan toimittaa tietoja, jos niiden käytölle on asetettu ehtoja, vaan tietojen toimittamiselle tulee ensin pyytää selityksen antaneen valtion suostumus.

Hallituksen esityksessä 31 /2003 vp katsottiin, että vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen 7 artikla ei edellytä muutoksia kansalliseen lainsäädäntöön (s. 31 ja 32). Vastaava voidaan todeta nyt voimaansaattettavan artiklan osalta. Suomella ei ole myöskään tarvetta antaa artiklan 4 kohdan mukaista selitystä ja Suomi siis noudattaisi toisen sopimusvaltion toimittamien tietojen käytölle asetettuja ehtoja. Toiseen pöytäkirjaan liittyneistä valtioista artiklan 4 kohdan mukaisen selityksen ovat antaneet Belgia, Bulgaria, Israel, Latvia, Slovakia, Ukraina ja Yhdistynyt kuningaskunta.

Kuten edellä on todettu, artiklan mukainen tietojenvaihto olisi mahdollista Suomen lainsäädännön mukaisesti. Rikosoikeusapulain säännökset soveltuvat tietojenvaihtoon ainoastaan, jos kyse on yksittäisen rikosasian käsittelystä (HE 61/1993 vp, s. 15). Yleisiä tietojen luovuttamiseen liittyviä säännöksiä sisältyy viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettuun lakiin (621/1999) ja henkilötietolakiin (523/1999). Lisäksi kutakin viranomaista voi koskea oma erityislainsäädäntönsä. Artiklan mukainen tietojenvaihto koskisi erityisesti esitutkintaviranomaisia. Esimerkiksi poliisiviranomaisten osalta keskeisiä säännöksiä olisivat myös poliisilaki ja laki henkilötietojen käsittelystä poliisitoimessa (761/2003). Tuomioistuinten osalta keskeinen on laki oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa (370/2007).

12 artikla. **Omaisuu den palauttaminen**

Artikla sisältää määräykset rikoksella hankittujen esineiden antamisesta pyynnön esittäneen jäsenvaltion haltuun. Määräysten tavoitteena on, että esineet voidaan palauttaa oikealle omistajalle.

Artiklan *1 kohdan* mukaan pyynnön vastaanottanut sopimuspuoli voi, pyynnön esittäneen sopimuspuolen pyynnöstä ja rajoittamatta vilpittömässä mielessä toimineiden kolmansien osapuolten oikeuksia, antaa rikoksen avulla hankittuja esineitä pyynnön esittäneen sopimuspuolen haltuun niiden palauttamiseksi oikealle omistajalleen.

Artiklan *2 kohdan* mukaan vuoden 1959 oikeusapusopimuksen 3 ja 6 artiklaa sovellettaessa pyynnön vastaanottanut sopimuspuoli voi luopua pyynnön esittäneelle sopimuspuolelle toimitettujen esineiden palautuksesta joko ennen niiden luovuttamista tai sen jälkeen, jos siten voidaan edistää esineiden palauttamista oikealle omistajalleen. Tällöin ei saa loukata vilpittömässä mielessä toimineiden kolmansien osapuolten oikeuksia.

Artiklan *3 kohdan* mukaan jos pyynnön vastaanottanut sopimuspuoli luopuu esineiden palautuksesta ennen niiden luovuttamista pyynnön esittäneelle sopimuspuolelle, se ei vetoa näiden esineiden suhteen mihinkään vakuus- tai muuhun oikeuteen vero- tai tullilainsäädännön nojalla.

Artiklan *4 kohdan* mukaan artiklan 2 kohdassa tarkoitettu luopuminen ei kuitenkaan rajoita pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen oikeutta periä veroja tai maksuja oikealta omistajalta.

Artikla vastaa vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen 8 artiklaa, jota sovelletaan EU:n jäsenvaltioiden välillä. Hallituksen esityksessä 31/2003 vp katsottiin, että mainitun 8 artiklan voimaansaattaminen ei edellytä kansallisen lainsäädännön muuttamista (s. 32 - 34). Vastaava voidaan todeta nyt voimaansaattettavan artiklan osalta. Uuden pakkokeinolain 7 luvun 21 § korvautti voimassaolevan pakkokeinolain 4 luvun 15 a §:n säännökset takavarikosta päättämisestä vieraan valtion oikeusapupyynnön johdosta. Artiklan soveltamiseen liittyy myös vuonna 2011 säädetty laki eräiden Suomeen tuotavien näytelyesineiden takavarikoinnin kieltämisestä (697/2011).

13 artikla. **Vapautensa menettäneen henkilön väliaikainen siirtäminen pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen alueelle**

Artikla sisältää määräyksiä vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä toiseen sopimusvaltioon. Artiklan sisältö vastaa lähes täysin vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen 9 artiklaa, jota sovelletaan EU:n jäsenvaltioiden välillä.

Artikla täydentää vuoden 1959 oikeusapusopimuksen 11 artiklaa ja perustuu osin sen määräämiin menettelyihin. Mainitun 11 artiklan säännökset on korvattu uusilla toisen lisäpöytäkirjan 3 artiklan määräyksillä. Mainitun 11 artiklan uudet lisäpöytäkirjan 3 artiklan mukaiset määräykset sisältävät perussäännöksen siitä, että vapautensa menettänyt

henkilö voidaan siirtää toiseen valtioon todistelua varten muutoin kuin rikoksesta syytettynä.

Artikla mahdollistaa vapautensa menettäneen henkilön siirtämisen toiseen sopimusvaltioon muussa kuin mainitussa 11 artiklassa tarkoitettussa tilanteessa.

Artiklan *1 kohta* määrittelee, missä tilanteessa vapautensa menettänyt henkilö voidaan siirtää toiseen valtioon. Kohdan mukaan sopimusvaltio, joka on pyytänyt sen alueella olevan vapautensa menettäneen henkilön läsnäoloa edellyttävää tutkintaa, voi siirtää kyseisen henkilön väliaikaisesti sen sopimuspuolen alueelle, jossa tutkinnan on määrä tapahtua. Tilanteessa sopimusvaltio, jonka alueella vapautensa menettänyt henkilö on, on siis pyytänyt toista sopimusvaltiota suorittamaan tutkinnan, jossa täytyy kuulla vapautensa menettänyttä henkilöä. Henkilön siirtäminen edellyttää asianomaisten valtioiden toimivaltaisten viranomaisten välistä sopimusta. Artiklassa tarkoitettu oikeusapu on aina harkinnanvaraista.

Kohdan tarkoittama tilanne poikkeaa vuoden 1959 oikeusapusopimuksen 11 artiklasta merkittävimmin siinä, että 11 artiklan mukaan vapautensa menettänyt henkilö siirretään pyynnön vastaanottaneesta valtiosta pyynnön esittäneeseen valtioon, jossa varsinainen menettely on vireillä. Kohdan mukaan henkilö siirretään puolestaan pyynnön esittäneestä valtiosta pyynnön vastaanottaneeseen valtioon. Tässä tilanteessa varsinainen menettely on vireillä pyynnön esittäneessä valtiossa, mutta pyydetty yksittäinen tutkintatoimenpide, jossa vapautensa menettäneen henkilön tulee olla läsnä, suoritetaan pyynnön vastaanottaneessa valtiossa. Artikla koskee sekä tilanteita, joissa siirrettävä henkilö on itse epäiltyä että tilanteita, joissa häntä kuullaan todistelutarkoituksessa.

Artiklan *2 kohta* koskee henkilön siirtoa koskevia järjestelyjä. Kohdan mukaan toimivaltaisten viranomaisten välisessä sopimuksessa määrätään henkilön väliaikaista siirtämistä koskevista järjestelyistä ja päivästä, johon mennessä henkilö on palautettava pyynnön esittäneen sopimuspuolen alueelle.

Artiklan *3 kohta* koskee siirrettävän henkilön suostumusta. Kohdan mukaan kun siirtäminen edellyttää asianomaisen henkilön suostumusta, ilmoitus suostumuksesta tai sen jäljennös toimitetaan viipymättä pyynnön vastaanottaneelle sopimuspuolelle.

Artiklan *4 kohta* koskee siirrettävän henkilön säilöissäpitämistä. Kohdan mukaan siirrettävä henkilö on pidettävä säilössä pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen alueella ja tarvittaessa myös sellaisen sopimuspuolen alueella, jonka kautta siirrettävän henkilön kuljettamista on pyydetty, jollei sopimuspuoli, jonka alueelta henkilöä siirretään, hae hänen vapauttamistaan. Vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimus ei sisällä vastaavaa määräystä, vaan viittaussäännöksen vuoden 1959 oikeusapusopimuksen säilöissäpitoa koskevaan määräykseen.

Artiklan *5 kohta* koskee vapaudenmenetysajan vähentämistä. Kohdan mukaan aika, joka henkilöä pidetään vapautensa menettäneenä pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen alueella, vähennetään asianomaiselle henkilölle pyynnön esittäneen sopimuspuolen alueella määrätystä tai määrättävästä vapauden menetysajasta.

Artiklan 6 kohta määrittelee, että menettelyyn sovelletaan vuoden 1959 oikeusapusopimuksen 11 artiklan 2 kappaleen ja 12 artiklan määräyksiä tarvittavin muutoksin. Mainittu 11 artiklan 2 kappale sisältää määräykset vapautensa menettäneen henkilön kauttakuljetuksesta kolmannen sopimuspuolen alueen kautta. Mainittu 12 artikla koskee todistajien, asiantuntijoiden ja vastaajien koskemattomuutta.

Artiklan 7 kohdan mukaan sopimusvaltio voi milloin tahansa antaa Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, jonka mukaan artiklan 1 kohdassa tarkoitetun sopimuksen tekemiseen vaaditaan artiklan 3 kohdassa tarkoitettu suostumus tai että se vaaditaan tiettyissä, selityksessä tarkemmin mainituissa tilanteissa.

Kuten edellä 3 artiklan perusteluissa on todettu, Suomella oli pitkään varauma vuoden 1959 oikeusapusopimuksen 11 artiklaan, eikä Suomi tämän johdosta osallistunut yhteistyöhön vapautensa menettäneiden henkilöiden väliaikaisessa siirtämisessä. Vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen voimaansaattamisen yhteydessä varauma kuitenkin poistettiin ja säädettiin väliaikaista siirtämistä koskeva laki. Väliaikaista siirtämistä koskevan lain säännöksissä otettiin ennakoivasti huomioon toisen lisäpöytäkirjan määräykset myös 13 artiklan osalta (HE 31/2003 vp, s. 84 – 87 ja 96 – 104).

Väliaikaista siirtämistä koskevan lain 4 §:n 3 momentin mukaan pyyntöön voidaan suostua myös, jos vieraan valtion viranomainen on pyytänyt kyseisessä vieraassa valtiossa vapautensa menettäneenä olevan henkilön väliaikaista siirtämistä Suomeen, jos hänen henkilökohtainen läsnäolonsa Suomessa on tarpeen rikosasiassa muuten kuin oikeudenkäynnissä vastaajana. Vastaavasti väliaikaista siirtämistä koskevan lain 5 §:n 2 momentin mukaan oikeusministeriö voi myös pyytää vieraan valtion viranomaiselta Suomessa vapautensa menettäneenä olevan henkilön siirtämistä Suomesta kyseiseen vieraaseen valtioon, jos hänen henkilökohtainen läsnäolonsa vieraassa valtiossa on tarpeen rikosasiassa muuten kuin oikeudenkäynnissä vastaajana.

Artiklan 7 kohdassa tarkoitetun suostumusta koskevan selityksen osalta Suomi on vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen määräysten perusteella antanut selityksen, jonka mukaan Suomi edellyttää 9 artiklan mukaisen oikeusavun osalta siirrettävän henkilön suostumusta väliaikaista siirtämistä tarkoittavaan menettelyyn, jos henkilö on Suomen kansalainen. Selitys vastaa voimassaolevan väliaikaista siirtämistä koskevan lain 7 §:n säännöksiä, jotka koskevat suostumuksen antamista.

Mainitun 7 §:n 1 momentin mukaan Suomen kansalaista ei saa siirtää 4 ja 5 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa tai kuljettaa Suomen kautta 6 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa ilman hänen suostumustaan väliaikaista siirtämistä koskevaan menettelyyn tai kauttakuljetukseen. Suostumusta ei voi peruuttaa 4 §:n 3 momentissa, 5 §:n 1 momentissa ja 6 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa. Pykälän 2 momentin mukaan myös muun kuin Suomen kansalaisen siirtäminen muuhun kuin Euroopan unionin jäsenvaltioon 4 §:n 1 momentissa ja 5 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa edellyttää siirrettävän henkilön suostumusta. Pykälän 3 momentin mukaan suostumus tulee antaa kirjallisesti.

Kuten edellä 3 artiklan yksityiskohtaisissa perusteluissa on todettu, esityksessä on kuitenkin pidetty perusteltuna, että väliaikaista siirtämistä koskevan lain 7 §:ää muutettaisiin siten, että Suomessa pysyvästi asuva rinnastettaisiin Suomen kansalaiseen. Esityksen mukaan myös Suomessa pysyvästi asuvan siirtäminen edellyttäisi hänen suostumustaan vastaavalla tavalla kuin Suomen kansalaisen osalta.

Esityksen mukaan Suomi antaisi muutettavaksi ehdotetun väliaikaista siirtämistä koskevan lain 7 §:n mukaisen selityksen, jonka mukaan artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen sopimuksen tekemiseen vaaditaan artiklan 3 kohdassa tarkoitettu suostumus, jos siirrettävä henkilö on Suomen kansalainen tai Suomessa pysyvästi asuva tai jos muu kuin Suomen kansalainen tai Suomessa pysyvästi asuva siirretään Suomesta muuhun kuin Euroopan unionin jäsenvaltioon.

Koska artiklassa tarkoitettu vapautensa menettäneiden henkilöiden siirto soveltuisi myös muihin kuin Euroopan unionin jäsenvaltioihin, Suomi ei voi antaa lisäpöytäkirjan osalta samansisältöistä julistusta kuin vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen osalta. Suomen julistuksen tulee olla ehdotetun 7 §:n säännösten mukainen.

Lisäksi väliaikaista siirtämistä koskevan lain 7 §:n muuttaminen edellyttää, että Suomi muuttaa vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen 9 artiklan nojalla annettua selitystään siten, että se vastaa muutettavaksi ehdotetun 7 §:n säännöksiä.

Väliaikaista siirtämistä koskevan lain ja 3 artiklan säännösten välillä ei ole ristiriitaa, eikä 3 artikla edellytä lainsäädäntömuutoksia.

14 artikla. Siirretyn tuomitun henkilökohtainen läsnäolo

Artiklan määräys täydentää tuomittujen siirtämisestä tehdyn yleissopimuksen (SopS 13/1987) määräyksiä. Sen tarkoitus on, että jo siirrettyyn tuomittuun henkilöön voidaan muutoksenhaun käsittelyä varten soveltaa vapautensa menettäneen henkilön väliaikaista siirtämistä koskevia sopimusmääräyksiä.

Vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksessa ei ole vastaavaa määräystä. Tämän johdosta artiklaa sovellettaisiin myös EU:n jäsenvaltioiden välillä.

Artiklan mukaan vuoden 1959 oikeusapusopimuksen 11 ja 12 artiklan määräyksiä sovelletaan tarvittavin muutoksin myös siirrettyyn henkilöön, joka kärsii pyynnön esittäneen sopimuspuolen alueella tuomittua rangaistusta pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen alueella. Määräyksiä sovelletaan kun pyynnön esittänyt sopimuspuoli pyytää siirretyn henkilön henkilökohtaista läsnäoloa tuomiota koskevan muutoksenhaun käsittelyä varten.

Mainitut 11 ja 12 artiklan säännökset koskevat siis vapautensa menettäneen henkilön väliaikaista siirtämistä sekä menettelyyn liittyvää koskemattomuutta.

Suomessa tuomittujen siirtämisestä tehdyn yleissopimuksen tarkoittaman siirtomenettelyn mukaiset säännökset sisältyvät yhteistoimintalakiin. Yhteistoimintalain 2 §:n mukaan vieraan valtion tuomioistuimen määräämän vapaudenmenetystä tarkoittavan seuraamuksen täytäntöönpano Suomessa edellyttää, että tuomio on lainvoimainen. Vastavasti yhteistoimintalain 19 § edellyttää, että Suomessa tuomittu seuraamus saadaan jättää täytäntöön pantavaksi vieraassa valtiossa vain, jos tuomio on saanut lainvoiman. Myös tuomittujen siirtämisestä tehty yleissopimus edellyttää, että tuomittu voidaan siirtää ainoastaan, jos tuomio on lainvoimainen (3 artikla). Artiklaa voidaan siis soveltaa tilanteisiin, joissa haetaan muutosta jo lainvoimaiseen tuomioon eli kyse olisi Suomen oikeusjärjestelmässä ylimääräiseen muutoksenhakuun liittyvästä menettelystä.

Artiklan tarkoituksena siis on, että ylimääräistä muutoksenhakua vastaavissa tilanteissa toiseen valtioon jo siirretty tuomittu henkilö voidaan väliaikaisesti palauttaa valtioon, jossa rangaistus on tuomittu. Toisen pöytäkirjan selitysmuistiossa todetaan, että artiklassa lähtökohtana on, että muutoksenhaussa on kyse menettelystä, joka on tuomitun henkilön edun mukainen. Jos menettely ei ole tämän mukainen, eikä tuomittu suostu väliaikaiseen siirtämiseen, selitysmuistion mukaan artiklan mukaista menettelyä ei tulisi soveltaa. Artiklaan ei kuitenkaan sisälly tätä koskevaa määräystä.

Suomessa väliaikaista siirtämistä koskevat säännökset sisältyvät väliaikaista siirtämistä koskevaan lakiin. Väliaikaista siirtämistä koskevan lain 1 ja 4 §:n mukaan sen soveltamisalaan kuuluu vapautensa menettäneen henkilön väliaikainen siirtäminen todistelutarkoituksessa rikosasioissa muuten kuin oikeudenkäynnissä vastaajana. Siltä osin kuin kyse on rikosasian vastaajan siirtämisestä valtiosta toiseen, menettelyyn tulee soveltaa rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevaa lainsäädäntöä.

Ylimääräistä muutoksenhakua koskevat säännökset sisältyvät oikeudenkäymiskaaren 31 lukuun. Luku sisältää säännökset kantelusta, lainvoiman saaneen tuomion purkamisesta ja menetetyin määrääjän palauttamisesta. Rikosasiassa lainvoiman saanut tuomio voidaan purkaa sekä syytetyn eduksi (OK 31:8) että syytetyn vahingoksi (OK 31:9). Tuomiovirhettä koskeva kantelu saatetaan vireille kantelukirjelmällä (OK 31:2) ja tuomion purkamista koskeva asia hakemuksella (OK 31:10). Ylimääräisessä muutoksenhaussa menettely on pääasiallisesti kirjallista. Ylimääräistä muutoksenhakua koskevan asian käsittelyn osalta voidaan katsoa, että vapautensa menettänyt henkilö ei ole sellaisessa asianosaisasemassa, että häntä olisi pidettävä rikosasian vastaajana. Näin ollen voidaan katsoa, että väliaikaista siirtämistä koskevan lain säännökset soveltuisivat artiklassa tarkoitettuun tilanteeseen.

Vaikka voitaisiin katsoa, että väliaikaista siirtämistä koskevan lain säännökset jo nyt soveltuisivat artiklassa tarkoitettuun tilanteeseen, esityksessä on pidetty perusteltuna, että toisen pöytäkirjan voimaansaattamislakiin otettaisiin yleisluonteinen säännös lain soveltumisesta (2 §). Ehdotettu säännös selventäisi, että väliaikaista siirtämistä koskevan lain säännöksiä voidaan soveltuvin osin soveltaa artiklassa tarkoitettuun oikeusapuun. Säännös mahdollistaisi artiklan menettelyyn liittyvien erityisolosuhteiden huomioimisen.

Artiklassa tarkoitettu menettely olisi mitä todennäköisimmin käytännössä erittäin harvinaisen. Menettelyyn sovellettaisiin rinnakkain toisen pöytäkirjan voimaansaattamislakiin ehdotettua säännöstä, väliaikaista siirtämistä koskevaa lakia sekä lisäksi suoraan yleissopimuksen artiklaa.

15 artikla. **Tiedoksi annettavien oikeudenkäyntiasiakirjojen ja tuomioistuimen päätösten kieli**

Artikla sisältää määräyksiä tiedoksi annettavien asiakirjojen kääntämisestä.

Vuoden 2000 EU:n oikeusapususopimus ei sisällä vastaavaa määräystä. Tämän johdosta artiklaa sovellettaisiin myös EU:n jäsenvaltioiden välillä. EU:ssa on kuitenkin 20 päivänä lokakuuta 2010 hyväksytty Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2010/64/EU oikeudesta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä (EUVL L 280, 26.10.2010). Direktiivissä vahvistetaan säännöt, jotka koskevat oikeutta tulkkaukseen ja käännöksiin rikosoikeudellisissa menettelyissä sekä eurooppalaisen pidätysmääräyksen täytäntöönpanoa koskevissa menettelyissä. Direktiiviä ei ole vielä pantu kansallisesti täytäntöön. Jäsenvaltioilla on velvollisuus saattaa direktiivin edellyttämät lait voimaan viimeistään 27 päivänä lokakuuta 2013.

Artiklan *1 kohdan* mukaan artiklan määräyksiä sovelletaan vuoden 1959 oikeusapususopimuksen 7 artiklan tai sen lisäpöytäkirjan 3 artiklan mukaisesti tiedoksianto koskeviin pyyntöihin. Artiklaa siis sovelletaan toiselle sopimusvaltiolle toimitettaviin tiedoksiantopyyntöihin eli tilanteisiin, joissa tiedoksianto toimitetaan pyynnön vastaanottaneen valtion viranomaisten toimesta. Mainitun 7 artiklan nojalla voidaan antaa tiedoksi oikeudenkäyntiasiakirjoja ja tuomioistuinten päätöksiä. Lisäpöytäkirjan 3 artiklan nojalla voidaan antaa tiedoksi myös tuomion täytäntöönpanoa, sakon perintää tai oikeudenkäyntikulujen maksamista koskevia asiakirjoja.

Artiklan *2 kohdan* mukaan oikeudenkäyntiasiakirjat ja tuomioistuimen päätökset toimitetaan aina samalla yhdellä tai useammalla kielellä, jolla ne on annettu.

Artiklan *3 kohdan* mukaan sen estämättä, mitä vuoden 1959 oikeusapususopimuksen 16 artiklassa määrätään, asiakirjasta tai vähintään sen tärkeimmistä osista on laadittava käännös muulle kielelle, jos asiakirjan antanut viranomais tietää tai sillä on syytä uskoa, että vastaanottaja ymmärtää ainoastaan kyseistä muuta kieltä.

Artiklan *4 kohdan* mukaan sen estämättä, mitä vuoden 1959 oikeusapususopimuksen 16 artiklassa määrätään, oikeudenkäyntiasiakirjoista ja tuomioistuimen päätöksistä on tehtävä pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen viranomaisia varten lyhyt yhteenveto käännettynä yhdelle tai useammalle kyseisen sopimuspuolen kielelle. Toisen pöytäkirjan selitysmuistion mukaan riittävää on, että muutamalla rivillä selitetään pyynnön vastaanottaneen valtion viranomaisille, mistä tiedoksi annettavissa asiakirjoissa on kyse.

Artikla liittyy vuoden 1959 oikeusapusopimuksen 16 artiklaan, joka koskee myös käännöksiä. Kyseinen 16 artikla koskee kuitenkin varsinaisen oikeusapupyynnön kääntämistä kun taas tässä artiklassa säännellään tiedoksiantopyynnön liitteenä olevien asiakirjojen kääntämistä.

Toisen pöytäkirjan selitysmuistiossa selvitetään, että määräyksen taustana on Euroopan neuvoston ihmisoikeussopimuksen (SopS 19/1990) 6 artiklan 3 kappaleen a kohta. Mainitun määräyksen mukaan jokaisella syytetyllä on oikeus saada viipymättä yksityiskohtainen tieto häneen kohdistettujen syytteiden sisällöstä ja perusteista ymmärtämällään kielellä. Vaikka artiklan tarkoittamissa tiedoksiantotilanteissa on kyse myös muista kuin ihmisoikeussopimuksen mainitussa määräyksessä tarkoitetuista tilanteista, hyvänä periaatteena on pidetty, että tiedoksiannon kohteena oleva henkilö saa tiedon edes asiakirjan tärkeimmistä osista kielellä, jota hän ymmärtää.

Artiklan keskeisin merkitys Suomelle on se, miten Suomen viranomaisten tulee toimittaa tiedoksiantopyyntö toiseen sopimusvaltioon. Kuten edellä on todettu, rikosoikeusapulaki ei sisällä juurikaan säännöksiä rikosoikeusavun pyytämisestä toisesta valtiosta. Artiklan määräykset ovat riittävän yksityiskohtaiset, jotta Suomen viranomaiset voivat soveltaa niitä suoraan. Tämän johdosta esityksessä ei ehdoteta, että rikosoikeusapulakiin taikka toisen pöytäkirjan voimaansaattamislakiin otettaisiin artiklan määräyksiä vastaavia säännöksiä tiedoksiantopyynnön toimittamisesta toiseen sopimusvaltioon.

Siltä osin kuin kyse on Suomeen toimitetuista oikeusapupyynnöistä rikosoikeusapulain 8 § sisältää kieliä ja käännöksiä koskevat säännökset. Lisäksi tiedoksiannon toimittamista koskeva 17 § sisältää kieliä ja käännöksiä koskevia säännöksiä tiedoksi annettavien asiakirjojen osalta. Lisäksi rikosoikeusapuasituksen 9 ja 10 § sisältävät kieltä ja käännöksiä koskevia säännöksiä. Säännökset koskevat Suomeen toimitettua oikeusapupyyntöä ja Suomeen toimitetun tiedoksiantopyynnön täyttämistä. Kieliä ja käännöksiä koskevan 8 §:n 1 momentin mukaan sekä oikeusapupyynnön että pyyntöön liittyvien asiakirjojen tulee olla joko suomen tai ruotsin kielellä taikka niihin on liitettävä käännökset jommallekummalle näistä kielistä. Rikosoikeusapuasituksen 9 § laajentaa käytettävät kielet lisäksi norjan, tanskan, englannin, ranskan ja saksan kieliin. Lisäksi rikosoikeusapulain 8 §:n 2 momentin mukaan oikeusapupyyntö voidaan kuitenkin täyttää, vaikka pyyntö ja siihen liittyvät asiakirjat ovat jollain muulla vieraalla kielellä, jollei pyynnön täyttämiseksi muutoin ole estettä. Tiedoksiantopyynnön täyttämistä koskevan 17 §:n 2 momentin lähtökohtana on, että tiedoksi annettavan asiakirjan on oltava suomen tai ruotsin kielellä taikka kielellä, jota henkilö, jolle asiakirja annetaan tiedoksi, riittävästi ymmärtää. Muussa tapauksessa tiedoksianto voidaan toimittaa vain antamalle asiakirja sille, jolle asiakirja on annettava tiedoksi, jos tämä suostuu ottamaan sen vastaan. Rikosoikeusapuasituksen 10 § sisältää säännökset siitä, milloin Suomen viranomaisten tulee laatia käännös vieraan valtion toimittamasta oikeusapupyynnöstä ja siihen liittyvistä asiakirjoista.

Rikosoikeusapulain säännösten voidaan katsoa vastaavan artiklan periaatteita. Toisaalta rikosoikeusapulain vaatimukset pyyntöön liittyvien asiakirjojen toimittamisesta tietyillä laissa ja asetuksessa hyväksytyillä kielillä ovat tiukemmat kuin artiklassa määrätään. Tältä osin Suomelle pyynnön esittänyt sopimusvaltio voisi noudattaa artiklan määräyksiä, sillä sitä sitovat toisen pöytäkirjan velvoitteet, eivätkä Suomen lain säännökset. Tä-

mä periaate ilmenee myös rikosoikeusapulain 30 §:n 2 momentista, jonka mukaan rikosoikeusapulain säännösten estämättä kansainvälistä oikeusapua annetaan myös siten kuin oikeusavun antamisesta on erikseen sovittu tai säädetty. Suomen lain säännösten ja toisen pöytäkirjan määräysten ei katsota olevan sillä tavoin ristiriitaiset, että rikosoikeusapulain säännöksiä olisi tarpeellista muuttaa.

Vaikka artikla ei edellytä rikosoikeusapulain kieliä ja käännöksiä koskevien säännösten muuttamista, esityksessä on pidetty perusteltuna, että rikosoikeusapulain sääntelyä tältä osin yksinkertaistettaisiin. Kuten edellä on todettu, rikosoikeusapulain ja -asetuksen säännökset sallivat vieraiden valtioiden toimittaa Suomeen oikeusapupyynnöitä ja niihin liittyviä asiakirjoja hyvin monilla kielillä. Tämä usein käytännössä hidastaa asian käsittelyä Suomessa ja aiheuttaa käännöskuluja. Useissa EU:n rikosoikeudellista yhteistyötä koskevissa menettelyissä on omaksuttu järjestely, jossa Suomi vastaanottaa asiakirjoja suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Lisäksi harkinnan mukaan voidaan vastaanottaa myös muun kielinen asiakirja, jollei pyynnön täyttämiseksi muutoin ole estettä. Esityksessä ehdotetaan, että rikosoikeusapulain 8 §:n säännökset muutettaisiin vastaavan sisältöisiksi. Ehdotus vähentäisi käännöskuluja Suomessa ja nopeuttaisi asian käsittelyä, sillä todennäköistä on, että asiakirjat saadaan pyynnön esittäneessä valtiossa helpommin käännettyä englanniksi esimerkiksi ranskan tai saksan kieleltä kuin tämä saataisiin tehtyä suomeksi tai ruotsiksi Suomessa. Ehdotus edellyttäisi myös rikosoikeusapusetuksen 9 ja 10 §:n muuttamista vastaavasti. Lisäksi Suomen tulisi muuttaa vuoden 1959 rikosoikeusapusopimuksen 16 artiklan 1 kappaletta koskevaa selitystään sekä mainitun sopimuksen voimaansaattamisasetusta.

16 artikla. **Postitse tapahtuva tiedoksianto**

Artikla mahdollistaa oikeudenkäyntiasiakirjojen ja tuomioistuimen päätösten tiedoksiannon postitse toisen sopimusvaltion alueelle. Tämä yksinkertaistaa merkittävästi tiedoksiannon suorittamista. Vuoden 1959 rikosoikeusapusopimus ei ole sisältänyt määräyksiä postitiedoksiannosta. Sen määräykset ovat koskeneet tiedoksiannon toimittamista ainoastaan valtioiden välisen oikeusapumenettelyn kautta.

Myös vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen 5 artikla sisältää postitiedoksiantoa koskevia määräyksiä (HE 31/2003 vp, s. 20 - 26). Toisen pöytäkirjan määräykset postitiedoksiannon käytöstä eivät kuitenkaan ole yhtä velvoittavia kuin vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen määräykset, jotka ovat tehneet postitiedoksiannoista pääsäännön EU:n jäsenvaltioiden välillä ja joita sovelletaan jatkossakin EU:n jäsenvaltioiden välillä.

Artiklan *1 kohdan* mukaan sopimuspuolen toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat toimittaa oikeudenkäyntiasiakirjoja ja tuomioistuimen päätöksiä postitse suoraan toisen sopimuspuolen alueella olevalle henkilölle.

Toisen pöytäkirjan selitysmuistion mukaan artiklan määräykset soveltuvat myös ensimmäisen pöytäkirjan 3 artiklan a kohdassa tarkoitettuihin asiakirjoihin eli tuomion täytäntöönpanoa, sakon perintää tai oikeudenkäyntikulujen maksamista koskevien asiakirjojen tiedoksi antamiseen. Selitysmuistio ei tämän tarkemmin määrittele oikeudenkäyntiasiakirjaa. Vuoden 2000 EU:n rikosoikeusapusopimuksen selitysmuistiossa posti-

tiedoksiantoja koskevan 5 artiklan osalta todetaan, että määritelmää on tulkittava laajasti ja sen on katsottava käsittävän esimerkiksi haasteet ja tuomioistuimen päätökset. Lisäksi kyseisen selitysmuistion mukaan myös käsitettä alueella oleskeleva olisi tulkittava laajasti siten, ettei käsite edellytä, että henkilön tulisi asua alueella. Riittävää siis olisi, että henkilö tavoitetaan toisen sopimusvaltion alueelta. Näiden tulkintojen voidaan katsoa soveltuvan myös artiklan 1 kohtaan.

Artikla ei siis sääntele varsinaista rikosoikeusapumenettelyä valtioiden välillä, vaan antaa valtuuden suorittaa postitiedoksiantoja toisten sopimusvaltioiden alueelle. Edellytyksenä kuitenkin on, että sopimusvaltio ei ole tehnyt toisen pöytäkirjan 33 artiklan sallimalla tavalla varaumaa artiklaan. Toiseen pöytäkirjaan liittyneistä valtioista varauaman artiklaan ovat tehneet Bulgaria, Chile, Irlanti, Israel, Liettua, Montenegro, Norja, Serbia, Slovakia ja Ukraina. Irlanti ja Israel ovat antaneet lisäksi selityksen, että tiedoksiannot tulee toimittaa keskusviranomaisen tai oikeusministeriön välityksellä. Tämä kuitenkin koskee kaikkia varauaman tehneitä sopimusvaltioita eli niiden alueelle ei voida toimittaa suoria postitiedoksiantoja, eivätkä kyseiset sopimusvaltiot voi toimittaa postitiedoksiantoja toisten sopimusvaltioiden alueelle.

Varauaman tehneiden EU:n jäsenvaltioiden osalta tulee kuitenkin ottaa huomioon, että näiden jäsenvaltioiden ja Suomen välillä sovelletaan vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen 5 artiklan määräyksiä postitiedoksiannoista.

Rikosoikeusapulain 17 ja 18 § sekä rikosoikeusapuasetuksen 1 ja 11 – 17 § sisältävät säännökset asiakirjojen tiedoksiannosta. Kyseiset säännökset koskevat kuitenkin ainoastaan tilannetta, jossa toisen valtion viranomainen on pyytänyt Suomen viranomaiselta oikeusapua tiedoksiannon toimittamisessa. Säännökset eivät siis koske tilanteita, joissa toinen valtio itse suorittaa tiedoksiannon postitse Suomen alueelle. Toinen pöytäkirja ei vaikuta näiden säännösten soveltamiseen, vaan toisen valtion viranomaisten pyynnöstä tapahtuvat tiedoksiannot suoritettaisiin toisen pöytäkirjan tultua voimaankin edellä mainittujen säännösten mukaisesti.

Rikosoikeusapulakiin tai -asetukseen ei sisälly myöskään erityisiä säännöksiä siitä, miten Suomen viranomaisten on toimittava halutessaan antaa tiedoksi oikeudenkäyntiasiakirjan toisen valtion alueella olevalle henkilölle. Tällaisessa tilanteessa Suomen viranomaiset soveltavat rikosoikeusapulain yleisiä säännöksiä oikeusavun pyytämisestä toisesta valtiosta sekä Suomen ja vieraan valtion välillä mahdollisesti voimassaolevan yleissopimuksen määräyksiä.

Vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen 5 artiklaa postitiedoksiantojen suorittamisesta sovelletaan suoraan EU:n jäsenvaltioiden välillä, eikä Suomen lainsäädäntöön ole siis otettu artiklan sisältöä vastaavia säännöksiä. Mainitun sopimuksen voimaansaattamislaki sisältää kuitenkin selventävän säännöksen (2 §) siitä, mitä tiedoksiantoihin liittyvää lainsäädäntöä sovelletaan myös postitiedoksiantoihin.

Esityksessä on pidetty perusteltuna, että toisen pöytäkirjan postitiedoksiantoja koskeva artikla saatetaan voimaan vastaavalla tavalla. Toisen pöytäkirjan voimaansaattamislakiin ehdotetaan siis otettavaksi säännös (2 §), jonka mukaan Suomen toimivaltainen viranomainen voi suorittaa oikeudenkäyntiasiakirjojen ja tuomioistuimen päätösten tie-

doksiannon toisen lisäpöytäkirjan 16 artiklan hyväksyneen sopimusvaltion alueella oleskeleville henkilöille postitse siten kuin mainitussa artiklassa määrätään noudattaen soveltuvin osin oikeudenkäymiskaaren ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain asiakirjojen tiedoksiantoa ja lähettämistä koskevia säännöksiä. Lisäksi säännöksessä selvennettäisiin, mitä muita säännöksiä artiklan tarkoittamiin postitiedoksiantoihin sovellettaisiin.

Mainittuun vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen voimaansaattamislain postitiedoksiantoja koskevaan 2 §:ään ehdotetaan joitakin lähinnä lakitekniisiä muutoksia, jotta sen sanamuoto vastaisi toisen lisäpöytäkirjan voimaansaattamislain vastaavaa säännöstä.

Tarkoituksenmukaisena ei ole pidetty, että rikosoikeusapulakiin otettaisiin artiklan sisältöä vastaavia säännöksiä. Perusteena tälle on ensisijaisesti se, että 16 artiklaa ja toisen pöytäkirjan voimaansaattamislakiin ehdotettua säännöstä sovellettaisiin vain niiden sopimusvaltioiden välillä, jotka eivät ole Euroopan unionin jäsenvaltioita ja jotka eivät ole tehneet varaumaa artiklaan. Rikosoikeusapulain säännökset ovat taas yleisesti sellaisia, että niitä voidaan soveltaa kaikkiin valtioihin. Postitiedoksiantoa ei voida käyttää suhteessa sellaisiin valtioihin, joiden kanssa Suomella ei ole tästä voimassaolevaa valtiosopimusta. Lisäksi 16 artiklan säännöksiä voidaan pitää riittävän yksityiskohtaisina, jotta niitä voidaan soveltaa suoraan. Suomen viranomaisten kannalta artiklan soveltamisessa keskeistä on tiedoksiannon lähettäminen toiseen sopimusvaltioon ja tältä osin rikosoikeusapulaki ei muutoinkaan sisällä kuin joitakin säännöksiä oikeusavun pyytämisestä toisesta valtiosta.

Suhteessa pohjoismaihin Suomessa on lisäksi voimassa sopimus Suomen, Islannin, Norjan, Ruotsin ja Tanskan kesken oikeusavusta tiedoksiannon toimittamisessa ja todistelussa sekä asetus pohjoismaiden keskinäisestä oikeusavusta tiedoksiannon toimittamisessa ja todistelussa (470/1975). Nämä eivät sisällä säännöksiä postitiedoksiannon toimittamisesta.

Artiklassa tai selitysmuistiossa ei selvennetä, millä tavoin postitiedoksianto tulee suorittaa. Lähtökohtana voidaan näin ollen pitää, että postitiedoksianto tulisi suorittaa tiedoksiannon lähettävän sopimusvaltion lainsäädännön mukaan. Suomen lainsäädännön tuntemat postitse tapahtuvan tiedoksiannon tavat oikeudenkäyntiasioissa on säännelty oikeudenkäymiskaaren 11 luvussa. Nämä tavat ovat tiedoksi annettavan asiakirjan lähettäminen postitse saantitodistusta vastaan tai vastaanottotodistuksen avulla (OK 11:3). Kun tuomioistuin huolehtii tiedoksiannosta, muun kuin haasteen tiedoksianto voidaan toimittaa myös lähettämällä asiakirja asianosaiselle postitse asianosaisen tuomioistuimelle ilmoittamaan osoitteeseen (OK 11:3a). Näiden tapojen voidaan katsoa olevan Suomen viranomaisten käytössä postitiedoksiantoja suoritettaessa. Saantitodistusta käytettäessä tulee luonnollisesti käyttää kansainvälisissä asioissa käytettävissä olevia saantitodistusmenettelyjä.

Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 b §:ssä säädetään puhelintiedoksiannosta. Pykälän 1 momentin mukaan kun tuomioistuin huolehtii tiedoksiannosta, se voidaan toimittaa myös siten, että tiedoksi annettavan asiakirjan sisältö kerrotaan vastaanottajalle puhelimitse. Puhelimitse ei kuitenkaan voida antaa tiedoksi haastetta muussa kuin 5 luvun 3 §:n 1 kohdassa tarkoitettussa asiassa. Haaste voidaan siis antaa tiedoksi vain riidatonta

tiety määräistä saamista koskevassa asiassa. Rikosasioiden osalta puhelintiedoksianto on siis käytettävissä muissa asioissa kuin vastaajan haastamisessa, jos mainitun pykälän 2 momentissa säädetyt edellytykset täyttyvät. Mainitun 2 momentin mukaan puhelintiedoksianto voidaan toimittaa, jos se soveltuu tiedoksiantoon asiakirjan laajuuteen ja laatuun nähden ja jos vastaanottaja epäilyksettä saa puhelimitse tiedon asiakirjasta ja ymmärtää tiedoksiannon merkityksen. Pykälän 3 momentin mukaan puhelimitse vastaanottajalle on ilmoitettava asiakirjasta asia, vaatimus tai velvoite ja sen pääasiallinen peruste, määräaika ja uhka sekä muut vastaavat tarpeelliset seikat. Puhelintiedoksianto on sillä tavoin kaksiosainen, että varsinaisen puhelimitse tapahtuvan tiedoksiannon lisäksi tiedoksi annettu asiakirja on lähetettävä viipymättä kirjeenä tai sähköisenä viestinä vastaanottajan ilmoittamaan osoitteeseen, jollei se ole erityisestä syystä ilmeisen tarpeetonta. Tiedoksiannosta on laadittava todistus noudattaen soveltuvien osin, mitä 17 §:ssä säädetään. Myös todistuksesta on viipymättä lähetettävä vastaanottajalle jäljennös kirjeenä tai sähköisenä viestinä vastaanottajan ilmoittamaan osoitteeseen.

Myös puhelintiedoksiannon osalta voidaan katsoa, että oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 b §:n 3 momentissa tarkoitettu asiakirjan ja tiedoksiantotodistuksen lähettäminen on artiklassa tarkoitettua asiakirjojen toimittamista postitse. Näin ollen voidaan katsoa, että puhelintiedoksiannon osalta artiklan määräykset tarkoittavat, että asiakirjat voidaan lähettää myös toiseen sopimusvaltioon, joka soveltaa 16 artiklan määräyksiä.

Selvää kuitenkin on, että oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 3 b §:ssä säännelty varsinainen puhelintiedoksianto voidaan toimittaa vain, jos tiedoksiannon vastaanottaja on Suomen alueella. Tämä johtuu siitä, että Suomen viranomaisilla ei ole toimivaltaa toisen valtion alueella. Tämän johdosta haastemiehen tai tuomioistuimen virkamiehen on syytä kysyä, onko tiedoksiannon vastaanottaja Suomessa ennen kuin puhelintiedoksianto voidaan suorittaa. Tämä ei kuitenkaan poissulje sitä, että toisessa valtiossa olevalle henkilölle voidaan ilmoittaa puhelimitse epämuodollisesti kutsu saapua Suomeen. Tällöin kutsun vastaanottajan saapuminen perustuu kuten muutenkin vapaaehtoisuuteen, eikä muodollisesti tiedoksi annettua kutsua ole olemassa. Esimerkiksi todistajille muodollisesti toimitetun kutsun lähettäminen voi olla käytännössä turhaa, sillä todistajalla ei kuitenkaan olisi velvollisuutta saapua Suomeen. Jos vapaaehtoisuuteen perustuva saapuminen ei onnistu, tarkoituksenmukaisempaa saattaa olla pyytää kuulemista toisessa valtiossa tai videokuulemista.

Selvänä voidaan myös pitää, että puhelintiedoksiannossa tiedoksiannon vastaanottajan oikeudet ja velvollisuudet määräytyvät sen mukaan, että varsinainen tiedoksianto on suoritettu puhelimitse Suomen alueella. Se, että asiakirjat toimitetaan puhelintiedoksiannon vastaanottajalle myöhemmin toiseen valtioon vain täydentää varsinaista puhelintiedoksiantoa.

Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 4 § sääntelee, missä tilanteissa käytetään haastemiestiedoksiantoa. Sen mukaan haastemiestiedoksiantoa käytetään, jos tiedoksiantoa ei ole saatu toimitetuksi tai voidaan pitää ilmeisenä, että sitä ei saada toimituksi 3 tai 3 b §:ssä säädetyllä tavalla, tai jos siihen on muu painava syy. Oikeudenkäymiskaaren 11 luvun periaatteena siis on, että kaikki tiedoksiannot voidaan lähtökohtaisesti suorittaa postitse. Tämä koskee myös haasteiden toimittamista vastaajille. Näin ollen voidaan pitää mah-

dollisena, että artiklaa tulkitaan siten, että se mahdollistaa myös haasteiden lähettämisen vastaajille postitse Suomesta toiseen sopimusvaltioon.

Myös oikeudenkäymiskaaren 26 luku valitusasian käsittelyn jatkamisesta hovioikeudessa sisältää tiedoksiantotapaa koskevia määräyksiä. Mainitun luvun 28 §:n mukaan luvussa tarkoitetut kehotukset, kutsut ja ilmoitukset hovioikeus saa lähettää asianosaisen viimeksi ilmoittamaan osoitteeseen. Kutsu pääkäsittelyyn on kuitenkin annettava tiedoksi asianosaiselle, joka ei ole käyttänyt puhevaltaa hovioikeudessa, sekä todistajalle, asiantuntijalle ja muulle todistelutarkoituksessa kuultavalle siten kuin 11 luvun 3, 3 b ja 4 §:ssä säädetään. Jos on aihetta olettaa, ettei asianosainen saa mainitusta osoitteesta tietoa kutsusta saapua henkilökohtaisesti pääkäsittelyyn, kutsu on lisäksi yritettävä antaa hänelle tiedoksi puhelimitse ja lähetettävä hänen tiedossa olevaan posti- tai sähköiseen osoitteeseensa. Jos kutsu pääkäsittelyyn annetaan tiedoksi edellä ensimmäisessä virkkeessä tarkoitetulla tavalla, kutsuttua ei voida tuomita esteettömän poissaolon varalta asetettuun uhkasakkoon.

Korkeimman oikeuden osalta oikeudenkäymiskaaren 30 luvun 24 §:n mukaan kutsu suulliseen käsittelyyn annetaan tiedoksi noudattaen, mitä 26 luvun 28 §:ssä säädetään kutsusta hovioikeuden pääkäsittelyyn. Pyyntö vastauksen tai kirjallisen selityksen toimittamisesta sekä kehoitus lupahakemuksen, valituksen tai vastauksen täydentämiseen saadaan lähettää postitse asianosaisen viimeksi ilmoittamalla osoitteella, jollei muuta tiedoksiantotapaa pidetä mahdollisena.

Myös mainittujen 26 luvun 28 §:n ja 30 luvun 24 §:n osalta voidaan katsoa, että siinä tarkoitettu asiakirjan lähettäminen on artiklassa tarkoitettua asiakirjojen toimittamista postitse. Näin ollen voidaan katsoa, että mainitun osalta artiklan määräykset tarkoittavat, että asiakirjat voidaan lähettää myös toiseen sopimusvaltioon, joka soveltaa 16 artiklan määräyksiä.

Suomen toimivaltaisen viranomaisen harkinnassa on, käyttääkö se tiedoksiantoon suoraan postitiedoksiantoa vai pyytääkö se oikeusapupyynnöllä toisen sopimusvaltioon viranomaisia suorittamaan tiedoksiannon. Oikeusapupyyntöä joudutaan käyttämään ainakin tilanteissa, jossa henkilön osoitetta toisessa sopimusvaltiossa ei ole pystytty selvittämään. Tietyissä tilanteissa postitiedoksiannon käyttäminen voi myös olla tehotonta tai epätarkoituksenmukaista. Erityisesti toisessa sopimusvaltiossa olevien rikosasian vastaajien osalta saattaa olla tarpeellista, että tiedoksianto suoritetaan oikeusapupyynnön nojalla. Sitä, että vastaaja on toisessa sopimusvaltiossa, voidaan pitää oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 4 §:ssä tarkoitettuna muuna painavana syynä, jonka takia postitiedoksiantoa ei käytetä.

Artiklan 2 kohdan mukaan oikeudenkäyntiasiakirjoihin ja tuomioistuimen päätöksiin on liitettävä ohje, jonka mukaan vastaanottaja voi saada siinä mainitulta viranomaiselta tietoja kyseisten asiakirjojen tiedoksiantoa koskevista oikeuksistaan ja velvoitteistaan. Ohjeeseen sovelletaan toisen pöytäkirjan 15 artiklan 3 kohdan määräyksiä.

Mainitun 15 artiklan 3 kohdan soveltaminen tarkoittaa, että 2 kohdassa tarkoitettu ohje tulee kääntää muulle kielelle, jos asiakirjan antanut viranomainen tietää tai sillä on syytä uskoa, että vastaanottaja ymmärtää ainoastaan kyseistä muuta kieltä. Artiklaa sovellettaessa Suomen viranomainen voisi lähettää toisessa sopimusvaltiossa olevalle suomen kieltä ymmärtävälle henkilölle suomenkielisen ohjeen, jota ei siis tarvitsisi kääntää sen sopimusvaltion kielelle, jossa henkilö oleskelee.

Selitysmuistiossa ei tarkenneta, mitä kohdassa tarkoitettuun ohjeeseen tulee sisällyttää. Suomen lainsäädäntö ei sisällä säännöksiä siitä, että tiedoksi annettavaan oikeudenkäyntiasiakirjaan on artiklan 2 kohdan mukaisesti liitettävä ilmoitus tietojen saannista. Esiytyksen mukaan määräystä sovellettaisiin suoraan. Postitse tapahtuvassa tiedoksiannossa on tärkeää huolehtia siitä, että kutsun vastaanottaja saa tiedon ensinnäkin kaikista kutsun noudattamatta jättämisen seuraamuksista sekä yleisesti oikeuksistaan ja velvoitteistaan.

Postitiedoksiannon vastaanottajalla on oikeus oikeusapuun siten kuin siitä oikeusapulaissa säädetään. Oikeusapulain säännöksiä on edellä selostettu videokokouksen avulla suoritettavaa kuulemista koskevan 9 artiklan perusteluissa.

EU:n jäsenvaltioiden osalta tulee ottaa huomioon, että EU:ssa on 22 päivänä toukokuuta 2012 hyväksytty Euroopan parlamentin ja neuvoston direktiivi 2012/13/EU tiedonsaantioikeudesta rikosoikeudellisissa menettelyissä (EUVL L 142, 1.6.2012). Direktiivissä vahvistetaan säännöt, jotka koskevat epäiltyjen ja syytettyjen oikeutta saada tietoja heidän oikeuksistaan rikosoikeudellisissa menettelyissä ja heitä koskevasta syytteestä. Direktiiviä ei ole vielä pantu kansallisesti täytäntöön. Jäsenvaltioiden on saatettava direktiivin noudattamisen edellyttämät lait voimaan viimeistään 2 päivänä kesäkuuta 2014.

Artiklan 3 kohdan mukaan postitse tapahtuvaan tiedoksiantoon sovelletaan vuoden 1959 oikeusapusopimuksen 8, 9, ja 12 artiklan määräyksiä tarvittavin muutoksin.

Mainitun 8 artiklan mukaan todistajaa tai asiantuntijaa, joka esitetyn pyynnön perusteella tiedoksi annetusta kutsusta huolimatta on jäänyt oikeuteen saapumatta, ei saa tästä rangaista eikä häntä kohtaan käyttää pakkokeinoja, vaikka kutsu olisikin sisältänyt ilmoituksen poissaolon seuraamuksista, ellei hän sittemmin vapaaehtoisesti saapunut pyynnön esittäneen osapuolen alueelle ja siellä jälleen saanut asianmukaista kutsua oikeuteen.

Mainitun 9 artiklan mukaan pyynnön esittäneen osapuolen on suoritettava todistajalle tai asiantuntijalle päivärahaa samoin kuin toimeentulo- ja matkakulujen korvausta, jotka lasketaan siitä, kun hän on lähtenyt asuinpaikkakunnaltaan. Niiden on oltava vähintään samansuuruiset kuin voimassa olevissa asteikoissa ja säännöissä on määrätty siinä maassa, missä kuuleminen suoritetaan.

Rikosoikeusapusetuksen 1 §:n 2 momentti, 12 § sekä 20 ja 21 § sisältävät säännöksiä todistajalle ja asiantuntijalle maksettavista ennakoista, joiden voidaan katsoa soveltuvan myös postitse tiedoksi annettuihin kutsuihin.

Mainitun 12 artiklan 1 kappaleen mukaan todistajaa tai asiantuntijaa, joka kutsusta saapuu pyynnön esittäneen osapuolen oikeusviranomaisen eteen, ei saa kansalaisuudestaan riippumatta tämän osapuolen alueella syyttää tai vangita taikka muulla tavoin rajoittaa hänen henkilökohtaista vapauttaan rikoksen johdosta, joka on tapahtunut ennen hänen lähtöään pyynnön vastaanottaneen osapuolen alueelta, tai tuomion perusteella, joka hänelle on määrätty sellaisesta rikoksesta.

Mainitun 12 artiklan 2 kappaleen mukaan henkilöä, joka on haastettu pyynnön esittäneen osapuolen oikeusviranomaisten eteen vastaamaan rikosasiassa, ei saa kansalaisuudestaan riippumatta syyttää tai vangita taikka muulla tavoin rajoittaa hänen henkilökohtaista vapauttaan rikoksen johdosta, joka on tapahtunut ennen hänen lähtöään pyynnön vastaanottaneen osapuolen alueelta, tai tuomion perusteella, joka on hänelle määrätty sellaisesta rikoksesta, ellei tätä rikosta ole mainittu haasteessa.

Mainitun 12 artiklan 3 kappaleen mukaan artiklassa tarkoitettu koskemattomuus lakkaa, kun todistaja, asiantuntija tai syytetty, jolla on ollut viidentoista perättäisen päivän ajan sen päivän jälkeen, jolloin oikeusviranomaiset eivät enää ole pitäneet hänen läsnäoloaan tarpeellisena, tilaisuus lähteä pyynnön esittäneen osapuolen alueelta, on tästä huolimatta sinne jäänyt taikka sieltä poistuttuaan on sinne palannut.

Artiklan määräyksillä ei siis muuteta edellä mainittujen 8, 9 ja 12 artiklan periaatteita, vaan niitä noudatetaan samalla tavoin kuin jos tiedoksianto olisi tapahtunut toisen sopimusvaltion viranomaisten toimesta.

Suomen laissa kyseisiä artikloja vastaavat säännökset sisältyvät oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 26 a ja 51 §:ään, oikeusapusetuksen 20 §:ään sekä lakiin oikeudenkäyntiin ja esitutkintaan osallistuvien henkilöiden koskemattomuudesta eräissä tapauksissa. Näiden säännösten tulee siis soveltua myös postitse tiedoksi annettuihin asiakirjoihin. Osa kyseisistä säännöksistä on muotoiltu siten, että niissä on kyse tilanteista, joissa kutsu saapua vieraaseen valtioon on lähetetty oikeusapumenettelyn kautta, eikä niiden sanamuoto sovellu postitiedoksiintoon. Tämän johdosta esityksessä ehdotetaan, että toisen pöytäkirjan voimaansaattamislakiin ehdotettuun säännökseen otettaisiin viittaus kyseisiin pykäliin, jotta nämä säännökset soveltuisivat myös postitse tiedoksi annettuihin kutsuihin.

Edellä mainittu oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 26 a § vastaa vuoden 1959 oikeusapusopimuksen 8 artiklaa. Sen mukaan todistajaan, joka on saanut kutsun saapua vieraasta valtiosta Suomeen, mutta joka ei ole noudattanut kutsua, ei voida soveltaa oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 36 ja 39 §:n säännöksiä. Todistajaa ei siis voida tuomita uhkasakkoon, eikä häntä voida määrätä tuotavaksi tuomioistuimeen, eikä häneen saa kohdistaa muitakaan rangaistuksia ja pakkokeinoja, jos hän ei noudata kutsua. Tämä tarkoittaa, että myöskään artiklan mukaisesti postitse toimitetussa kutsussa todistajalle ei saa asettaa uhkia kutsun noudattamiseksi. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 51 §:n mukaan samoja periaatteita sovelletaan asiantuntijaan. Jos todistajaa ei saada kutsuttua toisesta sopimusvaltiosta Suomeen, Suomen viranomaiset voivat rikosoikeusapupyynnöllä pyytää hänen kuulemistaan toisessa sopimusvaltiossa taikka todistajan kuulemista videokokouksen välityksellä.

Vuoden 1959 oikeusapupöytäkirjassakaan ei ole määräyksiä siitä, voidaanko rikosasian vastaajalle asettaa tai tuomita uhkasakko, jos hän ei noudata kutsua saapua oikeuteen. Vaikka todistajalle ja asiantuntijalle ei voida asettaa uhkasakkoa, rikosoikeusapulakia säädettyä sekä vuoden 2000 EU:n rikosoikeusapupöytäkirjasta voimaan saatettaessa on pidetty mahdollisena, että rikosasian vastaajalle voidaan kuitenkin näin tehdä. Mahdollisena on myös pidetty, että vastaaja voidaan myös tuomita asetettuun uhkasakkoon, jos hän ei noudata kutsua. Tällaisen menettelyn on tulkittu olevan hyväksyttävä sillä perusteella, että sitä ei ole kielletty Suomen ja vieraan valtion välillä voimassaolevassa sopimuksessa. Eri asia on, että Suomessa tuomitua uhkasakkoa ei tiettyjä poikkeuksia lukuunottamatta panna täytäntöön toisessa valtiossa. Suomalaisen tuomioistuimen tuomitsemat uhkasakot ovat kuitenkin täytäntöön pantavissa Suomessa, jos henkilöllä on omaisuutta tai tuloja täällä. Vuoden 1959 rikosoikeusapupöytäkirjassa ei ole määräyksiä, jotka oikeuttaisivat kieltäytymään antamasta tiedoksi rikosasian vastaajaksi haastamista tarkoitettua kutsua sillä perusteella, että pyynnön esittänyt valtio voisi kutsun noudattamatta jättämisen johdosta tuomita haastetun esimerkiksi poissaolosakkoon tai että haastettua vastaan voitaisiin kohdistaa muita seuraamuksia. Tältä osin tulee kuitenkin ottaa huomioon sopimusvaltioiden mahdollisesti tekemät varaukset.

Eri asia on, että vastaajan kutsumista oikeudenkäyntiin tiedoksiantamalla kutsu postitse toiseen sopimusvaltioon voidaan pitää menettelynä, jonka osalta on syytä tapauskohtaisesti harkita, onko sen käyttö perusteltua. Voidaan katsoa, että menettelyä voidaan ensi vaiheessa käyttää esimerkiksi tilanteissa, joissa vastaajaan on oltu yhteydessä ja hän tietää saavansa haasteen tiedoksi postitse.

Jos vastaaja ei noudata kutsua uhkasakosta huolimatta, Suomen viranomaisten tulee harkita muuta menettelytapaa, esimerkiksi luovuttamismenettelyä. Ainakaan useiden uhkasakkojen tuomitsemista ei voida pitää perusteltuna tarkoitettussa tilanteessa.

Uhkasakkojen käyttö ei muodostu ongelmaksi esitutkintavaiheessa, sillä Suomen lainsäädäntö ei mahdollista uhkasakkojen käyttämistä esitutkintaan kutsumisessa. Tilanteissa, jossa rikoksesta epäilty on toisessa valtiossa, ei käytössä ole muitakaan uhkia, joita voitaisiin kutsumisessa käyttää. Jos epäilty ei noudata kutsua saapua Suomeen kuultavaksi esitutkintavaiheessa, Suomen viranomaisten tulisi harkita oikeusapupyynnön esittämistä epäillyn kuulemiseksi toisessa sopimusvaltiossa taikka epäillyn kuulemiseksi videokokouksen välityksellä.

Jo edellä mainituin varauksin voidaan tulkita, että on hyväksyttävää, että Suomen viranomaiset antavat artiklan nojalla toisessa sopimusvaltiossa olevalle henkilölle postitse tiedoksi haasteen asiassa, joka voidaan oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 8 luvun 11 tai 12 §:n mukaan tutkia ja ratkaista vastaajan poissaolosta huolimatta. Eri asia jälleen on, että tällaista Suomessa tuomitua rangaistusta ei tiettyjä poikkeuksia lukuun ottamatta pantaisi täytäntöön toisessa sopimusvaltiossa. Tällaisen rangaistuksen voidaan kuitenkin katsoa olevan täytäntöön pantavissa Suomessa.

Jos toinen sopimusvaltio asettaisi Suomen alueella postitse tiedoksi annettuun haasteeseen rikosasian vastaajalle uhkasakkoja, keskeistä on rikosoikeusapulain 15 §:n 4 momentin sisältö. Sen mukaan jos oikeusapupyynnön sisältää kutsun saapua kuultavaksi vieraan valtion viranomaisen eteen, ei Suomen viranomaisen saa velvoittaa kuultavaksi

kutsuttua noudattamaan kutsua taikka käyttää kuultavaksi kutsuttua vastaan pakkokeinoja kutsun noudattamatta jättämisen johdosta.

Esityksessä ehdotetaan, että ehdotetussa toisen pöytäkirjan voimaansaattamislain 2 §:ssä selvennettäisiin, että rikosoikeusapulain 15 §:n 4 momentin säännöksiä sovelletaan soveltuvin osin Suomessa artiklan mukaisella postitiedoksiannolla annettuun kutsuun. Ehdotus tarkoittaisi, että jos Suomessa toisen sopimusvaltion toimesta postitse tiedoksi annettu asiakirja sisältää kutsun saapua toisen sopimusvaltion viranomaisen eteen, ei Suomen viranomaisen saa velvoittaa kuultavaksi kutsuttua noudattamaan kutsua taikka käyttää kuultavaksi kutsuttua vastaan pakkokeinoja.

Suomen lakiin sisältyy myös muita säännöksiä, jotka liittyvät toiseen valtioon oikeusapumenettelyssä lähetettäviin kutsuihin. Rikosoikeusapulain 28 §:ään sisältyy säännös todistajan ja asiantuntijan sekä esitutkinnassa kuultavan kieltäytymisoikeudesta, joka koskee kyseisten henkilöiden asemaa kuulemistilanteessa. Kyseiseen 28 §:ään sisältyy myös viittaus edellä mainittuun koskemattomuutta koskevaan lakiin. Vuoden 1959 oikeusapusopimuksen 12 artikla sisältää vastaavat koskemattomuutta koskevat määräykset.

Myös kyseisen 28 §:n tulisi soveltua myös postitse tiedoksi annettuihin kutsuihin. Esityksessä ehdotetaan, että toisen pöytäkirjan voimaansaattamislakiin otettavassa 2 §:ssä viitattaisiin myös mainittuun 28 §:ään, jotta säännös soveltuisi myös postitse tiedoksi annettuihin kutsuihin.

Rikosoikeusapusetuksen 19 §:ssä taas säädetään, että todistajalle ja asiantuntijalle tiedoksi annettavassa kutsussa on ilmoitettava, että kutsutulla on oikeus kieltäytyä todistamasta ja antamasta lausuntoa siten kuin rikosoikeusapulain 28 §:ssä säädetään sekä että hänellä on oikeus koskemattomuuteen koskemattomuudesta eräissä tapauksissa annetun lain mukaisesti. Asetuksen 21 § sisältää lisäksi ilmoitusvelvollisuutta koskevat säännökset todistajalle ja asiantuntijalle maksettavasta ennakosta. Asetuksen 22 § sisältää asianomistajan kutsumista koskevan säännöksen.

Kyseisiä rikosoikeusapusetuksen säännöksiä sekä lisäksi edellä mainittua rikosoikeusapusetuksen 20 §:ää tulisi soveltaa myös postitse tiedoksi annettuihin kutsuihin. Kyseiset säännökset soveltuvat postitiedoksiantoihin jo nykyisen sanamuotonsa mukaan.

Lisäksi erityistä huomiota on kiinnitettävä siihen, että jos tiedoksi annettava asiakirja sisältää kutsun saapua Suomeen, Suomen viranomaisten tulee huolehtia, että kutsun saaneella on riittävä aika kutsun noudattamiseen. Tämä on keskeistä varsinkin vastaajien osalta. Myös muita määräaikoja mahdollisesti asetettaessa Suomen viranomaisten tulee ottaa huomioon, että tiedoksiannon vastaanottaja on toisessa sopimusvaltiossa. Vuoden 1959 oikeusapusopimuksen osalta useat jäsenvaltiot ovat ilmoittaneet, että vastaajalle on varattava 30 tai 50 päivää aikaa saapua tuomioistuimeen. Suomi on myös antanut tällaisen ilmoituksen, jonka mukaan Suomen alueella rikoksesta syytetyn henkilön haastamista koskevien asiakirjojen tiedoksiannosta voidaan kieltäytyä, jos mainittuja asiakirjoja ei ole toimitettu toimivaltaisille suomalaisille viranomaisille vähintään 30 päivää ennen sitä päivää, jona asianomaisen on saavuttava oikeuteen.

Esityksessä onkin pidetty perusteltuna, että Suomi antaisi artiklaan vastaavan selityksen, jonka mukaan Suomen alueella olevan rikoksesta syytetyn henkilön haastamista koskevat asiakirjat tulee lähettää hänelle vähintään 60 päivää ennen päivää, jona asianomaisen on saavuttava oikeuteen. Esityksessä pidempää määräaika verrattuna oikeusaputeitse toimitettuun tiedoksiantoon on pidetty perusteltuna, sillä määräaika alkaisi jo siitä kun asiakirjat lähetään toisesta sopimusvaltiosta Suomeen. Toisen pöytäkirjan 33 artikla mahdollistaa varauman tekemisen. Toisen pöytäkirjan voimaansaattamislain 3 §:ään otettaisiin lisäksi 60 päivän aikarajaa koskeva säännös.

Toisen pöytäkirjan 16 artikla ei siis muuta niitä velvollisuuksia ja seurauksia, joita rikosoikeusapumenettelyn avulla tehtyyn kutsumiseen ja tiedoksiantoihin liittyy. Nämä velvollisuudet ja seuraukset määräytyvät samalla tavoin kuin viranomaisten toimesta suoritettujen tiedoksiantojen osalta.

Artiklan 4 kohdan mukaan postitse tapahtuvaan tiedoksiantoon sovelletaan myös toisen pöytäkirjan 15 artiklan 1, 2 ja 3 kohtaa.

Kuten edellä on todettu, 15 artikla koskee toiselle valtiolle toimitettavan tiedoksiantopyynnön liitteenä olevien asiakirjojen kieltä. Artiklan lähtökohtana on, että asiakirjat tai ainakin niiden tärkeimmät osat tulisi kääntää kielelle, jota vastaanottaja ymmärtää. Artiklan mukaan mainitun 15 artiklan määräykset koskevat myös postitiedoksiantoja. Ainoastaan siltä osin kuin 15 artiklan 4 kohta sisältää määräyksiä, jotka koskevat toisen valtion viranomaiselle laadittavaa lyhyttä yhteenvetoa asiakirjojen sisällöstä, näitä ei sovelleta postitiedoksiantoihin.

Kuten edellä on todettu artiklan 2 kohdan osalta, artiklaa sovellettaessa Suomen viranomaisen voisi lähettää toisessa sopimusvaltiossa olevalle suomen kieltä ymmärtävälle henkilölle suomenkielisen asiakirjan, jota ei siis tarvitsisi kääntää sen valtion kielelle, jossa henkilö oleskelee.

Rikosoikeusapulain 8 § sekä rikosoikeusapusetuksen 9 ja 10 § sisältävät säännöksiä käytettävästä kielestä ja käännöksistä. Säännökset eivät kuitenkaan koske Suomen toimivaltaisten viranomaisten artiklan mukaisesti postitse toiseen sopimusvaltioon lähetettäviä asiakirjoja. Esityksen mukaan kohdan määräystä sovellettaisiin suoraan. Postitiedoksiantoihin siirtyminen edellyttää, että toimivaltainen viranomaisen itse huolehtii käännöksen laatimisesta.

Esityksessä ehdotetaan myös oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 8 §:n muuttamista siten, että sen sanamuodossa otetaan huomioon, että tiedoksianto toiseen valtioon voi tapahtua myös postitse.

17 artikla. **Rajojen yli tapahtuva tarkkailu**

Toisen pöytäkirjan 17 artikla sisältää määräykset sopimusvaltioiden rajojen yli tapahtuvasta tarkkailusta. Vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimus ei sisällä tätä koskevia määräyksiä. Artikla vastaa kuitenkin lähes täysin Schengenin yleissopimuksen 40 artiklaa. Artiklassa on kuitenkin kaksi eroa verrattuna Schengenin yleissopimukseen. Ensinnäkin

artiklan 1 kohdan soveltamisala on laajempi ja toiseksi artiklan 6 kohtaan sisältyvään luetteloon on lisätty kaksi tekoa verrattuna Schengenin yleissopimukseen. Artikla on lisäksi lähes yhdenmukainen EU:n jäsenvaltioiden välisen Napolin II sopimuksen 21 artiklan kanssa.

Artiklassa määrätään tarkkailun jatkamisesta toisen sopimuspuolen alueelle kahdessa eri tapauksessa. Tarkkailun jatkaminen on mahdollista ensinnäkin ennakoita toimitetun oikeusapupyynnön nojalla ja toiseksi erityisen kiireellisissä tilanteissa ilman oikeusapupyyntöä.

Artiklan 1 kohta sisältää määräykset tarkkailun jatkamisesta oikeusapupyynnön nojalla. Sen mukaan sopimuspuolen poliisiviranomaisilla on oikeus jatkaa tarkkailua toisen sopimuspuolen alueella, jos viimeksi mainittu sopimuspuoli on antanut siihen luvan. Oikeusapupyyntö voidaan esittää ensinnäkin, jos kyse on rikoksesta, jonka johdosta rikoksentekijä voidaan luovuttaa. Lisäksi pyyntö voidaan esittää, jos on painavia syitä uskoa, että tarkkailu johtaa henkilön tunnistamiseen tai paikantamiseen. Toisen pöytäkirjan selitysmuistiossa todetaan, että tällainen tarkkailu voi olla erityisen tarpeellista käytännössä esimerkiksi kidnappaustilanteissa, joissa perheenjäsen tai pankin työntekijä kuljettaa rahaa rajan yli maksaakseen vaaditut lunnat. Artiklan soveltamisala on tältä osin Schengenin yleissopimusta laajempi.

Kohdan sanamuodon mukaan artiklaa sovelletaan rikosasian tutkintaa koskevaan yhteistyöhön ja myös toisen pöytäkirjan selitysmuistiossa selvennetään, että artikla ei koske esitutkintaviranomaisten muuta kuin oikeudellista yhteistyötä. Toisen pöytäkirjan selitysmuistiossa selvennetään myös, että artiklassa sana raja tarkoittaa kaikkia rajoja, kuten maa-, meri- ja ilmarajoja.

Artiklan 2 kohta sisältää määräykset siitä, millä edellytyksillä erityisen kiireellisissä tilanteissa tarkkailua voidaan jatkaa toisen valtion alueelle ilman ennakoita pyydettyä lupaa. Artiklan 6 kohta sisältää luettelon niistä rikoksista, joista epäillyn henkilön tarkkailua voidaan 2 kohdan nojalla jatkaa toisen valtion alueelle. Luettelo sisältää kaksi tekoa enemmän kuin Schengenin yleissopimuksen 40 artiklan 7 kappale. Nämä teot ovat toisen pöytäkirjan selitysmuistion mukaan laittoman maahantulon järjestäminen ja lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö.

Artiklan 3 kohta sisältää yksityiskohtaiset määräykset siitä, millä edellytyksillä artiklan 1 ja 2 kohdassa tarkoitettu tarkkailu voidaan suorittaa. Keskeistä on, että tarkkailun suorittavat poliisiviranomaiset noudattavat sen sopimuspuolen lainsäädäntöä, jonka alueella he toimivat.

Voimassaolevan poliisilain 30 a § sisältää säännökset vieraan valtion virkamiehen suorittamasta tarkkailusta. Sen mukaan Schengenin yleissopimuksen 41 artiklassa tarkoitettulla Schengenin säännöstöä soveltavan valtion toimivaltaisella virkamiehellä on oikeus jatkaa maansa alueella alkanutta, rikoksen selvittämiseksi tapahtuvaa henkilön tarkkailua tai teknistä tarkkailua Suomen alueella siten kuin Suomea velvoittavassa Schengenin säännöstössä määrätään. Edellytyksenä on lisäksi, että suomalainen poliisimies tai toimivaltansa rajoissa suomalainen rajavartiomies tai tullimies ei voi välittömästi jatkaa tarkkailua tai teknistä tarkkailua Suomen alueella.

Tarkkailussa saa käyttää sellaisia teknisiä välineitä, joiden käyttöön suomalainen poliisimies on oikeutettu teknisestä tarkkailusta annettujen säännösten mukaisesti. Tarkkailusta ja teknisestä tarkkailusta on annettava selvitys sen paikkakunnan kihlakunnan poliisilaitokselle, jonka alueella on pääasiallisesti toimittu.

Uudessa poliisilaissa vastaavat tarkkailua koskevat säännökset sisältyvät 5 luvun 27 §:ään. Sääntely on täysin yhdenmukainen voimassaolevan poliisilain 30 a §:n kanssa.

Toisen pöytäkirjan 33 artikla sallii valtion antaa toisen pöytäkirjan allekirjoittamisen tai ratifioimis-, hyväksymis-, tai liittymiskirjansa tallettamisen yhteydessä antaa selityksen, jonka mukaan se varaa itselleen oikeuden olla hyväksymättä 17 artiklaa tai joitakin sen määräyksistä kokonaan tai osittain. Toiseen pöytäkirjaan liittyneistä valtioista selityksen ovat antaneet Belgia, Chile, Kroatia, Tanska, Viro, Ranska, Irlanti, Israel, Latvia, Liettua, Malta, Puola, Slovakia, Ukraina ja Yhdistynyt Kuningaskunta.

Belgia on selityksessään ilmoittanut, että se hyväksyy rajojen yli tapahtuvan tarkkailun vain huumeiden ja aseiden kaupan, ihmiskaupan, pedofilian ja terrorismin osalta. Lisäksi Belgia on ilmoittanut, että Belgian alueella toimenpiteet voivat toteuttaa vain toimivaltaiset Belgian viranomaiset. Ranska on selityksessään ilmoittanut, että se ei sovelle artiklan 2 kohtaa, joka koskee erityisen kiireellisestä syystä ilman lupaa suoritettavaa tarkkailua. Lisäksi Malta on antanut selityksen, jonka mukaan se hyväksyy artiklan edellyttäen, että toimenpiteet pannaan täytäntöön Maltan viranomaisten valvonnassa. Muut selityksen antaneet valtiot eivät sovelle artiklaa ollenkaan.

Selitystä artiklaan eivät ole antaneet Armenia, Bosnia ja Hertzegovina, Bulgaria, Tsekin tasavalta, Montenegro, Alankomaat, Norja, Portugali, Romania, Serbia, Sveitsi ja Makedonia. Nämä valtiot näin ollen soveltavat artiklaa sellaisenaan niiden välisessä yhteistyössä.

Varauman tehneiden EU:n jäsenvaltioiden osalta tulee kuitenkin ottaa huomioon, että näiden jäsenvaltioiden ja Suomen välillä voidaan soveltaa muita sopimuksia, jotka sisältävät rajat ylittävää tarkkailua koskevia määräyksiä, muun muassa Schengenin yleissopimuksen määräyksiä.

Lisäksi voidaan todeta, että rikosoikeusapulain 23 § mahdollistaa oikeusavun antamisen mille tahansa valtiolle teknisen tarkkailun osalta. Uuden pakkokeinolain tullessa voimaan 1 päivänä tammikuuta 2014 oikeusavun antaminen on mahdollista uuden pakkokeinolain säännösten mukaisessa suunnitelmallisessa tarkkailussa, peitellyssä tiedonhankinnassa sekä teknisessä tarkkailussa. Rikosoikeusapulain nojalla annettavassa oikeusavussa Suomen alueella suoritettavat toimenpiteet suorittaa aina suomalainen virkamies. Tarvetta ei kuitenkaan olisi tätä laajemman tarkkailun sallimiselle rajat ylittävissä tilanteissa.

Koska artiklassa tarkoitettu yhteistyö antaisi toisen valtion viranomaiselle toimivaltuuksia Suomen alueella, sen hyväksymisen osalta on otettava huomioon perustuslain 1 §:n täysivaltaisuuslainsäädännökset. Perustuslain 1 §:n 1 momentin mukaan Suomi on täysivaltainen tasavalta. Pykälän 3 momentin mukaan Suomi osallistuu kansainväliseen yhteistyöhön rauhan ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi sekä yhteiskunnan kehittämiseksi. Suomi

on Euroopan unionin jäsen. Täysivaltaisuuden rajoituksen tulee nykyisin olla periaatteelliselta tai käytännölliseltä merkitykseltään varsin huomattavaa ja ylittää kansainvälisen yhteistyön tavanomaiset vaatimukset ennen kuin se voi joutua ristiriitaan perustuslain kanssa (PeVL 39/2000, s. 2). Tulkintakäytännössä on kiinnitetty huomiota toimivallan laatuun ja mahdollisuuteen käyttää valtuuksia itsenäisesti (PeVL 3/2001 vp, s. 3). Valiokunta on kiinnittänyt huomiota myös siihen, missä määrin järjestelyyn liittyy riskejä perusoikeuksien, oikeusturvan ja hyvän hallinnon vaarantumisesta (PeVL 3/2001 vp, s. 3).

EU:n jäsenvaltioiden osalta perustuslakivaliokunta ei ole pitänyt perustuslain täysivaltaisuussäännösten kannalta ongelmallisena sellaisiakaan alaltaan rajattuja sopimusmääräyksiä, joilla toisen EU:n jäsenvaltion viranomaiselle on annettu valta toimia myös Suomen alueella ja osin samalla tavalla kuin kansalliset viranomaiset sekä käyttää tällöin Suomen oikeudenkäyttöpiiriin ja siellä oleskeleviin kohdistuvaa julkista valtaa (PeVL 9/2003 vp, s. 3, PeVL 21/2003 vp, s. 2 – 4 ja PeVL 56/2006 vp, s. 2 - 4)

Perustuslakivaliokunnan edellä mainitut lausunnot ovat kuitenkin koskeneet EU:n jäsenvaltioiden välistä yhteistyötä. Perustuslain 1 §:n 3 momentin perusteella Suomen jäsenyys Euroopan unionissa asettaa unionivaltioiden välisen yhteistyön erityisasemaan. Perustuslakivaliokunta ei ole tehnyt vastaavaa arviointia EU:n ulkopuolisten valtioiden osalta. Huomattavaa kuitenkin on, että salaisten pakkokeinojen kohdalla valiokunta on korostanut tiukkojen edellytysten asettamista myös kotimaisille viranomaisille (esimerkiksi esitutkinta- ja pakkokeinopaketti PeVL 66/2010 vp, s. 8).

Varauman tekemiseen on edellä mainituin perustein vahvoja valtiosääntöoikeudellisia perusteita, kun otetaan huomioon, että kyse on muun vieraan valtion kuin EU:n jäsenvaltion viranomaisen toimivallasta käyttää julkista valtaa Suomen alueella. Lisäksi kysymys on sen tyyppisistä salaisista pakkokeinoista, joiden käyttöön on lähtökohtaisesti suhtauduttava pidättyvästi.

Lisäksi voidaan todeta, että uusi pakkokeinolaki sisältää säännökset tarkkailusta, joita ei sisälly voimassaolevaan lakiin sekä lisäksi säännökset suunnitelmallisesta tarkkailusta, joka on kokonaan uusi tarkkailun laji (HE 222/2010 vp, s. 325). Uuden pakkokeinolain 10 luvun 12 §:n mukaan suunnitelmallisella tarkkailulla tarkoitetaan rikoksesta epäiltyyn kohdistuvaa muuta kuin lyhytaikaista tarkkailua. Esitutkintaviranomainen saa kohdistaa rikoksesta epäiltyyn suunnitelmallista tarkkailua, jos tätä on syytä epäillä rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään kaksi vuotta vankeutta, taikka varkaudesta tai kätkemisrikoksesta.

Artiklan osalta voitaneen katsoa, että siinä tarkoitettussa tarkkailussa olisi lähinnä kyse uudessa pakkokeinolaissa tarkoitettusta suunnitelmallisesta tarkkailusta. Tältä osin ongelmallisena voidaan pitää, että artiklan 1 kohdassa määritelty tarkkailu voisi kohdistua henkilöön, joka ei ole mitenkään osallinen rikokseen. Tämä poikkeaa uuden pakkokeinolain suunnitelmallisen tarkkailun määritelmästä, ja voi olla ongelmallinen perustuslain kannalta. Lisäksi uudessa pakkokeinolaissa suunnitelmalliselle tarkkailulle asetettu kynnys on korkeampi kuin artiklassa asetettu.

Varauman tekemistä puoltaa myös se, että vieraan valtion viranomainen voisi kohdistaa tällaisia pakkokeinoja myös muuhun kuin rikokseen osalliseksi epäiltyyn henkilöön.

Kuten edellä on todettu, artiklassa tarkoitettuna yhteistyö on Suomessa mahdollista suhteessa Schengenin yleissopimukseen liittyneisiin valtioihin. Käytännössä ei ole ilmennyt tarvetta laajemmalle yhteistyölle. Lisäksi merkittävää on, että suuri osa toiseen pöytäkirjaan liittyneistä valtioista on antanut selityksen, jonka mukaan ne eivät osallistu artiklan tarkoittamaan yhteistyöhön. Ottaen huomioon, ettei artiklan tarkoittaman yhteistyön laajentamiselle muihin valtioihin kuin Schengenin yleissopimukseen liittyneisiin ole ollut erityistä tarvetta ja sen hyväksymisen voitaisiin katsoa olevan ongelmallinen perustuslain täysivaltaisuus säännösten kanssa, varauman tekemisen on katsottu olevan tarkoituksenmukaista. Koska toinen pöytäkirja sallii varauman tekemisen, perustuslaista poikkeavan lain säätämiseen ei ole pakottavaa tarvetta.

Esityksessä on edellä mainituin perustein pidetty perusteltuna, että myös Suomi tekee varauman, jonka mukaan se ei hyväksy 17 artiklaa.

18 artikla. **Valvottu läpilasku**

Artikla sisältää määräykset yhteistyöstä valvotuissa läpilaskuissa sopimusvaltioiden välillä. Artikla vastaa lähes täysin vuoden 2000 EU:n oikeusapuasopimuksen 12 artiklaa, jota sovelletaan EU:n jäsenvaltioiden välillä. Toisen pöytäkirjan selitysmuistion mukaan artiklan tarkoituksena on velvoittaa sopimusvaltiot mahdollistamaan valvotut läpilaskut alueellaan. Artikla ei kuitenkaan velvoita hyväksymään valvottuja läpilaskuja koskevia oikeusapupyynnöitä, vaan niihin voidaan suostua harkinnanvaraisesti kansallisen lainsäädännön mukaisesti.

Artiklan *1 kohdan* mukaan kukin sopimuspuoli sitoutuu varmistamaan, että sen alueella voidaan sallia toisen sopimuspuolen pyynnöstä tapahtuva valvottu läpilasku tutkittaessa rikosta, jonka johdosta rikoksenteijä voidaan luovuttaa.

Kohdan sanamuodon mukaan artiklaa sovelletaan rikosasian tutkintaa koskevaan yhteistyöhön ja myös toisen pöytäkirjan selitysmuistiossa selvennetään, että artikla ei koske esitutkintaviranomaisten muuta kuin oikeudellista yhteistyötä.

Artiklan *2 kohdan* mukaan pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen toimivaltaiset viranomaiset tekevät tapauskohtaisesti päätöksen valvotusta läpilaskusta kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti.

Artiklan *3 kohdan* mukaan valvottu läpilasku tapahtuu pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen menettelyjen mukaisesti. Oikeus toimia sekä johtaa ja valvoa operaatioita on asianomaisen sopimuspuolen toimivaltaisilla viranomaisilla.

Toisen pöytäkirjan selitysmuistiossa selvennetään, että kohdan säännös tarkoittaa sitä, että valvottujen läpilaskujen toteuttamisessa poiketaan toisen pöytäkirjan 8 artiklan mukaisesta periaatteesta, jonka mukaan pääsääntöisesti noudatetaan pyynnön esittäneen

sopimusvaltion lainsäädännön mukaisia erityisiä menettelyjä, jos se on esittänyt tällaisen noudattamista. Tämän johdosta pyynnöt täytetään pyynnön vastaanottaneen valtion menettelyjen mukaisesti. Tämä ei kuitenkaan vaikuta siihen, että valvotun läpilaskun käytännön järjestelyistä sopiminen edellyttää sekä pyynnön esittäneen että pyynnön vastaanottaneen sopimusvaltion toimivaltaisten viranomaisten tiiviitä neuvotteluita ja yhteistyötä.

Artiklan 4 kohdan mukaan sopimuspuolet antavat tämän pöytäkirjan allekirjoittamisen tai ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa tallettamisen yhteydessä Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, jossa mainitaan, mitä viranomaisia ne pitävät tässä artiklassa tarkoitettuina toimivaltaisina viranomaisina.

Toisen pöytäkirjan 33 artiklan 2 kohta sallii valtion antaa selityksen, jonka mukaan se varaa itselleen oikeuden olla hyväksymättä artiklaa tai joitakin sen määräyksiä kokonaan tai osittain. Toiseen pöytäkirjaan liittyneistä valtioista artiklaan on antanut selityksen Belgia, Chile, Kroatia ja Slovakia.

Belgia on selityksessään ilmoittanut, että se hyväksyy valvotun läpilaskun käytön vain huumeiden ja aseiden kaupan, ihmiskaupan, pedofilian ja terrorismin osalta. Lisäksi Belgia on ilmoittanut, että Belgian alueella toimenpiteet voivat toteuttaa vain toimivaltaiset Belgian viranomaiset. Chile on selityksessään ilmoittanut, että se hyväksyy valvotut läpilaskut vain siltä osin kuin sen kansallinen lainsäädäntö ne nimenomaisesti mahdollistaa. Slovakia on selityksessään myös luetellut tietyt teot, joiden osalta se hyväksyy valvottuja läpilaskuja koskevat pyynnöt. Lisäksi Slovakia edellyttää selityksessään, että pyynnön esittänyt valtio suojaa riittävästi tietoja, joita oikeusavun antamisesta saadaan.

Varauman tehneiden EU:n jäsenvaltioiden osalta tulee kuitenkin ottaa huomioon, että näiden jäsenvaltioiden ja Suomen välillä sovelletaan vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen 12 artiklan määräyksiä valvotuista läpilaskuista.

Suomen voimassaolevaan lainsäädäntöön ei sisälly erityisiä säännöksiä valvotuista läpilaskuista. Valvotut läpilaskut on tulkittu rikosoikeusapulain 1 §:n 2 momentin 6 kohdassa tarkoitetuksi muuksi rikosasian käsittelyä varten tarvittavaksi oikeusavuksi. Tämän tulkinnan johdosta Suomi on voinut osallistua valtioiden väliseen yhteistyöhön valvotuissa läpilaskuissa. Lisäksi esimerkiksi vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen, Napoli II yleissopimuksen, YK:n huumausaineyleissopimuksen, Palermon sopimuksen ja Schengenin yleissopimuksen sisältämiä määräyksiä valvotusta läpilaskusta on sovellettu suoraan.

Eduskunta edellytti pitkään, että Suomen lainsäädäntöön otettaisiin säännökset valvotuista läpilaskuista (esimerkiksi EV 92/2003 vp, LaVM 5/2003 vp, HaVM 2/2004 vp, PeVL 35/2008 vp ja LaVL 23/2008 vp). Uuden 1 päivänä tammikuuta 2014 voimaantulevan pakkokeinolain 10 lukuun sisältyykin tällaiset säännökset. Lisäksi säännöksiä sisältyy vuoden 2010 alussa voimaan tulleen poliisin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annettuun lakiin (687/2009). Nämä säännökset koskevat lähinnä valvotuissa läpilaskuissa noudatettavaa menettelyä.

Ennen säännösten sisällyttämistä uuteen pakkokeinolakiin valvottua läpilaskua pidettiin viranomaisten käyttämänä esitutkintakeinona. Sitä ei siis pidetty pakkokeinona, jonka käyttäminen rikosoikeusapulain mukaan edellyttäisi kaksoisrangaistavuuden vaatimuksen täyttymistä. Uuden pakkokeinolain säätämisen yhteydessä rikosoikeusapulain 23 §:n 1 momenttiin lisättiin valvottu läpilasku pakkokeinoksi, jota voidaan käyttää toisen valtion oikeusapupyynnön täyttämiseksi. Mainittu muutos tulee voimaan samaan aikaan kuin uusi pakkokeinolaki.

Uuden pakkokeinolain 10 luvun valvottua läpilaskua koskevat 41 ja 42 § soveltuvat sekä kansalliseen Suomen rajojen sisälle rajoittuvaan rikostutkintaan että kansainväliseen rikosoikeusapuun kuuluvaan valtoiden rajat ylittävään yhteistyöhön. Mainittu 41 §:n 1 momentti sisältää valvotun läpilaskun määritelmän. Momentin mukaan valvotussa läpilaskussa esitutkintaviranomainen saa olla puuttumatta esineen, aineen tai omaisuuden kuljetukseen tai muuhun toimitukseen tai siirtää tällaista puuttumista, jos tämä on tarpeen tekeillä olevaan rikokseen osallisten henkilöiden tunnistamiseksi taikka tekeillä olevaa rikosta vakavamman rikoksen tai laajemman rikoskokonaisuuden selvittämiseksi. Mainitun 41 §:n 2 momentti sisältää edellytykset menettelyn käytölle. Momentin mukaan esitutkintaviranomainen saa käyttää valvottua läpilaskua, jos on syytä epäillä rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Edellytyksenä on lisäksi, että valvottua läpilaskua voidaan valvoa ja siihen voidaan tarvittaessa puuttua. Toimenpiteestä ei saa myöskään aiheutua merkittävää vaaraa kenenkään hengelle, terveydelle tai vapaudelle eikä merkittävää huomattavan ympäristö-, omaisuus tai varallisuusvahingon vaaraa. Mainitun 41 §:n 3 momentin mukaan Suomea sitovaan kansainväliseen sopimukseen tai muuhun Suomea sitovaan velvoitteeseen liittyvästä kansainvälisestä valvotusta läpilaskusta on lisäksi voimassa, mitä siitä erikseen laissa säädetään.

Mainittu 42 § sisältää säännökset valvotusta läpilaskusta päättämisestä. Sen 1 momentin mukaan keskusrikospoliisin, suojelupoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies päättää poliisin suorittamasta valvotusta läpilaskusta. Muiden viranomaisten osalta valvottua läpilaskua koskevasta päätöksenteosta säädetään erikseen.

Siltä osin kuin valvottua läpilaskua käytetään kansainvälisessä yhteistyössä lisäksi tulee ottaa huomioon esitutkintalain 15 §:ssä syyttäjän ja poliisin välisestä yhteistyöstä säädetty. Uuden esitutkintalain tullessa voimaan 1 päivänä tammikuuta 2014 uusi 5 luvun 3 § tulee korostamaan poliisin ja syyttäjän välistä yhteistyötä. Mainitun uuden säännöksen sisältö tulee ottaa huomioon myös valvotusta läpilaskusta päätettäessä. Kansainvälisen yhteyden omaavissa asioissa on tärkeää, että poliisi tekee asiassa yhteistyötä syyttäjän kanssa.

Mainitun 42 §:n 2 momentin mukaan valvottua läpilaskua koskeva päätös voidaan antaa enintään kuukaudeksi kerrallaan. Pykälän 3 momentin mukaan valvottua läpilaskua koskevassa päätöksessä on mainittava epäilty rikos ja sen tekoaika (1 kohta), rikoksesta epäilty (2 kohta), tosiseikat, joihin epäiltyyn kohdistuva rikosepäily perustuu (3 kohta), tiedonhankinnan tavoite ja toteuttamissuunnitelma (4 kohta), toimenpiteen kohteena oleva kuljetus tai muu toimitus (5 kohta), luvan voimassaoloaika (6 kohta), mahdolliset

valvotun läpilaskun rajoitukset ja ehdot (7 kohta). Pykälän 4 momentin mukaan pykälässä tarkoitetun päätöksen ilmoittamisesta poliisiin, tullin ja rajavartiolaitoksen yhteistoiminnasta annetun lain 5 §:ssä tarkoitetulle PTR-rikostiedusteluyksikölle säädetään valtioneuvoston asetuksella.

Keskeinen ero uuden pakkokeinolain säännösten ja artiklan määräysten välillä on, että pakkokeinolain 10 luvun 41 §:n 2 momentti asettaa valvotun läpilaskun käytön edellytykseksi, että epäilystä rikoksesta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta. Artiklan 1 kohdan mukaan vastaavana edellytyksenä on, että tutkittavana on rikos, josta voi seurata rikoksen johdosta tapahtuva luovuttaminen. Euroopan neuvoston kuuluvien valtioiden välillä luovuttamiskelpoisena rikoksena pidetään rikosta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään vuosi vankeutta. Tämän määrittelee vuonna 1957 tehdyn rikoksen johdosta tapahtuvaa luovuttamista koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen (SopS 32/1971) 2 artikla. Suomen lainsäädännössä mainittua 2 artiklaa vastaava säännös sisältyy rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta annetun lain (456/1970) 4 §:ään.

Kyseinen rangaistuksen ankaruutta koskeva kynnys on ainoa edellytys, jonka artikla asettaa sopimusvaltioiden kansalliselle lainsäädännölle. Muilta osin artiklan periaatteena on, että sen 2 kohdan mukaisesti pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen toimivaltaiset viranomaiset tekevät päätöksen valvotusta läpilaskusta kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti.

Esityksen mukaan olisi perusteltua, että Suomi antaa 33 artiklan nojalla selityksen, jonka mukaan se voisi antaa 18 artiklassa tarkoitettua oikeusapua kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti, jos on syytä epäillä rikosta josta Suomen lain mukaan säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, jos pyynnön perusteena oleva teko olisi tehty Suomessa vastaavissa olosuhteissa. Selityksen antaminen tarkoittaisi, että rikosoikeusapua annettaisiin kaikilta osin uuden pakkokeinolain ja rikosoikeusapulain säännösten mukaisesti vastaavin edellytyksin kuin kansallisten tapausten osalta. Tätä voidaan pitää perusteltuna, sillä pakkokeinojen osalta rikosoikeusapulain 15 §:n mukaisena periaatteena on, että jos oikeusapupyynnöksi tarkoittaa tai sen täyttämisen edellyttää pakkokeinolaissa tarkoitettujen pakkokeinojen käyttämistä, ei pakkokeinoja saa käyttää, jos tämä ei Suomen lain mukaan olisi sallittua, jos pyynnön perusteena oleva teko olisi tehty Suomessa vastaavissa olosuhteissa. Mainitusta 15 §:n mukaisesta periaatteesta on tiettyissä rajoitetuissa tilanteissa luovuttu mainitun pykälän 2 momentissa, mutta tällaiseen poikkeamiseen ei artiklan osalta ole tarvetta, sillä toisen pöytäkirjan 33 artikla sallii esityksessä ehdotetun selityksen antamisen.

Artikla ei sisällä valvotun läpilaskun määritelmää. Toisen pöytäkirjan selitysmuistion mukaan artiklaa sovelletaan esineiden ja rahan valvottuun läpilaskuun. Lisäksi selitysmuistiossa viitataan huumausaineiden ja psykotrooppisten aineiden laitonta kauppaa vastaan tehdyn Yhdistyneiden Kansakuntien yleissopimuksen 1 artiklan g kohdan sisältämään valvotun läpilaskun määritelmään. Mainitun määritelmän mukaan valvottu läpilasku tarkoittaa menettelytapaa, jossa rikosten tekemiseen sekaantuneiden henkilöiden tunnistamiseksi sallitaan aineita tai niiden sijaan käytettyjä aineita sisältävien laittomien tai laittomiksi epäiltyjen lähetysten kulku yhden tai useamman maan alueelta, alueen kautta tai alueelle kyseisten maiden toimivaltaisten viranomaisten tietien ja valvonnassa.

Toisen pöytäkirjan selitysmuistion mukaan kyseistä määritelmää voidaan pitää yleismääritelmänä, mutta sen mukaan sitä ei voida täysin soveltaa artiklan osalta, koska se ei kata esimerkiksi ihmiskauppaa ja laitonta maahantuloa Toisen pöytäkirjan selitysmuistion tekstiä voidaan pitää epäselvänä, sillä sen perusteella ei ole selvää, mikä on tarkoitettu artiklan soveltamisalaksi. Lähtökohtana voidaan pitää, että koska itse artikla ei tältä osin määrittele soveltamisalaansa, se määräytyy sopimusvaltioiden kansallisen lainsäädännön mukaisesti. Keskeinen on pyynnön vastaanottaneen sopimusvaltion lainsäädäntö. Tämä todetaan myös toisen pöytäkirjan selitysmuistiossa pyyntöjen täyttämisen osalta.

Edellä selostetun uuden pakkokeinolain 10 luvun 41 §:n mukaan sen soveltamisalaan kuuluvat esineen, aineen tai omaisuuden valvotut läpilaskut. Uutta pakkokeinolakia koskevan hallituksen esityksen 222/2010 vp perusteluissa on nimenomaisesti todettu, että säännös ei sovellu ihmisten kuljetukseen (s. 349).

Koska toisen pöytäkirjan selitysmuistion mukaan on jossain määrin epäselvää, tulisiko artiklaa soveltaa myös ihmisten kuljetukseen, esityksen mukaan Suomi voisi edellä mainitussa 33 artiklan nojalla annettavassa selityksessä selventää, että se voisi antaa 18 artiklassa tarkoitettua oikeusapua kansallisen lainsäädännön mukaisesti, jos kyse on esineen, aineen tai omaisuuden valvotusta läpilaskusta.

Koska uusi pakkokeinolaki ja rikosoikeusapulaki sisältävät valvottuja läpilaskuja koskevat säännökset, Suomi antaisi artiklan mukaista oikeusapua mainittujen säännösten ja toisen pöytäkirjan artiklan määräysten nojalla. Artiklan asettamia velvoitteita rajoittaisi esityksessä ehdotettu artiklan soveltamista koskeva selitys.

Artiklan 4 kohta edellyttää, että Suomi antaa toisen pöytäkirjan hyväksymiskirjan tallettamisen yhteydessä selityksen, jossa mainitaan mitä viranomaisia Suomi pitää artiklassa tarkoitettuina toimivaltaisina viranomaisina. Esityksessä ehdotetaan, että Suomi antaisi selityksen, jonka mukaan Suomessa toimivaltaisina viranomaisia, jotka voivat päättää artiklassa tarkoitettun pyynnön täyttämisestä, ovat 1 päivästä tammikuuta 2014 alkaen uuden pakkokeinolain 10 luvun 42 §:n mukaan poliisin osalta keskusrikospoliisin, suojelupoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö taikka tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies sekä rajavartiolaitoksen osalta rajavartiolain (578/2005) 6 luvun 41 §:n 4 momentin mukaan rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö. Tulliviranomaisten osalta vastaavia päätösvaltaa koskevia säännöksiä ei ole vielä annettu.

19 artikla. **Peitetutkinta**

Artikla sisältää määräykset sopimusvaltioiden välisestä yhteistyöstä peitetutkinnan suorittamisessa. Artikla vastaa sisällöllisesti vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen 14 artiklaa, jota sovelletaan EU:n jäsenvaltioiden välillä, jollei jäsenvaltio ole tehnyt artiklan soveltamista koskevaa varaamaa.

Artiklan 1 kohdan mukaan pyynnön esittänyt ja pyynnön vastaanottanut sopimuspuoli voivat sopia peite- tai väärän henkilöllisyyden turvin toimivien virkamiestensä osallistumisesta toistensa rikostutkintaan (peitetutkinta).

Kohdan sanamuodon mukaan artiklaa sovelletaan rikosasian tutkintaa koskevaan yhteistyöhön ja myös toisen pöytäkirjan selitysmuistiossa selvennetään, että artikla ei koske esitutkintaviranomaisten muuta kuin oikeudellista yhteistyötä. Lisäksi selitysmuistiossa todetaan, että sopimusvaltion tulisi esittää artiklassa tarkoitettu pyyntö ainoastaan, jos olisi mahdotonta tai erittäin vaikeaa tutkia epäiltyä rikosta ilman peitetutkintaa.

Artikla ei tarkemmin määrittele peitetutkinnan sisältöä. Vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen 14 artiklan peitetutkinnan määritelmän katsottiin kattavan Suomen lainsäädännössä tarkoitettua sekä peitetoiminnan että valeoston (HE 31/2003 vp, s. 53). Vastavaan tulkinnan voidaan katsoa soveltuvan kohdan määräykseen. Näissä molemmissa toimissa voidaan katsoa olevan kyse virkamiesten toiminnasta peite- tai väärän henkilöllisyyden turvin.

Vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimusta voimaan saatettaessa rikosoikeusapulain 23 §:n 1 momenttia täydennettiin siten, että peitetoiminta ja valeostot lisättiin 1 momenttiin sisältyvään luetteloon pakkokeinoista, joita voidaan käyttää rikosoikeusapumenettelyssä. Peitetoiminnan ja valeostojen käyttöä ei rajoitettu koskemaan vain EU:n jäsenvaltioilta tulleiden pyyntöjen täyttämistä, vaan niitä voidaan voimassaolevan lain mukaan käyttää minkä tahansa valtion pyynnön täyttämässä.

Rikosoikeusapulain pakkokeinojen käyttöä koskevien 15 ja 23 §:n mukaan pakkokeinojen käyttö on aina harkinnanvaraista. Vaikka mainitut pykälät mahdollistavat peitetoiminnan ja valeostojen käytön rikosoikeusapupyynnön täyttämässä, Suomen viranomaisilla on kuitenkin aina mahdollisuus harkita, onko menettelyn käyttö perusteltua. Rikosoikeusapulain 15 § asettaa pakkokeinojen käytölle oikeusavussa yleisen kaksoisrangaistavuuden ja kansallisen lainsäädännön mukaisuuden vaatimuksen. Sen mukaan jos oikeusapupyyntö tarkoittaa tai sen täyttäminen edellyttää pakkokeinolaissa tarkoitettujen pakkokeinojen käyttämistä, ei pakkokeinoja saa käyttää, jos tämä ei Suomen lain mukaan olisi sallittua, jos pyynnön perusteena oleva teko olisi tehty Suomessa vastavissa olosuhteissa. Muulle rikosoikeusavulle kaksoisrangaistavuuden vaatimusta ei ole asetettu. Rikosoikeusapulain 23 §:n 3 momentti sisältää vielä säännöksen, jonka mukaan pakkokeinojen käyttämisen edellytyksiin ja niitä käytettäessä noudatettavaan menettelyyn on sovellettava, mitä rikosoikeusapulain 15 §:n 1 momentissa ja pakkokeinolaissa säädetään.

Toisen pöytäkirjan selitysmuistiossa ei määritellä, mitä erilaisia rikosoikeusaputilanteita artikla kattaa. Vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen selitysmuistiossa todettiin, että artikla soveltuu tavanomaisen oikeusaputilanteen lisäksi tilanteeseen, jossa toinen valtio pyytää, että sen peitetoimia suorittava virkamies voisi toimia pyynnön vastaanottaneessa valtiossa, tai vaihtoehtoisesti, että pyynnön vastaanottanut valtio voisi lähettää virkamiehen pyynnön esittäneeseen valtioon. Vastavaan tulkinnan voidaan katsoa soveltuvan kohdan määräykseen.

Vuoden 2000 EU:n oikeusapuserästä voimaan saatettaessa sen voimaansaattamislakiin otettiin lisäksi 3 §, jonka nojalla EU:n toisen jäsenvaltion virkamiehelle voidaan antaa oikeus suorittaa rikoksen selvittämiseksi peitetoimintaa ja valeostoja Suomen alueella. Säännöstä ei pidetty perusteltuna ulottaa soveltumaan muiden maiden virkamiehiin, joten muiden valtioiden kuin EU:n jäsenvaltioiden osalta peitetoimintaa ja valeostoja koskevat oikeusapuseräpyynnöt tulevat voimassaolevan lain mukaan täyttää siten, että Suomen alueella peitetoiminnan ja valeoston suorittaa aina suomalainen poliisimies.

Vastaava oikeus suorittaa peitetoimintaa ja valeostoja Suomen alueella on annettu myös Islannin ja Norjan virkamiehille lailla keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä 29 päivänä toukokuuta 2000 tehdyn yleissopimuksen ja siihen vuonna 2001 liitetyn pöytäkirjan tiettyjen määräysten soveltamisesta Euroopan unionin sekä Islannin tasavallan ja Norjan kuningaskunnan välillä tehdyn sopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta (1050/2007). Mainittu laki ei kuitenkaan ole tullut voimaan, sillä voimaansaattettava yleissopimus ei ole tullut kansainvälisesti voimaan.

Rikosoikeusapulaki siis jo nyt mahdollistaa rikosoikeusavun antamisen kaikille valtioille peitetoiminnan ja valeostojen osalta. Pelkästään rikosoikeusapulain säännösten nojalla tapahtuva yhteistyö peitetoiminnassa ja valeostoissa toteutetaan aina siten, että pyynnön täyttää suomalainen poliisimies. Rikosoikeusapulain säännökset eivät siis mahdollista vieraan valtion virkamiehen toimintaa Suomen alueella peitetoiminta- tai valeosto-tehtävissä.

Vuoden 2000 EU:n oikeusapuseräpyynnön voimaansaattamislaki kuitenkin mahdollistaa sen, että toisen jäsenvaltion virkamiehelle voidaan antaa oikeus suorittaa peitetoimintaa ja valeostoja Suomen alueella. Tämä koskee kuitenkin ainoastaan EU:n jäsenvaltioiden virkamiehiä. Voimassaolevan lain mukaan muiden valtioiden virkamiehille ei voida antaa oikeutta suorittaa peitetoimintaa tai valeostoja Suomen alueella.

Kuten rikosoikeusapulain säännökset myöskään kohdan määräykset eivät velvoita oikeusavun antamiseen, vaan sen antaminen on aina harkinnanvaraista. Rikosoikeusapulain 15 ja 23 §:n mukaan oikeusapua peitetoiminnan ja valeostojen osalta annettaisiin pakkokeinolain säännösten mukaisesti.

Toisen pöytäkirjan 33 artiklan mukaan valtio voi antaa selityksen, jonka mukaan se varaa itselleen oikeuden olla hyväksymättä artiklaa tai joitakin sen määräyksiä kokonaan tai osittain. Toisen pöytäkirjan selitysmuistiossa lisäksi todetaan, että erityisesti valtiot voivat rajata artiklan soveltamisen vain luovuttamiskelpoisia rikoksia koskevaan tutkintaan. Toiseen pöytäkirjaan liittyneistä valtioista selityksen ovat antaneet Belgia, Kroatia, Tanska, Viro, Irlanti, Slovakia ja Ukraina.

Varauman tehneiden EU:n jäsenvaltioiden osalta tulee kuitenkin ottaa huomioon, että näiden jäsenvaltioiden ja Suomen välillä sovelletaan vuoden 2000 EU:n oikeusapuseräpyynnön 14 artiklan määräyksiä peitetutkinnasta, jollei jäsenvaltio ole tehnyt varaamaa myös mainittuun 14 artiklaan.

Siltä osin kuin artikla antaa toisen sopimusvaltion, joka ei ole EU:n jäsenvaltio, viranomaiselle toimivaltuuksia Suomen alueella, sen hyväksymisen osalta on otettava huomioon perustuslain 1 §:n täysivaltaisuussäännökset. Perustuslain säännöksiä ja perustuslakivaliokunnan kantoja on tältä osin tarkemmin selvitetty edellä rajojen yli tapahtuvaa tarkkailua koskevan 17 artiklan perusteluissa. Perustuslakivaliokunta ei ole EU:n jäsenvaltioiden välisessä yhteistyössä pitänyt vastaavia peitetutkintaa koskevia määräyksiä perustuslain täysivaltaisuussäännösten kannalta ongelmallisena tilanteissa, joissa toisen EU:n jäsenvaltion virkamiehelle annetaan toimivaltaa Suomen alueella (PeVL 9/2003 vp ja PeVL 21/2003 vp). Mainittua toimivaltaa ei ole pidetty ongelmallisena myöskään suhteessa niihin perustuslain säännöksiin, jotka turvaavat perusoikeuksia.

Kuten edellä 17 artiklan perusteluissa on jo todettu, perustuslakivaliokunta ei ole tehnyt vastaavaa arviointia EU:n ulkopuolisten valtioiden osalta. Perustuslain 1 §:n 3 momentti asettaa EU:n jäsenvaltioiden kanssa tehtävän yhteistyön erityisasemaan. Tämän johdosta 17 artiklan perusteluissa esitetyin perusteluin esityksessä pidetään perusteltuna, että Suomi ei osallistuisi artiklassa tarkoitettuun yhteistyöhön siltä osin kuin sillä annettaisiin muun kuin EU:n jäsenvaltion virkamiehelle toimivaltaa Suomen alueella. Ratkaisuksi olisi yhdenmukainen 17 artiklassa omaksutun kanssa.

Perusteltuna on pidetty, että Suomi tekisi artiklan osalta osittaisen varauman, jonka mukaan Suomi osallistuisi artiklassa tarkoitettuun yhteistyöhön, mutta vain siten, että toisen sopimusvaltion pyynnön täyttäisi aina suomalainen poliisimies Suomen alueella.

Koska voimassaolevan lainsäädännön mukaan artiklassa tarkoitetun oikeusavun antaminen jo on mahdollista, eikä artiklan hyväksyminen lisää Suomen velvoitteita oikeusavun antamisessa, vaan sen antaminen olisi myös artiklan nojalla harkinnanvaraista, esityksessä on pidetty perusteltuna, että Suomi ei kuitenkaan tee kokonaan poissulkevaa varaumaa artiklaan.

Vaikka edellä mainituin tavoin artiklan soveltamisalaan voidaan katsoa kuuluvan myös tilanteet, joissa sopimusvaltion virkamies toimii toisen sopimusvaltion alueella, esityksen mukaan Suomi ei tältä osin osallistuisi artiklan tarkoittamaan yhteistyöhön. Esityksessä ei siis pidetä perusteltuna, että vieraan valtion virkamiehen oikeutta suorittaa Suomen alueella peitetoimintaa ja valeostoja laajennettaisiin toisen pöytäkirjan sopimuspuolina oleviin valtioihin. Myös jatkossa tämä oikeus olisi mahdollista antaa ainoastaan toisen EU:n jäsenvaltion virkamiehelle. Esityksen mukaan artiklan hyväksyminen ei siis edellyttäisi lainsäädäntömuutoksia. Muiden valtioiden kuin EU:n jäsenvaltioiden osalta ei jatkossakaan olisi mahdollista, että toisen valtion virkamies suorittaisi peitetoimintaa tai valeoston Suomen alueella.

Suomi antaisi siis antaisi artiklan osalta osittaisen varauman, jonka mukaan Suomi voisi antaa artiklan mukaista oikeusapua vain siten, että pyynnön täyttäisi Suomen alueella aina suomalainen poliisimies.

Esityksen mukaan olisi selkeää antaa Suomen osittainen varauma siten, että se koskisi kaikkia sopimusvaltioita, myös EU:n jäsenvaltioita sekä Islantia ja Norjaa. EU:n jäsenvaltioiden ja Islannin ja Norjan kanssa tehtävä laajempi yhteistyö olisi kuitenkin mahdollista niihin sovellettavien kansainvälisten velvoitteiden sekä niitä koskevan erityislainsäädännön nojalla.

Artiklan 2 kohdan mukaan pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen toimivaltaiset viranomaiset tekevät omaa lainsäädäntöään ja menettelyjään noudattaen jokaisessa tapauksessa erikseen pyyntöä koskevan päätöksen. Sopimuspuolet sopivat lainsäädäntöään ja menettelyjään noudattaen keskenään peitetutkinnan kestosta, sen yksityiskohtaisista edellytyksistä ja asianomaisten virkamiesten oikeudellisesta asemasta peitetutkinnan aikana.

Toisen pöytäkirjan selitysmuistiossa todetaan, että peitetutkintaa tulisi käyttää vain selkeisiin tehtäviin, joiden kesto on selkeästi rajattu.

Artiklan 3 kohdan mukaan peitetutkinta suoritetaan sen sopimuspuolen kansallisen lainsäädännön ja menettelyjen mukaisesti, jonka alueella peitetutkinta suoritetaan. Kyseiset sopimuspuolet tekevät yhteistyötä varmistaakseen peitetutkinnan valmistelun ja valvonnan ja tehdäkseen peite- tai väärän henkilöllisyyden turvin toimivien virkamiesten turvallisuutta koskevat järjestelyt.

Kuten edellä on todettu, esityksen mukaan Suomen toimivaltaiset viranomaiset voisivat hyväksyä artiklassa tarkoitetun oikeusapupyynnön rikosoikeusapulain 15 ja 23 §:ssä säädettyjen edellytysten mukaisesti. Sekä rikosoikeusapulain että artiklan määräysten mukaan hyväksyty pyyntö täytettäisiin pakkokeinolain säännösten mukaisesti.

Voimassaolevat säännökset peitetoiminnan ja valeoston käytöstä rikostutkinnassa sisältyvät pakkokeinolain 6 luvun 7 §:ään, jonka sisältämän viittauksen mukaan peitetoiminnasta ja valeostosta säädetään poliisilaissa siltäkin osin kuin niitä voidaan käyttää rikosten selvittämisessä, sekä poliisilain 28 §:n 1 momentin 4 ja 5 kohtaan, 31 a, 31 b ja 32 a §:ään.

Uudessa pakkokeinolaissa rikoksen selvittämistä koskevaa peitetoimintaa ja valeostoja koskevat säännökset sisältyvät uuden pakkokeinolain salaisia pakkokeinoja koskevaan 10 lukuun. Uuden pakkokeinolain peitetoimintaa ja valeostoja koskevia säännöksiä on selvitetty tarkemmin esitykseen sisältyvissä vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen voimaansaattamislain 3 §:n muuttamista koskevissa yleisperusteluissa. Viitaten mainittuihin perusteluihin esityksen mukaan pakkokeinolain säännösten uudistaminen peitetoiminnan ja valeostojen osalta ei vaikuta siihen, että mainittuja tutkintamenetelmiä voitaisiin käyttää rikosoikeusapulain 15 ja 23 §:n mukaisesti oikeusapupyyntöä täytettäessä.

Artiklan 4 kohdan mukaan sopimuspuolet antavat tämän pöytäkirjan allekirjoittamisen tai ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa tallettamisen yhteydessä Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, jossa mainitaan mitä viranomaisia ne pitävät artiklan 2 kohdassa tarkoitettuina toimivaltaisina viranomaisina. Sopimuspuolet voivat milloin tahansa myöhemmin muuttaa selitystään samalla tavalla.

Uuden pakkokeinolain 10 luvun 31 §:n mukaan keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällikkö päättää peitetoiminnasta. Mainitun 10 luvun 32 §:n mukaan peitetoiminnasta päättäneen poliisimiehen on saatettava tuomioistuimen ratkaistavaksi, ovatko 27 §:n 2 momentissa tarkoitetut peitetoiminnan edellytykset olemassa. Mainitun 10 luvun 43 §:n mukaan peitetoimintaa koskevat asiat käsitellään Helsingin käräjäoikeudessa.

Uuden pakkokeinolain 10 luvun 35 §:n mukaan myös valeostosta päätöksen tekee keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällikkö.

Kuten edellä on todettu valvottua läpilaskua koskevien perustelujen osalta, myös peitetoimintaa koskevassa päätöksenteossa kansainvälisen yhteyden omaavissa asioissa tulee ottaa huomioon esitutkintalain säännökset poliisin ja syyttäjän yhteistyöstä.

Esityksen mukaan Suomi antaisi kohdassa tarkoitettua selityksen, jonka mukaan se pitää artiklan 2 kohdassa tarkoitettuina toimivaltaisina viranomaisina, jotka voivat päättää artiklassa tarkoitettua pyynnön täyttämistä, 1 päivästä tammikuuta 2014 alkaen uuden pakkokeinolain 10 luvun 31 ja 35 §:n mukaisesti keskusrikospoliisin ja suojelupoliisin päällikköä.

20 artikla. **Yhteiset tutkintaryhmät**

Artikla sisältää määräykset yhteisten tutkintaryhmien perustamisesta ja toiminnasta sopimusvaltioiden välillä. Artiklan määräykset vastaavat lähes täysin vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen 13 artiklaa ja ne ovat sisällöllisesti yhdenmukaiset.

Keskeisimmät tutkintaryhmiä koskevat määräykset sisältyvät artiklan 1, 3, 5 ja 6 kohtaan.

Artiklan *1 kohta* sisältää määräykset siitä, millä edellytyksillä tutkintaryhmä voidaan muodostaa. Kohdan mukaan kahden tai useamman sopimuspuolen toimivaltaiset viranomaiset voivat muodostaa yhteisen tutkintaryhmän tiettyä tarkoitusta varten määrääjäksi suorittaakseen rikostutkintaa yhden tai useamman ryhmän perustaneen sopimuspuolen alueella.

Artiklan *3 kohta* määrittelee, millä edellytyksillä yhteinen tutkintaryhmä työskentelee tutkintaryhmän perustaneiden sopimuspuolten alueilla. Keskeistä on, että tutkintaryhmä noudattaa toiminnassaan sen sopimuspuolen lainsäädäntöä, jonka alueella se toimii.

Artiklan *5 kohta* sisältää periaatteen, jonka mukaan toisesta sopimusvaltiosta yhteiseen tutkintaryhmään lähetetyillä jäsenillä on pääsääntöisesti oikeus olla läsnä silloin, kun siinä sopimusvaltiossa, jossa ryhmä toimii, suoritetaan tutkintaan liittyviä toimia.

Artiklan *6 kohdan* mukaan yhteisen tutkintaryhmän johtaja voi sen sopimuspuolen lainsäädännön mukaisesti, jonka alueella ryhmä toimii, antaa tutkintaryhmän lähetettyjen jäsenten vastata joidenkin tutkintatoimien toteuttamisesta, jos toimintavaltion ja lähettävän sopimuspuolen toimivaltaiset viranomaiset ovat hyväksyneet asian.

Artikla sisältää myös määräyksiä muun muassa oikeusapupyynnön esittämisestä, tietojen luovuttamisesta ja käytöstä sekä muiden henkilöiden kuin ryhmän perustaneiden sopimuspuolten toimivaltaisten viranomaisten edustajien osallistumisesta yhteisen tutkintaryhmän toimintaan.

EU:n jäsenvaltioiden rikosoikeudellisessa yhteistyössä on vuonna 2002 hyväksytty myös puitepäättös yhteisistä tutkintaryhmistä (EYVL L 162, 20.6.2002). Mainitun puitepäättöksen sisältö on yhdenmukainen vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen 13 artiklan kanssa ja sen tarkoituksena oli aikanaan aikaistaa yhteisiä tutkintaryhmiä koskevien säännösten voimaantuloa EU:n jäsenvaltioissa. Tarve säännösten voimaantulon aikais-tamiseen syntyi Yhdysvalloissa 11 päivänä syyskuuta 2001 tapahtuneen terrori-iskun vuoksi.

Mainitun puitepäättöksen täytäntöön panemiseksi Suomessa säädettiin laki yhteisistä tutkintaryhmistä. Yhteisistä tutkintaryhmistä annetun lain säännöksiä ei rajoitettu sovel-tamaan ainoastaan EU:n jäsenvaltioihin, vaan lakia voidaan soveltaa kaikkiin valtioihin. Tämä johtui siitä, että tarvetta yhteisten tutkintaryhmien käyttöön on myös muiden val-tioiden osalta. Lisäksi otettiin huomioon, että myös toinen pöytäkirja sisältää vastaavat määräykset tutkintaryhmien perustamisesta kuin mainittu puitepäättös ja vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimus.

Yhteisistä tutkintaryhmistä annettu laki siis vastaa artiklan sisältöä, eikä artikla edellytä muutoksia lainsäädäntöön.

Esityksessä ehdotetaan kuitenkin muutosta yhteisistä tutkintaryhmistä annettuun lakiin siltä osin kuin kyse on syyttäjän asemasta tutkintaryhmässä.

Voimassaolevan yhteisistä tutkintaryhmistä annetun lain 1 §:n mukaan tutkintaryhmän perustamisesta päättää Suomessa toimivaltainen esitutkintaviranomainen. Asiassa toi-mivaltaisella syyttäjällä ei mainitun 1 §:n mukaan ole erityistä asemaa tutkintaryhmää perustettaessa. Kuten edellä on todettu valvottua läpilaskua ja peitetutkintaa koskevien perustelujen osalta, myös yhteisiä tutkintaryhmiä koskevassa päätöksenteossa tulee kui-tenkin ottaa huomioon esitutkintalain säännökset poliisin ja syyttäjän yhteistyöstä.

Tutkintaryhmän perustamiseen liittyy useita kysymyksiä, joihin olisi hyvin tarkoituk-senmukaista saada asiassa toimivaltaisen syyttäjän kanta jo ennen tutkintaryhmän perus-tamista. Tutkintaryhmän perustamiseen voi liittyä erityisesti rikoslain 1 luvun Suomen rikosoikeuden soveltamisalaa koskevia tulkintakysymyksiä, joihin on perusteltua saada syyttäjän näkemys. Uuden esitutkintalain 3 luvun 8 §:n 1 momentti sisältää lisäksi sään-nöksen, jonka mukaan jos ulkomailla tehdyn rikoksen tutkiminen Suomessa edellyttää rikoslain 1 luvun 12 §:ssä tarkoitettua valtakunnansyyttäjän syytemääräystä, syyttäjä päättää esitutkinnan aloittamisesta. Vaikka uuden esitutkintalain 5 luvun säännökset esi-tutkintaviranomaisen ja syyttäjän esitutkintayhteistyöstä korostavat yhteistyön merkitys-tä ja edistävät sen käyttöä, perusteltuna on pidetty, että tutkintaryhmien osalta lakiin otettaisiin nimenomainen säännös siitä, että syyttäjälle on ilmoitettava tutkintaryhmän perustamisesta ennen tätä koskevan sopimuksen tekemistä. Tällöin syyttäjällä on toimi-valtansa puitteissa tarvittaessa mahdollisuus ottaa kantaa tehtävän sopimuksen sisältöön. Esityksen mukaan toimivaltainen syyttäjä voisi ilmoittautua tutkintaryhmän jäseneksi.

Toimivaltaisen esitutkintaviranomaisen tulisi ilmoittaa tutkintaryhmän perustamisesta myös Eurojustin Suomen kansalliselle jäsenelle, jos tutkintaryhmän toiminta liittyisi Eurojustin toimivaltaan tai tehtäviin.

Lisäksi perusteltuna on pidetty sitä, että lakiin otettaisiin nimenomainen säännös siitä, että tutkintaryhmään ilmoittautunut Suomen toimivaltainen syyttäjä olisi tutkintaryhmän jäsen. Tämä edellyttäisi muutosta yhteisistä tutkintaryhmistä annetun lain 2 §:ään.

Myös voimassaoleva laki mahdollistaa syyttäjän osallistumisen tutkintaryhmään, mutta laissa ei ole mitään velvollisuutta ilmoittaa syyttäjälle tai Eurojustin kansalliselle jäsenelle tutkintaryhmän perustamisesta. Voimassaolevan lain mukaan tutkintaryhmään on kutsuttava Eurojustin kansallinen jäsen, jos tutkintaryhmä koskee Suomea ja tutkintaryhmää varten myönnetään Euroopan unionin rahoitusta. Esitys mahdollistaisi tarvittaessa jo aikaisemmassa vaiheessa osallistumisen toimintaan. Asiassa toimivaltaisen syyttäjän osallistuminen tutkintaryhmään mahdollistaa syyttäjän seurata tiiviisti esitutkintaa ja tarvittaessa antaa toimivaltansa puitteissa esitutkintaa koskevia ohjeita tai määräyksiä.

Toisen pöytäkirjan 33 artikla sallii valtion antaa selityksen, jonka mukaan se varaa itselleen oikeuden olla hyväksymättä artiklaa tai joitakin sen määräyksistä kokonaan tai osittain. Toiseen pöytäkirjaan liittyneistä valtioista selityksen on antanut Belgia, Chile, Norja ja Slovakia.

Varauman tehneiden EU:n jäsenvaltioiden osalta tulee kuitenkin ottaa huomioon, että näiden jäsenvaltioiden ja Suomen välillä sovelletaan vuoden 2000 EU:n oikeusapusepimuksen 13 artiklan määräyksiä yhteisistä tutkintaryhmistä.

Esityksessä selityksen antamista ei pidetä perusteltuna, sillä Suomen lainsäädäntö edellä mainituin tavoin jo mahdollistaa artiklassa tarkoitetun yhteistyön.

21 artikla. **Virkamiesten rikosoikeudellinen vastuu**

Artiklan mukaan toisen pöytäkirjan 17 – 20 artiklassa tarkoitettujen tehtävien aikana muun sopimuspuolen kuin sen sopimuspuolen lähettämien virkamiesten, jonka alueella toiminta tapahtuu, katsotaan vastaavan toimintavaltion virkamiehiä sellaisten rikosten osalta, joiden kohteeksi he joutuvat tai joita he tekevät, jolleivät kyseessä olevat sopimuspuolet toisin sovi. Mainitut 17 – 20 artikla määräävät yhteistyöstä rajojen yli tapahtuvassa tarkkailussa, valvotussa läpilaskussa, peitetutkinnassa ja yhteisissä tutkintaryhmissä.

Kuten edellä on todettu, esityksen mukaan Suomi ei osallistuisi 17 artiklassa tarkoitettuun yhteistyöhön rajojen yli tapahtuvassa tarkkailussa. Suomi ei myöskään sallisi peitetutkintaa koskevan 19 artiklan osalta toisen valtion virkamiehen toimintaa Suomen alueella. Valvottuja läpilaskuja koskeva 18 artikla ei sisällä määräyksiä vieraan valtion virkamiehen toiminnasta toisen valtion alueella. Vieraan valtion virkamiehen läsnäolo Suomen alueella valvottuja läpilaskuja koskevassa yhteistyössä voisi kuitenkin olla mahdollista rikosoikeusapulain läsnäoloa koskevan 10 §:n mukaisesti. Tämän johdosta

artiklan velvoitteet Suomen osalta koskisivat vain 18 ja 20 artiklaa, jotka sisältävät määräykset valvotuista läpilaskuista ja yhteisistä tutkintaryhmistä.

Artikla vastaa vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen 15 artiklaa.

Rikoslain 40 luvun 11 §:n mukaan ulkomaisella virkamiehellä tarkoitetaan henkilöä, joka on nimitetty tai valittu vieraan valtion tai julkisen kansainvälisen järjestön, toimielimen tai tuomioistuimen hallinnolliseen tai oikeudelliseen virkaan tai tehtävään tai joka muuten hoitaa julkista tehtävää vieraan valtion tai julkisen kansainvälisen järjestön, toimielimen tai tuomioistuimen puolesta.

Rikoslain 16 luvun 20 §:n 3 momentin ja 40 luvun 12 §:n 3 momentin soveltamisalasäännösten nojalla ulkomaisiin virkamiehiin sovelletaan rikoslain 16 luvun lahjuksen antamista (13 §) ja törkeää lahjuksen antamista (14 §) koskevia säännöksiä sekä rikoslain 40 luvun lahjuksen ottamista (1 §), törkeää lahjuksen ottamista (2 §), lahjusrikkomusta (3 §) ja menettämisseuraamusta (14 §) koskevia säännöksiä.

Ulkomaisiin virkamiehiin, jotka toimivat Suomen alueella kansainvälisen sopimuksen tai muun kansainvälisen velvoitteen nojalla tarkastus-, tarkkailu-, takaa-ajo-, yleisen järjestyksen ja turvallisuuden ylläpitämisen tai rikosten ennalta estämisen ja esitutkintatehtävissä, sovelletaan rikoslain 16 luvun 20 §:n 1 ja 2 momentin soveltamisalasäännösten nojalla rikoslain 16 luvun virkamiesten väkivaltaista vastustamista koskevaa 1 §:ää, virkamiehen vastustamista koskevaa 2 §:ää, haitantekoa virkamiehelle koskevaa 3 §:ää ja virkavallan anastusta koskevaa 9 §:ää. Rikoslain 21 luvun 18 §:n soveltamisalasäännöksen nojalla kyseiset virkamiehet rinnastetaan kansalliseen virkamieheen rikoslain 21 luvun 2 §:n 1 momentin 4 kohdan mukaisessa murhan tunnusmerkistössä. Rikoslain 40 luvun 12 §:n 3 momentin soveltamisalasäännöksen mukaan kyseisiin virkamiehiin sovelletaan myös rikoslain 40 luvun virkasalaisuuden rikkomista ja tuottamuksellista virkasalaisuuden rikkomista koskevaa 5 §:ää, virka-aseman väärinkäyttämistä koskevaa 7 §:ää, törkeää virka-aseman väärinkäyttämistä koskevaa 8 §:ää, virkavelvollisuuden rikkomista koskevaa 9 §:ää sekä tuottamuksellista virkavelvollisuuden rikkomista koskevaa 10 §:ää.

Toisen pöytäkirjan 18 ja 20 artiklan nojalla toimivat toisen sopimusvaltion virkamiehet ovat rikoslain 40 luvun 11 §:n määritelmän mukaisia ulkomaisia virkamiehiä, joten heihin voidaan soveltaa rikoslain ulkomaisia virkamiehiä koskevia säännöksiä. Toisen pöytäkirjan 18 ja 20 artiklan nojalla toimivat toisen sopimusvaltion virkamiehet ovat myös rikoslain määritelmän mukaisia sellaisia ulkomaisia virkamiehiä, jotka toimivat Suomen alueella kansainvälisen sopimuksen nojalla esitutkintatehtävissä, joten heihin voidaan soveltaa myös tällaisiin virkamiehiin soveltuvia säännöksiä. Kyseiset rikoslain säännökset rinnastavat laajasti toisen pöytäkirjan 18 ja 20 artiklan nojalla Suomessa toimivan virkamiehen suomalaiseseen virkamieheen. Voimassaolevan lainsäädännön voidaan katsoa täyttävän artiklan velvoitteet.

22 artikla. **Virkamiesten siviilioikeudellinen vastuu**

Artikla sisältää määräykset vahingonkorvausvastuun määräytymisestä tilanteissa, joissa virkamiehet toimivat toisen pöytäkirjan määräysten mukaisesti toisen sopimusvaltion alueella. Tällaisia tilanteita voi syntyä toisen pöytäkirjan 17 – 20 artiklan soveltamisesta. Kyseiset artiklat sisältävät määräykset rajojen yli tapahtuvasta tarkkailusta, valvotusta läpilaskusta, peitetutkinnasta ja yhteisistä tutkintaryhmistä. Kuten edellä on 21 artiklan osalta todettu, Suomen osalta artiklan velvoitteet koskisivat vain 18 ja 20 artiklaa, jotka sisältävät määräykset valvotuista läpilaskuista ja yhteisistä tutkintaryhmistä.

Artikla vastaa sisällöltään lähes täysin vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen 16 artiklaa. Ainoa ero artiklojen välillä on, että toisen pöytäkirjan artiklaan sisältyy vielä 5 kohta, jonka mukaan sopimusvaltiot voivat sopimuksella poiketa artiklan määräyksistä.

Myös Schengenin yleissopimuksen 43 artikla on yhdenmukainen artiklan sisällön kanssa. Mainittu 43 artikla soveltuu kuitenkin vain rajat ylittävään tarkkailuun ja takaa-ajoon.

Artiklan *1 kohdan* mukaan kun sopimuspuolen virkamiehet toisen pöytäkirjan 17 – 20 artiklan mukaisesti toimivat toisen sopimuspuolen alueella, ensin mainittu sopimuspuoli on vastuussa virkamiesten tehtävän aikana aiheuttamasta vahingosta sen sopimuspuolen lainsäädännön mukaisesti, jonka alueella nämä toimivat.

Artiklan *2 kohdan* mukaan sopimuspuolen, jonka alueella 1 kohdassa tarkoitettu vahinko aiheutuu, on hyvitetävä vahinko samoin edellytyksin kuin jos vahinko olisi sen oman virkamiesten aiheuttama.

Artiklan 1 ja 2 kohdan määräykset rinnastavat toisen sopimusvaltion virkamiehet toimintavaltion virkamiehiin suhteessa vahingon kärsineeseen. Toimintavaltio on oman lainsäädäntönsä mukaisesti ensisijaisessa korvausvastuussa myös toisen sopimusvaltion virkamiesten aiheuttamien vahinkojen osalta.

Artiklan 3 ja 4 kohta taas määräävät, miten korvausvastuu määräytyy sopimusvaltioiden välillä.

Artiklan *3 kohdan* mukaan sopimuspuoli, jonka virkamiehet ovat aiheuttaneet vahinkoa henkilölle jonkin toisen sopimuspuolen alueella, korvaa tälle toiselle sopimuspuolelle kaikki tämän vahingon uhrille tai muille oikeudenomistajille maksamat korvaukset. Määräyksen mukaan artiklan 1 ja 2 kohdan mukaisesti ensisijaisessa korvausvastuussa suhteessa vahingonkärsineeseen ollut toimintavaltio saa korvauksen valtiolta, jonka virkamiehet ovat vahingon aiheuttaneet.

Artiklan *4 kohdan* mukaan kukin sopimuspuoli pidättyy 1 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa pyytämästä kärsimiensä vahinkojen korvaamista toiselta sopimuspuolelta, tämän kuitenkin rajoittamatta sen oikeuksia kolmansiin osapuoliin nähden ja 3 kohdan soveltamista. Määräyksessä sopimusvaltiot siis sitoutuvat siihen, etteivät ne artiklan tarkoittamissa tilanteissa vaadi toisiltaan vahingonkorvausta. Tämä ei kuitenkaan vaikuta

valtioiden oikeuteen vaatia korvauksia kolmansilta osapuolilta, esimerkiksi vahingon aiheuttaneilta virkamiehiltä.

Artiklan 5 kohdan mukaan artiklan määräyksiä sovelletaan, jolleivät sopimuspuolet toisin sovi.

Toisen pöytäkirjan selitysmuistossa selvennetään, että artiklan määräyksiä ei saa tulkita siten, että sen nojalla sopimuspuolet voisivat missään tilanteessa tehdä sopimusta, joka loukkaisi vahingonkärsineen oikeutta hakea vahingonkorvausta viranomaisilta tai yksityisiltä.

Vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen voimaansaattamisen yhteydessä rikosoikeusapulakiin lisättiin uusi 25 b §, joka sisältää säännökset vastuusta ulkomaalaisen virkamiehen aiheuttamasta vahingosta. Pykälän mukaan kansainvälisen sopimuksen tai muun kansainvälisen velvoitteen nojalla tarkkailu-, takaa-ajo- tai esitutkintatehtävissä taikka Suomen viranomaisen hyväksymän oikeusapupyynnön nojalla edellä mainituissa tai muissa tehtävissä toimiva ulkomaalainen virkamies, joka aiheuttaa vahinkoa virkatehtävissään Suomen alueella, rinnastetaan korvausvelvollisuutta määrättäessä suomalaiseen virkamieheen.

Säännöksen soveltamisalaa ei ole rajoitettu koskemaan vain EU:n jäsenvaltioiden virkamiehiä, vaan se soveltuu myös muihin virkamiehiin. Perusteltuna pidettiin, että säännös soveltuisi kaikkiin ulkomaisiin virkamiehiin, jotka pykälässä mainituin perustein toimivat Suomen alueella. Pykälä täyttää artiklan asettamat velvoitteet, joiden mukaan Suomen on korvattava ulkomaalaisen virkamiehen aiheuttama vahinko kuin jos vahinko olisi suomalaisten virkamiesten aiheuttama. Muilta osin artiklan määräyksiä sovellettiin suoraan.

Rikosoikeusapulain 25 b §:n soveltamista on tarkemmin perusteltu vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen voimaansaattamista koskeneessa hallituksen esityksessä 31/2003 vp (s. 60 ja 61 sekä 95 ja 96).

23 artikla. **Todistajien suojelu**

Artiklan mukaan kun sopimuspuoli pyytää yleissopimuksen tai toisen pöytäkirjan mukaista oikeusapua uhatun tai suojelua tarvitsevan todistajan osalta, pyynnön esittäneen ja sen vastaanottaneen sopimuspuolen toimivaltaiset viranomaiset pyrkivät sopimaan asianomaisen henkilön suojelusta kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti.

Vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimus ei sisällä vastaavaa määräystä, joten määräystä sovellettaisiin myös EU:n jäsenvaltioiden välillä.

Artiklasta ei seuraa velvoitteita muuttaa todistajansuojelua koskevaa lainsäädäntöä, vaan se velvoittaa ainoastaan sopimukseen pyrkimiseen kansallisen lainsäädännön mukaisten toimenpiteiden osalta. Artiklaa sovelletaan tilanteessa, jossa oikeusapupyynnöksi koskee todistajaa, joka pyynnön esittäneen sopimusvaltion viranomaisten arvion mukaan tarvitsee suojelua.

Suomen lainsäädäntöön sisältyy useita säännöksiä, jotka pyrkivät suojelemaan todistajaa. Näistä säännöksistä voitaisiin kansainvälisessä oikeusaputilanteessa soveltaa muun muassa oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 34 §:ää ja 34 a §:ää, joiden mukaan todistajaa voidaan kuulla hänen suojaamiseksi asianosaisen tai muun henkilön olematta läsnä taikka videoyhteyden tai muun vastaavan keinon välityksellä sekä oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 20 §:ää, jonka mukaan todistajaa voidaan kuulla yleisön läsnä olematta. Sovellettaviksi voisivat tulla myös viranomaisten toiminnan julkisuudesta annetun lain 11 §:n 1 momentin 7 kohta ja 24 §:n 1 momentin 31 kohta, jotka mahdollistavat, että todistajan yhteystietoja ei luovuteta muun muassa esitutkinnassa sekä oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annetun lain 9 §:n 1 momentin 5 kohta ja 24 §:n 1 kohta, jotka mahdollistavat, että todistajan yhteystiedot sisältävä oikeudenkäyntiasiakirja ja tuomion osa voidaan julistaa salaiseksi. Mahdollista olisi myös soveltaa väestötietojärjestelmästä ja väestörekisterikeskuksen varmennepalveluista annetun lain (661/2009) 36 §:ää, jonka mukaan jos henkilöllä on perusteltu ja ilmeinen syy epäillä itsensä tai perheensä terveyden tai turvallisuuden tulevan uhatuksi, voidaan väestötietojärjestelmään hakemuksesta tallettaa turvakielto, jolloin tietoja voidaan luovuttaa tietyin edellytyksin vain viranomaisille. Mainitun lain 12 §:n mukaan henkilötunnuksen muuttaminen on mahdollista tilanteissa, joissa muuttaminen on ehdottaman välttämätöntä henkilön suojelemiseksi sellaisissa tilanteissa, joissa hänen terveyteensä tai turvallisuuteensa kohdistuu ilmeinen ja pysyvä uhka. Myös nimen ja kotipaikan muuttaminen on mahdollista.

Suomessa on myös vireillä joitakin lainsäädäntöhankkeita, jotka mahdollistaisivat myös muita toimia todistajan suojelemiseksi. Oikeudenkäymiskaaren 17 luvun ja siihen liittyvän todistelua yleisissä tuomioistuimissa koskevan lainsäädännön uudistamista valmisteleva toimikunta (OM 18/41/2010) on laatimassa ehdotusta muun ohella anonyymistä todistelusta. Anonyymissä todistelussa todistajan henkilöllisyyttä ei paljasteta syytetylle eikä mahdollisesti muillekaan oikeudenkäyntiin osallisille henkilöille. Sisäasiainministeriössä on lisäksi käynnissä erityistä henkilöturvallisuutta koskeva lainsäädäntöhanke (SMo17:00/2012), jonka tehtävänä on valmistella lainsäädäntömuutokset todistajansuojeluohjelman käyttöönottamiseksi.

24 artikla. Väliaikaiset toimenpiteet

Artiklan 1 kohdan mukaan oikeusapupyynnön esittäneen sopimuspuolen pyynnöstä pyynnön vastaanottanut sopimuspuoli voi kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti ryhtyä väliaikaisiin toimenpiteisiin todisteiden säilyttämiseksi, olemassa olevan tilanteen ylläpitämiseksi tai vaarannettujen oikeuksien suojaamiseksi.

Artiklan 2 kohdan mukaan oikeusapupyynnön vastaanottanut sopimuspuoli voi täyttää pyynnön osittain tai tietyin ehdoin, erityisesti asettamalla ajallisia rajoituksia.

Vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimus ei sisällä vastaavaa määräystä, joten sitä sovellettaisiin myös EU:n jäsenvaltioiden välillä. Artikla ei edellytä kansallisen lainsäädännön muuttamista, vaan sen mukaan pyynnön vastaanottanut valtio voi ryhtyä kansallisen lainsäädännön mukaisiin väliaikaisiin toimenpiteisiin, jos toinen sopimusvaltio on tätä pyytänyt.

Suomessa rikosoikeusapulaki sääntelee mihin väliaikaisiin toimenpiteisiin voidaan ryhtyä toisen sopimusvaltion oikeusapupyynnön johdosta. Artiklan tarkoituksena väliaikaisina toimenpiteinä voidaan pitää esimerkiksi rikosoikeusapulain 23 §:ssä tarkoitettua datan säilyttämismääräystä ja takavarikkoa sekä lisäksi hukkaamiskielloa ja vakuustakavarikkoa. Datan säilyttämismääräykselle ei ole muista edellä mainituista pakkokeinoista poiketen asetettu edellytykseksi, että pakkokeinon käyttö on sallittua ainoastaan, jos tämä olisi Suomen lain mukaan sallittua, jos pyynnön perusteena oleva teko olisi tehty Suomessa vastaavissa olosuhteissa (rikosoikeusapulain 15 §:n 2 momentti). Uudessa pakkokeinolaissa ei ole enää säännöksiä hukkaamiskiellosta, vaan tältä osin käytössä olisi ainoastaan vakuustakavarikko.

25 artikla. **Tietojen luottamuksellisuus**

Artiklan mukaan oikeusapupyynnön esittänyt sopimuspuoli voi vaatia pyynnön vastaanottanutta sopimuspuolta pitämään pyynnön sisällön ja siihen liittyvät tosiseikat luottamuksellisina, paitsi niiltä osin kuin se ei ole pyynnön täyttämisen kannalta mahdollista. Jos pyynnön vastaanottanut sopimuspuoli ei voi noudattaa vaatimusta pitää tiedot luottamuksellisina, sen on viipymättä ilmoitettava asiasta pyynnön esittäneelle sopimuspuolelle.

Vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimus ei vastaavaa määräystä, joten määräystä sovellettaisiin myös EU:n jäsenvaltioiden välillä.

Rikosoikeusapulain 27 § sisältää säännökset rikosoikeusavussa noudatettavasta salassapidosta, vaitiolovelvollisuudesta sekä tietojen käyttöä koskevista rajoituksista. Pykälän 1 momentin mukaan kun Suomen viranomaisen pyytää oikeusapua vieraan valtion viranomaiselta, on asiakirjojen ja muiden tallenteiden salassapidosta, vaitiolovelvollisuudesta sekä asianosaisten ja viranomaisten tiedonsaantioikeudesta voimassa, mitä Suomen laissa säädetään. Pykälän 2 momentin mukaan sen lisäksi, mitä 1 momentissa säädetään, on noudatettava, mitä Suomen ja vieraan valtion välillä voimassa olevassa sopimuksessa taikka oikeusapua antaneen valtion asettamissa ehdoissa on määrätty salassapidosta, vaitiolovelvollisuudesta, tietojen käytön rajoituksista taikka luovutetun aineiston palauttamisesta ja hävittämisestä.

Rikosoikeusapulain 27 §:n 2 momentin sisältö vastaa artiklan määräystä. Sen mukaan salassapidosta noudatetaan, mitä voimassa olevassa sopimuksessa määrätään ja lisäksi lähtökohtana on, että vieras valtio voi sopimuksen salliessa asettaa tietojen käytölle ehtoja, joita Suomen viranomaisten on noudatettava. Artikla ei näin ollen edellytä lainsäädäntömuutoksia.

26 artikla. Tietosuojaja

Artikla sisältää määräykset vuoden 1959 oikeusapusopimuksen tai sen pöytäkirjojen nojalla toimitettujen henkilötietojen suojasta.

Artiklan 1 kohdan mukaan sopimuspuoli, jolle toinen sopimuspuoli on luovuttanut henkilötietoja yleissopimuksen tai jonkin sen pöytäkirjan mukaisen oikeusapupyynnön täyttämiseen liittyen, voi käyttää saamiaan tietoja ainoastaan sellaisen asian käsittelyyn, johon sovelletaan vuoden 1959 oikeusapusopimusta tai jotakin sen pöytäkirjaa (a alakohdta); muuhun oikeudenkäyntiin tai hallinnolliseen menettelyyn, joka liittyy suoraan tämän kohdan a alakohdassa tarkoitettuun asian käsittelyyn (b alakohdta); yleiselle turvallisuudelle aiheutuvan välittömän ja vakavan uhan ehkäisemiseksi (c alakohdta).

Artiklan 2 kohdan mukaan henkilötietoja voidaan kuitenkin käyttää muuhun tarkoitukseen, jos siihen on saatu ennakolta suostumus joko tiedot luovuttaneelta sopimuspuolelta tai siltä henkilöltä, jota tiedot koskevat.

Artiklan 3 kohdan mukaan sopimuspuoli voi kieltäytyä luovuttamasta henkilötietoja, jotka on saatu yleissopimuksen tai jonkin sen pöytäkirjan mukaisen oikeusapupyynnön täyttämiseen liittyen, jos kyseiset henkilötiedot on sen kansallisen lainsäädännön mukaan suojattava ja Strasbourgissa 28 päivänä tammikuuta 1981 tehty yleissopimus yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä (SopS 36/1992) ei sido sitä sopimuspuolta, jolle henkilötiedot luovutettaisiin, jollei jälkimmäinen sopimuspuoli sitoudu suojaamaan henkilötiedot ensin mainitun sopimuspuolen vaatimalla tavalla.

Artiklan 4 kohdan mukaan sopimuspuoli, joka luovuttaa yleissopimuksen tai sen pöytäkirjan mukaisen oikeusapupyynnön täytäntöönpanoon liittyen saatuja henkilötietoja, voi vaatia tiedot vastaanottavaa sopimuspuolta antamaan tietoja niiden käyttötarkoituksesta.

Artiklan 5 kohdan mukaan sopimuspuoli voi antaa Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, jonka mukaan se edellyttää, että sopimuspuoli, jolle se luovuttaa henkilötietoja, ei käytä niitä 1 kohdan mukaiseen tarkoitukseen ilman sen ennakolta antamaa suostumusta, kun tiedot luovutetaan sellaisen menettelyn yhteydessä, jossa se voisi kieltäytyä tietojen luovuttamisesta tai rajoittaa niiden käyttöä yleissopimuksen tai jonkin sen pöytäkirjan määräysten mukaisesti.

Artikla vastaa keskeisiltä osiltaan vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen 23 artiklaa henkilötietojen suojasta, jota sovellettaisiin EU:n jäsenvaltioiden välillä. Suurin ero artiklojen välillä on artiklan 3 kohdan määräykset, joita vastaavia ei sisälly vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimukseen. Mainitut määräykset eivät soveltuisi EU:n jäsenvaltioihin, vaan ne soveltuvat sellaisiin sopimusvaltioihin, jotka eivät ole Strasbourgissa 28 päivänä tammikuuta 1981 yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä tehdyn yleissopimuksen osapuolia.

Rikosoikeusapulain 27 §:ään sisältyy erityinen säännös salassapidosta, vaitiolovelvollisuudesta sekä tietojen käyttöä koskevista rajoituksista. Pykälän 1 momentin mukaan

kun Suomen viranomaisen pyytää oikeusapua vieraan valtion viranomaiselta, on asiakirjojen ja muiden tallenteiden salassapidosta, vaitiolovelvollisuudesta sekä asianosaisten ja viranomaisten tiedonsaantioikeudesta voimassa, mitä Suomen laissa säädetään.

Pykälän pääperiaatteena siis on, että rikosoikeusapumenettelyn kautta Suomeen saatuihin tietoihin sovelletaan Suomen lainsäädäntöä. Tietoihin sovellettaisiin siis viranomaisten toiminnan julkisuudesta annettua lakia, oikeudenkäynnin julkisuudesta yleisissä tuomioistuimissa annettua lakia sekä henkilötietojen käsittelystä poliisitoimissa annettua lakia (761/2003). Suomi on myös saattanut voimaan vuonna 1981 tehdyn yleissopimuksen yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä.

EU:ssa on lisäksi hyväksytty neuvoston puitepäätös 2008/977/YOS rikosasioissa tehtävässä poliisi- ja oikeudellisessa yhteistyössä käsiteltävien henkilötietojen suojaamisesta (EUVL L 350, 30.12.2008, jäljempänä tietosuojapuitepäätös). Tietosuojapuitepäätös olisi tullut panna täytäntöön jäsenvaltioissa 27 päivänä marraskuuta 2010 mennessä. Täytäntöönpano on kuitenkin viivästynyt kaikissa jäsenvaltioissa, myös Suomessa. Suomessa täytäntöönpanotoimet ovat vireillä sisäasiainministeriössä, oikeusministeriössä ja valtiovarainministeriössä. Kansallinen lainsäädäntö vastaa pääosaa tietosuojapuitepäätöksen säännöksistä.

Pykälän 2 momentin mukaan sen lisäksi, mitä 2 momentissa säädetään, on noudatettava, mitä Suomen ja vieraan valtion välillä voimassa olevassa sopimuksessa taikka oikeusapua antaneen valtion asettamissa ehdoissa on määrätty salassapidosta, vaitiolovelvollisuudesta, tietojen käytön rajoituksista taikka luovutetun aineiston palauttamisesta tai hävittämisestä.

Kyseisen 2 momentin mukaisesti vuoden 1959 oikeusapusopimusta ja sen pöytäkirjoja sovellettaessa toisen pöytäkirjan 26 artikla määräisi henkilötietojen suojasta sopimusvaltioiden välillä. Artikla ei edellytä lainsäädännön muuttamista, vaan sen määräyksiä sovellettaisiin suoraan.

27 artikla. **Hallintoviranomaiset**

Artiklan mukaan sopimuspuoli voi milloin tahansa antaa Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, jossa mainitaan mitä viranomaisia se pitää yleissopimuksen 1 artiklan 3 kappaleessa tarkoitettuina hallintoviranomaisina.

Vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksessa vastaava määräys hallintoviranomaisten ilmoittamisesta sisältyy 24 artiklan 1 kohdan 2 alakohtaan. Kuten vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen osalta hallituksen esityksessä 31/2003 vp (s. 82) on vastaavasti todettu, hallintoviranomaista koskevan selityksen antaminen ei ole Suomelle tarpeen, sillä Suomella ei ole sellaista hallintoviranomaista, jolle tulisi 1 artiklan 3 kappaleen nojalla oikeus esittää oikeusapupyyntöjä.

28 artikla. **Tämän pöytäkirjan suhde muihin sopimukseen**

Artiklan mukaan toisen pöytäkirjan määräykset eivät vaikuta sellaisten laajempialaisten määräysten soveltamiseen, jotka sisältyvät sopimuspuolten vuoden 1959 oikeusapusopimuksen 26 artiklan 3 kappaleen soveltamistarkoituksessa tekemiin kahden- tai monenvälisiin sopimuksiin. Mainitun 26 artiklan 3 kappaleen mukaan sopimuspuolet voivat tehdä keskenään kahden- tai monenkeskisiä sopimuksia keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa vain täydentääkseen vuoden 1959 oikeusapusopimuksen määräyksiä tai helpottaakseen siihen sisältyvien periaatteiden soveltamista.

Artiklan määräys on tavanomainen määräys siitä, ettei toinen pöytäkirja vaikuta sopimusvaltioiden välisten sopimusten laajempialaisten määräysten soveltamiseen. Suomen osalta kansainvälisiä velvoitteita ja siihen liittyvää lainsäädäntöä on voimassa erityisesti suhteessa EU:n jäsenvaltioihin. Tätä sääntelyä on selvitetty esityksen yleisperusteluissa. Lisäksi tällaista sääntelyä on voimassa suhteessa muihin pohjoismaihin.

29 artikla. **Sovintoratkaisu**

Artiklan mukaan Euroopan neuvoston rikosoikeudellisen johtokomitean on annettava säännöllisesti tietoja vuoden 1959 oikeusapusopimuksen ja sen lisäpöytäkirjojen tulkinnasta ja soveltamisesta, ja komitean on tarvittavin keinoin helpotettava niiden soveltamisesta johtuvien riitojen sovintoratkaisua.

Artikla antaa johtokomitealle vuoden 1959 oikeusapusopimuksen ja sen lisäpöytäkirjojen tulkintaa ja soveltamista koskevan tiedotustehtävän sekä riitojen sovittelua koskevan tehtävän. Toisen pöytäkirjan selitysmuistion mukaan tämä noudattaa myös joissakin muissa rikosoikeudellisissa sopimuksissa määrättyä menettelyä ja on sovittelun osalta Euroopan neuvoston ministerikomitean suosituksen (99) 20 mukaista.

6.3 III LUKU

30 artikla. **Allekirjoittaminen ja voimaantulo**

Artiklan *1 kohdan* mukaan toinen lisäpöytäkirja on avoinna allekirjoittamista varten yleissopimuksen allekirjoittaneille tai yleissopimuksen sopimuspuolina oleville Euroopan neuvoston jäsenvaltioille. Toisen lisäpöytäkirjan voimaantulo edellyttää sen ratifiointia tai hyväksymistä. Allekirjoittaja ei saa ratifioida tai hyväksyä toista lisäpöytäkirjaa ilman, että se on ratifioinut tai hyväksynyt aiemmin tai samanaikaisesti yleissopimuksen. Ratifioimis- ja hyväksymiskirjat talletetaan Euroopan neuvoston pääsihteerin huostaan.

Artiklan *2 kohdan* mukaan toinen lisäpöytäkirja tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta kolmannen ratifioimis- tai hyväksymiskirjan tallettamispäivästä.

Toinen lisäpöytäkirja on tullut kansainvälisesti voimaan 1 päivänä helmikuuta 2004.

Artiklan 3 kohdan mukaan sellaisen allekirjoittajavaltion osalta, joka tallettaa ratifioimis- tai hyväksymiskirjansa myöhemmin, toinen lisäpöytäkirja tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta kyseisen valtion ratifioimis- tai hyväksymiskirjan tallettamispäivästä.

Suomen osalta toinen lisäpöytäkirja tulisi voimaan 3 kohdan mukaisesti kolmen kuukauden kuluttua hyväksymiskirjan tallettamispäivästä.

31 artikla. **Liittyminen**

Artiklan 1 kohdan mukaan Euroopan neuvoston ulkopuolinen valtio, joka on liittynyt yleissopimukseen, voi liittyä myös toiseen lisäpöytäkirjaan sen jälkeen, kun se on tullut voimaan.

Artiklan 2 kohdan mukaan liittyminen tapahtuu tallettamalla liittymiskirja Euroopan neuvoston pääsihteerin huostaan.

Artiklan 3 kohdan mukaan liittyvän valtion osalta toinen lisäpöytäkirja tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta kyseisen valtion liittymiskirjan tallettamispäivästä.

32 artikla. **Alueellinen soveltaminen**

Artiklan 1 kohdan mukaan valtio voi toisen lisäpöytäkirjan allekirjoittamisen tai ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa tallettamisen yhteydessä määritellä pöytäkirjan soveltamisalaan kuuluvan alueen tai alueet.

Artiklan 2 kohdan mukaan valtio voi milloin tahansa myöhemmin antaa Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, jolla se laajentaa toisen lisäpöytäkirjan koskemaan muuta kyseisessä selityksessä mainittua aluetta. Tällaisen alueen osalta pöytäkirja tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta siitä päivästä, jona Euroopan neuvoston pääsihteeri on vastaanottanut selityksen.

Artiklan 3 kohdan mukaan artiklan 1 tai 2 kohdan mukainen selitys voidaan peruuttaa minkä tahansa selityksessä mainitun alueen osalta pääsihteerille osoitetulla ilmoituksella. Peruutus tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta siitä päivästä, jona pääsihteeri on vastaanottanut ilmoituksen.

33 artikla. **Varaumat**

Artikla sisältää varaumia koskevat määräykset. Artikla muun ohella määrittää sen, mitä varaumia toiseen lisäpöytäkirjaan voi tehdä. Varaumantekomahdollisuus ei siis koske toista lisäpöytäkirjaa kokonaan, vaan varaumia on mahdollista tehdä ainoastaan siinä laajuudessa kuin artikla sallii.

Artiklan *1 kohdan* mukaan varaumat, jotka sopimuspuoli on tehnyt jonkin yleissopimuksen tai sen lisäpöytäkirjan määräyksen osalta, koskevat myös toista lisäpöytäkirjaa, jollei sopimuspuoli toisen lisäpöytäkirjan allekirjoittamisen tai ratifioimis-, hyväksymis-, tai liittymiskirjan tallettamisen yhteydessä anna muunsisältöistä selitystä. Sama koskee yleissopimuksen tai sen lisäpöytäkirjan osalta annettuja selityksiä.

Artiklan *2 kohdan* mukaan valtio voi toisen lisäpöytäkirjan allekirjoittamisen tai ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa tallettamisen yhteydessä antaa selityksen, jonka mukaan se varaa itselleen oikeuden olla hyväksymättä 16 – 20 artiklaa tai joitakin niiden määräyksistä kokonaan tai osittain. Toiseen lisäpöytäkirjaan ei saa tehdä muita varaumia.

Artiklan *3 kohdan* mukaan valtio voi perua artiklan 1 tai 2 kohdan mukaisen varauman kokonaan tai osittain Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitetulla uudella selityksellä, ja peruutus tulee voimaan kyseisen selityksen vastaanottopäivänä.

Artiklan *4 kohdan* mukaan sopimuspuoli, joka on tehnyt varauman jonkin tämän artiklan 2 kohdassa mainitun artiklan osalta, ei voi vaatia toista sopimuspuolta soveltamaan kyseistä artiklaa. Silloin, kun varauksena on osittainen tai sen soveltamiseen liittyy ehtoja, varauman tehnyt sopimuspuoli voi kuitenkin vaatia kyseisen artiklan määräysten soveltamista niiltä osin kuin se on itse hyväksynyt määräykset.

Esityksessä ehdotetaan, että Suomi antaisi selityksen tai tekisi varauman 16, 17 ja 18 artiklaan.

Edellä selostetun mukaisesti postitiedoksiantoja koskevan 16 artiklan osalta esityksessä on pidetty perusteltuna, että Suomi antaisi artiklaan selityksen, jonka mukaan Suomen alueella olevan rikoksesta syytetyn henkilön haastamista koskevat asiakirjat tulee lähettää hänelle vähintään 60 päivää ennen päivää, jona asianomaisen on saavuttava oikeuteen.

Lisäksi edellä selostetun mukaisesti rajojen yli tapahtuvaa tarkkailua koskevan 17 artiklan osalta esityksessä on pidetty perusteltuna, että Suomi tekisi varauman, jonka mukaan se ei hyväksy 17 artiklaa.

Esityksen mukaan olisi myös edellä selostetun mukaisesti perusteltua, että Suomi tekisi valvottua läpilaskua koskevan 18 artiklan osalta varauman, jonka mukaan se voisi antaa 18 artiklassa tarkoitettua oikeusapua kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti, jos on syytä epäillä rikosta, josta Suomen lain mukaan säädetty ankarin rangaistus on vähintään

---

neljä vuotta vankeutta, jos pyynnön perusteena oleva teko olisi tehty Suomessa vastaavissa olosuhteissa. Suomi voisi antaa 18 artiklassa tarkoitettua oikeusapua kansallisen lainsäädännön mukaisesti, jos kyse on esineen, aineen tai omaisuuden valvotusta läpikäytystä.

Lisäksi esityksen mukaan Suomi antaisi peitetutkintaa koskevan 19 artiklan osalta vauraan, jonka mukaan Suomi voisi antaa artiklan mukaista oikeusapua vain siten, että pyynnön täyttäisi Suomen alueella aina suomalainen poliisimies.

34 artikla. **Irtisanominen**

Artiklan *1 kohdan* mukaan sopimuspuoli voi omalta osaltaan irtisanoa toisen lisäpöytäkirjan Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitetulla ilmoituksella.

Artiklan *2 kohdan* mukaan irtisanominen tulee ovimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta siitä päivästä, jona pääsihteeri on vastaanottanut ilmoituksen.

Artiklan *3 kohdan* mukaan yleissopimuksen irtisanominen tarkoittaa samalla myös tämän pöytäkirjan irtisanomista.

35 artikla. **Ilmoitukset**

Artiklan mukaan Euroopan neuvoston pääsihteeri ilmoittaa Euroopan neuvoston jäsenvaltioille sekä kaikille tähän pöytäkirjaan liittyneille valtioille: jokaisesta allekirjoittamisesta (a kohta); jokaisesta ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjan tallettamisesta (b kohta); jokaisesta toisen lisäpöytäkirjan 30 tai 31 artiklan mukaisesta voimaantulopäivästä (c kohta); jokaisesta muusta toiseen lisäpöytäkirjaan liittyvästä toimesta, selityksestä, ilmoituksesta ja tiedonannosta (d kohta).

7 Lakiehdotusten perustelut

7.1 Laki keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen toisen lisäpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja toisen lisäpöytäkirjan soveltamisesta

1 §. *Toisen lisäpöytäkirjan voimaansaattaminen.* Pykälä sisältäisi tavanomaisen säännöksen siitä, että toisen lisäpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut.

2 §. *Siirretyn tuomitun väliaikainen siirtäminen.* Pykälä sisältäisi toisen lisäpöytäkirjan 14 artiklan määräyksiä täydentävän säännöksen. Pykälän mukaan 14 artiklan mukaiseen menettelyyn voidaan soveltuvin osin soveltaa lakia vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä todistelutarkoituksessa rikosasioissa.

Mainittu 14 artikla sisältää määräykset siirretyn tuomitun henkilökohtaisesta läsnäolosta. Kuten edellä artiklan yksityiskohtaisissa perusteluissa on esitetty, artiklan tarkoitus on, että tuomittujen siirtämisestä tehdyn yleissopimuksen nojalla toiseen valtioon jo siirrettyyn tuomittuun voidaan soveltaa vapautensa menettäneen henkilön väliaikaista siirtämistä koskevia sopimusmääräyksiä. Artiklan tarkoituksena siis on, että ylimääräistä muutoksenhakua vastaavissa tilanteissa toiseen valtioon jo siirretty tuomittu henkilö voidaan väliaikaisesti palauttaa valtioon, jossa rangaistus on tuomittu.

Suomessa väliaikaista siirtämistä koskevat säännökset sisältyvät vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä todistelutarkoituksessa rikosasioissa annettuun lakiin. Ehdotetun säännöksen tarkoituksena on selventää, että 14 artiklassa tarkoitettu tavoin väliaikaista siirtämistä koskeva lakia voidaan soveltuvin osin soveltaa jo siirretyn tuomitun väliaikaiseen siirtämiseen.

3 §. *Tiedoksiantojen suorittaminen postitse.* Pykälän tarkoituksena olisi selventää, mitä voimassaolevan lain oikeudenkäyntimenettelyyn liittyviä säännöksiä sovellettaisiin tiedoksiannettaessa oikeudenkäyntiasiakirjaa toisen lisäpöytäkirjan 16 artiklan mukaisesti.

Pykälän 1 momentin mukaan Suomen toimivaltainen viranomainen voi toimittaa oikeudenkäyntiasiakirjoja ja tuomioistuimen päätöksiä toisen lisäpöytäkirjan 16 artiklan hyväksyneen sopimusvaltion alueella oleskeleville henkilöille postitse siten kuin mainituksa artiklassa määrätään. Menettelyssä noudatettaisiin soveltuvin osin oikeudenkäymiskaaren ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain asiakirjojen tiedoksiantoa ja lähettämistä koskevia säännöksiä.

Säännös tarkoittaisi ensinnäkin, että Suomen viranomaiset voisivat soveltaa toisen pöytäkirjan 16 artiklan mukaista menettelyä vain suhteessa sellaisiin sopimusvaltioihin, jotka ovat hyväksyneet artiklassa tarkoitetun menettelyn, eivätkä ole tehneet varaumaa mainittuun artiklaan. Suomen viranomaisilla ei olisi velvollisuutta soveltaa artiklan tarkoittamaa postitiedoksiantomenettelyä, vaan sitä voitaisiin käyttää harkinnan mukaisesti.

Lisäksi säännös tarkoittaisi, että Suomen viranomaiset voisivat soveltaa toisen lisäpöytäkirjan 16 artiklassa tarkoitettua menettelyä siltä osin kuin oikeudenkäymiskaaren ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain säännökset sallivat postitiedoksiannon tai asiakirjojen lähettämisen postitse. Toisen lisäpöytäkirjan 16 artiklan yksityiskohtaisissa perusteluissa on tarkemmin selvitetty artiklan soveltamista.

Pykälän 2 *momentin* mukaan toisen lisäpöytäkirjan 16 artiklan mukaiseen menettelyyn sovelletaan oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 26 a ja 51 §:ää, rikosoikeusapulain 15 §:n 4 momenttia ja 28 §:ää sekä oikeudenkäyntiin ja esitutkintaan osallistuvien henkilöiden koskemattomuudesta eräissä tapauksissa annettua lakia. Mainittujen säännösten sisältöä on selvitetty toisen lisäpöytäkirjan 16 artiklan yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Asiakirjojen tiedoksiantoon ja lähettämiseen sovellettaisiin muilta osin tavanomaisella tavalla oikeudenkäyntimenettelyn osalta voimassaolevia säännöksiä. Ehdotetulla pykälällä ei siis poissuljeta muiden säännösten soveltamista, vaan sillä selvennetään pykälässä mainittujen säännösten soveltuminen toisen lisäpöytäkirjan 16 artiklan soveltamiseen. Pykälää on pidetty tarpeellisena, sillä kaikki pykälässä mainitut säännökset eivät sanamuotonsa mukaan soveltuisi postitse tiedoksiannettuihin tai lähetettyihin asiakirjoihin.

Toisen lisäpöytäkirjan 16 artiklan mukaiseen menettelyyn sovellettaisiin myös asetuksen tasolla olevia säännöksiä, kuten rikosoikeusapuasetuksen 19 – 20 §:ää. Mainittujen säännösten sisältöä on selvitetty toisen lisäpöytäkirjan 16 artiklan yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Pykälä sisältäisi myös 3 *momentin*, jonka mukaan jos Suomen alueella olevan syytetyn henkilön haastamista koskevat asiakirjat on lähetetty hänelle alle 60 päivää ennen päivää, jona asianomaisen on saavuttava oikeuteen, tiedoksianto ei ole tapahtunut toisen pöytäkirjan 16 artiklan mukaisesti. Säännös ilmaisisi sen, mikä olisi seuraus siitä, että asiakirjat olisi toimitettu Suomeen Suomen pöytäkirjan 16 artiklaan antaman selityksen vastaisesti.

4 §. *Voimaantulo*. Pykälä sisältäisi tavanomaisen voimaantulosäännöksen, jonka mukaan lain voimaantulosta säädetään asetuksella. Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan samanaikaisesti kuin toinen lisäpöytäkirja tulisi Suomen osalta voimaan.

7.2 Laki kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa

5 §. *Oikeusapupyynnön tekeminen vieraan valtion viranomaisille.* Pykälä sisältää säännökset siitä, mitkä Suomen viranomaiset ovat toimivaltaisia esittämään oikeusapupyynnön vieraan valtion viranomaisille sekä mitä menettelyä noudattaen tällainen pyyntö tulee esittää. Voimassaolevan pykälän 1 momentin mukaan oikeusapupyynnön vieraalle valtiolle voi tehdä oikeusministeriö, tuomioistuin, syyttäväviranomainen ja esitutkintaviranomainen.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan täydennettäväksi siten, että siinä todettaisiin, että jos oikeusapupyynnössä pyydetty toimenpide edellyttää Suomessa vastaavissa olosuhteissa muun kuin pyynnön esittävän viranomaisen päätöstä, tällainen päätös on haettava Suomessa pyynnön perusteeksi. Ehdotettu säännös ei merkitsisi muutosta voimassaolevaan menettelyyn. Vaikka rikosoikeusapulaissa ole tästä ollut erityistä säännöstä, oikeuskäytännössä on katsottu, että Suomen toimivaltaisen viranomaisen pyynnön esittämisen perusteena tulee olla, että vieraalta valtiolta pyydetyn toimenpiteen tulee olla Suomen lain mukaan sallittu.

Säännös tarkoittaa, että nykykäytännön mukaisesti muun muassa Suomen viranomaisten pyytäessä vierasta valtiota suorittamaan telekuuntelua, pyynnön perusteeksi tulisi voimassaolevan pakkokeinolain 5 a luvun 5 §:n mukaisesti hakea tuomioistuimen päätös. Uuden pakkokeinolain mukaan telekuuntelun osalta tuomioistuimen päätös tulisi hankkia 10 luvun 5 §:n mukaisesti. Vastaavasti tuomioistuimen lupa tulisi hankkia kaikkien niiden pakkokeinojen osalta, joiden käyttö edellyttää tuomioistuimen päätöstä.

Säännöksen sanamuoto soveltuisi myös tilanteeseen, jossa pyydetty toimenpide edellyttäisi muun kuin tuomioistuimen päätöstä. Esimerkiksi Suomen viranomaisen pyytäessä vieraan valtion viranomaista suorittamaan valeoston pyynnön perusteeksi tulisi pyytää uuden pakkokeinolain 10 luvun 35 §:n mukaisesti keskusrikospoliisin tai suojelupoliisin päällikön päätös.

8 §. *Kieli ja käännökset.* Pykälä sisältää säännökset siitä, millä kielillä Suomeen voidaan toimittaa oikeusapupyynnöt ja pyyntöön liittyviä asiakirjoja.

Pykälän 1 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että oikeusapupyynnöt sekä pyyntöön liittyviä asiakirjoja voidaan jatkossa toimittaa Suomeen pääsääntöisesti vain suomen, ruotsin ja englannin kielellä. Vaihtoehtoisesti pyyntöön tai siihen liittyviin asiakirjoihin on liitettävä käännös tai käännökset jollekin näistä kielistä.

Pykälän 2 momentin mukaan toimivaltainen viranomainen voisi täyttää oikeusapupyynnön, vaikka pyyntö ja asiakirjat olisivat jollakin muulla kuin suomen, ruotsin tai englannin kielellä, jollei pyynnön täyttämiseksi muutoin ole estettä. Toimivaltainen viranomainen voisi siis hyväksyä muun kielisen pyynnön harkinnanvaraisesti, mutta tähän ei siis olisi velvollisuutta. Vastaava sääntely sisältyy jo voimassaolevan pykälän 2 momenttiin.

Lisäksi 2 momenttiin esitetään tehtäväksi yksi lakitekniinen muutos.

11 a §. *Kuuleminen videoneuvottelua käyttäen.* Esityksen mukaan lakiin otettaisiin uusi 11 a §, joka sisältäisi säännökset kuulemisesta videoneuvottelua käyttäen. Pykälän sisältö vastaisi pääasiallisesti toisen lisäpöytäkirjan 9 artiklan ja vuoden 2000 EU:n oikeusapuosituksen 10 artiklan sisältöä.

Videokuulemisen on katsottu olevan mahdollista jo voimassaolevien rikosoikeusapulain säännösten nojalla, mutta uuden säännöksen tarkoituksena olisi luoda selventävät puitteet sille, millä edellytyksillä toisen valtion viranomaisen voisi kuulla Suomessa olevaa henkilöä videoneuvottelua käyttäen. Säännös soveltuisi minkä tahansa vieraan valtion oikeusapupyynnön videoneuvottelun käyttämisestä riippumatta siitä, onko Suomen ja kyseisen valtion välillä voimassa valtiosopimusta, joka sisältäisi videokuulemista koskevia määräyksiä. Jos tällainen valtiosopimus olisi olemassa, pykälän säännöksiä sovellettaisiin rinnakkain sopimusmääräysten kanssa. Jos valtiosopimusta ei olisi olemassa, Suomella ei olisi kansainvälistä velvoitetta rikosoikeusavun antamiseen.

Säännös soveltuisi sekä esitutkinnassa että tuomioistuimessa tapahtuvaan kuulemiseen.

Pykälän *1 momentin* mukaan menettelyä voitaisiin soveltaa sekä todistajan ja asiantuntijan että asianomistajan kuulemiseen. Kuulemisessa voitaisiin käyttää videoneuvottelua sekä muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa, jossa kuulemiseen osallistuvilla puhe- ja näköyhteys keskenään.

Pyyntöön suostumisen edellytyksenä olisi, että tätä ei voida pitää Suomen lainsäädännön perusperiaatteiden vastaisena. Pyyntöön suostumisen edellytyksenä ei siis olisi, että muualla Suomen lainsäädännössä säädetyt edellytykset videoneuvottelun käytölle täyttyisivät, vaan pyyntöön voitaisiin suostua tätä väljemmin edellytyksin. Huomiota tulisi kiinnittää siihen, olisiko videokuuleminen niiden perusperiaatteiden vastaista, joihin Suomen oikeudenkäyntimenettely perustuu. Jos pyydetty videokuulemisessa noudatettava menettely olisi Suomen perustuslain tai Euroopan ihmisoikeussopimuksen kanssa ristiriidassa, on selvää, että siihen ei voitaisi suostua.

Pykälän *2 momentin* mukaan kuulemisen voisi toimittaa joko pyynnön esittäneen valtion toimivaltainen viranomaisen tai se voitaisiin toimittaa kyseisen viranomaisen johdolla. Koska momentin sanamuoto ei ole velvoittava, se mahdollistaa myös sen, että kuuleminen suoritettaisiin videoneuvottelua käyttäen, mutta Suomen viranomaisen johdolla. Edellytyksenä kuitenkin on, ettei Suomen ja vieraan valtion välisessä valtiosopimuksessa toisin määrätä. Suomen viranomaisen voisi kuitenkin harkintansa mukaan suostua kuulemiseen sillä edellytyksellä, että pyynnön esittänyt valtio ei johda kuulemista, vaan osallistuu siihen Suomen viranomaisen johdolla. Tällöin vieraan valtion viranomaisen asema kuulemisessa vastaisi lähinnä 10 §:ssä säädettyä. Mainitun 10 §:n mukaan pyynnön esittäneen valtion viranomaisella on oikeus osallistua asian käsittelyyn ja esittää kuultaville kysymyksiä, jos tuomioistuin tai esitutkintaviranomaisen antaa tähän luvan.

Pykälän *3 momentin* mukaan käräjäoikeuden puheenjohtaja tai esitutkintaviranomaisen huolettisi ensinnäkin kuultavan henkilöllisyyden toteamisesta.

Keskeistä menettelyn kannalta on, että momentin mukaan Suomen toimivaltainen viranomainen valvoisi, että kuulemisessa noudatetaan Suomen lainsäädännön peruseriaatteita. Jos toimivaltainen viranomainen katsoisi, että kuulemisessa rikotaan näitä periaatteita, sen olisi välittömästi joko huolehdittava, että kuulemista jatketaan mainittujen periaatteiden mukaisesti taikka keskeytettävä kuuleminen. Vaikka 2 momentin mukaan pyynnön esittäneen valtion toimivaltainen viranomainen käytännössä pääsääntöisesti toimittaisi kuulemisen, 3 momentin mukaan Suomen toimivaltaisella viranomaisella olisi keskeinen asema siinä, että se valvoisi, että kuuleminen suoritettaisiin Suomen lainsäädännön peruseriaatteiden mukaisesti. Toimivaltaisella viranomaisella olisi myös velvollisuus puuttua välittömästi havaitsemiinsa epäkohtiin.

Kuten edellä 1 momentin perusteluissa on todettu, arvioitaessa Suomen lainsäädännön peruseriaatteiden noudattamista tulisi kiinnittää huomiota niihin peruseriaatteisiin, joihin Suomen oikeudenkäyntimenettely perustuu, eikä niinkään yksittäisten säännösten sisältöön.

Pykälän 4 momentin mukaan kuulemisesta laadittaisiin pöytäkirja, johon merkitään kuulemisen aika ja paikka, kuullun henkilöllisyys, kaikkien muiden Suomessa kuulemiseen osallistuneiden henkilöllisyys ja asema, vannotut valat tai annetut vakuutukset sekä tekniset olosuhteet, joissa kuuleminen tapahtui. Pöytäkirja toimitettaisiin pyynnön esittäneen valtion toimivaltaiselle viranomaiselle. Momentissa tarkoitettuun pöytäkirjaan ei sisällytettäisi kuulemisen sisältöä, vaan ainoastaan siinä luetellut seikat.

On kuitenkin huomioitava, että ehdotetun 5 momentin nojalla videokuulemiseen sovellettaisiin muutoinkin tuomioistuimessa ja esitutkinnassa tapahtuvaan kuulemiseen sovellettavia Suomen lain säännöksiä. Tämä tarkoittaisi myös pöytäkirjaamista koskevia säännöksiä, joten 4 momentissa tarkoitettuna pöytäkirjan lisäksi videokuuleminen kirjattaisiin tai tallennettaisiin voimassaolevien kansallisten säännösten mukaan.

Pykälän 5 momentin mukaan edellä 1 – 4 momentissa säädetyn lisäksi kuulemisessa noudatettaisiin 20 – 22 §:n säännöksiä. Säännös sisältäisi viittauksen 20 - 22 §:ään, jossa säädetään todisteiden vastaanottamisesta ja asianosaisten kuulemisesta yleisessä alioikeudessa, todisteiden ja selvitysten hankkimisesta sekä asianosaisten kuulemisesta esitutkinnassa sekä todistajan, asiantuntijan ja esitutkinnassa kuultavan kieltäytymisoikeudesta. Näin ollen myös videokuuleminen toteutettaisiin joko alioikeudessa taikka esitutkinnassa sen mukaisesti kuin siitä mainituissa 20 ja 21 §:ssä säädetään. Myös 22 §:ssä sovellettavia kieltäytymisoikeutta koskevia säännöksiä sovellettaisiin vastaavasti kuin tavanomaisen oikeusapupyynnön nojalla Suomessa toteutettavassa kuulemisessa.

Momentin osalta keskeistä on, että sekä 20 että 21 § sisältävät viittaukset, joiden mukaan menettelyssä on myös muutoin soveltuvin osin noudatettava, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa on voimassa ja mitä esitutkinnasta rikoksen johdosta on voimassa. Nämä viittaukset soveltuvat siis myös videoneuvottelussa tapahtuvaan kuulemiseen ja niiden nojalla myös videokuulemiseen sovelletaan yleisesti voimassaolevaa lainsäädäntöä oikeudenkäynnistä rikosasioissa että esitutkinnassa. Soveltuvaa lainsäädäntöä on selvennetty videokokouksen avulla tapahtuvaa kuulemistä koskevan 9 artiklan yksityiskohtaisissa perusteluissa.

Pykälän 6 momentin mukaan myös rikosasian vastaajaa tai rikoksesta epäiltyä voidaan kuulla 1 – 5 momentissa säädettyä menettelyä noudattaen. Tällöin muista kuultavista poiketen pyyntöön suostuminen olisi aina harkinnanvaraista. Lisäksi muista kuultavista poiketen kuulemisen edellytyksenä olisi, että kuuleminen olisi vastaavassa tilanteessa Suomen lain mukaisesti mahdollista. Näin ollen myös esitutkintalaissa ja oikeudenkäymiskaassa säädettyjen edellytysten epäillyn tai vastaajan kuulemiselle tulisi täyttyä, jotta pyyntö voitaisiin hyväksyä.

Lisäksi rikosasian vastaajien ja rikoksesta epäiltyjen osalta videokuulemisen edellytyksenä olisi aina vastaajan tai epäillyn suostumus. Momentin mukaan suostumuksen antaminen olisi otettava tallenteeseen. Tällä tarkoitettaisiin joko pelkän äänen taikka sekä äänen ja kuvan sisältävää tallennetta sen mukaisesti kuin pöytäkirjaamista koskevassa lainsäädännössä säädetään esitutkinnan tai tuomioistuinmenettelyn osalta. Suostumuksen tallentaminen koskisi vain Suomessa annettavaa suostumusta.

Kuten edellä 9 artiklan yksityiskohtaisissa perusteluissa on todettu, kuuleminen pöytäkirjattaisiin joko oikeudenkäymiskaaren 22 luvun 6 §:n mukaisesti tai esitutkintalain 39 §:n mukaisesti. Myös uuden esitutkintalain 9 luvun 3 §:n periaatteena on, että kuulustelutilaisuus saadaan ottaa kokonaan tai osittain ääni- ja kuvatallenteeseen. Videokuulemisen osalta voidaan pitää tarkoituksenmukaisena, että koko kuuleminen otetaan sekä ääni- että kuvatallenteeseen. Tämä koskisi erityisesti suostumuksen antamista, jonka osalta esityksen mukaan tallenne olisi otettava. Oikeudenkäymiskaaren 22 luvun 6 § edellyttää kuulemisen äänittämistä. Näin ollen tuomioistuimen osalta suostumusta koskeva tallenne tarkoittaisi äänitallennetta.

Pykälän 7 momentissa määriteltäisiin epäillyn ja vastaajan oikeus avustajaan ja puolustajaan videokuulemisessa. Säännös vastaisi pääsisällöltään rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain 20 §:n sisältöä. Mainittuja säännöksiä on tarkemmin perusteltu hallituksen esityksessä 88/2003 vp (s. 37 ja 38).

Momentti sisältäisi ensinnäkin yleisen säännöksen, jonka mukaan vastaajalla ja epäillyllä, jota halutaan kuulla ehdotetun pykälän mukaisesti, on oikeus avustajaan.

Lisäksi momentin mukaan vastaajalle ja epäillylle olisi pyynnöstä määrättävä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvussa tarkoitettu puolustaja pykälän mukaista videokuulemistä varten ja siihen tarvittavan suostumuksen antamista varten. Puolustajaa ei siis määrättäisi säännönmukaisesti, vaan pääsääntöisesti ainoastaan, jos luovutettavaksi pyydetty tätä pyytäisi. Puolustajan määräämisen edellytyksenä ei olisi, että oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvun 1 §:n 2 momentin edellytykset täyttyisivät. Tuomioistuin määräisi puolustajalle maksettavaksi kohtuullisen korvauksen, joka jäisi valtion vahingoksi.

Puolustajaan sovellettaisiin muutoin soveltuvin osin, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 2 luvussa säädetään.

Pykälän 8 momentin mukaan vastaajalle ja epäillylle on ennen videokuulemistä koskevan suostumuksen pyytämistä selvítettävä hänen oikeutensa käyttää avustajaa sekä se, että hänelle voidaan määrätä puolustaja.

11 b §. *Kuuleminen puhelimen välityksellä.* Pykälä sisältäisi säännöksen ehdotetussa 11 a §:ssä tarkoitetun kuulemisen suorittamisesta puhelinta käyttäen.

Pykälän mukaan 11 a §:ssä ehdotettu kuuleminen videoneuvottelua käyttäen voitaisiin suorittaa myös puhelinta käyttäen. Kuten videokuulemisenkin osalta säännöstä voitaisiin soveltaa kaikkiin valtioihin ja se soveltuisi sekä esitutkinnassa että tuomioistuimessa tapahtuvaan kuulemiseen. Myös muilta osin kuuleminen suoritettaisiin vastaavasti kuin ehdotetussa 11 a §:ssä tarkoitettu kuuleminen.

Keskeinen ero säännösten välillä olisi kuitenkin se, että puhelimen välityksellä tapahtuvassa kuulemisessa kuultavan olisi aina annettava suostumuksensa menettelyyn. Suostumuksen antaminen koskisi näin ollen myös todistajia, asiantuntijoita ja asianomistajia.

Kuten videoneuvottelussa annettavan vastaajan tai epäillyn suostumuksen osalta myös puhelinkuulemisen osalta edellytettäisiin, että suostumus otettaisiin tallenteeseen. Tällä tarkoitettaisiin lähinnä äänitallennetta, sillä kyse olisi puhelinkuulemisesta.

Kuulemisessa noudatettavaa menettelyä on tarkemmin perusteltu 11 a §:n perusteluissa.

25 §. *Oikeusavun antamisesta aiheutuvat kustannukset.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että siihen lisättäisiin uusi 2 momentti, jonka mukaan vieraan valtion viranomaisen pyynnöstä annetusta oikeusavusta aiheutuvista kustannuksista voitaisiin periä korvausta, jos kustannukset ovat huomattavat tai poikkeukselliset.

Säännös vastaisi vuoden 1959 oikeusapusopimuksen 20 artiklan 1 kappaleen c alakohdan määräystä, joka on uudistettu toisen lisäpöytäkirjan 5 artiklalla. Esityksen mukaan uusi säännös soveltuisi kuitenkin kaikkiin valtioihin.

Lisäksi ehdotetun 2 momentin mukaan korvausta voitaisiin myös periä, jos tästä olisi erikseen säädetty taikka määrätty Suomea sitovissa kansainvälisissä velvoitteissa. Muun muassa toiseen lisäpöytäkirjaan sekä vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimukseen sisältyy joitakin kuluja koskevia määräyksiä, joiden mukaisesti korvausta voitaisiin periä harkinnan mukaan.

Pykälän yleisenä periaatteena säilyisi sen 1 momentin mukaisesti, että vieraan valtion viranomaisen pyynnöstä annetusta oikeusavusta aiheutuvista kustannuksista ei peritä korvausta pyynnön esittäneeltä vieraalta valtiolta.

7.3 Laki keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tehdyn yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja yleissopimuksen soveltamisesta

2 §. *Tiedoksiannon suorittaminen postitse.* Pykälän 1 momentin sanamuotoon ehdotetaan joitakin lähinnä lakitekniisiä muutoksia, jotta säännöksen sanamuoto vastaisi toisen lisäpöytäkirjan voimaansaattamislain ehdotettua 3 §:n sanamuotoa.

Pykälän 2 momenttiin ehdotetaan tehtäväksi muutos, jonka mukaan viittaus rikosoikeusapulain 15 §:n 3 momenttiin korjataan viittaukseksi mainitun pykälän 4 momenttiin. Muutos on tullut tarpeelliseksi, sillä lailla 543/2007 mainittuun pykälään on lisätty uusi 2 momentti.

2 a §. *Valvottu läpilasku.* Pykälässä säädettäisiin siitä, millä edellytyksillä Suomi voi antaa rikosoikeusapua toisille EU:n jäsenvaltioille valvottujen läpilaskujen osalta. Pääsääntöisesti pakkokeinojen osalta rikosoikeusapulain 15 §:n 1 momentin ja 23 §:n 3 momentin mukaan rikosoikeusapua annetaan pakkokeinolain säännösten mukaisesti. Vuoden 2000 EU:n rikosoikeusapusopimus kuitenkin edellyttää, että valvottujen läpilaskujen osalta oikeusapua tulee voida antaa, vaikka uuden pakkokeinolain kaikki edellytykset valvotun läpilaskun osalta eivät täytyisikään.

Pykälässä säädettäisiin, että Suomen toimivaltainen viranomainen voi antaa vuoden 2000 EU:n oikeusapusopimuksen 12 artiklassa tarkoitettua oikeusapua valvotuissa läpilaskuissa, vaikka uuden pakkokeinolain 10 luvun 41 §:n 2 momentissa säädetty edellytys ankarimmasta rangaistuksesta ei täyty. Valvottujen läpilaskujen osalta Suomi voisi siis antaa rikosoikeusapua toisille EU:n jäsenvaltioille, vaikka kyse ei olisi rikoksesta, josta säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta.

Pykälän mukaan edellytyksenä valvotun läpilaskun käyttämiselle kuitenkin olisi, että rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain 2 §:n 1 momentissa ja 3 §:ssä säädetty edellytykset pyynnön perusteena olevalle teolle täytyvät. Säännös vastaisi vuoden 2000 EU:n rikosoikeusapusopimuksen 12 artiklan 1 kohtaa.

3 §. *Toisen jäsenvaltion virkamiehen oikeus peitetoimintaan ja valeostoihin Suomessa.* Pykälässä säädetään, millä edellytyksillä Euroopan unionin toisen jäsenvaltion virkamiehelle voidaan antaa oikeus suorittaa rikoksen selvittämiseksi peitetoimintaa ja valeostoja Suomen alueella.

Pykälän 1 momentin voimassaolevassa sanamuodossa viitataan voimassaolevan pakkokeinolain 6 luvun 7 §:ään sekä voimassaolevan poliisilain 28, 31a, 31b, 32a ja 33a §:ään, joiden mukaisesti peitetoimintaa ja valeostoja voidaan Suomessa suorittaa. Mainitut viittaukset ehdotetaan muutettavaksi koskemaan uuden pakkokeinolain 10 luvun 1, 2, 27 – 38, 43, 47 – 51, 60 – 62 ja 65 §:ää edellä yleisperusteluissa esitetyn mukaisesti.

4 §. *Telekuuntelun tai televalvonnan teknistä toteuttamista koskevien pyyntöjen täyttäminen kuuntelun kohteen ollessa muualla kuin Suomessa.* Pykälässä säädetään, millä edellytyksillä telekuuntelun tai televalvonnan teknistä toteuttamista koskevat pyynnöt täytetään Suomessa. Kyse on tilanteista, joissa telekuuntelun tai televalvonnan kohde ei ole Suomessa ja Suomen viranomaisilta pyydetään vain teknistä apua telekuuntelun tai televalvonnan suorittamiseen.

Pykälän 3 momentin voimassaolevassa sanamuodossa viitataan voimassaolevan pakkokeinolain 5a luvun 8 ja 9 §:ään, 11 §:n 1 momenttiin sekä 14 ja 15 §:ään, joita soveltuvin osin noudatetaan menettelyssä. Mainitut viittaukset ehdotetaan muutettaviksi koskemaan uuden pakkokeinolain 10 luvun 2 §:n 3 momenttia sekä 61 ja 63–65 §:ää edellä yleisperusteluissa esitetyn mukaisesti.

5 §. *Kuuntelukieltoja koskevien ehtojen asettaminen telekuuntelua koskeviin päätöksiin.* Pykälässä säädetään, minkälaisia ehtoja suomalaisen tuomioistuimen on asetettava telekuuntelulupaa koskevaan päätökseen, jos telekuuntelua on pyytänyt toisen jäsenvaltion viranomainen.

Pykälän voimassaolevassa sanamuodossa viitataan voimassaolevan pakkokeinolain 5a luvun 5 §:ään ja 10 §:n 1 momenttiin. Mainitut viittaukset ehdotetaan muutettaviksi koskemaan uuden pakkokeinolain 10 luvun 5 §:ää sekä 52, 55 ja 56 §:ää edellä yleisperusteluissa esitetyn mukaisesti.

7.4 Laki yhteisistä tutkintaryhmistä

1 §. *Yhteisen tutkintaryhmän perustaminen.* Pykälään ehdotetaan lisättäväksi uusi 2 momentti, jonka mukaan ennen 1 momentissa tarkoitetun tutkintaryhmän perustamista koskevan sopimuksen tekemistä toimivaltaisen esitutkintaviranomaisen olisi ilmoitettava toimivaltaiselle syyttäjälle aikomuksesta perustaa tutkintaryhmä. Toimivaltaisella syyttäjällä tarkoitettaisiin syyttäjää, joka vastaisi perustettavan tutkintaryhmän tutkittavaksi tulevan asian syyttämisestä. Saatuaan tiedon aikomuksesta perustaa tutkintaryhmä syyttäjällä olisi toimivaltansa rajoissa mahdollisuus ottaa kantaa tutkintaryhmästä tehtävän sopimuksen sisältöön. Toimivaltainen syyttäjä voisi ilmoittautua tutkintaryhmän jäseneksi.

Toimivaltaisen esitutkintaviranomaisen olisi ilmoitettava aikomuksesta perustaa tutkintaryhmä myös Eurojustin Suomen kansalliselle jäsenelle, jos tutkintaryhmän toiminta liittyy Eurojustin toimivaltaan tai tehtäviin.

2 §. *Tutkintaryhmän kokoonpano.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että tutkintaryhmään, johon Suomen viranomaiset osallistuvat, kuuluisi jäsenenä myös aina Suomen toimivaltainen syyttäjä, jos hän olisi 1 §:ään ehdotetun uuden 2 momentin mukaan ilmoittautunut tutkintaryhmään. Toimivaltaisella syyttäjällä tarkoitettaisiin kyseisen tutkintaryhmässä tutkittavan asian syyttäjää. Syyttäjällä olisi tarvittaessa toimivaltansa puitteissa antaa esitutkintaa koskevia ohjeita ja määräyksiä.

Lisäksi pykälä ehdotetaan jaettavaksi kahteen momenttiin. Uuteen 2 momenttiin tehtäisiin lakitekkinen korjaus.

7.5 Laki vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä todistelutarkoituksessa rikosasioissa

7 §. *Suostumus.* Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että Suomessa pysyvästi asuva rinnastettaisiin Suomen kansalaiseen.

7.6 Laki vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä todistelutarkoituksessa rikosasioissa annetun lain muuttamisesta

7 §. *Suostumus.* Pykälän 2 momenttia ehdotetaan muutettavaksi siten, että Suomessa pysyvästi asuva rinnastettaisiin Suomen kansalaiseen.

7.7 Laki oikeudenkäynnistä rikosasioissa

4 luku Laillisesta tuomioistuimesta

2 §. Pykälää ehdotetaan muutettavaksi siten, että syyte Suomen ulkopuolella tehdystä rikoksesta voitaisiin tutkia myös asianomistajan kotipaikan tuomioistuimessa.

Pykälän voimassaolevan sanamuodon mukaan tällainen syyte voidaan tutkia, jollei muualla laissa toisin säädetä, syytettävän asuin-, oleskelu- tai tapaamispaikkakunnan tuomioistuimessa. On kuitenkin mahdollista, että Suomen ulkopuolella tehdyn rikoksen

---

liittymä Suomeen on, että asianomistaja on Suomen kansalainen ja asuu Suomessa taikka on Suomessa pysyvästi asuva ulkomaalainen. Asianomistaja voisi olla myös suomalainen yhteisö, säätiö tai muu oikeushenkilö. Ehdotus sääntelisi, mikä olisi nykyisten oikeuspaikkavaihtoehtojen lisäksi toimivaltainen tuomioistuin tällaisessa tilanteessa.

7.8 Oikeudenkäymiskaari

11 luku Tiedoksiannosta oikeudenkäynnistä

8 §. Pykälän sanamuotoa ehdotetaan muutettavaksi siten, että se soveltuu myös postitse tapahtuviin tiedoksiantoihin. Pykälän sisältöä ei kuitenkaan ehdoteta muutettavaksi. Koska säännös jatkossa soveltuisi myös postitse tapahtuviin tiedoksiantoihin, pykälän sanamuotoa ehdotetaan lisäksi täydennettäväksi siten, että postitiedoksiantojen osalta tuomioistuimen olisi ilmoitettava se päivä, jona todistus tiedoksiannon vastaanottamisesta on viimeistään palautettava tuomioistuimelle. Säännös soveltuisi sekä saantitodistuksella että vastaanottotodistuksella tapahtuviin postitiedoksiantoihin.

8 Voimaantulo

8.1 Toinen lisäpöytäkirja

Toinen lisäpöytäkirja tulee 30 artiklan 2 kohdan mukaisesti voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta kolmannen ratifioimis- tai hyväksymiskirjan tallettamispäivästä. Toinen lisäpöytäkirja on määräyksen mukaisesti tullut kansainvälisesti voimaan 1 päivänä helmikuuta 2004.

Koska toinen lisäpöytäkirja on jo tullut kansainvälisesti voimaan, Suomen osalta voimaantulo tapahtuu 30 artiklan 3 kohdan mukaisesti seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta Suomen hyväksymiskirjan tallettamispäivästä.

Toisen lisäpöytäkirjan voimaansaattamista koskevan lakiehdotuksen voimaantulosta säädettäisiin asetuksella. Lain on tarkoitus tulla voimaan samanaikaisesti kuin toinen pöytäkirja tulee voimaan Suomen osalta.

Ehdotus kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain muuttamisesta ehdotetaan tulemaan voimaan heti kun laki on hyväksytty ja vahvistettu.

Ehdotus laiksi oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 18 §:n muuttamisesta ehdotetaan tulemaan voimaan heti kun laki on hyväksytty ja vahvistettu.

8.2 Uuden pakkokeinolain voimaantulo

Uuden pakkokeinolain voimaantuloon liittyvä ehdotus laiksi vuoden 2000 EU:n voimaansaattamislain muuttamisesta ehdotetaan tulevaksi voimaan samanaikaisesti uuden pakkokeinolain kanssa 1 päivänä tammikuuta 2014. Laissa ehdotetaan myös joitakin lähinnä teknisiä muutoksia postitiedoksiantoja koskevaan 2 §:ään. Vaikka muutokset eivät liity uuden pakkokeinolain voimaantuloon, esityksen mukaan mainitut muutokset voivat myös tulla voimaan 1 päivänä tammikuuta 2014.

8.3 Muut ehdotukset

Ehdotus kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain muuttamisesta sisältää myös sellaisia muutosehdotuksia, jotka eivät liity toisen lisäpöytäkirjan voimaantuloon (5 ja 8 §). Myös tältä osin lain ehdotetaan tulemaan voimaan heti kun laki on hyväksytty ja vahvistettu.

Ehdotus laiksi yhteisistä tutkintaryhmistä annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta ehdotetaan tulemaan voimaan heti kun laki on hyväksytty ja vahvistettu.

Ehdotus väliaikaista siirtämistä koskevan lain 7 §:n muuttamisesta ehdotetaan tulemaan voimaan heti kun laki on hyväksytty ja vahvistettu. Ehdotus väliaikaista siirtämistä koskevan lain muuttamisesta annetun lain muuttamisesta ehdotetaan tulemaan voimaan samaan aikaan kuin kyseinen väliaikaista siirtämistä koskevan lain muuttamista koskeva laki.

Ehdotus laiksi oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 4 luvun 2 §:n muuttamisesta ehdotetaan tulemaan voimaan heti kun laki on hyväksytty ja vahvistettu.

Perustuslain 94 §:n 1 momentin mukaan eduskunta hyväksyy muun muassa sellaiset valtiosopimukset ja muut kansainväliset velvoitteet, jotka sisältävät lainsäädännön alaan kuuluvia määräyksiä. Eduskunnan perustuslakivaliokunnan tulkintakäytännön mukaan perustuslaissa tarkoitettu eduskunnan hyväksymistoimivalta kattaa kaikki aineelliselta luonteeltaan lain alaan kuuluvat kansainvälisen veloitteen määräykset. Sopimuksen määräykset on luettava lainsäädännön alaan, 1) jos määräys koskee jonkin perustuslaisessa turvatus perusoikeuden käyttämistä tai rajoittamista, 2) jos määräys muutoin koskee yksilön oikeuksien tai velvollisuuksien perusteita, 3) jos määräyksen tarkoittamasta asiasta on perustuslain mukaan säädettävä lailla, taikka 4) jos määräyksen tarkoittamasta määräyksestä on voimassa lain säännöksiä tai 5) siitä on Suomessa vallitsevan käsityksen mukaan säädettävä lailla. Kysymykseen ei vaikuta se, onko jokin määräys ristiriidassa vai sopusoinnussa Suomessa lailla annetun säännöksen kanssa (PeVL 11, 12 ja 45/2000 vp).

Edellä mainitun mukaisesti toisessa lisäpöytäkirjassa on useita määräyksiä, jotka kuuluvat lainsäädännön alaan. Toisen lisäpöytäkirjan määräykset soveltamisalasta (1 artikla), pyynnön esittäneen sopimuspuolen viranomaisten läsnäolosta (2 artikla), vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä pyynnön esittäneen sopimuspuolen alueelle (3 artikla), pyynnön ja tietojen toimitustavoista (4 artikla), kuluista (5 artikla), oikeusviranomaisista (6 artikla), oikeusapupyynnön täyttämisen lykkäyksestä (7 artikla), menettelystä (8 artikla), kuulemisesta videokokouksen avulla (9 artikla), kuulemisesta puhelinkokouksen avulla (10 artikla), oma-aloitteisesta tietojenvaihdosta (11 artikla), omaisuuden palauttamisesta (12 artikla), vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen alueelle (13 artikla), siirretyn tuomitun henkilökohtaisesta läsnäolosta (14 artikla), tiedoksi annettavien oikeudenkäyntiasiakirjojen ja tuomioistuinten päätösten kielestä (15 artikla), postitse tapahtuvasta tiedoksiannosta (16 artikla), rajojen yli tapahtuvasta tarkkailusta (17 artikla), valvotusta läpilaskusta (18 artikla), peitetutkinnasta (19 artikla), yhteisistä tutkintaryhmistä (20 artikla), virkamiesten rikosoikeudellisesta vastuusta (21 artikla), virkamiesten siviilioikeudellisesta vastuusta (22 artikla), todistajien suojelusta (23 artikla), väliaikaisista toimenpiteistä (24 artikla), tietojen luottamuksellisuudesta (25 artikla), tietosuojasta (26 artikla), pöytäkirjan suhteesta muihin sopimuksiin (28 artikla) ja alueellisesta soveltamisesta (32 artikla) kuuluvat lainsäädännön alaan.

Perustuslakivaliokunta on tulkintakäytännössään pitänyt asianmukaisena, että eduskunta antaa nimenomaisella päätöksellä suostumuksensa myös eduskunnan toimivallan alaan kuuluvia sopimusmääräyksiä koskevien selitysten ja julistusten antamiseen. Eduskunnan suostumus on näin ollen tarpeen myös toisen lisäpöytäkirjan 13 artiklan 7 kohdan nojalla tehtävän ilmoituksen antamiseen.

Suomi tulisi toisen lisäpöytäkirjan hyväksymiskirjan tallettaessaan antamaan myös toisen lisäpöytäkirjan 4, 6, 18 ja 19 artiklan mukaiset selitykset. Esityksen mukaan Suomi antaisi 4 artiklan 6 kohdan mukaisen selityksen, jonka mukaan Suomi pitää kohdassa tarkoitettuna toimivaltaisena viranomaisena Oikeusrekisterikeskusta. Lisäksi Suomi antaisi toisen lisäpöytäkirjan 6 artiklalla muutetun vuoden 1959 rikosoikeusapulusopimuksen uuden 24 artiklan mukaisen selityksen, jonka mukaan vuoden 1959 oikeusapulusopimuksessa tarkoitettuja oikeusviranomaisia ovat Suomessa 1 päivästä tammikuuta 2014 alkaen oikeusministeriö, käräjäoikeudet, hovioikeudet ja korkein oikeus, viralliset syyttäjät sekä poliisiviranomaiset, tulliviranomaiset ja rajavartiolaitoksen virkamiehet toimiessaan esitutkintaviranomaisena rikosasiassa 22 päivänä heinäkuuta 2011 annetun esitutkintalain (805/2011) nojalla. Esityksen mukaan Suomi antaisi myös 18 artiklan 4 kohdan mukaisen selityksen, jonka mukaan Suomessa toimivaltaisia viranomaisia, jotka voivat päättää artikkelissa tarkoitettua pyynnön täyttämistä, ovat 1 päivästä tammikuuta 2014 alkaen uuden pakkokeinolain 10 luvun 42 §:n mukaan poliisin osalta keskusrikospoliisin, suojelupoliisin tai poliisilaitoksen päällikkö tai tehtävään määrätty salaiseen tiedonhankintaan erityisesti koulutettu pidättämiseen oikeutettu virkamies sekä rajavartiolaitoksen osalta rajavartiolaitain (578/2005) 6 luvun 41 §:n 4 momentin mukaan rajavartiolaitoksen esikunnan oikeudellisen osaston osastopäällikkö tai apulaisosastopäällikkö. Esityksen mukaan Suomi antaisi myös 19 artiklan 4 kohdan mukaisen selityksen, jonka mukaan se pitää artiklan 2 kohdassa tarkoitettuna toimivaltaisina viranomaisina, jotka voivat päättää artikkelissa tarkoitettua pyynnön täyttämistä, 1 päivästä tammikuuta 2014 alkaen uuden pakkokeinolain 10 luvun 31 ja 35 §:n mukaisesti keskusrikospoliisin ja suojelupoliisin päällikköä.

Koska edellä mainituissa ilmoituksissa on kyse vain Suomen kansallisen lainsäädännön mukaan määräytyvien toimivaltaisten viranomaisten nimeämisestä, esityksessä on katso, ettei niiden tekeminen edellytä eduskunnan suostumusta (PeVL 9/2003 vp).

Perustuslakivaliokunta on lausunnossaan PeVL 61/2001 vp todennut, että sopimusmääräykseen tehtävällä varaumalla, selityksellä tai vastaavalla voidaan vaikuttaa Suomen kansainvälisen velvoitteen sisältöön ja laajuuteen. Jos varauma tai vastaava vaikuttaa lainsäädännön alaan kuuluvan tai eduskunnan hyväksymistä muuten vaativan sopimusmääräyksen sisältöön tai laajuuteen, on varauksen tai vastaavan tekemiseen valiokunnan kannan mukaan saatava eduskunnan hyväksyminen. Samoin on eduskunnan hyväksyminen hankittava sellaisen varauksen tai vastaavan peruuttamiseen, jonka eduskunta on hyväksynyt tai jonka hyväksymisestä eduskunnan olisi nykyisin vallitsevan perustuslaintulkinnan mukaan tullut päättää.

Esityksen varauksia koskevan 13 artiklan yksityiskohtaisissa perusteluissa esitetyn mukaisesti, esityksessä ehdotetaan, että Suomi antaisi selityksen tai tekisi varauksen toisen lisäpöytäkirjan 16, 17 ja 18 artiklaan. Mainituilla varauksilla ja selityksillä vaikutetaan lainsäädännön alaan kuuluvan sopimusmääräyksen sisältöön tai laajuuteen, joten mainittujen varauksien ja selitysten tekemiseen on saatava eduskunnan hyväksyminen.

Esityksen 13 artiklan yksityiskohtaisissa perusteluissa esitetyn mukaisesti Suomi joutuisi muuttamaan vuoden 2000 EU:n oikeusapulusopimuksen 9 artiklaan antamaansa ilmoitusta. Myös tälle ilmoituksen muuttamiselle on saatava eduskunnan hyväksyminen.

10 Suhde perustuslakiin ja säätämisyjärjestys

Perustuslain kannalta merkityksellisiä toisen lisäpöytäkirjan sopimusmääräyksiä ovat 3 artikla vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä pyynnön esittäneen sopimuspuolen alueelle, 9 artikla kuulemisesta videokokouksen avulla, 10 artikla kuulemisesta puhelinkokouksen avulla, 13 artikla vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen alueelle, 17 artikla rajojen yli tapahtuvasta tarkkailusta ja 19 artikla peitetutkinnasta.

Toisen lisäpöytäkirjan sisältöä on ensinnäkin arvioitava perustuslain 1 §:n 1 momentissa tarkoitetun Suomen täysivaltaisuuden kannalta. Toisen lisäpöytäkirjan tarkoituksena on tehostaa ja helpottaa sopimusvaltioiden välistä yhteistyötä kansainvälisessä oikeusavussa rikosasioissa. Toisessa pöytäkirjassa on siis kyse perustuslain 1 §:n 3 momentissa tarkoitetusta kansainvälisestä yhteistyöstä, johon Suomi osallistuu. Tältä osin yhteistyö Euroopan unionissa on erityisasemassa. Joitakin toisen lisäpöytäkirjan määräyksiä voidaan soveltaa myös Euroopan unionin jäsenvaltioihin, mutta pääsääntöisesti pöytäkirjaa sovellettaisiin muihin sopimusvaltioihin kuin unionin jäsenvaltioihin.

Toisen lisäpöytäkirjan määräyksistä 17 artikla rajojen yli tapahtuvasta tarkkailusta ja 19 artikla peitetutkinnasta ovat sellaisia, joilla on merkitystä suhteessa perustuslain 1 §:n täysivaltaisuussäännöksiin. Perustuslakivaliokunnan aiemmat lausunnot mainituissa määräyksissä tarkoitetusta yhteistyöstä ovat koskeneet Euroopan unionin jäsenvaltioiden välistä yhteistyötä. Perustuslakivaliokunta ei ole pitänyt rajan yli tapahtuvaa tarkkailua tai muita toimenpiteitä koskevia sopimusmääräyksiä ongelmallisina perustuslain täysivaltaisuussäännösten kannalta siltä osin kuin kyse on ollut jäsenvaltioiden välisestä yhteistyöstä (PeVL 21/2003 vp ja PeVL 56/2006 vp). Perustuslakivaliokunta ei ole pitänyt myöskään vastaavia peitetutkintaa koskevia sopimusmääräyksiä ongelmallisina perustuslain täysivaltaisuussäännösten kannalta siltä osin kuin kyse on ollut jäsenvaltioiden välisestä yhteistyöstä (PeVL 9/2003 vp ja PeVL 21/2003 vp). Toisaalta perustuslakivaliokunta on korostanut, että täysivaltaisuusarvioinnissa on otettava erityisesti huomioon, että yhteistyö on rajattu unionin jäsenvaltioiden välisiin toimiin (PeVL 56/2006 vp).

Täysivaltaisuuden rajoituksen tulee olla periaatteelliselta tai käytännölliseltä merkitykseltään varsin huomattavaa ja ylittää kansainvälisen yhteistyön tavanomaiset vaatimukset ennen kuin se voi joutua ristiriitaan perustuslain kanssa (PeVL 39/2000 vp). Perustuslakivaliokunta on toisaalta arvioinnissaan kiinnittänyt huomiota siihen, missä määrin järjestelyyn liittyy riskejä perusoikeuksien, oikeusturvan tai hyvän hallinnon vaarantumisesta (PeVL 3/2001 vp). Salaisten pakkokeinojen osalta perustuslakivaliokunta on korostanut tiukkojen edellytysten asettamista myös kotimaisille viranomaisille (PeVL 66/2010 vp).

Esityksessä ehdotetaan, että Suomi tekisi toisen lisäpöytäkirjan 17 artiklaan rajojen yli tapahtuvasta tarkkailusta varauman, jonka mukaan Suomi ei hyväksy 17 artiklaa. Tämä tarkoittaa, että ei ole pidetty perusteltuna sallia muun kuin Euroopan unionin jäsenvaltioiden ja Schengenin yleissopimukseen liittyneiden valtioiden osalta toisen valtion virkamiehen suorittamaa tarkkailua Suomen alueella. Peitetutkintaa koskevan 19 artiklan osalta esityksen mukaan Suomi vastaavasti tekisi varauman, jonka mukaan Suomi voisi antaa artiklan mukaista oikeusapua vain siten, että pyynnön täyttäisi Suomen alueella aina suomalainen poliisimies. Ratkaisu tarkoittaisi, että ei olisi perusteltua sallia muun kuin Euroopan unionin taikka Islannin tai Norjan virkamiehen suorittamaa peitetutkintaa Suomen alueella. Voimassaolevaa lainsäädäntöä ei näin ollen tältä osin ehdoteta muutettavaksi.

Edellä mainittua ratkaisua on pidetty perusteltuna, sillä varauman tekemiseen on vahvoja valtiosääntöoikeudellisia perusteita, kun otetaan huomioon, että kyse on muun vieraan valtion kuin Euroopan unionin jäsenvaltion viranomaisen toimivallasta käyttää julkista valtaa Suomen alueella. Kysymys on sen tyyppisistä salaisista pakkokeinoista, joiden käyttöön on lähtökohtaisesti suhtauduttava pidättyvästi. Toisen pöytäkirjan 17 artiklan 1 kohdan mukaan rajojen yli tapahtuvaa tarkkailua voitaisiin kohdistaa myös henkilöön, joka ei ole mitenkään osallinen rikokseen. Tämä poikkeaa uuden pakkokeinolain säännöksistä ja voi olla ongelmallinen perustuslain kannalta (PeVL 3/2001 vp ja PeVL 44/2001 vp).

Esityksessä ehdotetaan, että Suomi tekisi toisen lisäpöytäkirjan 17 artiklaan varauman, jonka mukaan Suomi ei hyväksy 17 artiklaa sekä 19 artiklaan varauman, jonka mukaan Suomi voisi antaa artiklan mukaista oikeusapua vain siten, että pyynnön täyttäisi Suomen alueella aina suomalainen poliisimies. Tämän johdosta 17 ja 19 artikla eivät olisi ongelmallisia perustuslain täysivaltaisuussäännösten kannalta.

Toisen lisäpöytäkirjan 3 artikla vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä pyynnön esittäneen sopimuspuolen alueelle ja 13 artikla vapautensa menettäneen henkilön siirtämisestä pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen alueelle ovat merkityksellisiä perustuslain 9 §:n 3 momentin kannalta. Mainitun säännöksen mukaan Suomen kansalaista ei saa vastoin tahtoaan luovuttaa tai siirtää toiseen maahan. Lailla voidaan kuitenkin säätää, että Suomen kansalainen voidaan rikoksen johdosta tai oikeudenkäyntiä varten luovuttaa tai siirtää maahan, jossa hänen ihmisoikeutensa ja oikeusturvansa on taattu.

Toisen lisäpöytäkirjan 3 artikla sallii, että vapautensa menettäneeltä edellytetään suostumusta siirtämiseen, eikä tämä edellytä sopimusvaltioilta selityksen antamista. Suomessa mainittua menettelyä sovellettaisiin väliaikaista siirtämistä koskevan lain säännösten mukaisesti, eikä artiklan tai mainitun lain ja perustuslain välillä ole ristiriitaa. Tämä johtuu siitä, että väliaikaista siirtämistä koskevan lain 7 §:n mukaan Suomen kansalaisen väliaikainen siirtäminen edellyttää aina hänen suostumustaan.

Toisen pöytäkirjan 9 artiklassa, joka koskee kuulemista videokokouksen avulla, toisen valtion viranomaiselle annetaan oikeus videokokouksen välityksellä suorittaa Suomessa olevan todistajan tai muun todistelutarkoituksessa kuultavan henkilön kuuleminen. Myös vastaajan tai rikoksesta epäillyn kuuleminen olisi rajoitetusti mahdollista. Myös 9

artiklan voidaan katsoa antavan toisen valtion virkamiehelle toimivaltuuksia, joilla on vaikutuksia Suomen alueella olevaan henkilöön. Tilanne on rajoitetummin vastaava myös 10 artiklan osalta, joka koskee kuulemista puhelinkokouksen avulla. Perustuslakivaliokunta on Euroopan unionin jäsenvaltioiden osalta todennut, ettei tällainen järjestely ole ongelmallinen perustuslain täysivaltaisuussäännösten kannalta (PeVL 9/2003 vp). Lisäksi perustuslakivaliokunta on todennut, että järjestely ei loukkaa myöskään perusoikeusjärjestelmäämme, jonka osalta oleellista on, että kuuleminen tulee suorittaa tavalla, joka ei loukkaa Suomen lainsäädännön perusperiaatteita. Esityksen mukaan kuuleminen video- tai puhelinkokouksen avulla ei ole ongelmallinen perustuslain kannalta, vaikka sen osapuolena olisikin muu kuin Euroopan unionin jäsenvaltio. Myös muiden kuin Euroopan unionin jäsenvaltioiden osalta kuuleminen suoritettaisiin siten, että Suomen toimivaltainen viranomaisvalvoisi, ettei Suomen lainsäädännön perusperiaatteita loukata. Lisäksi vastaajien ja epäiltyjen osalta kuuleminen voitaisiin suorittaa vain, jos kuultava tähän suostuisi ja jos kuuleminen olisi vastaavassa tilanteessa Suomen lain mukaan sallittua. Vastaajalla ja epäillyllä olisi lisäksi pyynnöstään oikeus puolustajaan.

Toisen lisäpöytäkirjan 13 artiklan osalta esityksessä ehdotetaan, että Suomi antaisi 13 artiklan 7 kohdan mukaisen ilmoituksen, jonka mukaan artiklan 1 kohdassa tarkoitettujen sopimuksen tekemiseen vaaditaan artiklan 3 kohdassa tarkoitettu suostumus, jos siirrettävä henkilö on Suomen kansalainen tai Suomessa pysyvästi asuva tai jos muu kuin Suomen kansalainen tai Suomessa pysyvästi asuva siirretään Suomesta muuhun kuin Euroopan unionin jäsenvaltioon. Suomen ilmoitus vastaisi esityksessä muutettavaksi ehdotetun väliaikaista siirtämistä koskevan lain 7 §:n sisältöä, eikä se olisi ristiriidassa perustuslain kanssa.

Toinen lisäpöytäkirja ei sisällä määräyksiä, jotka koskisivat perustuslakia sen 94 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla, eikä esitykseen sisältyvä voimaansaattamislakiehdotus koske perustuslakia sen 95 §:n 2 momentissa tarkoitettulla tavalla. Toinen lisäpöytäkirja voidaan näin ollen hyväksyä äänten enemmistöllä ja ehdotus voimaansaattamislakiksi sekä ehdotetut muutokset lainsäädäntöön voidaan hyväksyä tavallisen lain säätämisyksessä.

Edellä olevan perusteella ja perustuslain 94 §:n mukaisesti esitetään,

että Eduskunta hyväksyisi, että Suomi antaa 13 artiklan 7 kohdan mukaisen ilmoituksen, jonka mukaan artiklan 1 kohdassa tarkoitettun sopimuksen tekemiseen vaaditaan artiklan 3 kohdassa tarkoitettu suostumus, jos siirrettävä henkilö on Suomen kansalainen tai Suomessa pysyvästi asuva tai jos muu kuin Suomen kansalainen tai Suomessa pysyvästi asuva siirretään Suomesta muuhun kuin Euroopan unionin jäsenvaltioon;

että Eduskunta hyväksyisi, että Suomi antaa 16 artiklaan selityksen, jonka mukaan Suomen alueella olevan rikoksesta syytetyn henkilön haastamista koskevat asiakirjat tulee lähettää hänelle vähintään 60 päivää ennen päivää, jona asianomaisen on saavutettava oikeuteen;

että Eduskunta hyväksyisi, että Suomi tekee 17 artiklaan varauman, jonka mukaan se ei hyväksy 17 artiklaa;

että Eduskunta hyväksyisi, että Suomi tekee 18 artiklaan varauman, jonka mukaan se voisi antaa artiklassa tarkoitettua oikeusapua kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti, jos on syytä epäillä rikosta, josta Suomen lain mukaan säädetty ankarin rangaistus on vähintään neljä vuotta vankeutta, jos pyynnön perusteena oleva teko olisi tehty Suomessa vastaavissa olosuhteissa. Suomi voisi antaa 18 artiklassa tarkoitettua oikeusapua kansallisen lainsäädännön mukaisesti, jos kyse on esineen, aineen tai omaisuuden valvotusta läpilaskusta;

että Eduskunta hyväksyisi, että Suomi tekee 19 artiklaan osalta varauman, jonka mukaan Suomi voisi antaa artiklan mukaista oikeusapua vain siten, että pyynnön täyttäisi Suomen alueella aina suomalainen poliisimies;

että Eduskunta hyväksyisi Strasbourgissa 8 päivänä marraskuuta 2001 tehdyn keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen toisen lisäpöytäkirjan;

että Eduskunta hyväksyisi, että Suomi muuttaa Brysselissä 29 päivänä toukokuuta 2000 keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tehdyn yleissopimuksen (SopS 88/2005) 9 artiklan 6 kohdan mukaista ilmoitusta siten, että artiklan 1 kohdassa tarkoitettun sopimuksen tekemiseen vaaditaan artiklan 3 kohdassa tarkoitettu suostumus, jos siirrettävä henkilö on Suomen kansalainen tai Suomessa pysyvästi asuva.

Samalla annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraavat lakiehdotukset:

LAKIEHDOTUKSET

1.

Laki

keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen toisen lisäpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja toisen lisäpöytäkirjan soveltamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti säädetään:

1 §

Toisen lisäpöytäkirjan voimaansaattaminen

Strasbourgissa 8 päivänä marraskuuta 2001 tehdyn keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevan eurooppalaisen yleissopimuksen toisen lisäpöytäkirjan lainsäädännön alaan kuuluvat määräykset ovat lakina voimassa sellaisina kuin Suomi on niihin sitoutunut.

2 §

Siirretyn tuomitun väliaikainen siirtäminen

Toisen lisäpöytäkirjan 14 artiklan mukaiseen menettelyyn voidaan soveltuvin osin soveltaa lakia vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä todistelutarcoituksessa rikosasioissa (150/2004).

3 §

Tiedoksiantojen suorittaminen postitse

Suomen toimivaltainen viranomainen voi toimittaa oikeudenkäyntiasiakirjoja ja tuomioistuimen päätöksiä toisen lisäpöytäkirjan 16 artiklan hyväksyneen sopimusvaltion alueella oleskeleville henkilöille postitse siten kuin mainitussa artiklassa määrätään noudattaen soveltuvin osin oikeudenkäymiskaaren ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain asiakirjojen tiedoksiantoa ja lähettämistä koskevia säännöksiä.

Toisen lisäpöytäkirjan 16 artiklan mukaiseen menettelyyn sovelletaan oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 26 a ja 51 §:ää, kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain (4/1994) 15 §:n 4 momenttia ja 28 §:ää sekä oikeudenkäyntiin ja esitutkintaan osallistuvien henkilöiden koskemattomuudesta eräissä tapauksissa annettua lakia (11/1994).

Jos Suomen alueella olevan syytetyn henkilön haastamista koskevat asiakirjat on lähetetty hänelle alle 60 päivää ennen päivää, jona asianomaisen on saavuttava oikeuteen, tiedoksiantoa ei ole tapahtunut toisen pöytäkirjan 16 artiklan mukaisesti.

4 §

Voimaantulo

Tämän lain voimaantulosta säädetään asetuksella.

2.

Laki

kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain (4/1994) 5 §:n 1 momentti, 8 §:n 1 ja 2 momentti ja 25 § sekä *lisätään* lakiin uusi 11 a § ja 11 b § seuraavasti:

5 §

Oikeusapupyynnön tekeminen vieraan valtion viranomaisille

Oikeusapupyynnön vieraalle valtiolle voi tehdä oikeusministeriö, tuomioistuin, syyttäväviranomainen ja esitutkintaviranomainen. Jos oikeusapupyynnössä pyydetty toimenpide edellyttää Suomessa vastaavissa olosuhteissa muun kuin pyynnön esittävän viranomaisen päätöstä, tällainen päätös on haettava Suomessa *pyynnön perusteeksi*.

---

8 §

Kieli ja käännökset

Oikeusapupyynnö on tehtävä *suomen, ruotsin tai englannin* kielellä taikka siihen on liitettävä käännös *jollekin* näistä kielistä. Pyyntöön liittyvien asiakirjojen tulee samoin olla *suomen, ruotsin tai englannin* kielellä taikka niihin on liitettävä käännökset *jollekin* näistä kielistä.

Toimivaltainen viranomainen voi täyttää oikeusapupyynnön, vaikka pyyntö ja siihen liittyvät asiakirjat ovat *jollain muulla kuin suomen, ruotsin tai englannin kielellä*, jollei pyynnön täyttämiseksi muutoin ole estettä. Oikeusministeriön tehtävistä huolehtia käännösten laatimisesta *vierailta kieliltä* suomeksi ja ruotsiksi säädetään asetuksella.

---

11 a §

Kuuleminen videoneuvottelua käyttäen

Jos vieraan valtion viranomaisen tekemä oikeusapupyynnö koskee todistajan, asiantuntijan tai asianomistajan kuulemista käyttäen videoneuvottelua tai muuta soveltuvaa teknistä tiedonvälitystapaa, jossa kuulemiseen osallistuvilla on puhe- ja näköyhteys keske-

nään, pyyntöön suostumisen edellytyksenä on, että tätä ei voida pitää Suomen lainsäädännön peruseriaatteiden vastaisena.

Kuulemisen voi toimittaa pyynnön esittäneen valtion toimivaltainen viranomainen tai se voidaan toimittaa kyseisen viranomaisen johdolla.

Käräjäoikeuden puheenjohtaja tai esitutkintaviranomainen huolehtii kuultavan henkilöllisyyden toteamisesta ja valvoo, että kuulemisessa noudatetaan Suomen lainsäädännön peruseriaatteita. Jos toimivaltainen viranomainen katsoo, että kuulemisessa rikotaan näitä periaatteita, sen on välittömästi huolehdittava, että kuulemistä jatketaan mainittujen periaatteiden mukaisesti taikka keskeytettävä kuuleminen.

Kuulemisesta laaditaan pöytäkirja, johon merkitään kuulemisen aika ja paikka, kuullun henkilöllisyys, kaikkien muiden Suomessa kuulemiseen osallistuneiden henkilöllisyys ja asema, vannotut valat tai annetut vakuutukset sekä tekniset olosuhteet, joissa kuuleminen tapahtui. Pöytäkirja toimitetaan pyynnön esittäneen valtion toimivaltaiselle viranomaiselle.

Edellä 1 – 4 momentissa säädetyn lisäksi kuulemisessa noudatetaan 20 – 22 §:n säännöksiä.

Rikosasian vastaajaa tai rikoksesta epäiltyä voidaan kuulla 1 – 5 momentissa tarkoitettua menettelyä noudattaen, jos kuuleminen olisi vastaavassa tilanteessa Suomen lain mukaisesti mahdollista. Edellytyksenä on lisäksi, että vastaaja tai epäilty on antanut suostumuksensa menettelyyn. Suostumuksen antaminen on otettava tallenteeseen.

Vastaajalla tai epäillyllä, jota halutaan kuulla tämän pykälän mukaisesti, on oikeus avustajaan ja hänelle on pyynnöstä määrättävä puolustaja tämän pykälän mukaista kuulemistä ja siihen tarvittavan suostumuksen antamista varten. Tuomioistuin määrää puolustajalle maksettavaksi kohtuullisen korvauksen, joka jää valtion vahingoksi. Puolustajan määräämisestä on muutoin soveltuvin osin voimassa, mitä oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 2 luvussa säädetään.

Vastaajalle tai epäillylle on ennen videokuulemistä koskevan suostumuksen pyytämistä selvitettävä hänen oikeutensa käyttää avustajaa sekä se, että hänelle voidaan määrätä puolustaja.

11 b §

Kuuleminen puhelimen välityksellä

Edellä 11 a §:ssä tarkoitettu kuuleminen voidaan suorittaa myös puhelinta käyttäen. Edellytyksenä kuitenkin on, että kuultava on antanut suostumuksensa menettelyyn. Suostumuksen antaminen on otettava tallenteeseen.

25 §

Oikeusavun antamisesta aiheutuvat kustannukset

Vieraan valtion viranomaisen pyynnöstä annetusta oikeusavusta aiheutuvista kustannuksista ei peritä korvausta pyynnön esittäneeltä vieraalta valtiolta.

Edellä 1 momentissa tarkoitetuista kustannuksista voidaan kuitenkin periä korvausta, jos kustannukset ovat huomattavat tai poikkeukselliset tai tästä on erikseen säädetty tai määrätty Suomea sitovissa kansainvälisissä velvoitteissa.

Tämä laki tulee voimaan   päivänä   kuuta 20   .

3.

Laki

keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tehdyn yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja yleissopimuksen soveltamisesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan keskinäisestä oikeusavusta rikosasioissa Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä tehdyn yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta ja yleissopimuksen soveltamisesta annetun lain (148/2004) 2 §, 3 §:n 1 momentti, 4 §:n 3 momentti ja 5 §, sellaisena kuin niistä on 3 §:n 1 momentti laissa 530/2005, sekä

lisätään lakiin uusi 2 a § seuraavasti:

2 §

Tiedoksiannon suorittaminen postitse

Suomen toimivaltainen viranomainen *toimittaa oikeudenkäyntiasiakirjat* Euroopan unionin toisen jäsenvaltion sekä Islannin ja Norjan alueella oleskeleville henkilöille postitse siten kuin yleissopimuksen 5 artiklassa määrätään noudattaen soveltuvin osin *oikeudenkäymiskaaren ja oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain asiakirjojen tiedoksiantoa ja lähettämistä koskevia säännöksiä.*

Yleissopimuksen 5 artiklan mukaiseen menettelyyn sovelletaan oikeudenkäymiskaaren 17 luvun 26 a ja 51 §:ää, kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain (4/1994) 15 §:n 4 momenttia ja 28 §:ää sekä oikeudenkäyntiin ja esitutkintaan osallistuvien henkilöiden koskemattomuudesta eräissä tapauksissa annettua lakia (11/1994).

2 a §

Valvottu läpilasku

Sen estämättä mitä pakkokeinolain (806/2011) 10 luvun 41 §:n 2 momentissa säädetään ankarimmasta rangaistuksesta valvotun läpilaskun käyttämisen edellytyksenä, Suomen toimivaltainen viranomainen voi antaa 12 artiklassa tarkoitettua oikeusapua valvotuissa läpilaskuissa siten kuin siitä säädetään kansainvälistä oikeusavusta rikosasioissa annetussa laissa. Edellytyksenä valvotun läpilaskun käyttämiselle kuitenkin on, että rikoksen johdosta tapahtuvasta luovuttamisesta Suomen ja muiden Euroopan unionin jäsenvaltioiden välillä annetun lain (1286/2003) 2 §:n 1 momentissa ja 3 §:ssä säädetty edellytykset pyynnön perusteena olevalle teolle täyttyvät.

---

3 §

Toisen jäsenvaltion virkamiehen oikeus peitetoimintaan ja valeostoihin Suomessa

Suomen toimivaltaisen viranomaisen kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain mukaisesti hyväksymän oikeusapupyynnön nojalla Euroopan unionin toisen jäsenvaltion toimivaltaiselle virkamiehelle voidaan antaa Suomen alueella oikeus suorittaa rikoksen selvittämiseksi peitetoimintaa ja valeostoja pakkokeinolain 10 luvun 1, 2, 27 – 38, 43, 47 – 51, 60 – 62 ja 65 §:n mukaisesti. Vastaava oikeus voidaan antaa Euroopan unionin toisen jäsenvaltion virkamiehelle myös Suomen toimivaltaisen viranomaisen kysymyksessä olevalle jäsenvaltiolle esittämän oikeusapupyynnön perusteella.

---

4 §

Telekuuntelun tai televalvonnan teknistä toteuttamista koskevien pyyntöjen täyttäminen kuuntelun kohteen ollessa muualla kuin Suomessa

---

Menettelyssä noudatetaan soveltuvin osin pakkokeinolain 10 luvun 2 §:n 3 momenttia sekä 61 ja 63–65 §:ää.

5 §

Kuuntelukieltoja koskevien ehtojen asettaminen telekuuntelua koskeviin päätöksiin

Kun tuomioistuin yleissopimuksen 18 artiklan 2 kohdan b alakohdassa tai 20 artiklassa tarkoitettujen telekuuntelua koskevien pyyntöjen osalta tekee pakkokeinolain 10 luvun 5 §:n mukaisesti lupaa koskevan päätöksen, sen on asetettava ehto, jonka mukaan pyynnön esittäneen jäsenvaltion viranomaisen tulee noudattaa pakkokeinolain 10 luvun 52, 55 ja 56 §:n säännöksiä. Lisäksi tuomioistuimen on asetettava telekuuntelun kohteena olevan henkilön oikeusturvan kannalta tarpeelliset ehdot.

Tämä laki tulee voimaan   päivänä   kuuta 20 .

4.

Laki

yhteisistä tutkintaryhmistä annetun lain 1 ja 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan yhteisistä tutkintaryhmistä annetun lain (1313/2002) 1 ja 2 § sellaisena kuin niistä on 2 § laissa 743/2010 seuraavasti:

1 §

Yhteisen tutkintaryhmän perustaminen

Toimivaltainen esitutkintaviranomainen voi yhdessä vieraan valtion toimivaltaisen viranomaisen kanssa tehdä sopimuksen yhteisen tutkintaryhmän (*tutkintaryhmä*) perustamisesta rikoksen esitutkinnan toimittamiseksi.

Ennen 1 momentissa tarkoitetun sopimuksen tekemistä toimivaltaisen esitutkintaviranomaisen on ilmoitettava toimivaltaiselle syyttäjälle aikomuksesta perustaa tutkintaryhmä. Vastaava ilmoitus tulee tehdä myös Eurojustin Suomen kansalliselle jäsenelle, jos tutkintaryhmän toiminta liittyy Eurojustin toimivaltaan tai tehtäviin. Toimivaltainen syyttäjä voi ilmoittautua tutkintaryhmän jäseneksi.

Tutkintaryhmän perustamista koskevaa pyyntöä on käsiteltävä oikeusapupyyntönä.

2 §

Tutkintaryhmän kokoonpano

Tutkintaryhmä koostuu sen perustaneiden valtioiden toimivaltaisista viranomaisista. *Tutkintaryhmään kuuluu myös tutkintaryhmään ilmoittautunut Suomen toimivaltainen syyttäjä.* Sen mukaan kuin sopimuksessa erikseen määrätään, tutkintaryhmään voi kuulua myös muita henkilöitä. Tutkintaryhmän kokoonpanosta on määrättävä tutkintaryhmän perustamista koskevassa sopimuksessa.

Jos tutkintaryhmä koskee Suomea ja tutkintaryhmää varten myönnetään Euroopan unionin rahoitusta, tutkintaryhmään on kutsuttava Eurojustin Suomen kansallinen jäsen. Kansallinen jäsen toimii tutkintaryhmässä Suomen kansallisena syyttäväviranomaisena ja hänellä on *syyttäjälaitoksesta annetun lain (439/2011) 7 §:ssä* tarkoitettu toimivalta.

Tämä laki tulee voimaan   päivänä   kuuta 20 .

5.

Laki

vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä todistelutarkoituksessa rikosasioissa annetun lain 7 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
muutetaan vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä todistelutarkoituksessa rikosasioissa annetun lain (150/2004) 7 § seuraavasti:

7 §

Suostumus

Suomen kansalaista *tai Suomessa pysyvästi asuvaa* ei saa siirtää 4 ja 5 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa tai kuljettaa Suomen kautta 6 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa ilman hänen suostumustaan väliaikaista siirtämistä koskevaan menettelyyn tai kauttakuljetukseen. Suostumusta ei voi peruuttaa 4 §:n 3 momentissa, 5 §:n 1 momentissa ja 6 §:ssä tarkoitetuissa tilanteissa.

Myös muun kuin Suomen kansalaisen tai Suomessa pysyvästi asuvan siirtäminen muuhun kuin Euroopan unionin jäsenvaltioon 4 §:n 1 momentissa ja 5 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa edellyttää siirrettävän henkilön suostumusta.

Tässä pykälässä tarkoitettu suostumus on annettava kirjallisena.

Tämä laki tulee voimaan   päivänä   kuuta 20 .

6.

Laki

vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä todistelutarkoituksessa rikosasioissa annetun lain 7 §:n muuttamisesta annetun lain muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä todistelutarkoituksessa rikosasioissa annetun lain 7 §:n muuttamisesta annettua lakia (1051/2007) seuraavasti:

7 §

Suostumus

Myös muun kuin Suomen kansalaisen *tai Suomessa pysyvästi asuvan* siirtäminen muuhun valtioon kuin Euroopan unionin jäsenvaltioon, Islantiin tai Norjaan 4 §:n 1 momentissa ja 5 §:n 2 momentissa tarkoitetuissa tilanteissa edellyttää siirrettävän henkilön suostumusta.

Tämä laki tulee voimaan samaan aikaan kuin vapautensa menettäneen henkilön väliaikaisesta siirtämisestä todistelutarkoituksessa annetun lain 7 §:n muuttamisesta (1051/2007) annettu laki.

7.

Laki

oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain 4 luvun 2 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan oikeudenkäynnistä rikosasioissa annetun lain (689/1997) 4 luvun 2 § seuraavasti:

2 §

Syyte Suomen ulkopuolella tehdystä rikoksesta tutkintaan, jollei muualla laissa toisin säädetä, syytettävän asuin-, oleskelu- tai tapaamispaikkakunnan tuomioistuimessa *taikka asianomistajan kotipaikan tuomioistuimessa*.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20__ .

8.

Laki

oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 8 §:n muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

muutetaan oikeudenkäymiskaaren 11 luvun 8 § sellaisena kuin se on laissa 1056/1991 seuraavasti:

8 §

Jos tiedoksiannon vastaanottaja oleskelee ulkomailla ja hänen osoitteensa on tiedossa, eikä tiedoksiantoa ole 2 §:n mukaan uskottu asianosaisen huolehdittavaksi, tuomioistuimen tulee huolehtia tiedoksi annettavien asiakirjojen lähettämisestä siten kuin siitä on erikseen säädetty tai asianomaisen vieraan valtion kanssa sovittu. Tuomioistuimen on ilmoitettava se päivä, jona tiedoksianto on viimeistään toimitettava tai jona todistus tiedoksiannon vastaanottamisesta on viimeistään palautettava tuomioistuimelle.

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä _____ kuuta 20__ .

ASETUSLUONNOKSET

Valtioneuvoston asetus

kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun asetuksen muuttamisesta

Valtioneuvoston päätöksen mukaisesti
kumotaan kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun asetuksen (13/1994) 9 §
sekä *muutetaan* 10 §, seuraavasti:

10 §

Käännösten laatiminen

Jos vieraan valtion viranomaisen tekemä oikeusapupyynnö tai siihen liittyvät asiakirjat ovat *muulla kielellä kuin suomen tai ruotsin kielellä*, on asiakirjoista laadittava tarvittavilta osin käännökset suomen tai ruotsin kielelle, jos pyydettyä tiedoksiantoa tai muuta toimenpidettä ei Suomen lain mukaan voi muutoin suorittaa.

Käännösten laatimisesta huolehtii oikeusministeriö, jollei tämä kuulu muun viranomaisen tehtäviin siten kuin siitä on erikseen voimassa.

Oikeusministeriö huolehtii vastaavasti tarvittavien käännösten laatimisesta vieraan valtion viranomaisille oikeusapupyynnön johdosta toimitettavia Suomen viranomaisten vastauksia, ilmoituksia ja tiedusteluita varten sekä käännösten laatimisesta Suomen viranomaisen vieraan valtion viranomaisille tekemistä oikeusapupyynnöistä ja niihin liittyvistä asiakirjoista.

LAGFÖRSLAG

1.

Lag

om sättande i kraft av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i det andra tilläggsprotokollet till den europeiska konventionen om inbördes rättshjälp i brottmål och om tillämpning av det andra tilläggsprotokollet

I enlighet med riksdagens beslut föreskrivs:

1 §

Ikraftsättande av det andra tilläggsprotokollet

De bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i det i Strasbourg den 8 november 2001 upprättade andra tilläggsprotokollet till den europeiska konventionen om inbördes rättshjälp i brottmål gäller som lag sådana Finland har förbundit sig till dem.

2 §

Tillfälligt överförande av överförda dömda personer

På ett förfarande enligt artikel 14 i det andra tilläggsprotokollet kan i tillämpliga delar tillämpas lagen om tillfälligt överförande av frihetsberövade personer i bevissyfte i brottmål (150/2004).

3 §

Delgivning per post

Den behöriga myndigheten i Finland kan på det sätt som bestäms i artikel 16 i det andra tilläggsprotokollet skicka rättegångshandlingar och rättsliga beslut per post till personer som vistas på en sådan fördragsslutande parts territorium som har godkänt den artikeln, med iakttagande i tillämpliga delar av bestämmelserna om delgivning och översändande av handlingar i rättegångsbalken och lagen om rättegång i brottmål.

På ett förfarande enligt artikel 16 i det andra tilläggsprotokollet tillämpas 17 kap. 26 a och 51 § i rättegångsbalken, 15 § 4 mom. och 28 § i lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden (4/1994) samt lagen om immunitet i vissa fall för personer som deltar i rättegång och förundersökning (11/1994).

Om de handlingar som gäller stämning av en åtalad som befinner sig på finskt territorium har sänts till den åtalade mindre än 60 dagar från den dag då han eller hon ska infinna sig i domstolen, har delgivning inte skett enligt artikel 16 i det andra tilläggsprotokollet.

4 §

Ikraftträdande

Om ikraftträdandet av denna lag bestäms genom förordning.

2.

Lag

om ändring av lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden (4/1994) 5 § 1 mom.,
8 § 1 och 2 mom. och 25 § samt
fogas till lagen nya 11 a och 11 b § som följer:

5 §

Framställande av begäran om rättshjälp till en utländsk myndighet

Till en främmande stat kan begäran om rättshjälp framställas av justitieministeriet, domstolarna, åklagarmyndigheterna och förundersökningsmyndigheterna. Om den begärda åtgärden under motsvarande omständigheter i Finland förutsätter ett beslut av någon annan än den myndighet som begär rättshjälp, ska man i Finland ansöka om ett sådant beslut som grund för begäran.

---

8 §

Språk och översättningar

Begäran om rättshjälp ska avfattas på finska, svenska eller engelska eller åtföljas av en översättning till något av dessa språk. De handlingar som ansluter sig till begäran ska likaså vara avfattade på finska, svenska eller engelska eller åtföljas av översättningar till något av dessa språk.

Den behöriga myndigheten kan uppfylla begäran om rättshjälp även om begäran och de handlingar som ansluter sig till den är avfattade på något annat språk än finska, svenska eller engelska, om det inte annars finns hinder för uppfyllande av begäran. Genom förordning bestäms om justitieministeriets uppgift att sörja för översättning från främmande språk till finska och svenska.

---

11 a §

Förhör genom videokonferens

Om en utländsk myndighets begäran om rättshjälp gäller förhör av ett vittne, en sakkunnig eller en målsägande med anlitande av videokonferens eller någon annan lämplig teknisk dataöverföring där de som deltar i förhöret har sådan kontakt att de kan tala med och se varandra, är ett villkor för att bifalla begäran att det inte kan anses strida mot de grundläggande rättsprinciperna i Finland.

Förhöret kan hållas direkt av eller under överinseende av den behöriga myndigheten i den stat som framställt begäran.

Tingsrättens ordförande eller förundersökningsmyndigheten är ansvarig för att kontrollera identiteten hos den person som ska höras och för att de grundläggande rättsprinciperna i Finland iakttas vid förhöret. Om den behöriga myndigheten anser att dessa principer åsidosätts under förhöret, ska den omedelbart se till att förhöret antingen fortsätter i enlighet med dessa principer eller avbryts.

Över förhöret ska upprättas ett protokoll med uppgifter om datum och plats för förhöret, den hörda personens identitet, identiteten för samtliga personer som har deltagit i förhöret i Finland och i vilken egenskap de har deltagit, alla eventuella avläggelser av ed eller försäkran samt under vilka tekniska omständigheter förhöret har ägt rum. Protokollet ska sändas till den behöriga myndigheten i den stat som framställt begäran.

I fråga om förhöret iakttas förutom 1–4 mom. även 20–22 §.

Svaranden i ett brottmål eller den som är misstänkt för brott kan höras genom att iakttas ett förfarande enligt 1–5 mom., om ett förhör skulle vara möjligt i en motsvarande situation enligt finsk lag. En förutsättning är dessutom att svaranden eller den misstänkte har gett sitt samtycke till förfarandet. En bandupptagning ska göras av samtycket.

En svarande eller misstänkt som ska höras enligt denna paragraf har rätt till biträde, och en försvarare ska på begäran förordnas för honom eller henne vid ett förhör enligt denna paragraf och för att ge det samtycke som behövs för förhöret. Till försvararen ska betalas en skälig ersättning som fastställs av domstolen och som staten ska svara för. I fråga om förordnande av en försvarare gäller i övrigt i tillämpliga delar 2 kap. i lagen om rättegång i brottmål (689/1997).

En svarande eller misstänkt ska innan samtycke till videoförhör begärs informeras om rätten att anlita ett biträde och om att en försvarare kan förordnas för honom eller henne.

11 b §

Förhör per telefon

Förhör enligt 11 a § kan även hållas per telefon. En förutsättning är dock att den som ska höras har gett sitt samtycke till förfarandet. En bandupptagning ska göras av samtycket.

25 §

Kostnaderna för lämnande av rättshjälp

För kostnaderna för rättshjälp som lämnats på begäran av en främmande stats myndighet tas inte ut ersättning av den främmande staten.

För de kostnader som avses i 1 mom. kan en ersättning dock tas ut, om kostnaderna är betydande eller exceptionella eller om det föreskrivs särskilt om det i internationella förpliktelser som är bindande för Finland.

Denna lag träder i kraft den _____ 20 .

3.

Lag

om ändring av lagen om sättande i kraft av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i konventionen om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål mellan Europeiska unionens medlemsstater och tillämpning av konventionen

I enlighet med riksdagens beslut *ändras* i lagen om sättande i kraft av de bestämmelser som hör till området för lagstiftningen i konventionen om ömsesidig rättslig hjälp i brottmål mellan Europeiska unionens medlemsstater och tillämpning av konventionen (148/2004) 2 §, 3 § 1 mom., 4 § 3 mom. och 5 §, av dem 3 § 1 mom. sådant det lyder i lag 530/2005, samt *fogas* till lagen en ny 2 a § som följer:

2 §

Delgivning per post

Den behöriga myndigheten i Finland ska skicka rättegångshandlingar per post till personer som vistas på en annan av Europeiska unionens medlemsstaters territorium eller på isländskt eller norskt territorium, så som bestäms i artikel 5 i konventionen och med iakttagande i tillämpliga delar av bestämmelserna om delgivning och översändande av handlingar i rättegångsbalken och lagen om rättegång i brottmål.

På ett förfarande enligt artikel 5 i konventionen tillämpas 17 kap. 26 a och 51 § i rättegångsbalken, 15 § 4 mom. och 28 § i lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden (4/1994) samt lagen om immunitet i vissa fall för personer som deltar i rättegång och förundersökning (11/1994).

2 a §

Kontrollerade leveranser

Trots det som i 10 kap. 41 § 2 mom. i tvångsmedelslagen (806/2011) bestäms om det strängaste straff som är en förutsättning för att använda kontrollerade leveranser, får den behöriga myndigheten i Finland lämna rättshjälp enligt artikel 12 vid kontrollerade leveranser på det sätt som föreskrivs om detta i lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden. En förutsättning för att använda kontrollerade leveranser är dock att de villkor som anges i 2 § 1 mom. och 3 § i lagen om utlämning för brott mellan Finland och de övriga medlemsstaterna i Europeiska unionen (1286/2003) och som gäller den gärning som ligger till grund för framställningen är uppfyllda.

---

3 §

Rätt för en tjänsteman i en annan medlemsstat att genomföra täckoperationer och bevisprovokationer genom köp i Finland

Med stöd av en framställning om rättslig hjälp som en behörig myndighet i Finland har godkänt enligt lagen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden kan en behörig tjänsteman i en annan av Europeiska unionens medlemsstater för utredning av brott ges rätt att genomföra täckoperationer och bevisprovokationer genom köp på finskt territorium i enlighet med 10 kap. 1, 2, 27–38, 43, 47–51, 60–62 och 65 § i tvångsmedelslagen. En tjänsteman i en annan av Europeiska unionens medlemsstater kan ges motsvarande rätt också på grundval av en framställning om rättslig hjälp som en behörig myndighet i Finland har gjort hos medlemsstaten i fråga.

---

4 §

Verkställande av framställningar om tekniskt genomförande av teleavlyssning eller teleövervakning när den som skall avlyssnas inte är i Finland

---

Vid förfarandet iakttas 10 kap. 2 § 3 mom. samt 61 och 63–65 § i tvångsmedelslagen i tillämpliga delar.

5 §

I beslut om teleavlyssning ingående villkor som gäller avlyssningsförbud

När en domstol i enlighet med 10 kap. 5 § i tvångsmedelslagen fattar beslut om att bevilja tillstånd till teleavlyssning med anledning av en sådan framställning som avses i artikel 18.2 b eller artikel 20 i konventionen, ska domstolen ställa som villkor att den ansökande medlemsstatens myndighet iakttar bestämmelserna i 10 kap. 52, 55 och 56 § i tvångsmedelslagen. Dessutom ska domstolen ställa de villkor som föranleds av rätts säkerheten för den person som är föremål för teleavlyssning.

Denna lag träder i kraft den 20 .

4.

Lag

om ändring av 1 och 2 § i lagen om gemensamma utredningsgrupper

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om gemensamma utredningsgrupper (1313/2002) 1 och 2 §, av dem 2 §
sådan den lyder i lag 743/2010, som följer:

1 §

Inrättande av en gemensam utredningsgrupp

En behörig förundersökningsmyndighet kan tillsammans med en behörig myndighet i en främmande stat ingå en överenskommelse om inrättande av en gemensam utredningsgrupp (*utredningsgrupp*) för förundersökning av brott.

Innan en överenskommelse enligt 1 mom. ingås ska den behöriga förundersökningsmyndigheten meddela den behöriga åklagaren att meningen är att inrätta en utredningsgrupp. Även Finlands nationella medlem i Eurojust ska informeras, om utredningsgruppens verksamhet hänför sig till Eurojusts befogenheter eller uppgifter. En behörig åklagare kan anmäla sig som medlem i utredningsgruppen.

Begäran om inrättande av en utredningsgrupp ska behandlas som en begäran om rätts hjälp.

2 §

Utredningsgruppens sammansättning

En utredningsgrupp består av behöriga myndigheter i de stater som inrättat gruppen. Även en behörig åklagare i Finland som har anmält sig som medlem i utredningsgruppen hör till utredningsgruppen. I enlighet med vad som särskilt bestäms i överenskommelsen kan även andra personer höra till utredningsgruppen. Utredningsgruppens sammansättning ska anges i överenskommelsen om inrättandet av utredningsgruppen.

Om en utredningsgrupp gäller Finland och den får finansiering från Europeiska unionen, ska Finlands nationella medlem i Eurojust kallas till utredningsgruppen. När den nationella medlemmen deltar i utredningsgruppen verkar han eller hon som Finlands nationella åklagarmyndighet och har den behörighet som avses i 7 § i lagen om åklagarväsendet (439/2011).

Denna lag träder i kraft den 20 .

5.

Lag

om ändring av 7 § i lagen om tillfälligt överförande av frihetsberövade personer i bevissyfte i brottmål

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om tillfälligt överförande av frihetsberövade personer i bevissyfte i brottmål (150/2004) 7 § som följer:

7 §

Samtycke

En finsk medborgare eller den som är stadigvarande bosatt i Finland får inte överföras enligt 4 eller 5 § eller transporteras via Finland enligt 6 § utan att han eller hon har gett sitt samtycke till förfarandet med tillfälligt överförande eller till transporten. Samtycket kan inte återkallas i de fall som avses i 4 § 3 mom., 5 § 1 mom. och 6 §.

Också för överföring av någon annan än en finsk medborgare eller den som är stadigvarande bosatt i Finland till en annan stat än en medlemsstat i Europeiska unionen i sådana fall som avses i 4 § 1 mom. och 5 § 2 mom. krävs samtycke av den berörda personen.

Samtycke enligt denna paragraf ska ges skriftligen.

Denna lag träder i kraft den 20 .

6.

Lag

om ändring av lagen om ändring av 7 § i lagen om tillfälligt överförande av frihetsberövade personer i bevissyfte i brottmål

I enlighet med riksdagens beslut

ändras lagen om ändring av 7 § i lagen om tillfälligt överförande av frihetsberövade personer i bevissyfte i brottmål (1051/2007) som följer:

7 §

Samtycke

Också för överföring av någon annan än en finsk medborgare eller en person som är stadigvarande bosatt i Finland till en annan stat än en medlemsstat i Europeiska unionen, Island eller Norge i sådana fall som avses i 4 § 1 mom. och 5 § 2 mom. krävs samtycke av den berörda personen.

Denna lag träder i kraft samtidigt som lagen om ändring av 7 § i lagen om tillfälligt överförande av frihetsberövade personer i bevissyfte i brottmål (1051/2007).

7.

Lag

om ändring av 4 kap. 2 § i lagen om rättegång i brottmål

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i lagen om rättegång i brottmål (689/1997) 4 kap. 2 § som följer:

2 §

Om inte något annat föreskrivs i lag, prövas åtal för ett brott som har begåtts utanför Finland av domstolen på den ort där den som ska åtalas bor, vistas eller påträffas eller i domstolen på den ort där målsäganden har sitt hemvist.

Denna lag träder i kraft den _____ 20 .

8.

Lag

om ändring av 11 kap. 8 § i rättegångsbalken

I enlighet med riksdagens beslut
ändras i rättegångsbalken 11 kap. 8 §, sådan den lyder i lag 1056/1991,
som följer:

8 §

Om den som ska ta emot en delgivning vistas utomlands och hans eller hennes adress är känd, ska domstolen, såvida delgivningen inte enligt 2 § har anförtrotts en part, se till att de handlingar som ska delges översänds enligt vad som föreskrivs särskilt eller har avtalats med staten i fråga. Domstolen ska meddela vilken dag delgivningen senast ska ske eller delgivningskvittot senast ska återsändas till domstolen.

Denna lag träder i kraft den _____ 20 .

FÖRORDNINGSGRÄNS

FÖRORDNINGSGRÄNS

Statsrådets förordning

om ändring av förordningen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden

I enlighet med riksdagens beslut
upphävs i förordningen om internationell rättshjälp i straffrättsliga ärenden (13/1994)
9 § och *ändras* 10 § som följer:

10 §

Översättningar

Om en utländsk myndighets begäran om rättshjälp eller de handlingar som ansluter sig till den är avfattade på något annat språk än finska eller svenska, ska handlingarna till den del det är behövt översättas till finska eller svenska, om det inte annars enligt finsk lag är möjligt att verkställa den delgivning eller vidta någon annan åtgärd som har begärts.

Justitieministeriet sörjer för översättningar, om inte denna uppgift hör till någon annan myndighet enligt vad som särskilt gäller om detta.

Justitieministeriet sörjer på motsvarande sätt för översättningen av sådant som behövs för finska myndigheters svar, meddelanden och förfrågningar som med anledning av en begäran om rättshjälp ska sändas till en utländsk myndighet och för översättningen av begäran om rättshjälp som en finsk myndighet framställer hos en utländsk myndighet och av handlingar som ansluter sig till begäran.

KESKINÄISTÄ OIKEUSAPUA RIKOSASIOISSA KOSKEVAN EUROOPPALAISEN YLEISSOPIMUKSEN TOINEN LISÄPÖYTÄKIRJA

Tämän pöytäkirjan allekirjoittaneet Euroopan neuvoston jäsenvaltiot, jotka ottavat huomioon Euroopan neuvoston perussäännön mukaiset sitoumuksensa, haluavat yhä edistää ihmisoikeuksien suojaamista, pitää yllä oikeusvaltioperiaatetta ja tukea demokraattisia yhteiskuntarakenteita, pitävät suotavana vahvistaa omaa ja yhteistä kykyään vastata rikollisuuteen, ovat päättäneet parantaa ja täydentää eräin osin Strasbourgissa 20 päivänä huhtikuuta 1959 tehtyä keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevaa eurooppalaista yleissopimusta (jäljempänä yleissopimus) sekä siihen Strasbourgissa 17 päivänä maaliskuuta 1978 tehtyä lisäpöytäkirjaa, ja ottavat huomioon Roomassa 4 päivänä marraskuuta 1950 tehdyn yleissopimuksen ihmisoikeuksien ja perusvapauksien suojaamiseksi sekä Strasbourgissa 28 päivänä tammikuuta 1981 tehdyn yleissopimuksen yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä, ovat sopineet seuraavasta:

I LUKU

1 artikla Soveltamisala

Yleissopimuksen 1 artikla korvataan seuraavilla määräyksillä:

- ”1. Sopimuspuolet sitoutuvat tämän yleissopimuksen määräysten mukaisesti antamaan toisilleen viipymättä mahdollisimman laajaa keskinäistä oikeusapua sellaisessa rikosasian käsittelyssä, jossa toimivalta määrätä rikoksesta rangaistus kuuluu pyynnön esittäneen sopimuspuolen oikeusviranomaiselle.
2. Tätä yleissopimusta ei sovelleta sotilaslainsäädännön mukaisten, vapaudenmenetystä merkitsevien päätösten tai tuomioiden täytäntöönpanoon eikä sellaisiin sotilaslainsäädännön mukaisiin rikoksiin, jotka eivät ole rikoksia yleisen rikoslainsäädännön mukaan.
3. Keskinäistä oikeusapua annetaan myös hallinnollisessa menettelyssä, joka liittyy pyynnön esittäneen tai pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen tai molempien kansallisen lainsäädännön mukaan rangaistavaan tekoon ja jos hallintoviranomaisen asiassa antama päätös voidaan saattaa erityisesti rikosasioissa toimivaltaisen tuomioistuimen tutkittavaksi.

4. Keskinäistä oikeusapua ei saa evätä pelkästään sillä perusteella, että se koskee tekoja, joista oikeushenkilö voi joutua vastuuseen pyynnön esittäneen sopimuspuolen lainsäädännön mukaan.”

2 artikla

Pyynnön esittäneen sopimuspuolen viranomaisten läsnäolo

Yleissopimuksen 4 artiklaa täydennetään seuraavalla tekstillä siten, että alkuperäisestä yleissopimuksen 4 artiklasta tulee artiklan 1 kappale ja alla olevista määräyksistä tulee sen 2 kappale:

- ”2. Viranomaisten ja niiden henkilöiden, joita asia koskee, läsnäoloa koskevaa pyyntöä ei saa evätä, jos näiden läsnäolon ansiosta pyynnön täyttäminen todennäköisesti vastaa paremmin pyynnön esittäneen sopimuspuolen tarpeita ja siten todennäköisesti vähentää täydentävien oikeusapupyynnöiden tarvetta.”

3 artikla

Vapautensa menettäneen henkilön väliaikainen siirtäminen pyynnön esittäneen sopimuspuolen alueelle

Yleissopimuksen 11 artikla korvataan seuraavilla määräyksillä:

- ”1. Vapautensa menettänyt henkilö, jonka henkilökohtaista läsnäoloa sopimuspuoli pyytää todistelua varten muutoin kuin rikoksesta syytettynä, siirretään väliaikaisesti pyynnön esittäneen sopimuspuolen alueelle, edellyttäen kuitenkin, että hänet palautetaan pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen määräämän ajanjakson kuluessa, ja ottaen soveltuvin osin huomioon yleissopimuksen 12 artiklan määräykset.

Siirtoa koskeva pyyntö voidaan evätä, jos:

- a vapautensa menettänyt henkilö ei anna siihen suostumustaan;
  - b hänen läsnäolonsa on tarpeen pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen alueella vireillä olevassa rikosoikeudenkäynnissä;
  - c siirto saattaisi pidentää vapauden menetystä; tai
  - d muu pakottava syy on esteenä hänen siirtämiselleen pyynnön esittäneen osapuolen alueelle.
2. Jollei tämän yleissopimuksen 2 artiklan määräyksistä muuta johdu, lupa 1 kappaleessa tarkoitettussa tapauksessa vapautensa menettäneen henkilön kuljetukseen kolmannen sopimuspuolen alueen kautta myönnetään hakemuksesta, johon on liitetty tarpeelliset asiakirjat ja jonka oikeusapupyynnön esittäneen sopimuspuolen oikeusministeriö on tehnyt sen sopimuspuolen oikeusministeriölle, jonka

alueen kautta kuljettamista pyydetään. Sopimuspuoli voi kieltää omien kansalaistensa kuljettamisen oman alueensa kautta.

3. Siirrettävä henkilö on pidettävä säilössä pyynnön esittäneen sopimuspuolen alueella ja vastaavasti myös sen sopimuspuolen alueella, jonka kautta kuljettamista on pyydetty, jollei sopimuspuoli, jolta vapautensa menettäneen siirtoa on pyydetty, pyydä hänen vapauttamistaan.”

4 artikla

Pyynnön ja tietojen toimitustavat

Yleissopimuksen 15 artikla korvataan seuraavilla määräyksillä:

- ”1. Pynnön esittävän sopimuspuolen oikeusministeriö toimittaa keskinäistä oikeusapua koskevan pyynnön tai oma-aloitteisesti antamansa tiedot kirjallisesti pyynnön vastaanottavan sopimuspuolen oikeusministeriölle, ja vastaus on toimitettava samalla tavalla. Pyyntö tai tiedot voidaan kuitenkin toimittaa myös pyynnön esittävän sopimuspuolen oikeusviranomaisten toimesta suoraan pyynnön vastaanottavan sopimuspuolen oikeusviranomaisille, jolloin vastaus voidaan toimittaa samalla tavalla.
2. Pynnön esittävän sopimuspuolen oikeusministeriö lähettää tämän yleissopimuksen 11 artiklassa tai tämän yleissopimuksen toisen lisäpöytäkirjan 13 artiklassa tarkoitetun hakemuksen kaikissa tapauksissa pyynnön vastaanottavan sopimuspuolen oikeusministeriölle, ja vastaus on toimitettava samalla tavalla.
3. Pynnön esittävän sopimuspuolen hallinto- tai oikeusviranomaiset voivat lähettää tämän yleissopimuksen 1 artiklan 3 kappaleessa tarkoitettuun hallinnolliseen menettelyyn liittyvän keskinäistä oikeusapua koskevan pyynnön myös tarvittaessa suoraan pyynnön vastaanottavan sopimuspuolen hallinto- tai oikeusviranomaisille tapauksesta riippuen, jolloin vastaus voidaan toimittaa samalla tavalla.
4. Pynnön esittävän sopimuspuolen toimivaltaiset viranomaiset voivat myös toimittaa tämän yleissopimuksen toisen lisäpöytäkirjan 18 tai 19 artiklan mukaisesti esitetyn keskinäistä oikeusapua koskevan pyynnön suoraan pyynnön vastaanottavan sopimuspuolen toimivaltaisille viranomaisille.
5. Pynnön esittävän sopimuspuolen oikeusviranomaiset voivat lähettää tämän yleissopimuksen 13 artiklan 1 kappaleessa tarkoitetun pyynnön suoraan pyynnön vastaanottavan sopimuspuolen toimivaltaiselle viranomaiselle, jonka vastaus voidaan toimittaa samalla tavalla. Tämän yleissopimuksen 13 artiklan 2 kappaleessa tarkoitettu pyyntö on toimitettava pyynnön esittävän sopimuspuolen oikeusministeriön toimesta pyynnön vastaanottavan sopimuspuolen oikeusministeriölle.

6. Tämän yleissopimuksen lisäpöytäkirjan 4 artiklassa tarkoitettuja päätösten ja toimenpiteiden jäljennöksiä koskevat pyynnöt voidaan esittää suoraan toimivaltaisille viranomaisille. Sopimusvaltio voi milloin tahansa antaa Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, jossa mainitaan mitä viranomaisia se pitää tässä kappaleessa tarkoitettuina toimivaltaisina viranomaisina.
7. Kiireellisissä tapauksissa pyyntö tai tiedot voidaan toimittaa Kansainvälisen rikospoliisijärjestön (Interpol) välityksellä silloin, kun pyyntö tai tiedot voitaisiin toimittaa tämän yleissopimuksen mukaan suoraan.
8. Sopimuspuoli voi milloin tahansa antaa Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, jossa se varaa itselleen oikeuden asettaa keskinäistä oikeusapua koskevien pyyntöjen tai tietynlaisten pyyntöjen täyttämiseksi yhden tai useamman seuraavista ehdoista:
  - a pyynnöstä on lähetettävä jäljennös selityksessä mainitulle keskusviranomaiselle;
  - b pyynnöt on kiireellisiä pyyntöjä lukuun ottamatta toimitettava selityksessä mainitulle keskusviranomaiselle;
  - c silloin, kun pyyntö on kiireellisyyden vuoksi toimitettava suoraan toimivaltaiselle viranomaiselle, siitä on samanaikaisesti toimitettava jäljennös sopimuspuolen oikeusministeriölle;
  - d tietynlaiset tai kaikki oikeusapupyynnöt on toimitettava sopimuspuolelle muulla kuin tässä artiklassa tarkoitettulla tavalla.
9. Tämän yleissopimuksen tai sen pöytäkirjojen mukaiset keskinäistä oikeusapua koskevat pyynnöt ja tiedonannot voidaan toimittaa sähköisesti tai muuta televiestintätapaa käyttäen, kuitenkin siten, että pyynnön esittävä sopimuspuoli on valmis pyydettäessä esittämään milloin tahansa asiakirjan kirjallisena ja alkuperäisenä. Sopimusvaltio voi kuitenkin milloin tahansa antaa Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, jossa mainitaan ehdot, joiden mukaisesti se on valmis hyväksymään ja täyttämään sähköisesti tai muuta televiestintätapaa käyttäen toimitetut pyynnöt.
10. Tämän artiklan määräykset eivät rajoita sellaisten sopimuspuolten voimassaolevien kahdenvälisen sopimusten tai järjestelyjen soveltamista, joissa määrätään oikeusapupyyntöjen suorasta toimittamisesta niiden viranomaisten välillä.”

5 artikla Kulut

Yleissopimuksen 20 artikla korvataan seuraavilla määräyksillä:

- ”1. Sopimuspuolet eivät saa vaatia toisiltaan korvausta tämän yleissopimuksen ja sen pöytäkirjojen soveltamisesta aiheutuvista kuluista, lukuun ottamatta:
  - a kuluja, jotka ovat aiheutuneet asiantuntijan kuulemisesta pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen alueella;
  - b kuluja, jotka ovat aiheutuneet tämän yleissopimuksen toisen lisäpöytäkirjan 13 tai 14 artiklan tai tämän yleissopimuksen 11 artiklan mukaisesta vapautensa menettäneen henkilön siirrosta;
  - c huomattavia ja poikkeuksellisia kuluja.
2. Pynnön esittänyt sopimuspuoli kuitenkin korvaa pyynnön vastaanottaneelle sopimuspuolelle tälle aiheutuvat video- tai puhelinyhteyden luomiseen liittyvät kustannukset, video- tai puhelinyhteyden käyttöön liittyvät kustannukset, tämän palkkaamien tulkkien korvaukset ja todistajien päivärahat sekä näiden matka-korvaukset, jolleivät sopimuspuolet toisin sovi.
3. Sopimuspuolet neuvottelevat keskenään tämän artiklan 1 kappaleen c kohdan nojalla mahdollisesti vaadittavien kulukorvausten maksujärjestelyistä.
4. Tämän artiklan määräykset eivät vaikuta yleissopimuksen 10 artiklan 3 kappaleen määräyksiin.”

6 artikla Oikeusviranomaiset

Yleissopimuksen 24 artikla korvataan seuraavilla määräyksillä:

”Sopimuspuoli voi tämän yleissopimuksen allekirjoittaessaan tai tallettaessaan ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa antaa Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, jossa mainitaan mitä viranomaisia se pitää yleissopimuksessa tarkoitettuina oikeusviranomaisina. Se voi milloin tahansa myöhemmin muuttaa selitystään samalla tavalla.”

II LUKU

7 artikla

Oikeusapupyynnön täyttämisen lykkäys

1. Oikeusapupyynnön vastaanottanut sopimuspuoli voi lykätä pyynnön mukaisiin toimenpiteisiin ryhtymistä, jos toimenpiteet haittaisivat sen viranomaisten suorittamaa rikostutkintaa, syytetoimia tai muuta asiaan liittyvää menettelyä.
2. Ennen oikeusapupyynnön epäämistä tai oikeusavun antamisen lykkäystä pyynnön vastaanottanut sopimuspuoli harkitsee, neuvoteltuaan tarvittaessa pyynnön esittäneen sopimuspuolen kanssa, voidaanko pyyntö täyttää osittain tai sen tarpeelliseksi katsomin ehdoin.
3. Oikeusapupyynnön täyttämisen lykkäys on perusteltava. Pyyntö vastaanottanut sopimuspuoli ilmoittaa pyynnön esittäneelle sopimuspuolelle myös syyt, jotka estävät pyynnön täyttämisen tai todennäköisesti viivästyttävät sitä merkittävästi.

8 artikla

Menettely

Sen estämättä, mitä yleissopimuksen 3 artiklassa määrätään, pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen tulee noudattaa pyyntöä siltä osin kun se ei ole ristiriidassa maan oman lainsäädännön peruseriaatteiden kanssa, kun pyynnössä edellytetään tiettyjen pyynnön esittäneen sopimuspuolen lainsäädännön vaatimien muodollisuuksien tai menettelytapojen noudattamista, vaikka kyseessä olevat muodollisuudet tai menettelytavat eivät olisi pyynnön vastaanottaneelle sopimuspuolelle tuttuja, jollei tässä pöytäkirjassa toisin määrätä.

9 artikla

Kuuleminen videokokouksen avulla

1. Jos sopimusvaltion oikeusviranomaisten on kuultava toisen sopimusvaltion alueella olevaa henkilöä todistajana tai asiantuntijana, mutta kyseisen henkilön ei ole toivottavaa tai mahdollista olla henkilökohtaisesti läsnä ensin mainitussa sopimusvaltiossa, kyseiset viranomaiset voivat pyytää, että kuuleminen tapahtuu 2-7 kohdan mukaisesti videokokouksen avulla.
2. Pyyntö vastaanottaneen sopimuspuolen on suostuttava videokokouksen avulla tapahtuvaan kuulemiseen, jos videokokouksen käyttö ei ole sen lainsäädännön peruseriaatteiden vastaista ja jos sillä on käytettävissään tekniset välineet tällaisen kuulemisen suorittamiseksi. Jos pyynnön vastaanottaneella sopimuspuolella ei ole käytettävissään videokokouksen mahdollistavia teknisiä välineitä, pyynnön esittänyt sopimuspuoli voi keskinäisellä sopimuksella antaa sellaiset sen käyttöön.

3. Videokokouksen avulla tapahtuvaa kuulemista koskevasta pyynnöstä on käytävä ilmi yleissopimuksen 14 artiklassa tarkoitettujen tietojen lisäksi se, miksi todistajan tai asiantuntijan läsnäolo henkilökohtaisesti ei ole toivottavaa tai mahdollista, sekä sen oikeusviranomaisen ja niiden henkilöiden nimet, jotka hoitavat kuulemisen.
4. Pynnön vastaanottaneen sopimuspuolen oikeusviranomainen toimittaa lainsäädäntönsä mukaisella tavalla asianomaiselle henkilölle kutsun tulla kuultavaksi.
5. Videokokouksen avulla tapahtuvaan kuulemiseen sovelletaan seuraavia sääntöjä:
  - a Pynnön vastaanottaneen sopimuspuolen oikeusviranomainen on läsnä kuulemisen aikana, tarvittaessa tulkin avustamana, ja huolehtii myös kuultavan henkilöllisyyden toteamisesta sekä siitä, että kuulemisessa noudatetaan pynnön vastaanottaneen sopimuspuolen lainsäädännön peruseriaatteita. Jos pynnön vastaanottaneen sopimuspuolen oikeusviranomainen katsoo, että kuulemisen aikana rikotaan pynnön vastaanottaneen sopimuspuolen lainsäädännön peruseriaatteita, sen on välittömästi toteutettava tarpeelliset toimenpiteet sen varmistamiseksi, että kuulemista jatketaan mainittujen periaatteiden mukaisesti.
  - b Kuultavan henkilön suojelua koskevista toimenpiteistä sovitaan tarvittaessa pynnön esittäneen ja pynnön vastaanottaneen sopimuspuolen toimivaltainen viranomaisten kesken.
  - c Kuulemisen toimittaa suoraan pynnön esittäneen sopimuspuolen oikeusviranomainen tai se toimitetaan kyseisen viranomaisen johdolla kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti.
  - d Pynnön vastaanottanut sopimuspuoli huolehtii pynnön esittäneen sopimuspuolen tai kuultavan henkilön pynnöstä siitä, että kuultavaa henkilöä avustaa tarvittaessa tulkki.
  - e Kuultava henkilö voi vedota joko pynnön vastaanottaneen sopimuspuolen tai pynnön esittäneen sopimuspuolen lainsäädännön mukaisesti hänelle mahdollisesti kuuluvaan oikeuteen kieltäytyä todistamasta.
6. Pynnön vastaanottaneen sopimusvaltion oikeusviranomainen laatii kuulemisen päätteeksi pöytäkirjan, jossa ilmoitetaan kuulemisen aika ja paikka, kuullun henkilöllisyys, kaikkien muiden pynnön vastaanottaneessa sopimusvaltiossa järjestettyyn kuulemiseen osallistuneiden henkilöllisyys ja asema, mahdollisesti vannottut valat tai annetut vakuutukset sekä tekniset olosuhteet, joissa kuuleminen tapahtui, sanotun kuitenkaan rajoittamatta henkilöiden suojelua koskevien toimenpiteiden soveltamista. Pynnön vastaanottaneen sopimusvaltion toimivaltainen viranomainen toimittaa pöytäkirjan pynnön esittäneen sopimusvaltion toimivaltaiselle viranomaiselle.

7. Kukin sopimusvaltio toteuttaa tarvittavat toimenpiteet sen varmistamiseksi, että jos sen alueella tämän artiklan nojalla kuultava todistaja tai asiantuntija kieltäytyy todistamasta, kun hänellä on todistamisvelvollisuus, tai todistaa totuuden vastaisesti, sen kansallista lainsäädäntöä sovelletaan samalla tavoin kuin jos kuuleminen tapahtuisi kansallisessa menettelyssä.
8. Sopimusvaltiot voivat myös harkintansa mukaan ja toimivaltaisten oikeusviranomaistensa suostumuksella tarvittaessa soveltaa tämän artiklan määräyksiä videokokouksen avulla tapahtuvaan kuulemiseen, jossa syytetty tai epäilty on mukana. Tässä tapauksessa päätös videokokouksen pitämisestä ja tavasta, jolla videokokous toteutetaan, on sovittava asianomaisten sopimusvaltioiden kesken näiden kansallisen lainsäädännön ja sovellettavien kansainvälisten sopimusten mukaisesti. Sellainen kuuleminen, jossa syytetty tai epäilty on mukana, voidaan järjestää ainoastaan hänen suostumuksellaan.
9. Sopimusvaltio voi milloin tahansa antaa Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen ilmoittaa, ettei se käytä hyväkseen tämän artiklan 8 kohdan määräysten mukaista mahdollisuutta soveltaa tämän artiklan määräyksiä myös sellaiseen videokokouksen avulla tapahtuvaan kuulemiseen, jossa syytetty tai epäilty on mukana.

10 artikla

Kuuleminen puhelinkokouksen avulla

1. Jos sopimusvaltion oikeusviranomaisen on kuultava toisen sopimusvaltion alueella olevaa henkilöä todistajana tai asiantuntijana, ensin mainittu sopimusvaltio voi, jos sen kansallisessa lainsäädännössä niin säädetään, pyytää jälkimmäiseltä sopimusvaltiolta apua, jotta kuuleminen voidaan suorittaa puhelinkokouksen avulla tämän artiklan 2-6 kohdan mukaisesti.
2. Kuuleminen voi tapahtua puhelinkokouksen avulla vain, jos todistaja tai asiantuntija suostuu siihen, että kuulemisessa käytetään tätä menetelmää.
3. Pyynnön vastaanottaneen sopimusvaltion on suostuttava kuulemiseen puhelinkokouksen avulla, jollei tällainen kuuleminen ole sen lainsäädännön perusperiaatteiden vastaista.
4. Puhelinkokouksen avulla tapahtuvaa kuulemistä koskevassa pyynnössä on oltava yleissopimuksen 14 artiklassa tarkoitettujen tietojen lisäksi sen oikeusviranomaisen ja niiden henkilöiden nimet, jotka suorittavat kuulemisen, sekä maininta siitä, että todistaja tai asiantuntija on halukas osallistumaan puhelinkokouksen avulla tapahtuvaan kuulemiseen.
5. Kuulemistä koskevista käytännön järjestelyistä on sovittava asianomaisten sopimusvaltioiden kesken. Järjestelyistä sovittaessa pyynnön vastaanottaneen sopimusvaltion on:

- a annettava tiedoksi asianomaiselle todistajalle tai asiantuntijalle kuulemisen ajankohta ja paikka;
  - b huolehdittava todistajan tai asiantuntijan henkilöllisyyden toteamisesta;
  - c varmistuttava siitä, että todistaja tai asiantuntija on antanut suostumuksensa siihen, että kuuleminen tapahtuu puhelinkokouksen avulla.
6. Pyynnön vastaanottanut sopimusvaltio voi asettaa hyväksyntänsä ehdoksi kaikki tai osan 9 artiklan 5 ja 7 kohdan asiaan liittyvistä määräyksistä.

11 artikla Oma-aloitteinen tietojenvaihto

1. Sopimuspuolen toimivaltaiset viranomaiset voivat ilman etukäteen esitettyä erillistä pyyntöä toimittaa toisen sopimuspuolen toimivaltaisille viranomaisille rikostutkintansa yhteydessä saatuja tietoja, jos ne katsovat, että tietojen antaminen saattaisi auttaa vastaanottavaa sopimuspuolta rikostutkinnan tai oikeudenkäynnin vireillepanossa tai toimittamisessa tai jos sen seurauksena tiedot vastaanottava sopimuspuoli saattaisi esittää yleissopimuksen tai jonkin sen pöytäkirjan mukaisen oikeusapupyynnön, sanotun kuitenkin rajoittamatta ensin mainitun sopimuspuolen viranomaisten omaa rikostutkintaa tai oikeudenkäyntiä.
2. Tietoja toimittava sopimuspuoli voi kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti asettaa tiedot vastaanottavalle sopimuspuolelle niiden käyttöä koskevia ehtoja.
3. Tiedot vastaanottava sopimuspuoli on velvollinen noudattamaan näitä ehtoja.
4. Sopimusvaltio voi kuitenkin milloin tahansa antaa Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, jonka mukaan se varaa itselleen oikeuden olla noudattamatta ehtoja, jotka tiedot toimittava sopimuspuoli on asettanut tämän artiklan 2 kohdan mukaisesti, paitsi jos sille ilmoitetaan etukäteen toimitettavien tietojen luonne ja se antaa suostumuksensa tietojen toimittamiseen.

12 artikla Omaisuuuden palauttaminen

1. Pynnön vastaanottanut sopimuspuoli voi, pyynnön esittäneen sopimuspuolen pyynnöstä ja rajoittamatta vilpittömässä mielessä toimineiden kolmansien osapuolten oikeuksia, antaa rikoksen avulla hankittuja esineitä pyynnön esittäneen sopimuspuolen haltuun niiden palauttamiseksi oikealle omistajalleen.
2. Yleissopimuksen 3 ja 6 artiklaa sovellettaessa pyynnön vastaanottanut sopimuspuoli voi luopua pyynnön esittäneelle sopimuspuolelle toimitettujen esineiden palautuksesta joko ennen niiden luovuttamista tai sen jälkeen, jos siten voidaan

edistää esineiden palauttamista oikealle omistajalleen. Tällöin ei saa loukata vilpittömässä mielessä toimineiden kolmansien osapuolten oikeuksia.

3. Jos pyynnön vastaanottanut sopimuspuoli luopuu esineiden palautuksesta ennen niiden luovuttamista pyynnön esittäneelle sopimuspuolelle, sillä ei ole oikeus vedota näiden esineiden suhteen mihinkään vakuus- tai muuhun oikeuteen vero- tai tullilainsäädännön nojalla.
4. Tämän artiklan 2 kohdassa tarkoitettu luopuminen ei kuitenkaan rajoita pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen oikeutta periä veroja tai maksuja oikealta omistajalta.

13 artikla

Vapautensa menettäneen henkilön väliaikainen siirtäminen pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen alueelle

1. Kyseessä olevien sopimuspuolten toimivaltaisten viranomaisten välisen sopimuksen nojalla sopimuspuoli, joka on pyytänyt sen alueella olevan vapautensa menettäneen henkilön läsnäoloa edellyttävää tutkintaa, voi siirtää kyseisen henkilön väliaikaisesti sen sopimuspuolen alueelle, jossa tutkinnan on määrä tapahtua.
2. Sopimuksessa määrätään henkilön väliaikaista siirtämistä koskevista järjestelyistä ja päivästä, johon mennessä henkilö on palautettava pyynnön esittäneen sopimuspuolen alueelle.
3. Kun siirtäminen edellyttää asianomaisen henkilön suostumusta, ilmoitus suostumuksesta tai sen jäljennös toimitetaan viipymättä pyynnön vastaanottaneelle sopimuspuolelle.
4. Siirrettävä henkilö on pidettävä säilössä pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen alueella ja tarvittaessa myös sellaisen sopimuspuolen alueella, jonka kautta siirrettävän henkilön kuljettamista on pyydetty, jollei sopimuspuoli, jonka alueelta henkilö siirretään, hae hänen vapauttamistaan.
5. Aika, joka henkilöä pidetään vapautensa menettäneenä pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen alueella, vähennetään asianomaiselle henkilölle pyynnön esittäneen sopimuspuolen alueella määrätystä tai määrättävästä vapaudenmenetyksajasta.
6. Yleissopimuksen 11 artiklan 2 kappaleen ja 12 artiklan määräyksiä sovelletaan tarvittavin muutoksin.
7. Sopimusvaltio voi milloin tahansa antaa Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, jonka mukaan tämän artiklan 1 kohdassa tarkoitetun sopimuksen tekemiseen vaaditaan tämän artiklan 3 kohdassa tarkoitettu suostumus tai että se vaaditaan tietyissä, selityksessä tarkemmin mainituissa tilanteissa.

14 artikla Siirretyn tuomitun henkilökohtainen läsnäolo

Yleissopimuksen 11 ja 12 artiklan määräyksiä sovelletaan tarvittavin muutoksin myös siirrettyyn henkilöön, joka kärsii pyynnön esittäneen sopimuspuolen alueella tuomittua rangaistusta pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen alueella, kun pyynnön esittänyt sopimuspuoli pyytää hänen henkilökohtaista läsnäoloaan tuomiota koskevan muutoksenhaun käsittelyä varten.

15 artikla Tiedoksi annettavien oikeudenkäyntiasiakirjojen ja tuomioistuimen päätösten kieli

1. Tämän artiklan määräyksiä sovelletaan yleissopimuksen 7 artiklan tai sen lisäpöytäkirjan 3 artiklan mukaisiin tiedoksiantoja koskeviin pyyntöihin.
2. Oikeudenkäyntiasiakirjat ja tuomioistuimen päätökset toimitetaan aina samalla yhdellä tai useammalla kielellä, jolla ne on annettu.
3. Sen estämättä, mitä yleissopimuksen 16 artiklassa määrätään, asiakirjasta tai vähintään sen tärkeimmistä osista on laadittava käänös muulle kielelle, jos asiakirjan antanut viranomaisen tietää tai sillä on syytä uskoa, että vastaanottaja ymmärtää ainoastaan kyseistä muuta kieltä.
4. Sen estämättä, mitä yleissopimuksen 16 artiklassa määrätään, oikeudenkäyntiasiakirjoista ja tuomioistuimen päätöksistä on tehtävä pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen viranomaisia varten lyhyt yhteenveto käännettynä yhdelle tai useammalle kyseisen sopimuspuolen kielelle.

16 artikla Postitse tapahtuva tiedoksianto

1. Sopimuspuolen toimivaltaiset oikeusviranomaiset voivat toimittaa oikeudenkäyntiasiakirjoja ja tuomioistuimen päätöksiä postitse suoraan toisen sopimuspuolen alueella olevalle henkilölle.
2. Oikeudenkäyntiasiakirjoihin ja tuomioistuimen päätöksiin on liitettävä ohje, jonka mukaan vastaanottaja voi saada siinä mainitulta viranomaiselta tietoja kyseisten asiakirjojen tiedoksiantoja koskevista oikeuksistaan ja velvoitteistaan. Ohjeeseen sovelletaan tämän pöytäkirjan 15 artiklan 3 kohdan määräyksiä.
3. Postitse tapahtuvaan tiedoksiantoon sovelletaan yleissopimuksen 8, 9 ja 12 artiklan määräyksiä tarvittavin muutoksin.
4. Postitse tapahtuvaan tiedoksiantoon sovelletaan myös tämän pöytäkirjan 15 artiklan 1, 2 ja 3 kohtaa.

17 artikla
Rajojen yli tapahtuva tarkkailu

1. Sopimuspuolen poliisiviranomaisilla, jotka rikostutkinnan yhteydessä tarkkailevat omalla alueellaan henkilöä, jonka oletetaan olleen osallisena sellaiseen rikokseen, jonka johdosta rikoksenteijä voidaan luovuttaa, tai henkilöä, jonka osalta on painavia syitä uskoa, että tarkkailu johtaa ensin mainitun henkilön tunnistamiseen tai paikantamiseen, on oikeus jatkaa tarkkailua toisen sopimuspuolen alueella, jos viimeksi mainittu sopimuspuoli on antanut siihen luvan ennakolta toimitetun oikeusapupyynnön perusteella. Luvan antamiselle voidaan asettaa ehtoja.

Tarkkailu annetaan pyydettyä sen sopimuspuolen poliisiviranomaisten tehtäväksi, jonka alueella tarkkailu suoritetaan.

Ensimmäisessä kohdassa tarkoitettu oikeusapupyynnö on lähetettävä pyynnön vastaanottavan sopimuspuolen nimeämälle viranomaiselle, jolla on toimivalta antaa tai välittää pyydetty lupa.

2. Silloin, kun lupaa ei erityisen kiireellisestä syystä ole mahdollista pyytää ennakolta toiselta sopimuspuolelta, rikostutkinnan yhteydessä tarkkailua suorittavilla poliisiviranomaisilla on oikeus jatkaa 6 kohdassa mainitusta rikoksesta epäillyn henkilön tarkkailua toisen sopimuspuolen alueella sillä edellytyksellä, että seuraavat ehdot täyttyvät:
  - a Rajan ylityksestä ilmoitetaan välittömästi tarkkailun aikana sen sopimuspuolen 4 kohdan mukaisesti nimetyille viranomaisille, jonka alueella tarkkailua jatketaan;
  - b Tämän artiklan 1 kohdan mukainen oikeusapupyynnö, jossa esitetään perustelut ilman ennakolta saatua lupaa tapahtuneelle rajan ylitykselle, toimitetaan viipymättä.

Tarkkailu on lopetettava heti, kun se sopimuspuoli, jonka alueella tarkkailu tapahtuu, sitä pyytää saatuaan a kohdassa tarkoitetun ilmoituksen tai b kohdassa tarkoitetun pyynnön, tai jos lupaa ei ole saatu viiden tunnin kuluessa rajan ylittämisestä.

3. Tämän artiklan 1 ja 2 kohdassa tarkoitettu tarkkailu voidaan suorittaa ainoastaan seuraavien yleisten ehtojen täytyessä:
  - a Tarkkailun suorittavat poliisiviranomaiset noudattavat tämän artiklan määräyksiä ja sen sopimuspuolen lainsäädäntöä, jonka alueella he toimivat. Heidän on myös noudatettava paikallisten toimivaltaisten viranomaisten ohjeita.

-
- b Lukuun ottamatta 2 kohdassa tarkoitettuja tilanteita, poliisiviranomaisilla on tarkkailun aikana mukana asiakirja, joka osoittaa, että lupa tarkkailuun on myönnetty.
  - c Tarkkailun suorittavien poliisiviranomaisten on pystyttävä aina todistamaan virka-asemansa.
  - d Tarkkailun suorittavat poliisiviranomaiset voivat tarkkailun aikana kantaa varusteisiinsa kuuluvaa asetta, jollei pyynnön vastaanottanut sopimuspuoli nimenomaisesti määrää toisin. Aseen käyttö on kielletty muussa kuin itsepuolustustarkoituksessa.
  - e Pääsy yksityiskoteihin ja paikkoihin, joihin yleisöllä ei ole pääsyä, on kielletty tarkkailun yhteydessä.
  - f Tarkkailun suorittavat poliisiviranomaiset eivät saa pysäyttää ja kuulustella tai pidättää tarkkailtavaa henkilöä.
  - g Kaikista toimista laaditaan raportti sen sopimuspuolen viranomaisille, jonka alueella ne on suoritettu. Tarkkailun suorittaneet poliisiviranomaiset voidaan vaatia henkilökohtaisesti kuultavaksi.
  - h Sen sopimuspuolen viranomaiset, josta tarkkailun suorittaneet poliisiviranomaiset ovat tulleet, avustavat kyseessä olleen operaation jälkeisessä tutkinnassa ja oikeudenkäynnissä sen sopimuspuolen viranomaisten pyynnöstä, jonka alueella tarkkailu suoritettiin.
4. Sopimuspuolet toimittavat tämän pöytäkirjan allekirjoittamisen tai hyväksymis-, ratifioimis- tai liittymiskirjansa tallettamisen yhteydessä Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, jossa ne mainitsevat tämän artiklan 1 ja 2 kohdan soveltamista varten nimetyt viranomaiset. Sopimuspuolet voivat milloin tahansa myöhemmin muuttaa selitystään samalla tavalla.
  5. Sopimuspuolet voivat milloin tahansa laajentaa tämän artiklan soveltamisalaa kahdenvälisellä sopimuksella ja hyväksyä sen täytäntöönpanoa koskevia täydentäviä määräyksiä.
  6. Tämän artiklan 2 kohdassa tarkoitettu tarkkailu voi liittyä ainoastaan johonkin seuraavista rikoksista:
    - palkkamurha
    - murha
    - raiskaus
    - tuhopoltto
    - rahanväärennys
    - aseellinen ryöstö ja kätkemisrikos
    - kiristys
    - ihmisryöstö ja panttivangin ottaminen

- ihmiskauppa
- huumausaineiden tai psykotrooppisten aineiden laiton kauppa
- aseita ja räjähdysaineita koskevien lakien rikkominen
- räjähdysaineiden käyttö
- myrkyllisen jätteen ja ongelmajätteen laiton kuljetus
- laittoman maahantulon järjestäminen
- lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö

18 artikla Valvottu läpilasku

1. Kukin sopimuspuoli sitoutuu varmistamaan, että sen alueella voidaan sallia toisen sopimuspuolen pyynnöstä tapahtuva valvottu läpilasku tutkittaessa rikosta, jonka johdosta rikoksentehtyjä voidaan luovuttaa.
2. Pyyntön vastaanottaneen sopimuspuolen toimivaltaiset viranomaiset tekevät tapauskohtaisesti päätöksen valvotusta läpilaskusta kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti.
3. Valvottu läpilasku tapahtuu pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen menettelyjen mukaisesti. Oikeus toimia sekä johtaa ja valvoa operaatioita on asianomaisten sopimuspuolen toimivaltaisilla viranomaisilla.
4. Sopimuspuolet antavat tämän pöytäkirjan allekirjoittamisen tai ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa tallettamisen yhteydessä Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, jossa mainitaan mitä viranomaisia ne pitävät tässä artiklassa tarkoitettuina toimivaltaisina viranomaisina. Sopimuspuolet voivat milloin tahansa myöhemmin muuttaa selitystään samalla tavalla.

19 artikla Peitetutkinta

1. Pyyntön esittänyt ja pyynnön vastaanottanut sopimuspuoli voivat sopia peitetäi väärän henkilöllisyyden turvin toimivien virkamiestensä osallistumisesta toistensa rikostutkintaan (peitetutkinta).
2. Pyyntön vastaanottaneen sopimuspuolen toimivaltaiset viranomaiset tekevät omaa lainsäädäntöään ja menettelyjään noudattaen jokaisessa tapauksessa erikseen pyyntöä koskevan päätöksen. Sopimuspuolet sopivat lainsäädäntöään ja menettelyjään noudattaen keskenään peitetutkinnan kestosta, sen yksityiskohtaisista edellytyksistä ja asianomaisten virkamiesten oikeudellisesta asemasta peitetutkinnan aikana.

3. Peitetutkinta suoritetaan sen sopimuspuolen kansallisen lainsäädännön ja menettelyjen mukaisesti, jonka alueella peitetutkinta suoritetaan. Kyseiset sopimuspuolet tekevät yhteistyötä varmistaakseen peitetutkinnan valmistelun ja valvonnan ja tehdäkseen peite- tai väärän henkilöllisyyden turvin toimivien virkamiesten turvallisuutta koskevat järjestelyt.
4. Sopimuspuolet antavat tämän pöytäkirjan allekirjoittamisen tai ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa tallettamisen yhteydessä Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, jossa mainitaan mitä viranomaisia ne pitävät tämän artiklan 2 kohdassa tarkoitettuina toimivaltaisina viranomaisina. Sopimuspuolet voivat milloin tahansa myöhemmin muuttaa selitystään samalla tavalla.

20 artikla

Yhteiset tutkintaryhmät

1. Kahden tai useamman sopimuspuolen toimivaltaiset viranomaiset voivat keskinäisestä sopimuksesta muodostaa yhteisen tutkintaryhmän tiettyä tarkoitusta varten määräajaksi, jota voidaan jatkaa keskinäisellä sopimuksella, suorittaakseen rikostutkintaa yhden tai useamman ryhmän perustaneen sopimuspuolen alueella. Ryhmän kokoonpanosta määrätään sopimuksessa.

Yhteinen tutkimusryhmä voidaan perustaa erityisesti,

- a jos sopimuspuolen on rikoksen selvittämiseksi suoritettava vaikeaa ja vaativaa tutkintaa, jolla on yhteyksiä toisen sopimuspuolen alueeseen;
- b jos usea sopimuspuoli suorittaa rikoksen selvittämiseksi tutkintaa, joka tapauksen luonteesta johtuen edellyttää koordinoitua ja yhteistä toimintaa tutkintaan osallistuvien sopimuspuolten alueilla.

Yhteisen tutkintaryhmän perustamista koskevan pyynnön voi esittää mikä tahansa kyseessä olevista sopimuspuolista. Tutkintaryhmä perustetaan jonkin sellaisen sopimusvaltion alueelle, jolla tutkintaa oletettavasti suoritetaan.

2. Yhteisen tutkintaryhmän perustamista koskevassa pyynnössä on annettava ne tiedot, joita tarkoitetaan yleissopimuksen 14 artiklan asiaan liittyvissä määräyksissä, sekä ehdotuksia tutkintaryhmän kokoonpanosta.
3. Yhteinen tutkintaryhmä työskentelee tutkintaryhmän perustaneiden sopimuspuolten alueilla seuraavien yleisten edellytysten mukaisesti:
  - a Tutkintaryhmän johtaja on sellaisen rikostutkintaan osallistuvan sopimuspuolen toimivaltaisen viranomaisen edustaja, jonka alueella tutkintaryhmä toimii. Tutkintaryhmän johtaja toimii kansallisen lainsäädännön mukaisen toimivaltansa rajoissa;

- b Tutkintaryhmä noudattaa toiminnassaan sen sopimuspuolen lainsäädäntöä, jonka alueella se toimii. Ryhmän jäsenet ja lähetetyt jäsenet suorittavat tehtävänsä a kohdassa tarkoitetun henkilön johdolla ottaen huomioon ehdot, joita heidän omat viranomaisensa ovat asettaneet ryhmän perustamisesta tehdyssä sopimuksessa;
  - c Sopimuspuoli, jonka alueella tutkintaryhmä toimii, vastaa ryhmän toiminnan vaatimista järjestelyistä.
4. Tässä artiklassa "jäsenillä" tarkoitetaan niitä tutkintaryhmän jäseniä, jotka tulevat siitä sopimusvaltiosta, jossa ryhmä toimii, ja "lähetetyillä jäsenillä" tarkoitetaan niitä tutkintaryhmän jäseniä, jotka tulevat muista sopimusvaltioista.
  5. Yhteisen tutkintaryhmän lähetetyillä jäsenillä on oikeus olla läsnä silloin, kun siinä sopimusvaltiossa, jossa ryhmä toimii, suoritetaan tutkintaan liittyviä toimia. Tutkintaryhmän johtaja voi kuitenkin erityisistä syistä päättää toisin sen valtion lainsäädännön mukaisesti, jossa ryhmä toimii.
  6. Yhteisen tutkintaryhmän johtaja voi sen sopimuspuolen lainsäädännön mukaisesti, jonka alueella ryhmä toimii, antaa tutkintaryhmän lähetettyjen jäsenten vastata joidenkin tutkintatoimien toteuttamisesta, jos toimintavaltion ja lähettävän sopimuspuolen toimivaltaiset viranomaiset ovat hyväksyneet asian.
  7. Jos yhteisen tutkintaryhmän työ edellyttää, että tutkintatoimia toteutetaan jonkin tutkintaryhmän perustaneen sopimusvaltion alueella, kyseisen sopimuspuolen tutkintaryhmään lähettämät jäsenet voivat pyytää omia toimivaltaisia viranomaisiaan toteuttamaan kyseiset toimet. Toimia harkitaan kyseisen sopimuspuolen alueella niillä edellytyksillä, joita sovellettaisiin, jos niitä pyydettäisiin kotimaisen tutkinnan yhteydessä.
  8. Jos yhteinen tutkintaryhmä tarvitsee oikeusapua joltakin muulta sopimuspuolelta kuin yhteisen tutkintaryhmän perustaneilta sopimuspuoilta tai joltain kolmannelta valtiolta, toimintavaltion toimivaltaiset viranomaiset voivat esittää oikeusapupyynnön kyseisen valtion toimivaltaisille viranomaisille asiaa koskevien sopimusten tai järjestelyjen mukaisesti.
  9. Yhteisen tutkintaryhmän lähetetty jäsen voi maansa kansallisen lainsäädännön mukaisesti ja toimivaltansa rajoissa toimittaa yhteisen tutkintaryhmän suorittamaa rikostutkintaa varten tutkintaryhmälle tietoja, jotka ovat saatavilla hänet lähittäneen sopimuspuolen alueella.
  10. Tietoja, joita jäsen tai lähetetty jäsen laillisesti saa kuuluessaan yhteiseen tutkintaryhmään ja jotka eivät muuten olisi asianomaisten sopimuspuolten toimivaltaisten viranomaisten saatavissa, voidaan käyttää seuraaviin tarkoituksiin:

- a niihin tarkoituksiin, joita varten tutkintaryhmä on perustettu;
  - b muiden rikosten selvittämiseen, tutkintaan ja niitä koskeviin syytetoimiin, edellyttäen, että valtio, jossa tiedot saatiin käyttöön, on antanut tähän ennakolta luvan. Tämä lupa voidaan evätä ainoastaan tapauksissa, joissa tietojen käyttö voisi vaarantaa rikostutkinnan kyseisen sopimuspuolen alueella tai joissa kyseinen sopimuspuoli voisi kieltäytyä keskinäisestä oikeusavusta;
  - c yleiselle turvallisuudelle aiheutuvan välittömän ja vakavan uhan ehkäisemiseksi, jos rikostutkinta aloitetaan myöhemmin ja ottaen kuitenkin huomioon b-kohtaa;
  - d muihin tarkoituksiin sen mukaisesti, mitä ryhmän perustaneet sopimuspuolet sopivat.
11. Tämän artiklan määräykset eivät vaikuta muihin yhteisten tutkintaryhmien perustamista tai toimintaa koskeviin voimassa oleviin määräyksiin tai järjestelyihin.
12. Siinä määrin kuin kyseessä olevien sopimuspuolten lainsäädännön ja näiden sopimuspuolten välillä sovellettavien sopimusten määräysten mukaan on mahdollista, voidaan sopia, että muutkin henkilöt kuin ryhmän perustaneiden sopimuspuolten toimivaltaisten viranomaisten edustajat voivat osallistua yhteisen tutkintaryhmän toimintaan. Ryhmän jäsenille ja lähetetyille jäsenille tämän artiklan nojalla annetut oikeudet eivät koske näitä henkilöitä, jollei sopimuksessa nimenomaisesti toisin todeta.

21 artikla

Virkamiesten rikosoikeudellinen vastuu

Tämän pöytäkirjan 17, 18, 19 ja 20 artiklassa tarkoitettujen tehtävien aikana muun sopimuspuolen kuin sen sopimuspuolen lähettämien virkamiesten, jonka alueella toiminta tapahtuu, katsotaan vastaavan toimintavaltion virkamiehiä sellaisten rikosten osalta, joiden kohteeksi he joutuvat tai joita he tekevät, jolleivät kyseessä olevat sopimuspuolet toisin sovi.

22 artikla

Virkamiesten siviilioikeudellinen vastuu

1. Kun sopimuspuolen virkamiehet tämän pöytäkirjan 17, 18, 19 ja 20 artiklan mukaisesti toimivat toisen sopimuspuolen alueella, ensin mainittu sopimuspuoli on vastuussa virkamiesten tehtävän aikana aiheuttamasta vahingosta sen sopimuspuolen lainsäädännön mukaisesti, jonka alueella nämä toimivat.

2. Sopimuspuolen, jonka alueella 1 kohdassa tarkoitettu vahinko aiheutuu, on hyvitetävä vahinko samoin edellytyksin kuin jos vahinko olisi sen omien virkamiesten aiheuttama.
3. Sopimuspuoli, jonka virkamiehet ovat aiheuttaneet vahinkoa henkilölle jonkin toisen sopimuspuolen alueella, korvaa tälle toiselle sopimuspuolelle kaikki tämän vahingon uhrille tai muille oikeudenomistajille maksamat korvaukset.
4. Kukin sopimuspuoli pidättyy 1 kohdassa tarkoitettussa tapauksessa pyytämästä kärsimiensä vahinkojen korvaamisesta toiselta sopimuspuolelta, tämän kuitenkaan rajoittamatta sen oikeuksia kolmansiin osapuoliin nähden ja 3 kohdan soveltamisesta.
5. Tämän artiklan määräyksiä sovelletaan, jolleivät sopimuspuolet toisin sovi.

23 artikla Todistajien suojele

Kun sopimuspuoli pyytää yleissopimuksen tai sen pöytäkirjan mukaista oikeusapua uhatun tai suojele tarvitsevan todistajan osalta, pyynnön esittäneen ja sen vastaanottaneen sopimuspuolen toimivaltaiset viranomaiset pyrkivät sopimaan asianomaisen henkilön suojele koskevista toimenpiteistä kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti.

24 artikla Väliaikaiset toimenpiteet

1. Oikeusapupyynnön esittäneen sopimuspuolen pyynnöstä pyynnön vastaanottanut sopimuspuoli voi kansallisen lainsäädäntönsä mukaisesti ryhtyä väliaikaisiin toimenpiteisiin todisteiden säilyttämiseksi, olemassa olevan tilanteen ylläpitämiseksi tai vaarannettujen oikeuksien suojaamiseksi.
2. Oikeusapupyynnön vastaanottanut sopimuspuoli voi täyttää pyynnön osittain tai tietyin ehdoin, erityisesti asettamalla ajallisia rajoituksia.

25 artikla Tietojen luottamuksellisuus

Oikeusapupyynnön esittänyt sopimuspuoli voi vaatia pyynnön vastaanottanutta sopimuspuolta pitämään pyynnön sisällön ja siihen liittyvät tosiseikat luottamuksellisina, paitsi niiltä osin kuin se ei ole pyynnön täyttämisen kannalta mahdollista. Jos pyynnön vastaanottanut sopimuspuoli ei voi noudattaa vaatimusta pitää tiedot luottamuksellisina, sen on viipymättä ilmoitettava asiasta pyynnön esittäneelle sopimuspuolelle.

26 artikla Tietosuoja

1. Sopimuspuoli, jolle toinen sopimuspuoli on luovuttanut henkilötietoja yleissopimuksen tai jonkin sen pöytäkirjan mukaisen oikeusapupyynnön täyttämiseen liittyen, voi käyttää saamiaan tietoja ainoastaan:
  - a sellaiseen asian käsittelyyn, johon sovelletaan yleissopimusta tai jotakin sen pöytäkirjaa;
  - b muuhun oikeudenkäyntiin tai hallinnolliseen menettelyyn, joka liittyy suoraan tämän kohdan a alakohdassa tarkoitettuun asian käsittelyyn;
  - c yleiselle turvallisuudelle aiheutuvan välittömän ja vakavan uhan ehkäisemiseksi.
2. Henkilötietoja voidaan kuitenkin käyttää muuhun tarkoitukseen, jos siihen on saatu ennakolta suostumus joko tiedot luovuttaneelta sopimuspuolelta tai siltä henkilöltä, jota tiedot koskevat.
3. Sopimuspuoli voi kieltäytyä luovuttamasta henkilötietoja, jotka on saatu yleissopimuksen tai jonkin sen pöytäkirjan mukaisen oikeusapupyynnön täyttämiseen liittyen, jos:
  - kyseiset henkilötiedot on sen kansallisen lainsäädännön mukaan suojattava, ja
  - Strasbourgissa 28 päivänä tammikuuta 1981 tehty yleissopimus yksilöiden suojelusta henkilötietojen automaattisessa tietojenkäsittelyssä ei sido sitä sopimuspuolta, jolle henkilötiedot luovutettaisiin, jollei jälkimmäinen sopimuspuoli sitoudu suojaamaan henkilötiedot ensin mainitun sopimuspuolen vaatimalla tavalla.
4. Sopimuspuoli, joka luovuttaa yleissopimuksen tai sen pöytäkirjan mukaisen oikeusapupyynnön täytäntöönpanoon liittyen saatuja henkilötietoja, voi vaatia tiedot vastaanottavaa sopimuspuolta antamaan tietoja niiden käyttötarkoituksesta.
5. Sopimuspuoli voi antaa Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, jonka mukaan se edellyttää, että sopimuspuoli, jolle se luovuttaa henkilötietoja, ei käytä niitä 1 kohdan mukaiseen tarkoitukseen ilman sen ennakolta antamaa suostumusta, kun tiedot luovutetaan sellaisen menettelyn yhteydessä, jossa se voisi kieltäytyä tietojen luovuttamisesta tai rajoittaa niiden käyttöä yleissopimuksen tai jonkin sen pöytäkirjan määräysten mukaisesti.

27 artikla Hallintoviranomaiset

Sopimuspuoli voi milloin tahansa antaa Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, jossa mainitaan mitä viranomaisia se pitää yleissopimuksen 1 artiklan 3 kappaleessa tarkoitettuina hallintoviranomaisina.

28 artikla Tämän pöytäkirjan suhde muihin sopimuksiin

Tämän pöytäkirjan määräykset eivät vaikuta sellaisten laajempialaisten määräysten soveltamiseen, jotka sisältyvät sopimuspuolten yleissopimuksen 26 artiklan 3 kappaleen soveltamistarkoituksessa tekemiin kahden- tai monenvälisiin sopimuksiin.

29 artikla Sovintoratkaisu

Euroopan neuvoston rikosoikeudellisen johtokomitean on annettava säännöllisesti tietoja yleissopimuksen ja sen lisäpöytäkirjojen tulkinnasta ja soveltamisesta, ja komitean on tarvittavin keinoin helpotettava niiden soveltamisesta johtuvien riitojen sovintoratkaisua.

III LUKU

30 artikla Allekirjoittaminen ja voimaantulo

1. Tämä pöytäkirja on avoinna allekirjoittamista varten yleissopimuksen allekirjoittaneille tai yleissopimuksen sopimuspuolina oleville Euroopan neuvoston jäsenvaltioille. Tämän pöytäkirjan voimaantulo edellyttää sen ratifiointia tai hyväksymistä. Allekirjoittaja ei saa ratifioida tai hyväksyä tätä pöytäkirjaa ilman, että se on ratifioinut ja hyväksynyt aiemmin tai samanaikaisesti yleissopimuksen. Ratifioimis- ja hyväksymiskirjat talletetaan Euroopan neuvoston pääsihteerin huostaan.
2. Tämä pöytäkirja tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta kolmannen ratifioimis- tai hyväksymiskirjan tallettamispäivästä.
3. Sellaisen allekirjoittajavaltion osalta, joka tallettaa ratifioimis- tai hyväksymiskirjansa myöhemmin, tämä pöytäkirja tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta kyseisen valtion ratifioimis- tai hyväksymiskirjan tallettamispäivästä.

31 artikla Liittyminen

1. Euroopan neuvoston ulkopuolinen valtio, joka on liittynyt yleissopimukseen, voi liittyä myös tähän pöytäkirjaan sen jälkeen, kun se on tullut voimaan.
2. Liittyminen tapahtuu tallettamalla liittymiskirja Euroopan neuvoston pääsihteerin huostaan.
3. Liittyvän valtion osalta pöytäkirja tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta kyseisen valtion liittymiskirjan tallettamispäivästä.

32 artikla Alueellinen soveltaminen

1. Valtio voi tämän pöytäkirjan allekirjoittamisen tai ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa tallettamisen yhteydessä määritellä pöytäkirjan soveltamisalaan kuuluvan alueen tai alueet.
2. Valtio voi milloin tahansa myöhemmin antaa Euroopan neuvoston pääsihteerille selityksen, jolla se laajentaa tämän pöytäkirjan koskemaan muuta kyseisessä selityksessä mainittua aluetta. Tällaisen alueen osalta pöytäkirja tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta siitä päivästä, jona Euroopan neuvoston pääsihteeri on vastaanottanut selityksen.
3. Tämän artiklan 1 tai 2 kohdan mukainen selitys voidaan peruuttaa minkä tahansa selityksessä mainitun alueen osalta pääsihteerille osoitetulla ilmoituksella. Peruutus tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta siitä päivästä, jona pääsihteeri on vastaanottanut ilmoituksen.

33 artikla Varaumat

1. Varaumat, jotka sopimuspuoli on tehnyt jonkin yleissopimuksen tai sen lisäpöytäkirjan määräyksen osalta, koskevat myös tätä pöytäkirjaa, jollei sopimuspuoli tämän pöytäkirjan allekirjoittamisen tai ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjan tallettamisen yhteydessä anna muunsisältöistä selitystä. Sama koskee yleissopimuksen tai sen lisäpöytäkirjan määräysten osalta annettuja selityksiä.
2. Valtio voi tämän pöytäkirjan allekirjoittamisen tai ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjansa tallettamisen yhteydessä antaa selityksen, jonka mukaan se varaa itselleen oikeuden olla hyväksymättä 16, 17, 18, 19 ja 20 artiklaa tai joitakin niiden määräyksistä kokonaan tai osittain. Tähän pöytäkirjaan ei saa tehdä muita varaumia.

3. Valtio voi perua tämän artiklan 1 tai 2 kohdan mukaisen varauman kokonaan tai osittain Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitetulla uudella selityksellä, ja peruutus tulee voimaan kyseisen selityksen vastaanottopäivänä.
4. Sopimuspuoli, joka on tehnyt varauman jonkin tämän artiklan 2 kohdassa mainitun artiklan osalta, ei voi vaatia toista sopimuspuolta soveltamaan kyseistä artiklaa. Silloin, kun varauma on osittainen tai sen soveltamiseen liittyy ehtoja, varauman tehnyt sopimuspuoli voi kuitenkin vaatia kyseisen artiklan määräysten soveltamista niiltä osin kuin se on itse hyväksynyt määräykset.

34 artikla Irtisanominen

1. Sopimuspuoli voi omalta osaltaan irtisanoa tämän pöytäkirjan Euroopan neuvoston pääsihteerille osoitetulla ilmoituksella.
2. Irtisanominen tulee voimaan seuraavan kuukauden ensimmäisenä päivänä, kun on kulunut kolme kuukautta siitä päivästä, jona pääsihteeri on vastaanottanut ilmoituksen.
3. Yleissopimuksen irtisanominen tarkoittaa samalla myös tämän pöytäkirjan irtisanomista.

35 artikla Ilmoitukset

Euroopan neuvoston pääsihteeri ilmoittaa Euroopan neuvoston jäsenvaltioille sekä kaikille tähän pöytäkirjaan liittyneille valtioille:

- a jokaisesta allekirjoittamisesta;
- b jokaisesta ratifioimis-, hyväksymis- tai liittymiskirjan tallettamisesta;
- c jokaisesta tämän pöytäkirjan 30 tai 31 artiklan mukaisesta voimaantulopäivästä;
- d jokaisesta muusta tähän pöytäkirjaan liittyvästä toimesta, selityksestä, ilmoituksesta ja tiedonannosta.

Tämän vakuudeksi allekirjoittaneet, siihen asianmukaisesti valtuutettuina, ovat allekirjoittaneet tämän pöytäkirjan.

Tehty Strasbourgissa 8 päivänä marraskuuta 2001 yhtenä englannin- ja ranskankielisenä kappaleena, jonka molemmat tekstit ovat yhtä todistusvoimaiset ja joka talletetaan Euroopan neuvoston arkistoon. Euroopan neuvoston pääsihteeri toimittaa sen oikeaksi todistetun jäljennöksen jokaiselle Euroopan neuvoston jäsenvaltiolle sekä kaikille Euroopan neuvoston ulkopuolisille valtioille, jotka ovat liittyneet yleissopimukseen.

13.12.2012

Oikeusministeriö
Eteläesplanadi 10
00023 VALTIONEUVOSTO

Mietintö HE:stä keskinäistä oikeusapua rikosasioissa koskevan Eurooppalaisen yleissopimuksen toisen lisäpöytäkirjan hyväksymisestä sekä kansainvälisestä oikeusavusta rikosasioissa annetun lain muuttamisesta

Voimme yhtyä annetussa mietinnössä tehtyihin varauma- ja lainsäädäntöehdotuksiin muutoin paitsi siltä osin, kun työryhmä esittää varauman tekemistä toisen lisäpöytäkirjan artiklaan 17 (rajat ylittävä tarkkailu) ja osittaisen varauman tekemistä pöytäkirjan artiklaan 19 (peitetutkinta). Artiklaan 17 esitetyssä varauksessa Suomi toteaisi, ettei se hyväksy kyseistä artiklaa ja artiklaan 19 esitetyn osittaisen varauman mukaan Suomi osallistuisi artiklassa tarkoitettuun yhteistyöhön, mutta vain siten, että toisen sopimusvaltion pyynnön täyttäisi aina suomalainen poliisimies Suomen alueella. Lisäksi emme voi hyväksyä 6 artiklan yksityiskohtaisia perusteluja.

Yksityiskohtaiset perustelut 6 artikla

Lisäpöytäkirjan 6 artikla edellyttää työryhmän mietinnön mukaan uuden ilmoituksen antamista siitä, mitkä viranomaiset Suomi katsoo toimivaltaisiksi oikeusviranomaisiksi tekemään oikeusapupyynnöitä. Ilmoitus tulitisiin laatimaan koskemaan oikeusministeriötä, yleisiä tuomioistuimia, virallisia syyttäjiä ja esitutkintaviranomaisia viittauksin 1.1.2014 voimaan tulevaan esitutkintalakiin.

Lisäksi työryhmä on pitänyt perusteltuna, että täydennetään rikosoikeusapulain 5 §:n 1 momenttia, jossa määritellään, että oikeusministeriö, tuomioistuin, syyttäväviranomainen ja esitutkintaviranomainen ovat toimivaltaisia esittämään oikeusapupyynnön vieraan valtion viranomaisille. Täydennyksessä todettaisiin, että jos oikeusapupyynnössä pyydetty toimenpide edellyttää Suomessa vastaavissa olosuhteissa muun kuin pyynnön esittävän viranomaisen päätöstä, tällainen päätös on haettava Suomessa pyynnön perusteeksi. Ehdotettu säännös ei merkitsisi muutosta voimassaolevaan menettelyyn.

Edellä mainitut toimenpiteet lisäpöytäkirjan 6 artiklan johdosta ovat perusteltuja ja hyväksymme ne.

Emme sen sijaan hyväksy, että työryhmän enemmistö päättyy mietinnössä pitkällisesti pohtimaan vuoden 2013 loppuun voimassa olevan esitutkintalain 15 §:n suhdetta kansainvälisten oikeusapupyynnöiden tekemiseen, kun työryhmän mandaattinsa mukaan tuli lisäpöytäkirjan voimaansaattamista koskevan lainsäädännön lisäksi harkita muun ohella mitä muutoksia uusi esitutkintalaki (805/2011) edellyttää kansainvälistä rikosoikeutta koskevaan lainsäädäntöön eikä näiltä osin mitään muutoksia lainsäädäntöön esitetä.

Viittaus Poliisihallituksen määräykseen 2020/2011/1507 poliisin kansainvälisestä yhteistoiminnasta rikoksen selvittämiseksi on asianmukainen, mutta pidemmälle menevä pohdinta siitä, mikä viranomainen nyt voimassa olevan esitutkintalain mukaan vastaa tutkintatoimenpiteiden asianmukaisesta suorittamisesta, ei tässä yhteydessä ole tarpeen.

Lisäksi perusteluteksti sellaisena, kun se nyt on mietinnössä, sekoittaa esitutkintaa koskevia poliisin ja syyttäjien vastuita keskenään. Katsomme, että tekstistä tulisi selkeästi käydä esille eri viranomaisten vastuut. Tutkinnanjohtaja päättää tutkintatoimista esitutkinnan aikana ja syyttäjä sen jälkeen, kun asia on siirretty syyttäjälle. Kyseisten viranomaisten välinen yhteistyövelvoite tulee hyvin esille edellä mainitussa Poliisihallituksen määräyksessä.

Työryhmä toteaa mietinnössään myös, että vaikka mietinnössä ei puututa siihen, että esitutkintaviranomaiset voivat Suomessa rikosoikeusapulain 5 §:n mukaan esittää oikeusapupyynnön, Suomen toimivaltaisia viranomaisia koskevaan kysymykseen ja syyttäjän asemaan kansainvälisessä rikosoikeusavussa joudutaan viimeistään palaamaan EU:ssa neuvoteltavana olevan eurooppalaista tutkintamääräystä koskevan direktiiviehdotuksen kansallisen täytäntöönpanon yhteydessä.

Edellä mainittu kanta yhdessä ETL 15 §:n ja kansainvälisen rikosoikeusavun suhdetta koskeva pohdinnan kanssa on omiaan sitomaan tulevaa lainsäädäntötyötä tavalla, jota emme pidä tässä yhteydessä sopivana.

Artikla 17: Rajojen yli tapahtuva tarkkailu

Artiklassa määrätään tarkkailun jatkamisesta toisen sopimuspuolen alueelle kahdessa eri tapauksessa. Tarkkailun jatkaminen on mahdollista ensinnäkin ennakolta toimitetun oikeusapupyynnön nojalla ja toiseksi erityisen kiireellisissä tilanteissa ilman oikeusapupyynnöä.

Yhdymme työryhmämietintöön siltä osin, kun siinä halutaan sulkea pois mahdollisuus rajojen yli tapahtuvaan tarkkailuun kiireellisissä tilanteissa. Sen sijaan emme halua sulkea pois mahdollisuutta rajojen yli tapahtuvan tarkkailuun ennakolta toimitetun oikeusapupyynnön perusteella.

Artiklan mukaan sopimuspuolen poliisiviranomaisilla, jotka rikostutkinnan yhteydessä tarkkailevat omalla alueellaan henkilöä, jonka oletetaan olevan osallisena sellaiseen rikokseen, jonka johdosta rikoksentehtyjä voidaan luovuttaa, tai henkilöä, jonka osalta on painavia syitä uskoa, että tarkkailu johtaa ensin mainitun henkilön tunnistamiseen tai paikantamiseen, on oikeus jatkaa tarkkailua toisen sopimuspuolen alueella, jos viimeksi mainittu sopimuspuoli on antanut siihen luvan ennalta toimitetun oikeusapupyynnön perusteella. Luvan antamiselle voidaan asettaa ehtoja.

Tarkkailua voidaan suorittaa ainoastaan tiettyjen artiklassa tarkemmin lueteltujen yleisten ehtojen täytyessä. Lisäksi tarkkailu on mahdollista vain tiettyjen, vakavien rikosten osalta.

Suomen kannalta artiklan soveltamisella olisi merkitystä erityisesti Venäjän osalta. Venäjä ei ole vielä liittynyt pöytäkirjaan.

EU ja Venäjä neuvottelevat parhaillaan viisumivapaudesta. Neuvottelujen päättymisestä ei ole tarkkaa tietoa mutta viisumivapaus tulee kuitenkin jollain aikataululla. Viisumivapauden toteuttaminen tulee edellyttämään Suomen ja Venäjän lainvalvontaviranomaisten välisen yhteistyön tiivistämistä ja uusien keinojen käyttöön ottamista rajat ylittävän rikollisuuden torjunnassa. Suomessa ja Venäjällä liikkuvien rajaylittäjien määrän voimakkaasti kasvaessa kummankin maan sisällä toimivien viranomaisten palvelusten kysyntä kasvaa ja sinällään jo edellyttää tehostettua tiedonvaihtoa rajan yli puolin ja toisin. Tässä tilanteessa katsomme, ettei Suomen tulisi sulkea pois mahdollisuuksia uusien keinojen käyttämiseen rajat ylittävissä yhteistyössä vaan päinvastoin näitä keinoja tulisi pyrkiä edistämään.

Rajojen yli tapahtuva tarkkailu edellyttäisi aina ennalta toimitettua oikeusapupyynnöä. Suomella olisi siis aina mahdollisuus evätä pyyntö rajat ylittävistä tarkkailusta Suomen alueelle tai asettaa sille ehtoja. Suomi voisi esimerkiksi asettaa ehdoksi sen, etteivät tarkkailua suorittavat vieraan valtion poliisiviranomaiset saa kantaa varusteisiinsa kuuluvaa asetta. Tarkkailu olisi mahdollista vain artiklassa mainittujen ehtojen täytyessä. Katsomme, että kyseisillä ehdoilla varmistetaan hyvin se, että tarkkailu voidaan tarvittaessa ottaa Suomen viranomaisten toteutettavaksi. Siltä osin kun

toiminta Suomen alueella tapahtuvassa tarkkailussa katsotaan tarpeelliseksi säilyttää osittain tai kokonaan kolmannen maan viranomaisilla, Suomen viranomaisilla voidaan säilyttää tarvittava valvonta, ja se voisi tapahtua vain Suomen viranomaisten johdolla. Tarkkailua suorittavilla vieraan valtion poliisiviranomaisilta olisi esimerkiksi kielletty pääsy yksityiskoteihin ja paikkoihin, joihin yleisöllä ei ole pääsyä. He eivät myöskään saisi pysäyttää ja kuulustella tai pidättää tarkkailtavaa henkilöä. Lisäksi rajat ylittävä tarkkailu olisi kaiken kaikkiaan mahdollista vain tiettyjen vakavien rikosten kohdalla.

Rikosoikeusapulaki mahdollistaa oikeusavun antamisen mille tahansa valtiolle teknisen tarkkailun osalta. Kyseisen lain nojalla annettavassa oikeusavussa Suomen alueella suoritettavat toimenpiteet suorittaa aina suomalainen virkamies. Ottaen huomioon erityisesti jo mainittu tuleva viisumivapaus EU:n ja Venäjän kesken, emme voi hyväksyä työryhmämietinnön sivuilla 95 ja 97 olevia mainintoja siitä, ettei tarvetta olisi nykyistä laajemman tarkkailun sallimiselle rajat ylittävissä tilanteissa.

Artikla 17 mahdollistaa sekä rikoksesta epäillyn tarkkailun että sellaisen henkilön tarkkailun, jonka osalta on painavia syitä uskoa, että tarkkailu johtaa ensin mainitun henkilön tunnistamiseen tai paikantamiseen. Toisen pöytäkirjan selitysmuistiossa todetaan, että tällainen tarkkailu voi olla erityisen tarpeellista esimerkiksi kidnappaustilanteissa, joissa perheenjäsen tai pankin työntekijä kuljettaa rahaa rajan yli maksaakseen vaaditut lunnaat. On myönnettävä, että tällaisessa tilanteessa henkilön tarkkailu vieraan valtion poliisiviranomaisten toimesta voi olla jossain määrin ongelmallinen siinä mielessä, ettei kyseistä henkilöä itseään epäillä rikoksesta. Toisaalta rajojen yli tapahtuva tarkkailu on mahdollista vain pyynnön perustella ja pyyntö voidaan aina evätä. Edelleen tarkkailulle voidaan aina asettaa ehtoja.

Työryhmämietinnössä rajat ylittävän tarkkailun poissulkemista on perusteltu myös perustuslain 1 §:n täysivaltaisuussäännöksillä. Mietinnössä tuodaan esille muun muassa, että perustuslakivaliokunnan lausunnon (PeVL 39/2000 vp) mukaan täysivaltaisuuden rajoituksen tulee nykyisin olla periaatteelliselta tai käytännölliseltä merkitykseltään varsin huomattavaa ja ylittää kansainvälisen yhteistyön tavanomaiset vaatimukset ennen kuin se voi joutua ristiriitaan perustuslain kanssa. Tulkintakäytännössä on kiinnitetty huomiota toimivallan laatuun ja mahdollisuuteen käyttää valtuuksia itsenäisesti (PeVL 3/2001 vp).

Mainitut perustuslakivaliokunnan lausunnot ovat koskeneet EU:n jäsenvaltioiden välistä yhteistyötä. Perustuslakivaliokunta ei ole tehnyt vastaavaa arviointia EU:n ulkopuolisten valtioiden osalta. Ottaen huomioon, että rajojen yli tapahtuva tarkkailu olisi mahdollista vain ennalta myönnetyn luvan perusteella ja että tiettyjen ehtojen tulee aina täytyä samoin kuin se, että toiminta voi tapahtua vain Suomen viranomaisten valvonnassa ja Suomen viranomaisten antamia ohjeita tulee aina noudattaa Suomen alueella tapahtuvassa tarkkailussa, katsomme, ettei rajat ylittävän tarkkailun salliminen olisi välttämättä ristiriidassa Suomen perustuslain kanssa. Joka tapauksessa asian periaatteellisuuden vuoksi perustuslakivaliokunnan lausunto ehdotuksesta olisi tarkoituksenmukaista saada.

Artikla 19: Peitetutkinta

Toisen lisäpöytäkirjan 19 artiklan mukaan pyynnön esittänyt ja pyynnön vastaanottanut sopimuspuoli voivat sopia peite- tai väärän henkilöllisyyden turvin toimivien virkamiestensä osallistumisesta toistensa rikostutkintaan (peitetutkinta).

Pyynnön vastaanottaneen sopimuspuolen toimivaltaiset viranomaiset tekevät omaa lainsäädäntöään ja menettelyjään noudattaen jokaisessa tapauksessa erikseen pyyntöä koskevan päätöksen. Sopimuspuolet sopivat lainsäädäntöään ja menettelyjään noudattaen keskenään peitetutkinnan kestosta, sen yksityiskohtaisista edellytyksistä ja asianomaisten virkamiesten oikeudellisesta asemasta peitetutkinnan aikana.

Katsomme, että Suomen tulisi voida sallia vieraan valtion virkamiehen osallistua Suomen viranomaisten järjestämään tai tarvittaessa suorittaa Suomen alueella peitetoimintaa Suomen viranomaisten luvalla ja valvonnassa. Perustelut ovat pitkälle samat kuin edellä mainitussa rajojen yli tapahtuvassa tarkkailussa eikä niitä ole tarvetta toistaa tässä. Peitetutkinta suoritetaan aina sen

sopimuspuolen kansallisen lainsäädännön ja menettelyjen mukaisesti, jonka alueella peitetutkinta suoritetaan.

Käytännössä vieraan valtion virkamiehen osallistuminen peitetutkintaan Suomessa voisi olla mahdollista ja luontevaa esimerkiksi tilanteissa, joissa Suomen alueella operoi vierasmaalainen rikollisryhmä, johon tulisi soluttautua Suomessa tapahtuneen rikoksen tutkimiseksi. Suomalainen peitemies ei pystyisi tätä uskottavasti tekemään. Yhtä lailla voisi olla tarpeen sopia kolmannen maan viranomaisen aloittamaan peitetoimintaan liittyvästä yhteistyöstä Suomessa tilanteissa, joissa kolmannen maan peitetoimintaan liittyvä rikollinen ilmiö on ulottunut Suomen alueelle.

Työryhmämietinnössä todetaan, ettei perustuslakivaliokunta ole EU:n jäsenvaltioiden välisessä yhteistyössä pitänyt vastaavia peitetutkintaa koskevia määräyksiä perustuslain täysivaltaisuussäännösten kannalta ongelmallisena tilanteissa, joissa toisen EU:n jäsenvaltion virkamiehelle annetaan toimivaltaa Suomen alueella (PeVL 9/2003vp ja PeVL 21/2003 vp). Kuten edellä 17 artiklan kohdalla jo todettiin, perustuslakivaliokunta ei ole tehnyt vastaavaa arviointia EU:n ulkopuolisten valtioiden osalta. Vastaavasti kuin tarkkailun osalta asian periaatteellisuuden vuoksi perustuslakivaliokunnan lausunto myös peitetoiminnan osalta olisi tarkoituksenmukainen.

Hannele Taavila
Neuvotteleva virkamies
Poliisiosasto

Anssi Kangas
Poliisiylitarkastaja
Poliisihallitus

OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

ISSN-L 1798-7105
ISBN 978-952-259-267-5 (PDF)

Oikeusministeriö
PL 25
00023 VALTIONEUVOSTO
www.om.fi

Justitieministeriet
PB 25
00023 STATSRÅDET
www.jm.fi